Başkalarının Kanı

Roman / 2. basım

Çeviren: İpek Babacan

Simone de Beauvoir

SIMONE DE BEAUVOIR

□

BAŞKALARININ KANI

□

2. BASIM

PAYEL YAYINLARI : 89
Çağdaş Romanlar 12

dizgi-baskı: Teknografik Matbaası

•

kapak filmleri: Ebru Grafik

•

kapak basımı: Çetin Ofset

•

cilt: Esra Mücellithanesi

Simone de Beauvoir 1908 yılında Paris'de doğdu. Sorbonne Üniversitesi'nde okudu. Öğrenciyken ünlü yazar ve düşünür J. P. Sartre ile tanıştı ve bir daha ondan ayrılmadı. Bir süre felsefe öğretmenliği yaptı. 1943'de yayımlanan ve büyük ilgi gören *Konuk Kız* romanıyla yazarlığa başladı. Çeşitli roman, deneme ve inceleme kitapları yazdı. Dünyanın pek çok yerini dolaştı. 1954 yılında *Mandarinler* romanıyla Goncourt Ödülü'nü, 1975'de Uluslararası Kudüs Ödülü'nü, 1983'de Danimarka Sonning Ödülü'nü aldı. Kadın ve İnsan Hakları için savaştı. Hümanist ve feminist bir yazar olarak ün kazandı. 14 Nisan 1986 Pazartesi günü Paris'de öldü.

Yapıtın özgün adı: Le sang des autres

•

Türkçe birinci basım: Nisan 1966 (Ataç Kitabevi)

•

İkinci basım: Mart 1990

SIMONE DE BEAUVOIR

BAŞKALARININ KANI

Fransızca aslından çeviren
İPEK BABACAN

payel
PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

Nathalie Sorokine'e

Herbirimiz her şey için
ve herkese karşı sorumluyuz.

DOSTOYEVSKİ

I

Kapıyı açtığında odadakilerin gözleri ona doğru çevrildi.

«Ne istiyorsunuz?» diye sordu.

Laurent ateşin önünde bir iskemleye tersine oturmuştu. «Yarın sabah yapılmasına karar verip vermediğini öğrenmek zorundayım.»

Yarın. Çevresine bakındı. Oda sabun köpüğü ve lahana çorbası kokuyordu. Madeleine dirseklerini masa örtüsüne dayamış sigara içiyordu. Denise'in önünde bir kitap vardı. Canlıydı onlar. Bu gecenin bir sonu olacak, gün doğacaktı onlar için.

Laurent ona baktı.

«Gecikemeyiz,» dedi yavaşça. «Oraya varmak için saat sekizde yola çıkmalıyım... eğer gideceksem.»

Sözler bir hastayla konuşuyormuşcasına dikkatle çıkıyordu ağzından.

«Elbette.» Yanıtlaması gerektiğini biliyor ve yanıtlamıyordu.

«Dinle, uyanınca gelip beni gör. Kapıyı vur. İyice düşünmeliyim.»

«Peki, saat altı sıralarında kapını vururum,» dedi Laurent.

«O nasıl?» diye sordu Denise.

«Şimdilik uyuyor,» diyerek kapıya doğru yürüdü.

«Bir istediğin olursa seslen,» dedi Madeleine. «Laurent uzanacak, ama biz bütün gece buradayız.»

«Teşekkürler.» Kapıyı kapadı.

Karar vermesi gerekiyordu. Onun gözleri kapalı, herbir soluk, dudaklarının arasından güçlükle çıkıyor. Çarşaf kalkıp iniyor, çok sık kalkıyor. Yaşama çabası çok belirgin, çok gürültülü. Çabalıyor. Işığı azalmakta, gün doğduğunda sönmüş olacak. Benim yüzümden. Önce Jacques, şimdi Hélène. Onu sevmediğim ve sevdiğim için. Bana çok yakınlaştığı ve benden çok uzak kaldığı için. Varolduğum için ve özgür, yapayalnız, ölümsüz olan o, benim varoluşuma bağlanmış bu acımasız olgudan kaçınamadığı için. Varoluşum yaşamının makineleşmiş sürüncemesine zincirlenmiş. Öldürücü zincirin bu son halkasında kör çelik, madenin katı varlığı, benim varlığım yüreğine saplanıyor — ölümü. Somut ve kaçınılmaz olarak, belli hiçbir nedeni olmaksızın orada bulunduğum için. Hiç varolmamalıydım. Önce Jacques, şimdi Hélène.

Dışarda gece bastırdı. Sokak lambalarından, yıldızlardan, seslerden yoksun bir gece. Biraz önce bir devriye geçti; şimdi kimsecikler yok ortada. Sokaklar ıssız. Büyük otellerin, bakanlıkların önünde nöbetçiler nöbet tutmakta. Hiçbir şey olmuyor. Ama burada birşey oluyor: Ö ölüyor. «Önce Jacques...» Gene o buz gibi sözcükler. Ama gecenin ağır ağır ilerleyişinin içinde geçmişteki öbür sözcük ve sahnelerle ilk kötülüğün öyküsü beliriyor. Bile bile bir öykü biçimine büründü; sanki başka birşey olabilirmiş gibi, sanki her şey benim doğumumdan beri belli olmamış gibi: Bütün insanlık yazgısının tohumu içinde gizli tüm çürümüşlük. Doğumumda bütünüyle konumlanmış, ölüm odasının kokusu ve gölgesinde bütünüyle varoluyor, herbir eylemde sonsuza dek varolmakta. Bugün ve bütün zaman için varım ben. Her zaman vardım. Bundan önce zaman yoktu, olduğundan beri varım, sonsuzluğa dek ve kendi ölümümden bile ötede.

Vardı. Ama önceleri bunu bilmiyordu. Şimdi, salonda bir pencereye dayanmış olarak görüyorum onu. Ama bilmiyordu, yalnızca dünyanın varolduğunu sanıyordu. Mürekkep ve toz kokusunun savrularak yükseldiği, islenmiş aydınlık pencerelerine bakıyordu; başkalarının çalış-

malarının kokusu. Aşağıdakiler yeşil gölgeli lambaların cansız ışığı altında boğulurken, eski meşe mobilyalara güneş vuruyordu. Bütün öğleden sonra makineler tekdüze gürülderdi. Bazan kaçar, bazan da suçluluk duygusunun gözlerinden, kulaklarından ve burun deliklerinden içine girmesine izin vererek saatlerce kımıldamaksızın kalırdı. Giriş katında, kirli camların altında sıkıntı durgunlaşır, açık renk duvarları olan uzun odada suçluluk duygusu hastalıklı bulutlar gibi döne döne yükselirdi. İşçilerin başlarını kaldırdıklarında kapının üstündeki pencereden bir burjuva çocuğunun ağırbaşlı, dinç yüzünü görebildiklerini bilmiyordu.

Yanaklarım değdirdiğinde, döşemenin mavi kadifesi yumuşacıktı. Bakırların parıldadığı mutfaktan erimiş yağ ve şekerin güzel kokusu sızardı. Oturma odasından yumuşacık seslerin mırıltısı gelirdi. Ama yaz çiçeklerinin kokuları, kuytu bir kışın çıtırdayan alevleri içinde bir suçluluk duygusu yorulmaksızın sinsice dolaşırdı. Tatillerde uzaklaştığı zamanlar geride bırakıyordu bunu. Hiçbir suçluluk duygusu olmaksızın, gökyüzünde yıldızlar kayıyor, elma dişlerine sert geliyor, serin su ayaklarını yıkıyordu. Ama beyaz kâğıt tozlarıyla mumyalanmış eve döner dönmez, naftalin serpilmiş perdeleri silkeler silkelemez, sabırlı ve bıraktığı gibi, gene bulurdu onu. Mevsimler birbirini izliyor, kırlar değişiyor, kenarları yaldızlı kitaplarda yeni serüven öyküleri yayımlanıyordu. Oysa makinelerin tekdüze mırıltısını hiçbir şey değiştiremiyordu.

Suç korkusu karanlık giriş katından bütün evin içine sokuluyordu. «Bir gün bu ev senin olacak.» Evin önünde taşa oyulmuş harfler vardı: «*Blomart ve Oğlu. Basımevi.*» Babası yavaş adımlarla atölyeden yukarıdaki büyük eve çıkardı. Kaygısızca, merdivenlerde durgunlaşan ağır havada soluk alırdı. Elisabeth ile Suzon da birşeyden kuşkulanmazlardı. Odalarının duvarlarına resimler asar, yataklarının üzerindeki yastıkları düzeltirlerdi. Ama kendisi, en güneşli günlerin parlaklığını donuklaştıran bu huzursuzluğu annesinin bildiğinden emindi. Annesi için de, cilalı

parkelerin, asılı ipek kumaşların, derin ve kalın halıların arasından suçluluk duygusu sızıyordu.

Belki de annesi başka bir yerde daha karşılaşmıştı bununla. Bilinmeyen biçimlerde. Üzerinde her yere taşıyordu bu duyguyu, kürk mantolarının, ufak ve yuvarlak bedenini saran, pulların parıldadığı giysilerin içinde. Belki de bundan dolayı kendisi için hep özür diliyor gibiydi. Hizmetçilerle, satıcılarla özür diler gibi konuşur; ufak, acele ve birbirine bitişik adımlarla yürürdü. Sanki yeryüzünde kapladığı yeri bile ufaltmak istiyordu. Bunu annesine sormayı isterdi. Ama hangi sözcükleri kullanacağını hiçbir zaman pek bilemezdi. Bir gün işçilerden sözetmeye çalıştı. Ama annesi hemen o yumuşacık sesiyle, «Hayır, onlar fazla aldırış etmezler... alışıklar buna. Hem sonra, yaşadıkça hepimiz hoşlanmadığımız şeyler yapmak zorundayız,» derdi. Başka birşey sormamıştı annesine. Annesinin söyledikleri de pek önem taşımıyordu. Zaten hep şaşırtılmaması gereken, çok şey isteyen etkili bir tanığın önünde konuşuyor izlenimi yaratırdı insanın üstünde. Ama bonmarşeden kolayca satın alabilecekken, aşçının çocuğu için canla başla bir bebek giysisi kestiğinde, hizmetçinin beceremediği yamaları yeni baştan örerek gecelerini geçirdiğinde annesini anlar gibi oluyordu. Elisabeth ile Suzon, «Anlamsız, bunu yapmanızın hiç gereği yok,» diye çıkışırlardı ona. Kendisini haklı çıkarmaya çalışmaz, ama yaşlı ve inmeli dadının tekerlekli koltuğunu saatlerce iterek, onun sağır kuzeniyle dilsiz dilinde konuşarak sabahtan akşama dek, sonu gelmeyen bir koşuşma içinde dolanır dururdu. Aslında yaşlı dadıyı da, kuzenini de sevmezdi: Kendisini böyle harcaması onlar için değildi. Evin içine sızan o neşesiz koku yüzündendi.

Bazan Jean'ı yoksulları görmeye götürürdü. Güzel bir oyuncak ayı, ya da temiz ufak bir tuluma terbiyelice teşekkür eden iyi yıkanmış çocuklar için Noel ağaçları ve çay partileri. Mutsuz görünmezlerdi. Kaldırımlarda sürünen paçavralar içindeki dilenciler de Jean'da kaygı uyandırmazlardı. Akı çıkmış gözleri, sopaları ve burunlarından

üfleyerek çaldıkları madeni flütleriyle çöldeki bir deve, ya da Çin'deki atkuyruklu Çinliler kadar olağan bir yer alırlardı bunlar sokağın görünümünde. Bu şiirsel serserilere, zavallı küçük yetimlere ilişkin kendisine anlatılan öyküler de hep sevinç gözyaşları, el sıkışmalar, temiz giysiler ve gevrek somunlarla sona ererdi. Yoksulluk yalnızca giderilmek için, zengin küçük oğlan çocuklarına verme zevki sağlamak için varoluyor gibiydi: Jean'a kaygı vermezdi bunlar. Ama başka birşey, kenarları yaldızlı kitapların, Madame Blomart'ın değinmediği birşey olduğunu biliyordu. Belki de bundan söz edilmesi yasaktı.

Asıl kötülükle ilk kez karşılaştığımda sekiz yaşındaydım. Salonda kitap okuyordum. Annem içeriye girdi. Yüzünde sık sık farkına vardığımız bir ifade, bir suçluluk ve özür dileme ifadesi vardı. «Louise'in çocuğu öldü,» dedi.

Kıvrılarak yükselen merdivenleri, hepsi birbirine benzeyen bir sürü kapının bulunduğu taş koridoru yeniden görüyorum. Annem her kapının arkasında bütün ailenin birarada oturduğu bir oda olduğunu söyledi. İçeriye girdik. Louise beni kollarına aldı. Sarkık ve nemliydi yanakları. Annem onun yanıbaşına, yatağın üstüne oturarak alçak bir sesle konuşmaya başladı. Beşikte yüzü solgun, gözleri kapalı bir bebek vardı. Kırınızı taşlara, çıplak duvarlara, gaz ocağına baktım. Ağlamaya başladım. Ağlıyordum. Annem konuşuyordu. Bebek ölü yatıyordu. Kumbaramı boşaltmam, annemin gecelerce uyumaması boşunaydı: Hep böyle ölü kalacaktı.

«Bu çocuğun nesi var?» diye sordu babam.

«Benimle birlikte Louise'i görmeye geldi,» dedi annem.

Olan biteni onlara zaten anlatmıştı, ama şimdi sözcüklerle duyurmaya çalışıyordu: Menenjit, gece çekilen acı ve sabaha ufak, kaskatı bir beden. Babam çorbasını yudumlarken dinliyordu. Ben yiyemiyordum. Ötede Louise ağlıyordu, yemek yemiyordu; hiçbir şey çocuğunu geri getiremezdi ona, hiçbir zaman. Dünyayı kirleten bu mutsuzluğu hiçbir şey silemezdi.

«Hadi iç çorbanı,» dedi babam. «Herkes bitirdi.»

«Acıkmadım.»

«Biraz kendini zorla şekerim,» dedi annem.

Kaşığı ağzıma götürdüm ve sanki hıçkırık tutmuş gibi gene tabağa koydum.

«Yiyemiyorum!»

«Dinle,» dedi babam. «Louise'in çocuğunun ölmesi çok üzücü birşey. Onun için yüreğim parçalanıyor. Ama yaşadığımız sürece bunun yasını tutacak değiliz. Hadi, çabuk iç şu çorbayı.»

İçtim. Bir çırpıda. Sert ses boğazımdaki tıkanmayı gevşetmişti. Ilık sıvının boğazımdan aşağıya kaydığını duyuyordum. Herbir yudumla baskı makinalarının kokusundan daha iç bulandırıcı birşey içime akıyordu. Ama tıkanma geçmişti. Yaşadığımız sürece değil... *Bu gece, gün doğana dek, belki birkaç gün daha. Ama yaşadığımız sürece değil. Hem sonra, bu onun mutsuzluğu, bizim değil. Onun ölümü. Yırtılmış yakasıyla, yüzünde pıhtılaşmış kanla Jacques'ı kerevetin üzerine yatırmışlardı; onun kanı, benim değil. «Hiçbir zaman unutmayacağım.» Marcel de için için ağlamıştı. «Hiçbir zaman, küçüğüm, benim küçük tayım, iyi yürekli kardeşim. Kahkahanı ve gülen gözlerini hiçbir zaman unutmayacağım.» Onun ölümü yaşamımızın derinliklerinde, sessiz ve tuhaf, duruyor ve biz yaşayanlar anımsıyoruz; ölmüş olan Jacques için artık bu ölümün varolmadığını anımsayarak yaşıyoruz. Yaşadığımız sürece değil: Birkaç gün için bile değil. Bir dakika için bile değil. Sen yalnızsın o yatakta ve ben yalnızca dudaklarının arasından güçlükle çıkan, senin işitmediğin soluğu işitebiliyorum.*

Çorbasını içmiş, yemeğinin hepsini yemişti. Şimdi kuyruklu piyanonun altında çömelmiş oturuyordu. Billur avize bir sürü alevle parlıyor, şekerli kabuklarının altında meyva şekerlemeleri ışıldıyor, şekerli pastalar kadar yumuşak ve renkli güzel kadınlar gülümsüyorlardı. Annesine baktı. Bu kokulu, perimsi yaratıklara benzemiyordu. Siyah bir giysi omuzlarını çıplak bırakmış, giysisi kadar siyah olan saçları ıslak bir ipek yumağı gibi yumuşak, ba-

şının çevresinde dolanmıştı. Ama annesinin yanında çiçekleri, çok güzel pastaları, istiridyeleri ya da deniz kıyısındaki mavi renkli çakılları düşünmüyordu. Annesi bir varlık, salt bir insan varlığıydı. Çok yüksek topuklu, ufacık saten terlikleriyle salonun bir ucundan öbürüne koşuşturuyor, gülümsüyordu. O bile gülümsüyordu. Kısa bir süre önce yüzü üzüntülüydü; alçak, gergin bir sesle Louise'in kulağına fısıldamıştı. Şimdiyse gülüyordu. Yaşadığımız sürece değil. Jean tırnaklarını halıya batırmıştı. Louise'in çocuğu ölmüştü. Sahneyi gözünün önünde canlandırmak için zorladı kendisini: Louise yatağın ucuna oturmuş, ağlıyordu. Jean'ın ağlaması kesilmişti. Şu anda bu donmuş, saydam görüntünün arkasında, eflatun, yeşil ve pembe giysileri görüyordu. İstekler uyandı içinde: Bu yumuşacık kolları ısırmak, şu saçı yüzüyle bozmak, bu hafif ipekleri bir çiçek yaprağıymışcasına buruşturmak isteği. Louise'in çocuğu öldü: Çaresi yok, benim mutsuzluğum değil bu. *Benim ölümüm değil bu. Gözlerimi yumuyorum, kımıldamadan kalıyorum, ama kendimle ilgili şeyleri anımsıyorum. Hélène'in ölümü benim yaşamıma giriyor, ama ben onun ölümüne giremiyorum.* Piyanonun altına sokuldum. Yatakta, uyuyuncaya dek, ılık çorbayla birlikte boğazımdan akan, pişmanlıktan da acı olan şey için ağladım: Suçum. Louise ağlarken gülümseme suçu; onunkileri değil, kendi gözyaşlarımı dökme suçu; başka bir insan olma suçu.

Ama anlayamayacak kadar küçüktü. Sıkılmış yumrukları açıldığı için, boğazı gevşediği için, suçun beklemediği bir anda içine girdiğini sanıyordu. Ciğerlerimi dolduran havada, damarlarımda akan kanda, yaşamın canlılığında olduğunu sezemiyordu bunun. Eğer yeterince çabalarsa artık hiçbir zaman o pis tadı tatmaz sanıyordu. Çok çabaladı. Okuldaki sırasında oturur, hiçbir geçmişi olmayan ve gelecek kadar el değmemiş olan kaygan sayfayı çocuksu bakışlarıyla okşardı sanki. *Boş sayfa, boş tuval, gelecek devrimlerin çok ötesinde parlayan katışıksız ve buzla kaplı yeryüzü. Marcel fırçasını bir yana atmış; Jacques'ın yüzündeki o kan; kurtardığımız her damla, döktüğümüz her*

damla uğruna akan o kan. Senin kanın. Pamuğun ve gazlıbezin üstünde kıpkırmızı, şişmiş damarlarında öylesine tembel, öylesine ağır «Geceyi çıkaramaz!» Ne bir çiçek, ne bir çelenk; seni toprağın içine saklayacağız. Ellerimdeki çamur, ruhlarımızdaki çamur; içtenlikle harfler çizen akıllı küçük çocuğun geleceği buydu işte. Sezememişti. Kendi varlığının ağırlığını bilmiyordu. Boş sayfanın önünde, saydamca ve suçsuzca, mantıklı bir geleceğe doğru gülümsüyordu.

Annem çok mantıklı konuşuyordu; sanki hiç küçük, duraksamalı davranışlarda bulunmuyormuş, ufak gizli adımlar atmıyormuş gibi. Yoksullukla kölelik ve ordularla savaşlar kadar ölümcül tutkular ve üzücü yanlışlıkların da yalnızca insanların aptallığından, sonsuz aptallığından ötürü olduğunu söylüyordu. İnsanlar istese, her şey daha başka olabilirdi. Kızıyordum onların aptallığına. Elele tutuşup, annem yüksek topuklu ufak pabuçlarıyla sekerek, ben çocukça atılganlığımla onu sürükleyerek kentte dolaşmalıyız sanıyordum. Alanlarda gelip geçenleri durdurur, café'lere girer, kalabalıklara karşı konuşmalar yapabilirdik. Bu pek de olanaksız görünmüyordu bana. Seville'in kemerli sokaklarından birinde, bir hükümet darbesinin coşkun sabahında, paniğe kapılmış halk birden koşuşmaya başlamıştı. Uysalca kalabalığın ardından giden babam, Elisabeth ile Suzon'u da kendisiyle birlikte sürükleyerek koşuyordu. Annem olduğu yerde durmuş ve sanki bu aptalca kaçışmayı durdurmak için incecik kollarını kaldırmıştı. Babam onu tutmasa, kendisi de iri erkek kollarını havaya kaldırsaydı kalabalık yatışır, yeniden o acelesiz yürüyüşüne koyulurdu kanısındaydım.

Ama babam dünyanın körükörüne ilerleyişini durdurmayı düşünmedi; gururlu bir tavırla kalabalıkla birlikte koşuyor, uyarmalar onun inatla gidişini durduramıyordu. Ona saf saf sorular sormaya başladığımda önce gülümsedi. Sonra gülümsemedi, acı bir gururla ağır çalışma gerektiren, alçakgönüllü yaşamından dem vurdu. Çevresini kuşatan gösterişli zenginliğin tadını çıkarmayı aklından bi-

le geçirmediği için, bunlara sahip olma hakkı daha da olumlu görünüyordu ona. Bütün gün çalışıyor, geceleri kitap okuyor, arada notlar alıyordu. Eğlenceden hoşlanmıyordu, pek dışarıya da çıkmıyordu. Kayıtsızlık içinde yiyor, içiyordu. Sanki pürolarının, Burgundy şarabının, 1893 Armagnac'ının yalnızca gönül rahatlığı için gerekli olan, saygıdeğer üstünlükler olduğunu sanıyor gibiydi.

«Eşitlik her şeyi en alçak düzeyine indirir yalnızca,» diye açıklardı bana. «Toplumu hiçbir zaman kalkındıramazsın. Bütün başarın yalnızca seçkinleri ortadan kaldırmak olur.» Sesi kesin, yanıtlanamaz bir tonda çıkardı, ama gözlerinin derinliklerinde bir çeşit kızgın korku olurdu. Ses çıkarmazdım, ama yavaş yavaş gerçeği sezmeye başladım. Dünyanın yozlaşmış kokusunu bir tütsüymüşcesine, zevkle çekiyordu içine. Çünkü yalnız eve değil, tüm kente, tüm yeryüzüne yayılmıştı bu koku. Geceleri metroda beni boğar gibi olan şey, aynı bunalımdı. Erkekler avuçlarını dizlerinin üzerine koyar, kadınların gözleri cansız, yolculuğun sarsıntısı terlerini, üzüntülerini ağır havayla karıştırırdı. Tren, sobalar ve kazciğeri kutularıyla dış dünyanın günlük görüntüsünü yansıtan çok renkli afişlerin bulunduğu, taş istasyondan geçerdi. Sonra gene kapkara tünele dalardı. Böylece bu bitkin insanların bütün alınyazısı özetleniyor gibi gelirdi bana. Üzülürdüm. Arkadaşım Marcel ile gördüğümüz bir filmi düşünürdüm: Toprağın derinliklerine gömülmüş bir kent; buradaki insanlar karanlık ve işkence içinde çürüyüp giderken yukarıdaki bembeyaz teraslarda küstah bir ırk güneşin parlaklığının tadını çıkarıyor. Öykü bir selle, bir başkaldırıyla ve büyük bir imbik yıkıntısı ortasında bir uzlaşmayla sona eriyordu. Ben de sorardım: «Niye bu insanlar başkaldırmıyorlar?» Pazar günleri çoğu zaman Marcel'i Aubervilliers'ye, Pantin'e sürüklerdim. Saatlerce, sonu gelmeyen boş duvarlar boyunca, havagazı depolarının, fabrika bacalarının ve tuğlaları kararmış evlerin arasından yürürdük. Tüm yaşamlar geçiyordu burada. Sabahtan akşama dek hep aynı yorucu işler. Haftada bir tek Pazar günü.

«Alışıklar buna.» Gerçekten alışıklarsa, bu daha da kötüydü.

Anneme «devrim» sözcüğünü söylediğimde yüzü kıpkırmızı kesildi. «Sen daha çocuksun! Ne söylediğini bilmiyorsun!» Tartışmaya çalıştım. Ama susturdu beni. Korkuyla titriyordu bedeni. Yaşarken dünyadaki birtakım şeyleri değiştirmeye çalışmak akılsızlıktı. Her şey yeterince kötüydü, insan burnunu sokmasa bile. Yüreğiyle aklının kınadığı her şeyi aceleyle savunuyordu: Babamı, evliliği, kapitalizmi. Çünkü yanlışlık kurumlarda değil, varlığımızın derinliklerindeydi. Bir köşeye sığınıp kendimizi olabildiğince ufaltmak zorundaydık. Sonucu baştan saptırılmış bir çaba göstermektense, her şeyi kabullenmek yeğdi! Bu sakınganlık! Bu akılsızca sakınganlık! Sanki bir kaçış yolu varmış gibi! *Kapıyı da, dudaklarını da kapalı tut: Ama benim suskunluğum buyruklar haykırıyor. «Birşey söylemezsen giderim!» ya da «Birşey söylemezsen, gitmem!» Tüm varlığım bir sözcük. Öyleyse ilerle, gecenin çamurunda ilerle. Karar ver. Senin ölümüne karar verdim ve bundan aklanmış değilim. Yeniden. Acıma dilenebilirdim; ama acıma diye birşey yok. Zavallı sevgilim! Sakınganlığın tuzaklarını daha önce atlatabilseydim, kapımı açar, kollarımla yüreğimi açardım. Sessiz, katı, «Bir insanın ölümüne neden olmak için parmağımı bile oynatmam.» Ve eylemsiz ağırlığımın tümüyle yeryüzüne çöküyorum. Sen ölüyorsun. Başkaları santim santim ölmekte, bedenleri kırbaçlarla berelenmiş, derileri kemiklerine yapışmış. İki milyon tutuklu dikenli tellerin arkasında titreşiyor. Küçük Rosa kendisini pencereden attı. Ötekini de hücresinde buldular, külotuyla asmıştı kendisini.* Akılsız! Bu sakınganlıktan nefret ediyordu. Elini kaldırdı, bütün kolunu kaldırdı, kızgın kızgın baktı annesine: «Dünyayı değiştireceğiz.» Bu bilinçsizlik! Bu akılsızca bilinçsizlik! Konuşmak, eylemde bulunmak istiyordu. *Ve işte Jacques, kerevetin üstünde yatıyor, yakası açık, kan yüzünde pıhtılaşmış, gözleri kapalı.*

Ama o zamanlar her şey çok basit görünüyordu. Zavallı, temiz, iyi yürekli genç adam. Yumruklanmış elini

kaldırıp ötekilerle hep bir ağızdan bağırdı: «Yarın insan ırkı Uluslararası olacaktır.» Artık ne savaş, ne işsizlik, ne aşağılık işler, ne de yoksulluk olmayacak. Kötü niyetlilere ölüm, tüm dünya neşeyle dolsun. Düşünde eski dünyayı toz haline getiriyor, bir çocuğun Mekano oyuncak takımını yeniden kurması gibi, yeni bir evren yaratıyordu.

«Oldu! Partiye yazıldım!» Marcel'in atölyesine girerken yüksek sesle bildirdim bunu.

Marcel fırçasını bırakarak şövalesini duvara çevirdi. Bütün tuvalleri duvara dönüktü, kaba arkalarından başka hiçbir şey görünmezdi.

«Elbette,» dedi. «Böyle olacağı belliydi.»

«Parmağımızı oynatmazsak dünya kendi kendine değişir mi sanıyorsun?» dedim.

Marcel başını iki yana salladı.

«Bugünkü dünyadan beklenecek birşey yok. Hamur ekşidi. Yeni bir dünya yapmayı yeğliyorum.»

«Ama seninki yalnızca tuvalin üstünde varoluyor.»

Yüzünde gizemli bir gülümseme belirdi.

«Görürüz.»

Gördü de. Ama o zamanlar o da çok gençti, kuşku duymasına karşın umutluydu. Aşağı yukarı her gün kapısını vuruyordum. Beni bazan sevinerek, bazan da kayıtsızca karşılıyordu. Beni karşılıyordu. Oysa öfkeyle kapısını kapamalıydı yüzüme. Ama benim gibi o da bilmiyordu bunu. Ya da belki kapının hiçbir zaman kapalı tutulamayacağını biliyordu. İçeriye girerdim. Jacques küçük bir masada oturmuş çalışıyor olurdu. Ağabeyine benzerdi, ama yüz çizgileri daha yumuşaktı, keskin değildi. Marcel üzerinde kaktüsler, istiridye kabukları, adamotu kökleri ve taşlardan, çivilerden, kibritlerden, sicim parçalarından yaparak eğlendiği tuhaf nesneler bulunan masaya bir şişe ucuz konyak koyardı. Bir cam kavanozun içinde de deniz atı vardı: Dikenli, siyah, ufacık bir gövde üzerinde soylu bir at başı. Sigaralarımızı yakıp konuşurduk. Konuşmayı severdim; sözlerimi dikkatle seçerdim. Benim aceleyle

koştuğum yalın dünyaya Marcel'i sürükleyecekti bu sözler; oysa duyan Jacques oldu.

Başını kaldırdı.

«Proleterlerin yanında dövüşmek mi?» derdi. «Ama nasıl olur? Onlardan değiliz ki.»

«Ama onlarla aynı şeyi istediğimize göre...»

«İşte bütün sorun da burada: Aynı şeyi istemiyoruz. Bir işçi *kendi* özgürlüğünü ister. Sense yalnızca başkalarının özgürlüğünü istemiş oluyorsun.»

«Farketmez. Önemli olan aynı sonucu elde etmek!»

«Ama sonucu, buna yol açan çabadan ayırmak olanaksızdır. Hegel bunu çok iyi açıklıyor. Okumalısın onu.»

«Zamanım yok.»

Filozofça inceliklerleriyle biraz kızdırıyordu beni. Yalnızca konuştuğunu sanıyordum; oysa tutkuyla yaşamaktaydı.

«Elbette, birşey elde etmek için onu istemem gerek,» derdi. «Ama istediğini elde etmeye gelince... istemediğim birşey benim değildir; birşey değildir. Faşistlerin anlayamadığı da bu. Marx'a hayranım, çünkü insanlardan verileni değil, kendi aldıklarını kabul etmelerini istiyor. Oysa benim ve senin alacağımız birşey yok; biz o çeşit değiliz. Hayır, kendini Komünist yapamazsın.»

«Öyleyse ne yapmamız gerek?»

Üzüntüyle omuzlarını silkerdi.

«Bilmiyorum.»

Gülümserdim. Daha bir okul öğrencisiydi. Gülümsememem gerekirdi; hiç değilse yeryüzünde bir boşluk kapladığını, kendi varlığının donukluğunun ötesine hiçbir zaman uzanamayacağını biliyordu. Bense hâlâ bilmiyordum bunu. Gözlerim hiçbir suçluluk duygusunun sızamayacağı gelecekteki ufuklara çivilenmişti.

Sonra bir gün kendimi gördüm; üzerinden buharlar tüten bir omletin bulunduğu bir aile sofrasında, iyi dikilmiş ceketimle, bakımlı ellerim tam ışığın altında, somut ve donuk olarak; Jacques'ın beni gördüğü gibi, atölyelerde dolaştığım zamanlar işçilerin beni gördükleri gibi gör-

düm kendimi; olduğum gibi: Blomart'ın oğlu. Şaşkın bakışları altında —dehşet dolu dört çift göz şişmiş yanağıma bakıyordu— bu kanıtla kendimin bilincine vardım.

Yanağı sabaha daha da şişmişti. «Ne uydurabilirim?» Yemek odasına gitmeden önce ıslak havluyu uzun uzun bastırmıştı yüzüne. Gözü nerdeyse kapanmıştı.

«Günaydın anne, günaydın baba,» dedi umursamaz bir tavırla.

Annesini öpmek için eğildi.

«Tanrım! Ne oldu sana?» dedi Madame Blomart dehşet içinde.

«Of! Yüzüne bak» dedi Suzon.

Hiç yanıt vermeden oturarak peçetesini açtı.

«Annen sana ne olduğunu soruyor?» dedi Monsieur Blomart sert bir sesle.

«Hiç,» dedi Jean. Parmaklarının arasında bir ekmek parçasını ufaladı.

«Dün gece birkaç arkadaşla Montmartre'da bir bara gittim. Kavga çıktı.»

«Hangi arkadaşlarınla?» diye sordu annesi. Yüzü, kızdığı zamanlarda olduğu gibi biraz kızarmıştı.

«Marcel ve Jacques Ledru,» diye yanıtladı Jean.

Kendisi de kızarmaktan korkuyordu; annesine yalan söylemeyi sevmezdi.

«Yani orada birisinden yumruk mu yedin?» dedi Monsieur Blomart yavaşça.

Gözlüğünün arkasında gözleri kurnazca parlıyordu.

«Evet,» dedi.

Eliyle yüzündeki şişe dokundu.

«Anlaşılan bu herifin yumruğu çok sertmiş, cop gibi bir yumruk,» dedi Monsieur Blomart. Oğlunu katı bakışlarla süzdü. «Gece yarısı Bullier'nin önünde bağıra çağıra *Internationale*'i söyleyen bir sürü delinin arasında ne işin vardı?»

Jean'ın yanakları kıpkırmızı oldu. Güçlükle yutkundu.

«Bir toplantıdan çıkıyordum.»

«Nedir bu olay?» dedi Madame Blomart.

«Olay şu,» dedi Monsieur Blomart sesini ölçülü tutarak: «Komiser bu sabah bana telefon ederek senin oğlunun bir devlet görevlisine karşı kötü davranış ve saldırı ile suçlanmak üzere olduğunu bildirdi. Neyse ki Perrun mert adamdır. Soyadını öğrenir öğrenmez onu salıvermiş.»

Bir yaşam boyu çalışma ve onur... Jean, babasının yanaklarındaki çizgi çizgi damarlara baktı; felçli yanaklar. Jean ne yaparsa yapsın, alacalı yanaklarla ağarmış sakala karşın, bu erdemli yüz kendisini korkuturdu.

«Durup dururken saldırdılar bize,» dedi. «Toplanıp ana yolu kapattığımız gerekçesiyle. Bizi dövdüler, sonra da karakola götürdüler.»

«Polisin görevini yaptığını sanıyorum,» dedi Monsieur Blomart. «Ama öğrenmek istediğim şu: Nasıl oluyor da sen bir Komünist mitinginde bulunuyorsun?»

Bir sessizlik oldu. Jean parmakları arasında bir ekmek topağını yoğuruyordu.

«Bu konuda hiçbir zaman sizinle aynı görüşte olmadığımı çok iyi bilirsiniz,» dedi.

«Yani sen bir Komünist misin?» dedi Monsieur Blomart?

«Evet,» dedi Jean.

«Jean,» diye yalvardı annesi.

Çirkin bir sözü geri alması için yalvarıyor gibiydi.

Monsieur Blomart derin bir soluk aldı. Elini uzatarak kurulu sofrayı gösterdi.

«Öyleyse burada, iğrenç bir kapitalistin sofrasında ne işin var?»

Jean'a alaylı gözlerle baktı.

O zaman birden kendisini gördü. Biraz şaşkınlık içinde büyük yemek salonuna, eski şaraplarla dolu büfeye, peynirli omlete baktı; buradaydı, ötekilerle birlikte. Ayağa kalktı, odadan çıktı. Benim odam, benim evim: Bir insan bedeni öylesine küçük bir yer tutuyor, öylesine küçük bir boşluk kaplıyor; bu kocaman istiridye kabuğunun öylesine ufacık bir canlıyı yutması korkunç birşey. Dolabında iyi kumaşlardan dikilmiş bütün o giysiler: Blomart'ın oğlu.

Kapıyı arkasından hızla çarptı ve uzun bir süre yürüdü. Güzel bir sonbahar günüydü. Kestane ağaçlarının paslı yaprakları arasında, mevsimi şaşırmış taze ve canlı birkaç çiçek sarkıyordu. Pahalı pabuçları, iyi dikilmiş takımının içinde yürüdü: Blomart'ın oğlu; öyleyse yeryüzünde bir yer kaplıyordu, kendisinin seçmediği bir yer. Kendisinden utanıyordu, ama fazla kaygılanmıyordu bundan: Mutlaka her şey düzeltilebilirdi; bir yaşama biçimi bulunabilirdi mutlaka. Tehlikenin kendisinde olduğunu nereden bilecekti? *Yolun kıvrımında ağırlıksız gölgesini bilinçsizce uzatan ağaç kadar tehlikeli; Jacques'ın gülümseyerek baktığı o siyah, katı oyuncak kadar tehlikeli.* Elleri ceplerinde, ağaçların çürük kokusunu içine çekerek yürümek öylesine zararsız görünüyordu ki. Asfaltta yuvarlanan bir kestaneye ayağıyla vuruyordu. Soluduğu hava kimseden çalınmış değildi. «Blomart'ın oğlu yok artık,» diye düşünüyordu. Mesleği çabucak öğrenirdi; en çok iki yıl çıraklık yeterdi; bundan sonra da yediği ekmek gerçekten kendi ekmeği olacaktı. Birdenbire büyük bir mutluluk duydu; çocukluğuyla gençliğinin niçin hep çürük bir tadı olduğunu anlıyordu şimdi; damarlarında akan eski dünyanın kokuşmuş özsuyuydu, ama köklerini kesecek ve kendisini yeniden yaratacaktı.

Sahanlığa kavrulmuş soğan kokusu yayılmıştı, kapının arkasından da imrendirici bir cızırtı duyuluyordu. Kapıyı vurdu.

«Girin,» dedi Marcel. Jacques boğucu bir duman bulutunun ortasında, bir tavanın üzerine eğilmişti. Jean onun saçlarını okşadı.

«Nasılsın bakalım, küçük ahçı?» Sonra divana uzanmış dinlenen Marcel'in yanına gitti. «Günaydın dostum.»

«Günaydın,» dedi Marcel kayıtsızca elini uzatarak.

Sonra birden doğruldu. «Şu yüzüne bak! Sen de gördün mü, Jacques?»

Jacques, iki büyük sosisin yağda fokurdadığı, duman tüten tavadan isteksizce başını kaldırdı.

«Tanrım!» dedi. «Nasıl oldu bu?»

Jean yanağını elledi:

«Cop yedim,» dedi.

«Amma sert vurmuşlar,» diye şaştı Jacques. «Dün gece mi oldu?»

«Evet, tam Bullier'den çıkarken polis saldırdı.»

Bir övünme vardı sesinde. Sersem... kör... Kendi varlığının tehlikesinden, herbir sözcükte, böbürlenen sesindeki herbir vurguda gizli tuzaktan habersiz. Marcel ise kocaman, yamyam gülümsemesiyle —o da sersemce ve körükörüne— konuşmama izin veriyordu; beni merdivenlerden aşağıya fırlatacağı yerde.

«Sizi parçalayabilirlerdi,» dedi Jacques.

«Heyecanlanma, küçük tay,» dedi Marcel. «Baksana, sapasağlam.» Jean'ın şakağına dokundu. «Bunun şerefine içelim mi?»

«Birşeyler yesem daha iyi olacak,» dedi Jean.

Altın gibi kızarmış soğanların üstünde yatan güzelim sosislere imrenerek baktı; kabukları çatlamış, içlerinden etleri fışkırmıştı.

«Yemek yemedin mi?» diye sordu Marcel. «Yoksa evde görünmeye mi çekindin?»

«Ne çare ki, göründüm!» dedi Jean.

«Olay çıktı mı?»

«Biraz.» Jean birkaç adım atarak boş tuvalin önünde durdu. «Biliyor musun, az önce aklıma ne geldi? Dizgiciliği öğrenmek için babamdan habersiz yaşlı Martin'in yanına çırak olarak gireceğim. Mesleği öğrendiğim gün de evden ayrılacağım.»

Sezmeliydim. Jacques'ın gözleri, kulaklarına inanamıyormuş gibi sevinçle ışıldadı; öyle parlıyordu ki gözleri.

«Niye?» diye sordu Marcel. «Bunun sana ne yararı olacak?»

«Yaşadığım sürece haksız bir durumda kalmak istemiyorum.»

«Haklı durumlar olduğunu mu sanıyorsun;» dedi Marcel. Tavadaki sosisten kocaman bir parça koparark yuttu. «Yemeğimizi yiyelim,» dedi.

Yemek bitince de: «Şimdi, git buradan; çalışacağım,» dedi.

«Gidiyorum,» dedim. Jacques'a baktım; çok güzel bir gündü, yalnızlığı canım çekmedi. «Sen de çalışacak mısın? Yoksa benimle yürüyüşe çıkar mısın?»

Şaşkınlık ve sevinçten kızardı. «Canını sıkmaz mıyım dersin?»

«Ben çağırdığıma göre...»

Montsouris Parkında, gölün kenarında oturduk. Suyun üzerinde bir kuğu süzülüyordu, çevremizde çocuklar vardı.

«Ne talihlisin,» dedi Jacques. «Hep ne yapman gerektiğini biliyorsun.»

«Sen de kafanı bir sürü aydın yükümlülüğüyle doldurmasan...»

«Ama ben bir aydın sayılırım,» dedi Jacques.

Omuzlarımı silktim.

«Öyleyse, bunu kabullen. Felsefe yapmayı da sürdür.»

«Sırf eylemde bulunmak için eylem, aldatıcı birşey,» dedi. «Ama belki benim kuşkularım da aldatıcı.»

Kararsızlık içinde bakıyordu bana. Öylesine genç, öylesine hevesliydi ki, yaşamak kolay olacaktı onun için; yalnızca kendini kaptırıp gitmesi yeterdi.

«Çok ürkeksin,» dedim. «İşçinin davasının gerçekten senin davan olup olmadığını sorduğun sürece bu iş olmaz. Yalnızca; bu benim davam, de bitsin!»

«Evet,» dedi Jacques. «Ama bir nedeni olmadan söyleyemem bunu. Nedeni olsaydı, zaten şimdi söylemiş olurdum.» Bir an susup iri, beyaz kuğuya baktı, sonra gülümsedi. «Sana birşey göstereceğim.»

«Göster bakalım.»

Duraladı. Elini cebine soktu.

«Bir şiir. Son şiirim.»

Şiirden pek anlamazdım, ama bunu beğendim.

«Güzel bir şiir gibi geliyor bana,» dedim. «Her neyse, ben sevdim. Yazdığın başka şiirler de var mı?»

«Birkaç tane. İstersen, onları da gösteririm sana.»

Çok mutlu görünüyordu.

«Marcel ne diyor bunlara?»

«Biliyorsun, Marcel ağabeyimdir,» dedi Jacques şaşırarak.

Marcel'in kardeşine genç bir dâhi gözüyle baktığını düşündüm. Ayrıca, kimdi bu, annelerin durgun bakışları altında bir kuğunun yüzdüğü gölün kenarında sessizce öldürmeye başladığım bu varlık? Bu varlığın ne *olmaması gerekiyordu?*

O günden sonra günlerimi atölyelerde geçirdim. «İşin tekniğini öğrenmek istiyorum,» diyordum babama. Çalışma kokusuyla, yeşil gölgeli lambaların ölü ışığı içinde yüzüyordum. «Havalandırma yetersiz,» dedim yaşlı Martin'e. «Birkaç tane yeni vantilatör gerek. Babamla konuşmalısın.» Bıyığını sıvazladı. «Hep böyleydi,» dedi. Gerçek işçilerden çok aile uşaklarını andıran bir avuç yaşlı işçi vardı; alttan alan seslerinden, bıkmadan boyun eğişlerinden nefret ediyordum. Hep böyleydi: Sorun da buydu! Tüm bu eylemsizce, istenmeden varolan şeyleri yıkmak gerekiyordu. Ben, klavyenin önüne oturmuş, yeni bir kişilik seçiyordum kendime. «Yapacağım.» Boz keten tulumuma dokunuyordum: Kapıyı arkamdan kapatacağım, alnım dik, ellerim özgür, sokakta yürüyeceğim. Blomart'ın oğlu yok artık: Dürüst, lekesiz, yalnızca kendisine bağımlı bir insan alacak onun yerini. Başımı kaldırınca genç bir işçinin gözleriyle karşılaştım. Çabucak kaçırdı gözlerini. Tozlu tulumun altına ince bir tüvit takım giydiğimi sezmişti. Onunla konuşmaya kalkışsam, beni kışkırtıcı ajan sanacaktı. Patronun oğluydum hâlâ.

«Kararını ne zaman vereceksin?» diye soruyordu Jacques.

«Mesleği gerçekten öğrendiğim zaman.»

Böylece iki yıl geçti. İyi bir dizgici olmuştum. Dizgiciliğin ve yayıncılığın bütün gizlerini biliyordum. Gene de evden ayrılmıyordum.

«İş bulduğum zaman.»

Ama iş aramıyordum. Annemin yüzündendi. Oraday-

dı, buz gibi, sessiz, hiçbir zaman soru sormaz; ama Bullier'deki mitingden sonra sofrada yaptığı gibi, Suzon'un birisiyle gizlice buluştuğunu anladığı günkü gibi, ilk sarsıntıda dudaklarını büzmeye hazır. Biz özgürdük, özgürce ruhlarımızı kirletebilir, yaşamımızı yıkabilirdik; annemse yalnızca bu yüzden acı çekme özgürlüğünü istiyordu. Bizden isteklerde bulunmasından çok daha kötüydü bu. İsteklerinden, sitemlerinden nefret edebilirdim. Oysa annem oradaydı, o kadar: Orada oluşuna hınç duyuyordum; yalnızca orada olduğu için. Nefret ettiğim, onun varlığıydı. Onu hem sevip, hem de varlığından nefret edebilir miydim? Anlamıyor, gerçeğe karşı savaşıyordum. *Benim sevgimin ve senin ölümünün gerçeği*. Onun suçu değildi bu; benim suçum da değildi. Ama suç orada, ikimizin arasındaydı ve birbirimizden kaçmaktan başka hiçbir şey yapamazdık. Annemden ve işlediğim suçtan ötürü anneme verdiğim acıdan kaçmak; onun üzerine çöken gizi çözmemek için kendimden kaçmak.

«Bir konuş onunla. Sonunda anlayacaktır.»

Bir akşam annesinin yanına gitti. Küçük salonda, lambanın yanında oturuyor, kitap okuyordu. Güzel siyah saçlarını bir yıl önce kestirmişti, şimdi başını kısa, gür saçları çevreliyordu; saçları bile insanlara özgü bir zenginlikti; bir hayvan yelesi değil, topraktan fışkırmış bir ot demeti değil, hünerli ellerin baktığı, fırçaladığı, parlattığı kadınsı saçlardı. Uzun süre onun saçlarına baktıktan sonra gidip karşısına oturdu. Hemen konuşmaya başladı: «Biliyor musun anne, yayın işlerine dönmeyeceğim.» Annesi bir an dinledi, sonra konuşma sırası ona geldi; göğsü kalkıp iniyor, iki eliyle koltuğun kollarını sıkıyordu. «Ama bu çok anlamsız!» Kızgınlık, yalın bir tını veriyordu sesine.

Jean yalvardı: «Ne olur beni anlamaya çalış; bu rejimi doğru bulmuyorum; böyleyken bundan yararlanmayı istememi nasıl beklersin benden?»

«Ama zaten yararlandın; sen görevlerini yadsıyorsun. Öğrenimin, sağlığın... bunları babana borçlusun. Şimdi tam sana gereksinim duyarken onu yalnız bırakacaksın.»

«Şimdiye dek yararlandığım her şey ben istemeden oldu. Kendimi yükümlü görmüyorum.»

Annesi ayağa kalktı; piyanoya doğru yürüdü, vazodaki birkaç çiçeği yerleştirdi, sonra Jean'a döndü.

«Öyleyse ne bekliyorsun? Niçin babana bildirmiyorsun?»

«Önce seninle konuşmak istedim.»

«Bu dürüst bir davranış değil. Çıraklığın için babanın para ödemesine izin veriyorsun; şimdi iş ararken rahatça onun ekmeğini yiyorsun; doğrusu çok kolay.»

Öfkeyle süzdü annesini. Duralamaları, suçlandığı umursamazlık, gene annesinin yüzündendi. Annesi de, dudaklarını büzmüş, onu süzüyordu. Bir an, ikisi de ortak güçsüzlüklerine meydan okurcasına birbirlerini süzdüler.

«Peki, hemen konuşacağım onunla.»

«Yapacağın başka hiçbir şey yok.»

Acı, sert bir sesti. Annesinin içinden gelen başka bir ses duydu: Konuşma, daha konuşma, bana biraz daha zaman ver, diye yalvaran bir ses. Ama ne o, ne de annesi bu sessiz, belirsiz sözleri hesaba katamazlardı. Salondan çıktı; çıkarken de ufak bir ipek mindere tekme attı. Annesi hangi haklı tutkuyla, böylesine canla başla, sevmediği o adamdan yana oluyordu! Her zaman, önce kendisine, kendisiyle birlikte de en çok sevdiği şeye kıymaya hazırdı. İstedi bunu. Ayrıca haklı da; yapacağım başka birşey yok. Aşağı kata inerek ofisin kapısını vurdu.

«Seninle konuşmak istiyordum.»

«Otur.»

Oturdu. Hiç çekinmeden, sakınmadan, içini boşalttığı için sevinerek konuştu. Konuşmak zorunda olduğuna göre, arkasındaki tüm köprüleri yıkmaktan çok mutluydu; böylece vazgeçilmesi olanaksız bir savaşın ortasına atılmış oluyordu. Günlük ekmeği için çalışan bir işçiden bir ayrımı kalmayacaktı. Cüzdanını masanın üstüne boşalttı. «Yemin ederim bir daha adımı duymayacaksın.»

«Yaptım!» Dolabını açıp asılı giysilere rahatlık içinde baktı. Bitmişti. Yatağın üstüne *L'Humanité*'nin eski bir sa-

yısını yaydı: Diş fırçası, sabun, bir de jilet. Bir an duraladı, sonra bir gömlek, birkaç mendil ve üç çift çorap aldı. Çok ağır bir paket değildi. «Thierry'ye, Coutant ve Oğulları'na, bir de Faber'e giderim.»

Paketi kolunun altında sıkıştırdı. «Yapacağım.» Yapmıştı işte. Yineledi: «Yaptım.» Yeniden yeşil lambaları, tozlu atölyeleri, boz tulumunun içinde, «Yapacağım,» diye yemin eden kendini gördü. Ne kolaydı; yalnızca annesini görmemeye karar vermesi yetiyordu; bu bile değil: Yalnızca onu görmeye karar vermemesi yeterliydi ve görmedi onu. Ama paketini hazırlarken annesi oradaydı. Küçük salonda ya da kendi odasında. Evin içinde bir yerde. Öfkeyle: «Benim suçum değil. Başka birşey yapamazdım.» dedi. Yapamazdım... Sanki kendi dışında, kişisel olmayan, nesnel bir alınyazısı varmış gibi; sanki bundan imdat istenebilirmiş gibi. Ama diken bir kez saplanmıştı yüreğine. «Benden başka kimsesi yoktu.» Annesi bundan böyle ipekleri, kadifeleri, sinsice dolaşan suçluluk duygusu ve onun da yüreğini delecek olan binlerce kızgın dikenle yalnız kalacaktı. Bir damla gözyaşı dökmeyecek, ama geceleri Elisabeth ile Suzon'un giysilerinin üzerine donuk bir ilgiyle eğilerek, daha geç saatlere dek uyanık kalacaktı. Gene de annesinin suçu değildi bu. Onun suçu değildi, benim suçum da değildi. Ya neredeydi suç? Kızıyordu. Suçun bir yerde olduğunu, bir ayrıkotu gibi iki elle tutulup çıkarılabileceğini sanıyordu. «Onu yavaş yavaş hazırlamalıydım buna. İnatçılık etmemeliydi.» Gene de aynı noktaya varacaktık: Benim evden ayrılmam, onun yalnızlığı ve çektiği haksız acı. Odasına, artık içinde olmayacağı bu odaya, son bir kez göz attı. Annesinin onun için seçtiği mobilyalar, gravürler yalnızca yokluğunu çevreleyecekti; annesi kapalı kapının önünden geçerken adımlarını hızlandıracaktı. Kapıdan çıktı. Koridor sessizdi, cilalı parkeler ayağının altında gıcırdıyordu. Koridorun sonuna doğru yürüyüp kapıyı vurdu.

«Girin.»

Annesi krem ve boz renkli bir çorap yığınının önünde

çömelmişti. Bile bile, yaşamını bile bile yıkıyordu. Ama onu kendisine karşı nasıl koruyabilirdi? Bazan bunu başarıyordu; yalnızca o başarıyordu bunu. Oysa şimdi evden gidecekti.

«Biraz önce babamla görüştüm.» Annesi başını kaldırdı. «Hemen evden ayrılmamı söyledi.»

«Hemen mi?»

Hâlâ dizlerinin üzerinde duruyordu, ama elindeki çoraplar yere düşmüştü.

«Bu doğal birşey.» Omuzlarını silkti. «Sen haklıydın; burada yapacağım birşey kalmadı.»

«Hemen...» diye yineledi annesi.

Aralanmış dudakları kaskatı değildi, ama öfkesinin yoğunluğunu tümüyle yansıtıyordu. «Ne yapacaksın şimdi?»

«Yakında bir iş bulurum. İş ararken de Marcel'in evinde kalırım.»

Annesinin yanına giderek omuzuna dokundu. «Sana acı vermek istemezdim.»

Annesi elini saçlarının arasından geçirdi, yorgun alnı görünmüştü.

«Doğru bir karar verdiğine inandığına göre...»

Ağır ağır merdivenlerden indi. «Bunu istiyordum. Pişman olacak birşey yok.» Annesi yukarda kalmıştı; çorap yığınının önüne çömelmiş, yalnız. Yaptım. Ama birşey daha yaptım; onun acı çekmesini istemiyordum. *Senin ölmeni istemiyordum. Orada, yatağın üstünde yatıyor, gözkapakları kımıldamıyor; yastığın üstündeki sarı saçları şimdiden solmuş bir bitki gibi. Gene görebilecek miyim yaşayan gözlerini?* «Pişman olacak birşey yok,» diyordu. Akılsız! Her şeyden pişmanlık duyması gerekirdi; suç her yerde, çaresi yok, nedeni yok: Varoluş suçu. «Pişman olacak birşey yok.» Kendi eylemini onaylamaya çalışarak bu umutsuz avuntuya sığınıyor, gene de onu geriye sürükleyen, yalnızca kendi varlığı olan, o ağırlığı duyuyor, öfkeden sarsılarak, «arkamızda hiçbir şey kalmamalı,» diye düşünüyordu.

«Arkamızda her zaman birşey kalır,» dedi Marcel. «Senin savaşımın da bu yüzden böyle duygusal görünüyor bana.»

«Ama olağanüstü birşey için çaba göstermiyorum,» dedi Jean: İçine gıcırdayan tahta yongaları doldurulmuş bir divanda oturuyordu; elinde bir içki kadehi vardı: «Bütün istediğim, başkalarından daha çok ayrıcalıklarım olmaksızın yaşamak ve bir insanın yalnızca kendi alınteriyle kazanabileceği şeylere sahip olmak.»

«Alınteri,» dedi Marcel. «Bunu söylemesi kolay.»

Jean'ı tepeden tırnağa süzdü.

«Evet,» dedi Jean. «Üzerimdeki bu takımın, pabuçların parasını babam ödedi; çıraklığımı da onun parasıyla yaptım. Ama kimse sıfırdan başlamaz.»

«Benim de söylediğim bu,» dedi Marcel. Sararmış dişlerini göstererek, timsahı andıran derisini kırıştırarak gülümsedi: «Yalnızca üstündekiler olsa! Ya kültürün, dostların, o iyi besili genç burjuva sağlığın! Geçmişini silemezsin.»

«Birkaç ay gerçek bir işçi gibi çalıştıktan sonra bu bana fazla bir ağırlık vermez.»

«Bir işçiyle senin aranda her zaman bir uçurum olacak: Onun boyun eğdiği bir durumu sen özgürce seçiyorsun.»

«Bu doğru,» dedi Jean. «Ama hiç olmazsa elimden geleni yapmış olacağım.»

Marcel omuzlarını silkti.

Savaşımım bunca gülünç gözükmüyordu bana, yaşamım kökünden değişmişti. Adımı, yüzümü gerçekten de silmiştim; Coutant ve Oğulları'nın atölyelerinde tıpkı öbürleri gibi bir işçiydim. Saat sekizde kâğıt balyalarının muşamba tentelerin altına yığıldığı boz avludan geçiyordum: Her gün. Ben geçerken işçiler başlarını çevirmiyor, kalfalar gülümsemiyordu bana; makinemin önüne oturuyor, onu dikkatle inceliyordum: Ben sorumluydum ondan; klavyenin tuşlarına vurmaya başlıyordum: «Bu gerçek; yaşadığım sürece bu işi yapacağım.» Üzerimdeki tulumu çıkar-

dığım zamanlar evimdeki lâlelerle süslü, ipek kaplı salona dönmüyordum artık. Otobüsle Clichy'nin iç sıkıcı sokaklarından geçiyordum; yemek ve çamaşır kokularının sindiği, köşesinde bir havagazı ocağıyla lavabomsu bir musluk çukurunun bulunduğu bir odaya dönüyordum. «Pek sevimli değil,» derdi herhalde annem. Ama konutumun bir insanın en yalın gereksinimlerine indirgenmiş olması hoşuma gidiyordu; bir oda için gerekli altı duvar yüzeyi, ışığın girebilmesine yetecek bir delik, bir de benim girmem için başka bir delik.

«Mutlu olmalısın,» diyordu Jacques bana.

«Çok mutluyum.»

Atölyeler kapandığında sık sık beni almaya gelirdi; ufak, ucuz bir lokantada akşam yemeğimizi yerdik; kâğıt peçeteler, tahta tuzluklar, üzerlerindeki parmak izleri temizlenmemiş bardaklar, hattâ bundan böyle yiyeceğim bütün yemeklerin değişmez tadı olacak o ağır yağ tadında bile şiir buluyordu; gidip oradaki sinemaların tahta sıralarına oturuyor, tavernalarda kırmızı şarap içiyorduk; sorular soruyordu bana:

«Bu yaşantıya uyman güç olmuyor mu? Başkalarıyla gerçekten aynı düzeyde misin?»

«Onları etkilemeyi kolayca başarabileceğimi bile düşünüyorum,» diyordum.

Sabır gerekiyordu. Bu ufak şirketlere Komünizmin sızmasının güç olacağını biliyordum; ama iyi konuşuyordum; sendika toplantılarında kendimi dinletebiliyordum. Federasyon komitesine temsilci olarak gönderilmeyi umuyordum; orada yararlı bir çalışma olanağı bulunacaktı.

«Sana bir haberim var,» dedi Jacques.

Clichy kapısı yakınlarında ufak bir café'de oturuyorduk. Yanımızdaki pencereye tebeşirle «Buraya kendi yemeğinizi getirebilirsiniz» yazılmıştı. Meşin ceketli iki sıvacı yandaki masada kırmızı şarap içiyorlardı.

«İyi bir haber mi?»

«Kendin karar ver: Partiye yazılıyorum.»

«Öyle mi? Kararını verdin mi?»

Kuşkuyla Jacques'a bakıyordum. «Bunu istiyordum.» Gene de kuşkuluydum. Hiçbir şeyin kişinin istediği gibi olamayacağı kuşkusunu duymaya başlıyordum.

«Evet, kararımı verdim. Bu şaşırttı mı seni?»

Kıvançla gülümsüyordu.

«Daha geçen gece Marksizm'e karşı çıkıyordun?»

Jacques omuzlarını silkti.

«Sistem önemli değil. Benim sorunum eylemde bulunup bulunamayacağımı bilmekti. Sonra birşey açılıverdi: Bulunabilirim!» Gülümsedi. «Senin yaşantına bakarak bu sonuca vardım.»

«Sevindim,» dedim. Sevinmemiştim. Jacques'ın bu sonuca mantıklı bir düşünce işleminden sonra varmasını yeğlerdim; sanki onu tuzağa düşürmüşüm gibi geldi. Ekledim: «Bu kararı nasıl verdiğini daha iyi anlamak isterdim.»

«Geçen akşam, seninle tartışmamızdan sonra, eve yürüyerek gittim. Konuştuklarımızı düşünmedim; seni ve kendimi düşündüm. Birden, yaşamım bir amaca hizmet etmeyecekse, artık yaşamaya katlanamayacağımı anladım.»

«Anlıyorum,» dedim.

Huzursuzluğum geçmedi. Ben bir amaca hizmet ediyor muydum? Benim için, sorun bu değildi. Haksız bir dünyada haklı bir yazgı çizemezdim kendime; haklılık istiyordum. Kimin için istiyordum bunu? Başkaları için mi, yoksa kendim için mi? Sen bir gün kızarak: «İnsan her zaman kendisi için savaşır,» demiştin bana. Pişmanlık ve suça karşı savaştım, orada olmak suçuna, kendi suçuma karşı. Bu savaşa bir başkasını sürüklemeye nasıl yeltendim?

«Ben bir amaca hizmet etmeye çalışmıyorum,» dedim.

Ama Jacques duymadı. O da kendinden başka hiç kimsenin olmayan bir savaşa girişmişti.

«Çok genç olduğumu, yapabileceğim hiçbir şey olmadığını mı düşünüyorsun?»

Kendimi toparladım.

«En güçlü dayanağımız gençlerdir,» dedim. Benden beklediği gibi, kendi amaçlarından emin bir eylemcinin rahat bakışıyla Jacques'a baktım. «Bu sıralarda yumruk-

lara, sağlam ciğerlere gerek var. Öbür gün seni Bourgade ile tanıştırırım.»

Tam o günlerde dünyayı yeniden yaratmak isteyenler için yapılacak işler vardı. Paris'in duvarları seçim afişleriyle kaplanmıştı ve hemen her gece bütün kent ve çevresinden gelen dostlarımızla düşmanlarımız çatışıyorlardı. Hemen her gece Jacques ile buluşuyor, birlikte coşkulu bir kalabalığın toplandığı bir hangara ya da okul salonuna gidiyorduk. Yüzü kızarmış ve mutlu, alkışlayıp tepinirken onu yanımda görmek hoşuma gidiyordu. Yuhalarımız gerici konuşmacıların seslerini bastırıyordu; bizimkiler konuşmaya başlayınca da yumruklarımızla sessizliği sağlıyorduk.

«Bu gece olay çıkar mı? Gerçek bir olay?» diye sordu Jacques bana.

«Keşke. Önceki gün Taittinger'ye ağzını açtırmadık; ortalığı karıştıracaklardır.»

O gün öğleden sonra hepimiz mutluyduk. Denise mutluluktan coşmuştu. Yalnızca Marcel'in suratı asıktı. Sergi nedeniyle saçlarını kestirmişti, ama derli toplu görünmeyi başaramamıştı; rahatsız bir kibarlık içinde, sanatçı ruhlu aydınların övgülerine katlanıyordu.

«Braun şimdiden sekiz öneri aldı,» diyordu Denise. «Bunun eşsiz bir başarı olduğunu söylüyor. *Cahiers d'Art*'ın eleştirmenine göre de, sen kuşağının en büyük ressamıymışsın.»

Denise'in gözleri parlıyordu; alnından canlı bir pembelik yansıyordu; daha yalnızca onsekiz yaşında olduğunu anımsamak insanı şaşırtıyordu; bu izlenimi pek vermezdi. Sesi, gülümsemeleri, makyajı, her şeyi öylesine yapmacıktı ki, gençliği bile yapay bir çekicilik taşıyordu; yalnızca gür kızıl saçları, parlak giysisinin altında hayvansı bir canlılıkla nabzı atan bir beden taşıdığını sezdiriyordu. Bir tabakta tek başına kalmış bir kurabiyeyi kaptı: «Sandviç alın,» dedi. «Yiyecek bir sürü şey kaldı.»

Jean bir kazciğerli sandviçi ısırdı; ağzına gelen tat

çocukluğunun billur aydınlığını, çekici kadınlarını anımsattı ona; ayaklarının altındaki halı kalındı, yağlıboya kokularıyla soylu kadınların parfüm kokuları karışmıştı. Üç ay yetmişti: Kendisini yeniden o şekerli ortamda bulmak şaşırtmıştı onu; günleri kâğıt kokusu, makine gürültüleri ve kötü pişirilmiş bifteklerin tadıyla doluydu. «Artık onlardan değilim.» Kadınlar cam lifinden yapılmış gibiydi; şaşkın bir eğlence içinde papağan gibi bağrışmalarını, kadife seslerinin kıvraklığını dinliyordu.

Duvara doğru yürüdü. Biraz önce bu insan kuşhanesine girdiğinde, dört çıtayla çerçevelenmiş bu gösterişsiz resimler onun karşısında tek boyutlu ve sessiz duruyorlardı; gizlerini çözebilmek için, onlara inanmak gerekiyordu. Jean inanmak istiyordu onlara. Tuvallerden birinin önünde durdu. Güneş ışıklarına boğulmuş iki duvar arasında tek bir çember, paralellerin sonsuzlukta birleştikleri noktaya doğru yuvarlanıyordu. Bakarken, resim yavaş yavaş canlanmaya başladı. Resmin anlattığı şey, sözcüklere çevrilemezdi; boyayla anlatılmıştı ve başka hiçbir dil onun anlamını aktaramazdı; oysa bu resim sanki konuşuyordu. Jean birkaç adım daha yaklaştı. Dikkatli bakışlarının altında bütün tuvaller canlanıyordu. Dünyanın doğuşundan da eski anıları diriltiyorlar, gelecekteki devrimlerin çok ötesindeki bilinmeyen yeryüzüne çağrıda bulunuyorlardı; kendi içlerinde yapayalnız, herhangi bir bilinçten korunmuş olarak kalırken, girintili çıkıntılı bir kıyının, istiridye kabukları serpiştirilmiş bir çölün gizlerini ortaya seriyorlardı. Yüzleri olmayan bu heykeller, tuza dönüşmüş bu adamlar, ölüm alevleriyle kavrulan bu görüntüler, mutlak anın eylemsizliği içinde donmuş bu okyanuslar: Yokluğun binlerce biçimiydi bunlar. Tanıktan yoksun bu evrene bakarken de, sanki benliğinin içinde değilmiş, kendi kişisel geçmişinin dışında, bomboş, bembeyaz bir sonsuzlukta kalmış gibi geldi ona. Oysa bu saydamlık ve yokoluş düşü, yalnızca ona kendi yaşam gücümü vermek üzere burada bulunduğum için varoluyordu. Marcel biliyordu bunu.

«Bırak onları,» dedi. «Gel de biraz içki iç.» Jean'ı De-

nise'in yanında durup gevezelik ettiği, beyaz bir örtüyle kaplı uzun masaya doğru sürükledi.

«Bu berbat şampanyadan başka içki kalmadı mı?»

«Biraz porto şarabı var,» dedi Denise.

«Manav şarabı,» dedi Marcel. «Neyse, bugün kutlama günü.»

«Homurdanma,» dedi Denise. «Korkunç bir sıkıntıydı, ama şimdi hepsi bitti.»

«Bitmiş!» dedi Marcel. «Daha otuz gün orada, duvarda asılı kalacaklar! Nasıl izin veririm buna?»

«Gerekli olan, başka bir çeşit izleyici: Gerçek izleyici,» dedi Jean.

«Gerekli olan, izleyiciye gerek duymamak,» dedi Marcel. İki eliyle bir iskemleyi yakaladı: «Resimlerim bu iskemle gibi varolmalı: Sağlam bu, üstüne oturabilirsin; biz yokolduğumuzda, bu dört ayağının üstünde burada kalacak.»

Denise omuzlarını silkti.

«Öyleyse sen de marangoz ol,» dedi biraz öfkeyle.

Marcel bırakınca iskemle halının üstüne devrildi.

«Ama bir iskemle ilginç değildir,» dedi.

«Sen durmadan yakınıyorsun,» dedi Denise. «Bir ay içinde üne kavuşacaksın!» Kurnazca gülümsedi: «Hem sonra, büyük bir ressam olmak pek de kötü birşey sayılmaz; bundan hoşlanan birçok iyi insan var.»

Kimse bunu yanıtlamadı. Denise çoğu kez bizim için anlam taşımayan sözcükler kullanırdı. Jacques da, ben de Marcel'in niçin onunla evlenmeye karar verdiğini anlamıyorduk. Herhalde gür bir saç yığınıyla çevrili bu kuru, zeki yüzü seviyordu; ayrıca nasıl yaşadığına da hiç önem vermezdi. Denise onu elde etmek istemiş ve etmişti; bu sergiyi açması için onu kandırmıştı; onun yanında ün ve mutluluğa doğru engelsiz bir yolda yürümeye niyetliydi. Kızıl gülümseyişini ve saçlarının koyu altın rengini yansıtan ılık bakışlarını yeniden görür gibiyim. Hiçbir şey karşı koyamazdı ona: Şımarık bir genç kız, parlak bir öğrenciydi; yaşamını olağan ve züppe bir rahatlıkla sürdürüyordu. Denise için, sona eren bir utku günüydü bugün.

«Doğruca oraya mı gidiyoruz, yoksa önce senin evine mi uğrayacağız?» dedi Jacques.

«Eve uğrayalım, çünkü tabancaları alacağız.»

«Sence tabanca taşımamız gerekiyor mu?»

«Bir zararı olmaz. Geçen Pazartesi, tabanca çektiklerinde arkadaşların kendilerini savunacak hiçbir şeyleri yoktu.»

Gece bastırmıştı, zengin semtlerden geçiyorduk; buralarda rahatlık duyuyordum. Kaldırımda itişip kakışan yayaların arasında, evrenin ortasında yitmiş bir atomdan daha yalnızdım; onlar için yolu tıkayan bir bedendim ve çevremde yalnızca kör bir kalabalık algılıyordum. Dükkanların kapanma saatiydi; burunlarını vitrin camlarına dayamış satıcı kızlar gece gidecekleri yerleri düşlüyorlardı. Senin için de sokak lambaları yanmıştı. Şeker kavanozlarını dükkanın içine taşımıştın; geceleri kendi başlarına yürüyüşe çıkma izinleri olan bu mutlu insanları izleyerek, bir çikolatayı ısırıyordun: Genç olmanın sıkıcı birşey olduğunu düşünüyordun. Ama ben yalnızca adları olmayan genç kızları görüyordum, vitrinlerin arkasında; kendi eksenleri çevresinde dönen alınyazıları sonsuzluğa dek benimkinden ayrı kalacak olan genç kızları.

Orta sınıf sokaklarından saparak, halkın kum gibi kaynadığı uzun cadde boyunca gittik; odama çıktık. Kiler olarak kullandığım dolaptan bir somun ekmekle bir parça peynir çıkardım.

«Sosis de ister misin?»

«Hayır,» dedi Jacques. «O buzlu kahveler bütün iştahımı kesti.»

Komodinin çekmecesine soktum elimi. Mendillerle gömleklerin altında iki tabanca duruyordu: Birini biriktirdiğim parayla ben almıştım, ötekini de Jacques babasından çalmıştı. Emniyetin açık olup olmadığına baktım. Çok titizdim, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmamaya kararlıydım.

«Al,» dedim. «Gerçekten tehlikede olmadıkça çekme bunu. Ulusal bir cenaze töreni gösterisi düzenleme fırsatını ele geçirmek o adamların çok hoşuna gider.»

Jacques merakla tabancayı elinde tarttı:

«Öldürebileceğini hiç düşünmemiştim,» dedi. «Tıpkı bir oyuncağa benziyor.»

Tıpkı bir oyuncak. Ya ben... arkadaşların arasında otururak tepinip ellerimi çırparken, aklı başında ve zararsız bir gence benzemiyor muydum? Onlar kardeşlerim, Jacques kardeşimdi benim, aynı dürtüyle sürüklenmiştik. Yarın, sayemizde, devrim başarılacaktı. Bizi yuhalayanların ağızlarını yumruklarımızla kapatıyorduk. Gömleğinin önü açılmış, bukle bukle saçları kızarmış yüzüne düşüyor, Jacques havaya kaldırılmış copların ortasında savaşıyordu, dudaklarında bir gülümseme, yaşamını bu uğurda verdiği için mutlu...

«Ruth! Ruth!» Hélène yatakta çırpınıyor; sesleniyor. Kime seslendiğini bilmiyorum. İkimiz yalnızız bu odada, ikimiz birlikteyiz bu odada ve ikimiz de yalnızız. Ruth. Kimi görüyor? Bu adı işitiyorum, ama gözümün önünde hiçbir yüz canlanmıyor. Ona bakıyorum, saatlerdir ona bakıyorum ve kapalı gözkapaklarının arkasında hiçbir şey görmüyorum; çevreme kendi anılarım üşüşüyor; kendi kişisel öyküm beliriyor. Patırtının içinde bir tabanca sesi, hemen arkasından bir tane daha: «Önce delikanlı ateş etti!»

Katil! Katil! Gecenin içinde yürüdüm, sendeledim, koştum, kaçtım. Oradaydı, şiirlerinin ve kitaplarının arasında sessizce duruyordu. Elinden tuttum, bir tabanca verdim ve kurşunların arasına ittim onu. Katil. Marcel yukarıda, yağlıboya kokusuyla sarılı, kımıldamayan deniz atının yanında, okuyor ya da uyuyor; Jacques'ı bekliyor. Merdivenlerden çıkıyorum; yukarıya çıkamıyorum; aşağıya inemiyorum; zaman durmalı, beni içine almalı, Marcel'i içine almalı, dünyayı içine almalı; basamaklar ayağımın altında sağlam, herbir basamak yerinde; kapı da yerli yerinde. Kapının arkasında Marcel Jacques'ı bekliyor; bense oradayım ve konuşacağım. Bir sözcük ve o şey varolacak, hep varolacak. Kapıda bir tıkırtı, bir sözcük ve zaman ikiye parçalanıyor, bir daha hiç birleştirilemeyecek iki parçaya bölünüyor. Kapıyı vuruyorum.

Önce Jacques; şimdi Hélène. Bu bile yetmiyor. Laurent'ın da sırası gelecek. Saniyeler birbirini kovalıyor, birbirlerini sürükleyerek, süre tanımaksızın beni de sürükleyerek. Geleceğin gecesine doğru ilerle. Karar ver. Beni ileriye, yeni cesetlere, ağlayan kadınlara, açılıp kapanan, ölüme açılan hücre kapılarına doğru sürükleyen yaşamla kıvranarak. Paris'in duvarlarında, metro istasyonlarının beyaz taşlarında, üzerinde yeni adlar yazılı, baskıdan yeni çıkmış sarı bir kâğıt parçası. «*Gitme.*» *O zaman her şey boşuna olacak, senin ölümünün hiçbir nedeni olmayacak.* Bu acımasız sürükleniş nasıl durdurulur? İlerle, ilerle, karar ver. Yüreğimin her atışı, geri alınmayacak bir karar fırlatıyor dünyaya. Kapıyı kapa, gözlerini kapa: *Kapıyı kapamaya, gözlerini kapamaya karar ver.*

Hiçbir kurtuluş yok. Umutsuzluğun ve körükörüne karar vermenin sarhoşluğu bile yok, çünkü sen oradasın, o yatakta, ölümünün yaban aydınlığında.

II

Bisiklet hep oradaydı. Duvarın kara taşının önünde açık mavi kadrosu, parlak nikel gidonuyla yepyeni, pırıl pırıl duruyordu. Öyle çevik, öyle inceydi ki, durduğu yerde bile havayı delip geçiyor gibiydi; Hélène bu denli zarif bir bisiklet hiç görmemişti. «Ben onu koyu yeşile boyarım, daha da güzel olur,» diye düşündü. Hızla pencerenin önünden ayrıldı. Bakıp onu isteyerek orada durmanın ne yararı vardı? Sekiz gündür başka hiçbir şey yapmamıştı. Onu çalmaya değecekti! Durmadan onu düşünüyordu, günde yirmi kez ona bakmak için pencereden aşağıya eğiliyordu; ama henüz onu alamamıştı. «Gevşiyorum,» diye düşündü üzüntüyle. Çocukken bir an duralamadan istediğini yapardı. Boya fırçasını önlüğüne sildi. İşte, günün sonuna varmıştı. Yarın tıpkı buna benzeyen başka bir gün başlayacaktı. Çantasından üzeri çaprazlarla işaretli bir karton parçası çıkardı: 20 Kasım 1934. Boş kareyi gri boyayla doldurdu. Gri, siyah, ayın başından beri yalnızca iki tane kırmızı renkli gün.

Aşağıda kapı çıngırağı çınladı. Hélène merdivenlerden indi. Dükkanın ortasında küçük bir çocuk çekinerek şeker kavanozlarına bakıyordu.

«Hangisinden istersin?» dedi Hélène.

«Bundan istiyorum,» dedi çocuk işaret parmağıyla çikolataları göstererek.

Hélène çikolatayı maşayla tutup bir kâğıda sardı.

«Bir frank vereceksin.»

Bir frankı kasanın çekmecesine attı ve çikolatasını ke-

mire kemire giden çocuğu camın arkasından gözleriyle izledi. Evine dönüyordu; herkes evine dönüyordu, günün sıkıcı bir saatiydi. Pralinlerin üstüne gece bastırıyordu. Hélène katılaşmış yağın bildik tadını tattı ağzında.

Avlu kapısını açtı; gidon ve çamurluklar gölgede parlıyordu. Hélène iyice yaklaştı; bu güzelim sarı selenin üstüne oturup gidonu tutmak harika birşey olmahydı! Kapıcı kadının evine doğru bir göz attı. Son birkaç gündür kadın sanki evden çıkmamaya karar vermiş gibiydi. «Gene de, bunu istiyorum, benim olmalı,» dedi Hélène. Süslü tekerlekleri, şişman ve uysal lastikleriyle öyle parlak, tertemiz, hem zarif, hem de sağlamdı ki. Tekerleklerin incecik demir tellerinden birini iki parmağının arasında tuttu, kiremit renkli lastiğe dokundu; metal gibi sertti, yalnızca içi havayla doldurulmuş ince bir lastik boru olduğunu düşünmek insana tuhaf geliyordu. Hélène bir iki adım geriledi: Ne denli gururlu, özgür duruyordu. «İstediğim her yere gideceğim, geceleri eve geç saatte döneceğim. Sessiz sokaklarda önümdeki ışık gölünü izleyeceğim; o yumuşak, düzenli sürtünmenin kısık sesini duyacağım. İyi bakacağım ona. Ufak bir yağdanlık edinip dişlilerini yağlayacağım.» Başını kaldırıp üçüncü katın pencerelerine baktı. «Dilerim kuşkulanıp onu evine çıkarmaz.» Hélène'in başı dönüyor, dudaklarıyla elleri istekle titriyordu. «Kapıcı kadın evden gider gitmez...»

Kapının çıngırağı çaldı. Aceleyle koştu.

«Paul! İyi ki geldin!» dedi sevinçle.

Paul ona sarıldı, yanağından öptü; Hélène kaçamak bir öpücük verdi ona.

«Dükkanı kapatmama yardım edersin, sonra odama çıkarız. Çikolata ister misin?»

«Bu saatte istemem,» dedi Paul. Kapıyı açıp kaldırıma dizilmiş ağır kavanozlardan birini yüklendi. Gülerek: «Birisinin çikolataya hayır demesi seni hep çok şaşırtır,» dedi. «Seni ilk gördüğümde bana tıka basa çikolata yedirmeye uğraşmıştın.»

«Seni baştan çıkarmak için başka yolum yoktu,» dedi Hélène.

«Senden hoşlanmam için bu gerekmiyordu,» dedi Paul.

«Bu doğru, sen hep kayıtsız bir sevgi duymuşsundur,» dedi Hélène. Gülümsedi. «Beni yemeğe götürecek misin? Biraz param var, ben ısmarlarım.»

«Bu gece olmaz,» dedi Paul. «Bir arkadaşla birlikte yiyeceğim.»

«Ya!» dedi Hélène.

«İstersen yarın,» dedi Paul.

Hélène hiçbir şey söylemeden bir kavanozu yakaladı. Paul ile yemeğe gitmek pek çekici birşey değildi, ama ailesiyle yemekten yeğdi; ayrıca bu gece de canı istemişti. Yarın... eh, yarın yarındı. Başka birşey konuşmadan kavanozları içeriye taşıdılar.

«Bugün ne yaptın?» dedi Paul tatlı bir sesle.

«Çalıştım. Başka ne yapacağımı sanıyordun?»

«Göstersene.»

«İstersen göstereyim,» dedi Hélène.

Onu odasına götürdü. Paul masaya yaklaştı.

«Çok güzel,» dedi.

«Biliyor musun, Verdier satılan desenlerin dörtte üçünün benimkiler olduğunu söyledi,» dedi Hélène. «Ama göreceksin, o domuz bana bir metelik bile fazla para vermeyecek!»

Hep aynı şey oluyordu; Paul'ü sevinçle karşılıyor, beş dakika sonra da ondan sıkılıyordu. Ahcı gözle süzdü onu: Gür sarı saçları, çilli genç yüzüyle oldukça yakışıklıydı; ama inatçı alnının altında, gözleri fazla sevecendi. Kabuk sert, ama saydamdı; içinde, tıpkı kendinde bulduğu gibi, arı bir yumuşaklık sezilebiliyordu.

«Ne düşünüyorsun?» dedi Paul.

«Yaşamı sıkıcı buluyorum,» dedi Hélène.

«Gene de sen talihlisin.» dedi Paul. «Bir düşün, ya her gün sekiz saat bir büroda, ya da fabrikada çalışmak zorunda olsaydın...»

«İntihar ederdim, daha iyi,» dedi Hélène. Saldırgan bir

sesle ekledi: «Her zaman böyle olumlu bir tutum göstermeyi nasıl başardığını anlamıyorum?»

«Biliyor musun, çalışanlar tutumlarını düşünmeye ayıracak zaman bulamazlar,» dedi Paul biraz sert bir sesle.

Hélène kızgın kızgın baktı ona; işçi sınıfının erdemlerinden dem vurduğu zamanlar insanı sinirlendiriyordu.

«Biliyorum, ben bir küçük burjuvayım, yeterince başıma kakıyorsun. Peki neyi kanıtlar bu, Kişileri hep dış görünüşlerine göre değerlendirmek kötü birşey; sanki düşündüklerimiz, durumumuz kendimize bağlı değilmiş gibi.»

«Daha çok içinde bulunduğumuz koşullara bağlıdır,» dedi Paul. Gülümsedi: «Zaten sen de bir küçük burjuva olduğun için bu düşünceye karşı çıkıyorsun; karşılaştığın olaylarla başkalarının karşılaşamayacağını, kimsenin sana benzemediğini düşünüyorsun.»

«Tümüyle inanıyorum buna,» dedi Hélène.

«Bütün küçük burjuvalarda özgünlük saplantısı vardır,» dedi Paul. «Bunun tıpkı birbirlerine benzemenin başka bir yolu olduğunu gözardı ederler.» Görüşünü inatçı, rahat bir ifadeyle savunuyordu: «Bir işçi özgün olmaya metelik vermez; tersine, kendimi arkadaşlarımla eşit görmek benim hoşuma gider.»

«Birincisi, sen onlarla eşit değilsin,» dedi Hélène. «Sen bir dizgicisin, öğrenim gördün.»

«Hiç farketmez. İşçi işçidir.»

«Öyleyse, sana göre,» dedi Hélène, «dünyada tıpkı bana benzeyen binlerce kız var.»

Paul gülümsedi.

«Biliyor musun, bir ağaçtaki yapraklardan hiçbirinin ötekine benzemediği söylenir.»

Hélène sabırsızca omuzlarını silkti.

«Ama çok yaprak varsa, birbirine karıştırabilirsin, değil mi?»

«Çok varsa, evet,» dedi Paul. Hâlâ gülüyordu.

«Tamam,» dedi Hélène. Onun karşısına geçti: «Öyleyse, ne diye başka bir kızı değil de, beni seviyormuş gibi davranıyorsun?»

«Yeryüzünde benim gibi binlerce de erkek var,» dedi Paul. «Bu da bizimki gibi binlerce sevgi var demektir.» Hélène'i omuzlarından tutarak neşeyle baktı ona: «Herkes birisini sever.»

«Yani kısacası, sevgililer değişebilir,» dedi Hélène; kendisini onun kollarından kurtardı. «Bana öyle geliyor ki, birisini gerçekten seversen, başkasını sevmeyi düşünmezsin bile.»

«Elbette,» dedi Paul. «Ama bu bütün sevenler için geçerlidir; kimi seviyorsan onu istersin.»

«Of, kafamı karıştırıyorsun,» dedi Hélène. Ona doğru bir adım attı: «Söyle; evet mi, hayır mı, benden başka bir kızı sevebilir miydin?»

Paul bir an duraksadı; en kötü yanı, her şeyi böylesine ciddiye almasıydı; Hélène ondan dürüst bir yanıt beklemiyordu ki.

«Şu an bunu düşünmek güç benim için; gene de sevebileceğimi biliyorum. Sen de başka birisini sevebilirdin.»

«Hiçbir zaman bunun tersini söylememiştim,» dedi Hélène.

Paul hafifçe kızardı; ama kurşun tam hedefine ulaşamamıştı; sırf onu yaralasın diye Hélène'in kendi kendisini aşağılamasına kızınıştı yalnızca. Akıl almaz alçakgönüllülüğünü sarsmak için Hélène'in onu tokatlamak istediği anlar oluyordu. Paul kendisini olağanüstü görmüyordu, ama onun gözünde Hélène de olağanüstü değildi; herkes sıradandı, birbirini sevmek de sıradan birşeydi. Hélène'in onu sevdiğinden emindi.

«İnsanın kendisine böyle sorular sorması pek ilginç değil,» dedi Paul. «Belki de her şeyin başka türlü olabileceğini varsaymanın da anlamı yok. Kesin olan şu: Ben seni seviyorum.» Hélène'in yanağına hafifçe vurdu: «Bunu çok iyi biliyorsun, küçük şeytan!»

«Sık sık söylüyorsun,» dedi Hélène.

«Aptallık etme!» dedi Paul.

Hélène'i kollarına alarak dudaklarını ağzına değdirdi. Paul'ün dudakları güzeldi; dürüst, genç dudaklardı; Hé-

lène bunların kendininkilere dokunmasından hoşlanıyordu; gözlerini yumdu; Paul'ün güçlü kolları arasında, bedeninden yayılan sıcaklıkta, kendisini saran bu sevecenlikte büyük bir rahatlık duyuyordu.

«Tamam! Beni gerçekten seviyorsan, benim için birşey yap,» dedi.

«Ne?» dedi Paul.

«Arkadaşını atlat, beni yemeğe götür.»

Paul'ün yüzünde bir gölge dolaştı:

«Yapamam,» dedi.

«Daha doğrusu, yapmazsın,» dedi Hélène. Ona sırtını döndü, çantasından bir tarak çıkarıp karışmış saçlarını taradı: «Herhalde partiden birisidir.»

«Hayır,» dedi Paul coşkuyla. «Blomart, biliyorsun...»

«Oh, Blomart!» dedi Hélène.

Bir bukleyi parmağına doladı. Paul'ün sözettiği bütün arkadaşları arasında, tanışmayı istediği tek kişi oydu.

«İyi! Onu atlatma,» dedi. «Beni de birlikte götür.»

«Ne fikir, ne fikir!» dedi Paul.

«Niye? Benden utanıyor musun?»

«Ama bunun hiç anlamı yok ki,» dedi Paul: «Çok ciddi bir görüşme yapacağımızı söylüyorum sana.»

«Ne konuda?»

«Seni ilgilendirmez.»

«Elbette ilgilendiriyor.»

Paul omuzlarını silkti; epeyce mutsuz görünüyordu. «Ona iyi davranmıyorum,» diye düşündü Hélène. Ama öyle uzun bir süreden beri tek başınaydı ki, biraz değişikliğe gereksinim duyuyordu; eğer kendi kendisiyle ilgilenmezse, kimse onunla ilgilenmezdi; kural buydu; herkes kendi başının çaresine bakacaktı.

«Sana beni ilgilendirdiğini söylediğime göre, açıklasan iyi olur,» dedi.

«Biliyorsun, bir sürü sendika var; sayıları çok, gücümüz bölünüyor. Bunları birleştirmek için Toulouse'da bir kongre yapılacak. Blomart bu gruplardan birinin temsil-

cisi. Bizden yana oy kullanması için konuşacağım onunla.»

«Evet,» dedi Hélène. «İkiniz de aynı sendikadan olmadığınız için mi?»

«Eskiden komünistti, ama partiden ayrıldı,» dedi Paul kınayan bir sesle. «Şimdi de *International*'e bağlanmaya kesinlikle karşı çıkıyor. İstediği, eski Fransız sendikacılığını canlandırmak: Siyaset olmasın, sendikalar profesyonel bir temele dayansın istiyor. Ama bugünlerde de oyun siyasal bir temel üzerinde oynanıyor.»

Daha konuşacaktı; bu konulara daldığı zamanlar, hiç ölçüsü olmazdı: Bunlardan ya hiç sözetmez, ya da çok konuşurdu. Hélène onun sözünü kesti.

«Konuşmanıza engel olacak değilim,» dedi. «Nerede buluşacaksınız?»

«Port Salut'de.» Paul bir an duraladı: «Ama seni götüremem, orada hiçbir işin yok.»

«Ama gelmek istiyorum,» dedi Hélène somurtarak.

«Lütfen,» dedi Paul kibarca. «Kapris yapma. Yarın gece birlikte çıkarız.»

«Yarın çıkmak istemiyorum,» dedi Hélène. Sesi yumuşadı: «Hem beni sevdiğini söylüyorsun, hem de hatırım için ufacık birşey yapmanı istediğimde...»

«Anlamak istememen tuhaf,» dedi Paul. Biraz kızmıştı.

«Çok iyi anlıyorum: Hatırım için hiçbir şey yapmıyorsun.» Omuzlarını silkti: «İşte bütün sorun da bu: Birisini seversen, yapılmayacak şeyleri yaparsın.»

«Bunlar filmlerde gördüğün zırvalar,» dedi Paul.

İstifini bozmayan, ödün vermeyen tutumu Hélène'in kanını beynine çıkarmıştı.

«Son sözün bu mu?» dedi. «Götürüyor musun beni?»

Paul yarı gülümseyerek başını iki yana salladı:

«Hayır.»

«Öyleyse bir an önce gidebilirsin, seni tutan yok.»

Gidip kapıyı açtı.

«Hélène! Aptallık etme!»

«Beni götürüyor musun, götürmüyor musun?»

«Of, tamam,» dedi Paul. Kapıdan çıktı. «Yarın gece görüşmek üzere.»

«Evde olursam!» diye bağırdı Hélène öfkeyle.

Trabzandan eğildi; çıngırak çınladı, ön kapı kapandı. «Gitti. Burada çürüyüp gitmeme aldırış etmiyor; ona kızmama aldırış etmiyor, şimdiden unutmuştur bile.» Basamaklara oturdu. Paul seviyordu onu, bu kesindi; üç yıldır içten, candan, sıcak bir sevgiyle sevmişti; ama Paul'ün gözünde bir değer taşıdığı duygusundan yoksundu; kimsenin gözünde bir değer taşımıyordu. Şu anda kim ilgileniyordu onunla? İşte buradaydı, dükkandan yükselen bal ve kakao kokusu içinde boğuluyordu; başka herkangi bir yerde de olsa, gene aynı olurdu. Çocukken ne burada, ne de başka bir yerdeydi: Tanrının kolları arasındaydı; Tanrı onu sonsuz bir sevgiyle seviyordu, Hélène kendisinin de O'nun gibi sonsuz olduğuna inanıyordu; gölgelerin sığınağından O'na yüreğinin herbir atışını sunuyor, iç çekişlerinin en küçüğü bile Tanrıya adandığı için sonsuz bir önem kazanıyordu. Paul daha az ilgilenmişti kendisiyle; daha çok ilgilense bile, Paul Tanrı değildi. Hélène ayağa kalktı. «Kimseye gerek duymuyorum. Ben, Hélène, varolmaktayım: Yetmiz mi bu?» Yukarıya odasına döndü, aynanın karşısında durdu. Bir coşkunluk duyarak: «Benim gözlerim, benim yüzüm,» diye düşündü. «Ben. Ben yalnız benim.» Benliğinden böyle ufak kıvılcımlar çıkması enderdi. Bir yabancının eliymişcesine kendi eline dokunmak yetiyordu, o anda kendisini yeniden umutsuz bir kişisel yakınlaşmanın ortasında buluyordu. Hélène kendisini divanın üstüne attı. Neşesi şimdiden kaçmıştı. Artık karşısında kimse yoktu; tümüyle kendi içine kapanmıştı; ne denli kendisini seviyormuş gibi davranırsa davransın, bu sevgi yalnızca kabuğunun içinde atan ufak, güçsüz bir çarpıntıydı; kesilmiş süt gibi ekşi ve yavan olan bu iç sıkıntısı, tembel, biraz ürkekçe duyarlı olan etiyle bileşip bütünleşmişti. Tıpkı bir istiridye gibi, bir istiridye de kendi varoluşunun bilincine herhalde böyle varıyordu; benim

düşüncelerim, titreşen tüyler gibi; sanki birşeye doğru uzanıyor, çekiliyor, sonra gene uzanıyor ve düşüyorlar. Hélène ayağa fırladı. Olamazdı bu; birşeyler olmalıydı. Başkaları ne yapıyorlar? Onlar benden daha iyi istiridyeler herhalde, kabuklarının bir dışı olabileceği akıllarına bile gelmiyor.

«Mademoiselle Bertland?»

Hélène trabzandan eğildi:

«Efendim?»

«Biraz dışarıya çıkıyorum. Beni arayan olursa size başvurmaları için tabelayı asayım mı?»

«Evet, elbette,» dedi Hélène. «Ne zaman döneceksiniz?»

«Yarım saate kadar,» dedi kapıcı kadın. «Çok teşekkürler.»

«Birşey değil,» dedi Hélène.

Bir an bekledi, sonra merdivenlerden koşarak indi; yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Ya şimdi, ya hiçbir zaman; daha iyi bir fırsat ele geçmeyebilirdi. Avlu kapısını açıp duvar boyunca sürünerek ilerledi. Yapının karanlık yüzünde pencereler, göz korkuturcasına parlıyordu. Ya birisi onu görürse? Ya ailesine, yahut kiracılardan birine rastlarsa? Toprağa çakılmış gibiydi; elleri terliydi, bacakları titriyordu. «Bu denli korkaklaştım mı?» Bu bisikleti istiyordu; yeryüzündeki tüm varlığı gibi olmuştu sanki; bunu ele geçiremezse bütün umutlarını yitirecekti.

«İstiyorum onu.» Gidonu yakaladı. Ne hafifti? Gene duraladı; fırıncı kadın onu geçerken görebilirdi, domuz kasabı da; bütün komşular tanıyorlardı kendisini, imzalı bir kâğıt bıraksa daha iyiydi: Bisikleti alan benim. Sıkılmış dişlerinin arasından, «Boşver!» dedi. Bisikleti avlu kapısına doğru yürüttü. Artık öyle titriyordu ki, selenin üzerine oturacak gücü bulamayacaktı. Umutsuzca, «Gülünç bu,» diyordu. Bir saat içinde evde olay çıkacaktı: «Beni suçlayacaklar, onu elimden alacaklar.» Kaygı içinde çevresine bakındı; şimdiden ondan ayrılmaya dayanamıyordu, kendi malıydı artık, sevdiği uslu bir evcil hayvan, bir dostu, çocuğu gibiydi sanki. «Buna binip kaçmak, bir daha

hiç dönmemek...» Elini terli alnında gezdirdi. «Bir yol var, yalnız bir yol.»

Bisikleti eski yerine götürdü, avludan koşarak çıktı. Onuruma boşver; hem zaten gerçekten kavga etmedik. Ok gibi Saint-Jacques sokağından indi, lokantamn kapısında durdu. Ya yapmazsa? Derin bir soluk aldı; yüzü alev alevdi; bir sis onu dış dünyadan ayırmıştı, aklı bisikletin pırıl pırıl metalinde kalmıştı. «Beni geri çevirirse ondan ayrılırım, bir daha hiç görmem onu.» Kapıyı itti; taş salonun ortasında bir soba gürül gürül yanıyordu; Amerikan bezi örtülü masalarda insanlar oturuyorlardı. Ama Paul görünürlerde yoktu.

«Buyrun?» dedi lokantacı. Mavi önlüğünün altındaki korkutucu göbeğiyle yaklaştı.

«Birisini arıyordum,» diye mırıldandı Hélène. Bakışları salonun arka masalarından birinde tek başına oturan bir genç adamın üzerinde durdu; yemek yemiyordu, birisini bekliyor gibiydi, önünde açık bir kitap vardı. Hélène ona doğru yürüdü. Genç adam soru dolu bakışlarla baktı ona; çok da genç sayılmazdı artık, en azından otuzunda vardı. Bakışları düşmanca değildi.

«Adınız Blomart, değil mi?»

Genç adam gülümsedi:

«Evet, benim.»

«Acaba Paul birazdan gelecek mi?»

«Paul Perrier mi? Her an bekliyorum onu.»

Hep gülümsüyordu; güç tutulan tuhaf bir gülümsemeydi bu; dostça mı, yoksa alaylı mı olduğu anlaşılmıyordu. Hèléne duraksadı.

«Ondan bir yardım isteyecektim.» Sıkıntı içinde Blomart'a baktı: «Çok önemli de.»

«Onun yerine ben yapsam?»

Hélène'in yüreği hızla çarpmaya başladı. Paul'den daha da iyi olurdu; yüzünü çevrede kimse tanımıyordu. Şöyle bir süzdü onu. Ne kadar güvenebilirdi ona?

«Ben yardım edemez miyim size?»

«Belki,» dedi Hélène. «İstiyorsanız...» Ağırlığını dur-

madan bir ayağından öbürüne aktarırken, herhalde aptalca bir görünüşü vardı: «Şu anda eve gitmek istemiyorum, çünkü ailem beni yemeğe alıkoyacak, bundan da sıkılıyorum. Ama bisikletim avluda, bir an önce almam gerekiyor. Onu oradan alamaz mısınız? Yalnızca birkaç adım ötede.»

Hélène duvar saatine baktı. Yedi buçuğu beş geçiyordu. Kapıcı kadın çıkalı yirmi dakika olmuştu bile.

«Size yardım etmeyi isterim,» dedi Blomart. «Ama ya bisikletinizi alırken birisi beni görürse, ne düşünür?»

«O zaman gelir beni burada bulursunuz. Sizi benim gönderdiğimi söylerim.»

Hélène yalvaran gözlerle baktı ona. Blomart ayağa kalktı.

«Saint-Jacques sokağı, 200 numara; avludaki açık mavi bisiklet. Zaten orada bir tek bisiklet var. Çabuk olun, çünkü ne de olsa sizi kimsenin görmesini istemem.»

«Hemen getiririm onu,» dedi Blomart.

Hélène tahta iskemleye çöktü. Oraya zamanında gidebilecek miydi acaba? Ya yakalanırsa... Düşünmemek daha iyiydi. Birşeyler yapabilmenin tek yolu düşünmemekti. İnsan büyüdükçe çok düşünmeye başlıyordu.

«Ne arıyorsun burada?» dedi Paul.

Birdenbire ortaya çıkıvermiş, öfke içinde Hélène'e bakıyordu; kızgınlıktan yüzü kızarmıştı.

«Arkadaşını bekliyorum,» dedi Hélène. «Çok kibar bir genç. Beni de pek itici bulmadı herhalde.»

«Nerede o?» dedi Paul.

«Bir işe gönderdim.»

«Gerçekten de yüreklisin,» dedi Paul biraz yumuşayarak. «Geldiğine göre, bari kal. Ama pek eğlenmezsin.»

Oturdu.

«Çok eğleniyorum,» dedi Hélène.

Gözlerini kapının buzlu camına dikmişti. Yedi dakika geçmişti bile, Artık dönmesi gerekiyordu.

«Ne yersin?» dedi Paul.

«Bilmem,» dedi Hélène. «Acıkmadım.»

Kendi yüzünden onun başına birşey gelmesi çok kötü

olacaktı. Geniş balıkçı yakalı süveteriyle, gür siyah saçlarıyla, güçlü boynu ve ince bedeniyle yakışıklı görünüyordu; ne bir işçiye, ne burjuvaya, ne de bohem yaşam sürenlerden birine benziyordu. Hélène irkildi. Kapıda belirmişti, gülümsüyordu.

«Bisikletiniz burada,» dedi. «Hemen alıp gidecek misiniz, yoksa içeriye mi alayım?»

«Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum!» dedi Hélène.

Onun boynuna sarılmak geliyordu içinden. «Bisikletim; artık gerçekten benim oldu; sokakları birer birer dolaşacağım, bütün Paris'i gezeceğim; iyi yürüdüğüne eminim.» Tüm yaşamı biçim değiştirmişti sanki.

«Lütfen içeriye alın.»

«Senin bisikletin mi?» dedi Paul. «Neler oluyor burada?» Blomart'ın duvara dayadığı gösterişli mavi bisiklete baktı. «Senin mi bu? Ne zamandan beri?»

Hélène bu soruyu yanıtlamadan gülümsedi. Paul soru dolu bakışlarla Blomart'a baktı.

«Senin mi bu bisiklet?»

«Hayır, onun bisikletini getirdim,» dedi Blomart. «Gidip getirmemi istedi.»

O da Hélène kuşkuyla bakıyordu.

«Bu kadarı da fazla!» dedi Paul. Hélène'i omuzlarından tuttu. «Herhalde böyle kötü girişimlerini başkalarını tehlikeye sokmadan da gerçekleştirebilirdin. Anlamıyor musun, ya yakalansaydı?»

Blomart gülmeye başladı.

«İyi işlemişim,» dedi çekingen bir sesle.

Gülüşü genç ve sevimliydi; ama gözlerinde, dudaklarının kıvrımlarında Hélène'in pek çözemediği giz dolu derinlikler vardı.

«Biliyor musunuz, özür dilemek istiyorum,» dedi Hélène. «Ama kendim gidemezdim, çevredeki bütün kapıcılar tanırdı beni.»

«Hiç önemi yok!» dedi Blomart. Oturarak yemek lis-

tesini Hélène'e uzattı. «Ne yersiniz? Bu kadar yürek çarpıntısından sonra karnınız acıkmıştır herhalde.»

«Kazciğeri, biftek ve patates tava yiyeceğim,» dedi Hélène.

«Bana da aynı,» dedi Blomart yanlarına gelen lokantacıya. «Bir şişe de kırmızı şarap.»

«Bana da kazciğeri ve biftek,» dedi Paul asık bir suratla. İnatçı bir suskunluk içindeydi. «Bu çok saçma bir durum,» dedi birdenbire. «Bu bisikleti geri götüreceğim.»

«Benim bisikletim o,» diye haykırdı Hélène. «Paul, eğer bunu yaparsan seninle bir daha hiç görüşmem.»

«Geri götüreceğim onu,» dedi Paul.

Ayağa kalktı. Hélène'in gözleri dolmuştu. Paul kendisinden güçlüydü, inatçıydı da.

«Gidersen,» dedi sıkılmış dişlerinin arasından, «sokakta bağıra bağıra arkandan gelirim, bunun yaratacağı velveleyi de görürsün. Bir dene de gör, hele bir dene...»

«Dinle,» dedi Blomart. Uzlaştırıcı bir bakışla Paul'e baktı. «Bu bisikleti çalma zahmetine katlandığıma göre, bırak onda kalsın!»

Paul duraksadı.

«Ama bu çok saçma. Ondan hemen kuşkulanacaklardır.»

«Metelik bile vermiyorum,» dedi Hélène. «Hiçbir kanıt yok.»

«Nereye saklayacaksın?»

«Senin odan olmaz mı?» dedi Hélène.

«Olmaz,» dedi Paul. «Bu işe karışmak istemiyorum.»

«Benim odama koyabiliriz,» dedi Blomart.

«Ne iyi olur!» dedi Hélène. «Orada boyayabilir miyim onu? Sizi rahatsız etmem ya?»

«Hiç de değil,» dedi Blomart. «Ne renge boyayacaksınız?»

«Koyu yeşile,» dedi Hélène. Güzel olur mu dersiniz?»

«Koyu yeşil mi?» dedi Blomart. «Bence güzel olur.»

«Çocukken böyle şakalar yapabilirsin,» dedi Paul. «Ama şimdi bu çok kötü birşey. Hadi bakalım! Bir an, bisikletini bulamayan o zavallı kadının yerine koy kendini.»

«Tamam,» dedi Hélène. «Bu düşünce hoşuma gidiyor zaten. O zavallı kadın! Kürklere bürünmüş, bütün evi sıra sıra halılarla kaplı korkunç bir kızıl saçlıdır. Hem sonra, bisikletini de hiç kullanmaz; sekiz gündür avluda duruyordu.»

«Her şeyi çalabilirsin, umursadığın yok,» dedi Paul.

«Bu doğru değil,» dedi Hélène. Omuzlarını silkti. «Komünist olmana karşın, mülkiyet hakkını savunmak için niye çırpındığını anlamıyorum.»

«Bunun ne ilgisi var!» dedi Paul. «İnsanın komşusunun cebini soymak için komünist olduğunu sanan bir burjuva gibi konuşuyorsun.»

«Pis zenginlerin yolunmaması için hiçbir neden göremiyorum,» dedi Hélène.

Gözlerinde hakveren bir bakış bulma umuduyla Blomart'a döndü.

«Bana sorarsanız, ben de yapmazdım bunu,» dedi Blomart.

Yüzünde hâlâ o dostça ve biraz alaylı ifade vardı. «Sanki dört yaşındaymışım gibi,» diye düşündü Hélène; biraz bozulmuştu.

«Ama niçin?» Düş kırıklığına uğramıştı.

«Birşey kazandırmaz,» dedi Blomart.

«Nasıl kazandırmaz?» dedi Hélène. «Çok şey kazandım. Bisiklet benim oldu.»

«Evet, elbette.»

Blomart gülümsüyordu. Gülümsemesi Paul'ünki gibi saydam değildi. Hélène şaşkınlık içinde baktı ona.

«Öyleyse niye suçluyorsunuz beni?»

«Sizi suçlamıyorum ki,» dedi Blomart kibar bir sesle.

«Benim gibi davranmayacağınızı söylediniz,» dedi Hélène sabırsızlıkla.

Blomart belirsiz bir el hareketi yaptı.

«Ben kendi kazançlarım konusunda hep bir rahatsızlık duyarım da.» Sesi ciddiydi; Paul'de bu ciddi tını insanı kızdırırdı. Ne var ki, Blomart'ın sözleri boş değildi. Yirmi

yaşındayken hiçbir şeye sahip olmamak için evinden ayrılmıştı. Herhalde nedenleri geçerliydi.

«Ama insan her zaman kazanç sağlamak ister,» dedi Hélène. «Bence de bu doğru birşey,» diye ekledi kafa tutarcasına. «Hem sonra, insanın kendinden başka kimsesi yoktur.»

«Senin için kendinden başka kimsenin olmadığı belli,» dedi Paul.

«Çünkü bir küçük burjuvayım, biliyorum.» Hélène ona dişlerini göstererek sözünü kesmişti.

«Kazançlarımız, evet,» dedi Blomart. «Ama her şey bunların ne olduğuna bağlı.»

«Ne demek istiyorsunuz?» dedi Hélène.

İsteksiz, üstünkörü konuşuyor gibiydi; Hélène'i çocuk yerine koyduğu, onunla tartışarak kendisini alçaltmak istemediği belliydi.

«Ufak kişisel çıkarlarımız pek ilgilendirmiyor beni,» dedi Blomart. «Bunları yerine getirerek ne kazanabileceğimizi anlamıyorum.»

«Benimkiler beni ilgilendiriyor,» dedi Hélène.

Kızmıştı. Onunla konuşmaktan bir bakıma hoşlanmıştı; gizli bir kaynağa sahip gibiydi. Sözlerini özellikle kendisi için seçtiğini, bu zeki bakışların kendisine yöneldiğini düşünmek de hoş bir duyguydu. Ama ne denli kendine güvenli görünüyordu! Ona karşı çıkmak isteğine kapıldı birden.

«Bence insanın daha çok gururlu olması gerekir,» dedi Blomart.

«Daha çok gururlu mu?» dedi Hélène şaşırarak.

«Evet,» dedi Blomart.

Hélène onun ne demek istediğini tam anlayamadı, ama sözleri kulaklarında aşağılayıcı bir çınlama yarattı. Demek ki, bisikletin çalınmasını hoşgörmesinin nedeni, onu çocuksu bulmasıydı. Hélène'e olgun, erkekçe üstünlüğüyle bakıyordu.

«Öyleyse, eğer istekleriniz sizi ilgilendirmiyorsa,» dedi saldırgan bir sesle, «geriye ne kaldığını merak ediyorum.»

«Birçok şey,» dedi Blomart kibar bir sesle.

Sesinde babacan bir tını vardı. Acaba bu sesle konuştuğu başka kimseler de var mıydı? Belki de bir kadın. Arkasında, çevresinde tüm bir yaşam bulunduğunu düşünmek tuhaftı.

«Ne gibi?» dedi.

«Açıklamak çok uzun sürer,» dedi Blomart gülümseyerek. «Eğer gerçekten bilmiyorsanız, çok geçmeden kendiniz bulursunuz bunları.»

Öfke yeniden Hélène'in yanaklarını renklendirdi. Blomart'ın kendisiyle tartışma zahmetine katlanmayacağı belliydi; yüzüne karşı kendisini aşağılamış, sonra da rahatça bunu anlamazlıktan gelmişti.

«Biliyorum, insanlığın mutluluğuyla ilgilenmeliyim.» Alay dolu gözlerle Paul'e baktı. «İşçiler, onların bir dayanışma duyguları var.»

«Öyle,» dedi Paul.

«Ama herkes kendi başının çaresine baksa, her şey daha kolaylaşır. Ben kendimi savunurum; komşum da böyle yapsın.»

«Sanırım siz tam savunmalı doğmuşsunuz,» dedi Blomart.

Hélène boğazında bir tıkanıklık duydu; sonunda kendisiyle alay edecekse, Blomart'a böyle tatlı tatlı gülümsemesinin hiç gereği yoktu.

«Göründüğü kadar kötü değildir,» dedi Paul gülerek. «Aslında yoksul düşmüş birisinin yardımına koşmak için bluzunu bile satar.»

Hélène'den yana olmak için böyle ortaya atılması gerekmiyordu, kendisini tek başına da savunabilirdi. Hem sonra, Blomart'ı kışkırtmak işine de geliyordu.

«Elbette, birisini acı çekerken görmeyi sevmem,» dedi Hélène. Kışkırtırcasına Blomart'a baktı: «Ama biliyor musunuz, belki de bir canavarım ben: Tanımadığım kişileri umursamam.»

«Bu canavarlık değil, tersine olağan bir durum,» dedi Blomart.

Sesi kayıtsızdı. Hélène şarap kadehini iki eliyle kavradı; bunu onun suratına fırlatmak istiyordu. Zamanını toplantılarda, tartışmalarda harcayan Blomart onu gülünç duruma düşürerek eğleniyordu. «Bu çok güldürürdü onu.» Kadehi başına dikip masanın üstüne koydu.

«Ne olursa olsun, sanki insanlığın yazgısını avucunun içinde tutuyormuş gibi tepeden bakarak dolaşmaktan daha iyidir bu,» dedi titreyen bir sesle.

«Mutlaka,» dedi Blomart.

Gülüyordu. Küçümsediğini saklamaya bile çalışmıyordu.

«İnsanlığın size de, sözlerinize de metelik vermediğinden eminim.»

Artık kendisini tutamamıştı; bu kızgın tutumu niçin takındığını bilmiyordu, ama dönüşü de yoktu; her yanıtla öfkesi büsbütün artıyordu. Blomart ise gülüyordu. Hélène ayağa kalkarak mantosunu aldı.

«Bensiz eğlenin,» dedi.

Bisikletini aldı, lokantanın kapısından çıkıp seleye atladı. Arkasından hâlâ sırıtıyorlardı; Paul biraz sıkılmıştı herhalde, ama Blomart olayı çok eğlenceli buluyordu mutlaka. Hélène'in gözleri öfke yaşlarıyla doldu. Şu iki profesör! Şimdi erkek erkeğe konuşuyorlardı; kendisi de yalnızca basit, şımarık bir küçük kızdı onlar için. Ürperdi; ıslaklık incecik mantosundan içine işliyordu, bu soğukta bisiklete binmek hiç de hoş değildi. «Niçin kendimi böyle küçük düşürdüm? Doğru dürüst davranmayı hiç bilemem.» Fren yaparak bisikletini kaldırımın kenarına dayadı. Onu burada bırakmak belki de pek akıllıca olmayacaktı. Boş ver. Hem sonra, yalnızca bir bisikletti, hepsi o kadar. Büyük, aydınlık bir café'nin kapısını iterek açtı, dirseklerini tezgaha dayadı. «Bir kadeh rom!» Rom boğazını yaktı. Tepesini Paul attırmıştı; keşke orada olmasaydı. Paul insanlarla gerçekten ilgileniyor muydu? Gerçekten? Tüm bu insanlar: Erkekler, kadınlar, gençler, yaşlılar. Gülüyorlar, gürültüyle içiyorlardı. İnsan ne bulabilirdi onlarda? Bende olmayan ne var onlarda? Ben kendimi

çok iyi tanıyorum, hep aynı şey; onlar benden daha üstün değiller ki. İlginç olan kim var? Kim çaba göstermeye değer?

Bisiklet, vefalı ve uysalca, kaldırıma dayalı, bıraktığı gibi duruyordu. Hélène gidonu öfkeyle yakaladı; bunu bütün gece yanında sürüklemek zorunda mıydı? Yeniden binmeyi istemiyordu, yürürken düşünmek daha kolay olacaktı. «Ben ne işe yarıyorum?» Bunu herhangi bir açıdan düşünmek güçtü, fikirleri bir sürü yöne dağılıp gidiyordu. «Bir kadeh rom daha içmem gerek.» Bir café Biard'a girdi. «Bir duble rom.» Barmen bir bezle tezgahı siliyordu. Bu iç karartıcı ışık; dışarıda yağan yağmur. Ya ben? Ben buradayım. Niçin ille de buradayım? Ben kimim? Ben diyen birisi. Bir gün kimse varlığını duyumsamayacak. Elini çinko tezgaha dayadı. Olanaksız bu. Ben hep vardım, hep varolacağım, sonsuzluğa dek. Ayaklarına baktı, yere perçinlenmişlerdi sanki; nasıl kımıldayabilirdi? Nereye giderdi?

Hélène kendisini yeniden sokakta buldu. Bisiklete tiksintiyle baktı: Bıraktığı yerde duruyordu, tıpkı sabırlı ve istenmeyen bir köpek gibi. Umutsuzluk içinde oradan uzaklaştı; ellerinin boş kalması daha iyi olacaktı; ayaklarıyla yeterince başı dertteydi zaten: Yürümek için bir ayağını öbürünün önüne koyması gerekiyordu, bu da sanıldığı kadar kolay olmuyordu. Birkaç adım attı. «Hiçbir yere vardığım yok,» dedi. Bir ağaca yaslandı.

Ağacın gövdesi sırılsıklamdı, çıplak dallarından buz gibi damlalar düşüyordu; Hélène soğuğun iliklerine işlediğini duydu. Gene yürümeye başladı. «Hiçbir yere vardığım yok,» diye yineledi. Ne yaparsa yapsın, sanki bir karabasandaymışçasına hep aynı yerde kalıyordu. İleriye, geriye; hiçbir amacı yoktu.

«Bana bir yol gösterebilirdi.» Yüzü donuktu, sesi kayıtsız ve ciddiydi. Bu yeryüzünde bulunmak saçma gelmiyordu ona; haklı nedenleri var gibiydi. «Paul orada olmadan onunla bir konuşabilseydim.» Birden, buz gibi ıssızlığın ortasında bir kıvılcım çaktı: Ona mektup yazabilirdi.

Bir amaç. Artık amacı vardı; zaman yeniden somut ve sıcak olarak akmaya başladı. Hélène kaldırımın kenarında tökezlendi ve gülmeye başladı.

III

Bir tıkırtı. Kapı yavaşça açılıyor.

«İstediğin birşey var mı?»

Başını sallıyor.

«Hayır, teşekkürler.»

Ne isteyebilirim? Ne için? Orada, bu sözler hâlâ bir anlam taşıyor kuşkusuz. Kapının öbür yanında bir oda, tüm bir ev, bir sokak, bir kent var; ve insanlar, uyuyan ya da uyanık bekleyen başka insanlar.

«Laurent uyudu mu?»

«Evet, saat altıda sana uğrayacak.» Madeleine yatağa yaklaşıyor: Hâlâ uyuyor mu?»

«Hep uyudu.»

«Unutma,» dedi Madeleine. «Bitişikteyim, Denise ile birlikte.»

Gene kapıyı kapatıyor. Yatakta hafif bir kıpırtı oluyor.

«Saat kaç?»

Sözcükler yavaşça, çocuksu bir sesle fısıldanıyor. Uzanıp çarşafın üzerinde duran eli okşuyor.

«Saat iki, yavrım.»

Gözlerini açıyor.

«Uyumuşum.» Bir an tedirgin kalıyor, dinliyor; çevresini değil, kendi içinden geçenleri dinliyor.

«Yukarıda hâlâ o gürültüyü yapıyorlar, duyuyor musun?»

Duymuyor. İçi titreyerek bu acıya doğru uzanıyor, ama paylaşamıyor.

«Sussalar iyi olacak.»

«Gidip söylerim onlara. Sen gene uyu.»

«Evet.» Mavi gözleri titriyor. «Paul,» diyor. «Paul nerede?»

«Kurtuldu; yarın gece sınırı geçmiş olacak. Gitmeden önce buraya gelecek.»

Gene gözlerini yumuyor; sözcükler onun düşüne giremiyor. Damarlarındaki kanın gürültüyle aktığı ve benim göremediğim o ağır düşe. Hayır. Gene uykuya dalma. Bir daha uyumamak üzere, sonsuza dek uyan. Gözlerini açtı, dudaklarını araladı, bir kez daha yanımda oldu, ama orada tutamadım onu. Zorlayarak yüreğine girmem, sisi yarıp ona sesimi duyurmam, yalvarmam gerekirdi: Ölme, dön bana. Dön; daha dün, ne kolaydı bu. Ellerin direksiyonda, gökyüzüne bakarak: «Ne güzel bir gece. Çok güzel, ne ılık!» diyordun. Gülümsüyordun: Döneceğim. Artık gülümseyişini hiç göremeyeceğim. Üst dudağı kısalmış gibi, dişleri görünüyor, burun delikleri gerilmiş; canlı bedeni şimdiden bir cesede dönüşüyor. Gözlerimi kapamalı, bu ölüm maskesini unutmalıyım; yarın bunu başaramayacağım; başka hiçbir şey göremeyeceğim. «Döneceğim.» Sana sarılıp kollarımı hiç çözmemeliydim: Gitme; seni seviyorum, kal benimle. Duydun bu sözleri sessizlikte ve gittin; daha yüksek sesle haykırmam gerekirdi. Seni seviyorum. Şimdi söylüyorum, ama sen artık duymuyorsun. Nasıl tutkuyla dinlerdin beni: Bense susardım. Geçmişe hiç dönmeyecek miyiz, belki başka bir yaşamda? Orada, açık renkli bluzu içinde öylesine yakın, öylesine genç, o utku dolu yazın umutları denli genç. Üzerinde kırmızı ve yeşil kareli pilili bir etekle beyaz bir bluz, belinde de geniş bir kırmızı kemer vardı; perçemleri alnını örtmüş, yumuşacık saçları yüzünün iki yanından dökülüyordu. Kapının eşiğinde birden beliriverdiğinde, bütün gözler ona döndü; bir işçi karısına benzemiyordu, gene de atölyeden geçerken yadırganacak bir görünüşü de yoktu; kılığındaki, dav-

ranışlarındaki, tüm kişiliğindeki kayıtsızlıktan dolayıydı bu herhalde. Hem ürkek, hem de saldırgan bir ifadeyle yanıma geldi; ansızın bir paket uzattı bana.

«Size yiyecek birşeyler getirdim.»

Paketi aldım, kahverengi bir kâğıtla gevşekçe sarılmış kocaman bir çıkındı.

«Çok düşüncelisiniz.»

Kararsız bakıyordum ona; sıkıntı içinde durmadan ağırlığını bir ayağından öbürüne aktarıyordu. Ben de sıkılıyordum: Mektuplarını yanıtlamadığım için, dahası bunları aldığım için sıkılıyordum.

«Eh,» dedi sabırsızlıkla, «hiç olmazsa açmayacak mısınız?»

Bu iki günlük gönüllü tutukluluk sırasında oruç tuttuğumuzu sanmış olacak ki, pastacıdaki tatlı yiyeceklerden en besleyici, en iştah açıcı ne varsa seçmişti: Zencefilli kekler, çikolatalar, kalın bisküviler; öteye beriye yumuşak bir karamela, muz şekerlemesi ya da pralinli çikolata sıkıştırmaktan da alamamıştı kendisini. İştahlı bir gülümsemeyle bu yiyeceklere bakıyordu.

«Hemen arkadaşlarınızla paylaşın bunları: Çok acıkmışsınızdır mutlaka.»

Atölyede çevreme bakınınca bıyık altından gülen altı çift gözle karşılaştım. «Pasta isteyen var mı?» diye seslendim. Onlara bir sürü kurabiye, hurma kutusu, açık ve koyu renkli karamela dağıttım, kendim de bir zencefilli keki ısırdım.

«Siz birşey yemeyecek misiniz?»

«Hayır, hepsi sizin,» dedi.

Gözleri parlıyordu; çenemin her oynayışını izliyordu, damağımdaki ballı tadı kendi ağzındaymış gibi tadıyordu sanki. Sıkıntım gittikçe artıyordu; bakışları yüzümü inceden inceye tarıyor, kaşlarımın biçimini, saçımın rengini saptıyordu; kimse beni böyle incelememişti şimdiye dek. Madeleine bana hiç bakmazdı, hiçbir şeye bakmazdı; çevresindeki karmaşık, ona belirsiz bir korku veren şeyleri görmemeye çalışırdı. Marcel arasıra incelerdi beni, ama

dalgın bir kayıtsızlık içinde yüz çizgilerimi algılardı. Oysa Hélène'in gözleri sorular soruyor, tartıp biçiyor, hesap istiyordu. Kimdi bu orada, karşımda duran? Sessizlik içinde kocaman bir kek lokmasını çiğnedim. Sonra:

«Sizi içeriye nasıl bıraktılar?» dedim.

Omuzlarını silkti.

«Buradayım ya!»

«Anne ve eşlerden başka kimseyi içeriye sokmamalarını...»

Biraz kafa tutarcasına gülümsedi:

«Nişanlımı görmeye geldiğimi söyledim.»

«Perrier bitişik atölyede,» dedim çabucak.

«Ama ben sizin adınızı verdim,» dedi. «Sanırım bu yüzden geri çevirmediler beni.»

Kızdığım herhalde belli oldu, çünkü sordu:

«Buna canınız mı sıkıldı?»

«Biraz. Bu kuralları ben saptadığım için ayrıcalıklardan yararlanmış olmak istemem.»

Bir tabureye oturarak bacak bacak üstüne attı; güneşten yanmış güzel bacaklardı bunlar. Ayaklarında kısa beyaz çoraplarla deri sandaletler vardı.

«Niye olmasın?» dedi.

«Dinleyin. Mutlaka konuşmak istiyorsanız, bir yerde buluşalım. Grev uzun sürmeyecek. Ama burada kalmamalısınız.»

«Ama çok uzaktan geldim,» dedi. «Hayır, kalacağım. Böylece, sorularımı yanıtlamak zorunda kalacaksınız.»

Gülümsedim. Mektupları hoşuma gitmemişti; canı sıkılan bir küçük kızın mektuplarıydı bunlar. Ama Hélène'in bundan öte bir değeri olsa gerekti; ağzı binlerce tatlı sözverişle titrerken alnında, gözlerinde ve yanaklarında yırtıcı, hayvansal bir tutku vardı; sevdim bu yüzü. Arkadaşlara bir göz attım; kimse benimle ilgilenmiyordu. Birkaçı mermerin üzerinde kâğıt uynuyor, ötekilerse yere uzanmış sigara içiyorlardı. Portal, bir ispirto ocağında karısının getirdiği sefertasını ısıtıyor, Laurent mektup yazıyordu. Çevremizde çalışma günlerimizin dekoru olmasa, bir işçi lo-

kalinde gibiydik. Daha önce hepimizin sıkı bir düzen altında topluca çalıştığımız bu atölyelerdeki bireysel yaşantıları bir dinlenme ortamında izlemek şaşırtıcı birşeydi. Kazandaki kurşun sertleşmiş, ateş sönmüş, kurşun harfler belirsiz işaretlere dönüşmüş, sanki okuma yazma bilmiyormuşuzcasına biçimsizleşmişti; yalnızca biz varolmaktaydık, bu cansız nesnelere aldırış etmeksizin, yalnız kendimizle ilgileniyorduk. Özgürdük ve gücümüzü sınıyorduk. Hiçbir buyruğa boyun eğmiyorduk ve hiç kimseden bizim hesabımıza eylemde bulunmasını istememiştik. Grev kendiliğinden, hiçbir partinin baskısı ya da herhangi bir siyasal amaç gütmeksizin, işçilerin yüreklerinden, gereksinimlerinden ve umutlarından gelişivermişti. Ereğime ulaşmıştım. Yıllardan beri bu noktaya, herkesin başkalarının özgürlüğünün sınırını aşmaksızın, yalnızca kendi sorumluluğunu üstlenerek, onlara kendi istemini zorlama gücü bulduğu huzur dolu bir dayanışmanın onaylanmasına ulaşmaya çalışmıştım.

Ayağını sabırsızlıkla sallıyordu; sandaletinin burnu koluma sürtünüp duruyordu.

«Kızgın mısınız?»

«Ben mi? Niçin?»

«Ağzınızdan bir tek söz çıkmadı.»

«Düşünüyordum; bu grevler büyük bir başarı. Şu anda bütün Fransa'da binlerce fabrika ve işyerinde aynı durumun gerçekleştiğini bir düşünün.»

Yüzündeki inatçı ifadeyi belirginleştiren perçeminin altında mavi gözleri karardı.

«Niçin hep benimle alay ediyorsunuz?»

«Sizinle alay mı ediyorum?»

«Grevinizden söz edesiniz diye gelmedim o kadar yolu.»

Gözleri pervasızca yüzümü tarıyor, herbir kırışığın, alnımdaki herbir çizginin içine dalıyordu; ama ağzındaki yumuşaklık onu utandırıyordu sanki; ürkekçe diliyle dudaklarını ıslattı.

«Niye mektuplarımı yanıtlamadınız?»

«Yanıtladım.»

«Bir kez. O da dört satırla.»

«Söyleyecek daha fazla birşey yoktu.»

Tokatlamak istiyormuş gibi baktı bana.

«İnsanın kendisine yardım edebilecek birisini tanıdığında, onu yeniden görmeye çalışması çok mu yanlış birşey?»

«Ama o birisi size yardım edemeyecekse, görüşmek istememesi yanlış mı?»

Onu atlatmaya kesin kararlıydım, onunla yitirecek zamanım yoktu; oysa ciddi, kızgın yüzüyle çekici buluyordum onu; yüzüne yükselen kan yanaklarına bir parlaklık vermişti.

«Evet, ne yapacağımı bilemeden böylece kalakalmama aldırmadığınız belli.»

«Aldırmamak zorundayım; sizi tanımıyorum.»

«Ama şimdi tanıyorsunuz beni.»

Tatlı tatlı gülümsedi bana.

«Dinleyin, sizi çok iyi anlıyorum; insanın bunalıma düştüğü bir yaştasınız, her türlü eğlence size güzel görünüyor. Ama benim durumum değişik; yapacak bir sürü işim var; sizinle ilgilenecek zamanım da kesinlikle yok.»

«Zamanınız...» Ayağı hâlâ sabırsızlıkla sallanıyordu: «İsterseniz zaman bulursunuz.»

«Öyleyse istemiyorum diyelim.»

Öylece kalakaldı, sanki sözlerimin anlamını iyice algılayabilmek için sustu; başını öne eğdi.

«Benden hoşlanmıyor musunuz?»

Soru öylesine içtenlikle sorulmuştu ki, ne yapacağımı şaşırdım; kendisini en acımasız yanıtlara karşı böyle savunmasız bırakması, insanda saygı uyandıran bir yüreklilikti. Sende dikkatimi çeken ilk şey buydu, bu pervasızca içtenliğin.

«Sizden çok hoşlanıyorum. Ama biliyor musunuz, sizin için yapabileceğim şeyleri gözünüzde büyütüyorsunuz; size öğretecek hiçbir şeyim yok. Ama sendikacılıkla ilgileniyorsanız, o başka.»

Omuzlarını silkti.

«Bana yardım edip edemeyeceğinize kendim de karar verebilirim.»

Yırtıcı küçük pençelerinden kaçmak güçtü.

«Hayır, bundan vazgeçelim. Hoşlandığım herkesi sık sık görmeye kalksam, yaşamım yetmez buna.»

«O denli çok tanıdığınız var mı? Talihlisiniz.» İçini çekti: «Ben böyle bir tek kişi tanımıyorum.»

«Her şeyden önce, Perrier var...»

Gözlerinde gene kara bir alev parladı.

«Ah, demek Paul yüzünden. Tasalanmayın, size tutulmaya hiç niyetim yok.»

«Bunu hiç düşünmemiştim,» dedim.

Pek emin değildim; tutku dolu bir kişiliği var gibiydi; nişanlısını sevmek herhalde yavan gelirdi ona.

«Ne var ki,» diye sürdürdü. «Paul ile yıllardır birlikteyiz. Başka bir ses duymayı isterdim.»

«Siz kitap okumayı seviyorsunuz. İyi bir kitap kadar insanı kendinden uzaklaştıran hiçbir şey yoktur.»

Öfkeyle omuzlarını silkti.

«Elbette, okuyorum. Ama aynı şey değil bu.» Topuğuyla taburcye vurdu: «Sabahtan akşama dek bir köşede yapayalnız kalmanın ne demek olduğunu bilmediğiniz belli.»

«Bu değişecektir mutlaka. Sizin için tasalanmıyorum.» Onun yanından uzaklaşıyormuş gibi bir adım attım: «İzninizle, birtakım işler beni bekliyor.»

«İşler mi? Ama grevdesiniz.»

«Öyle, grevle ilgili bir yazı hazırlıyorum.»

«Bana gösterir misiniz?»

«Daha bitmedi. Hem sizin ilginizi çekmez.»

«Anlatsanıza,» dedi. «Siz komünist değil misiniz?»

«Hayır.»

«Ne farkı var bunun?»

«Komünistler insana satranç tahtasındaki piyonlar gözüyle bakarlar; önemli olan oyunu kazanmaktır; piyonlar önemsizdir.»

Çevresine küçümseyerek baktı.

«Sizse onları çok önemli buluyorsunuz, öyle mi? Siyasetin eğlenceli olabilecek tek yanı, ellerinde bir sürü ip tuttuğunu bilmek ve bunları oynatmaktır.»

«Siz ne söylediğinizi bilmiyorsunuz,» dedim.

Bir kaza bu. Bu yüzden partiden ayrılacak değilsin. Önce parti gelir, oğlum. Onun öcünü alacağız. İki yumrukla bir kafanın önemi yok, geriye öyle çok kafa, öyle çok yumruk kalır ki. Geceyarısı kapıyı vurdum ve Marcel açtı: Biricik kardeşi ölmüştü. Öldürseler beni, toprağın derinliğine gömseler. Yolun kıvrımındaki ağaç kadar, o dolu tabanca kadar, savaş kadar, salgın kadar tehlikeliyim. Gizleyin beni; silin yeryüzünden. Ama yaşıyorum. Hiç olmazsa bir daha hiç eylemde bulunmayabilirim, bir daha hiç.

«Ama bu grevleri düzenlediğiniz zaman ipleri oynatmış olmuyor musunuz?»

«Benim katkım olmadan düzenlendi bunlar?»

Partiden ayrıldıktan sonra iki yıl hiçbir şey yapmadım; sonra yavaş yavaş sendikacılıkla ilgilenmeye başladım. Hiçbir yönden siyasal bir çalışma sözkonusu olmadığından, bu iş sakıncasız görünüyordu bana; ölçekleri insancıldı. Başka birisinin yerine seçim yapmak zorunda değildim; hiçbir karar almıyordum; sendikanın herbir üyesi, kendi istencini toplu istenç içinde dile getiriyordu; üyesi olduğum gruba hiçbir etki yapmıyordum; onun kendi varoluşunu gerçekleştirmesi için bir araçtım yalnızca; benim varlığımla onun yol bulamayan ülküleri tutarlı düşüncelere dönüşüyor, dağınık amaçları somutlaşıyordu, ona bir ses verebilmek için benim sesimi ödünç alıyorlardı; ama hepsi de bu kadardı. Yaşantılarında benim yüzümden beklenmeyen, istenmeyen, kendi içlerinden filizlenmeyen hiçbir şey olmuyordu. Ama bütün bunları Hélène'e açıklamak içimden gelmedi. Elimi uzattım:

«Güle güle. Sözümü dinleyin ve gidin şimdi.»

«Ya gitmek istemiyorsam?»

«Sizi zorlayamam.»

Gidip kâğıtlarımı yaydığım mermerin önüne oturdum. Bir an duraksadıktan sonra bana doğru yürüdü.

«Öyleyse hoşça kalın,» dedi üzgün bir sesle.

«Güle güle.»

Kendimi iyi savunmuştum, sarsılmaz sakınganlığımla övünüyordum. Bir kez daha, körükörüne. Senin iyiliğin için uzaklaştırdım seni, uzaklaştırmak istiyormuşum gibi davrandım: Oysa sesim, yüzüm, sana çekici görünen geçmişimle karşında duran ben değil miydim? Sana hayır demem bile bana senin gözünde bir çekicilik kazandırıyordu. «Böyle olması için hiçbir şey yapmadım.» Madeleine omuzlarını silkiyordu. Haklıydı, ben sorumluydum. Gözlerimdeki yumuşaklık ve sertlikten, geçmişimden, yaşamımdan, varlığımdan sorumluydum. Oradaydım, karşında; orada olduğum için bana rastladın, hiçbir nedeni olmaksızın, bunu istemiş olmadan: O andan sonra bana yaklaşmayı ya da benden kaçınayı seçebilirdin, ama karşında varolmamı önleyemezdin. Saçma bir zorunluluk senin varlığının üzerine çökmüştü, bu da bendim. Yaşamımı kendi kararlarımla yürütebileceğimi sanıyordum, özgür ve suçsuz görüyordum kendimi. Başkaları içinse sonsuzluğa dek bir kötülük kaynağı oluyordum. Ama bilmiyordum bunu. «Hayır» demenin yeterli olduğunu sanıyordum. Hayır, seni bir daha görmeyecektim. Hayır, arkadaşlarımı siyasal bir savaşımın içine sürüklemeyecektim. Hayır, kimseden karışmasını istemeyecektik.

«Gene de sana karşı çıkmakta haklılar,» dedi Marcel. «Siyasete karışmamak da bir eylemde bulunmak demek.»

«Konuşmak da sana düştüydü,» dedi Denise. «Oyunu bile kullanmadın.»

Büyük, çıplak stüdyonun ortasında kahve dağıtıyordu bize. Hacizden kurtarmak için değerli mobilyaları, perdeleri ve Marcel'in hâlâ sahibi olduğu birkaç güzel tabloyu bir gün önceden buradan götürmüştük.

«Oy kullanmak kadar saçma bu,» dedi Marcel. Gülümsedi: «Ne var ki, daha az zahmetli.»

«Bana kalırsa, karşı çıkmaları bilgiçlik taslamaktan

başka birşey değil,» dedim. «Siyasetin öncelik taşıdığını, insanın siyasal bir hayvan olduğunu ve ne düşünürse düşünsün siyasal bir tutum gösterdiğini bana kanıtlamaları gerek. Bunu yadsıyorum. Siyaset, insanlara dıştan eylemde bulunma sanatıdır; insanlığın bir bütün olarak kendi içinde örgütlenebildiği gün, siyasete hiç gerek kalmayacaktır.»

«Ne güzel konuşuyorsun,» dedi Marcel. «Birazdan yapacağın konuşmanın provasını mı yapıyorsun bize?»

Sanırım dünyada herkesten çok onu eğlendiriyordum. Evrensel saçmalığa katılmama inancım, başka kimsede karşılaşmadığı bir ölçüde şaçmalıktı. Denise'in her tuzağa doğru yürürken kendine duyduğu güven, benim bunlardan kaçınmak için gösterdiğim çabadan daha az gülünç görünüyordu ona. Kendisine gelince, yeryüzündeki tuzaklara düşmeye tam bir umursamazlıkla boyun eğiyordu: Onun sorunu başkaydı.

Gücenme duymadan gülümsedim ona. Sekiz yıldan beri, hiç bunca mutlu olmamıştım. 14 Temmuzun kıpkızıl utkusunda ben kendi kişisel utkumu kutluyordum: Yaşamımın, düşüncelerimin utkusunu.

«Bastille'e doğru bir yürüyüşe çıkmaya ne dersin?»

«Gökyüzü böyleyken mi?» Gözlerini masmavi gökyüzüne çevirdi: «Hayır. Biraz uyuyacağım.»

Yalnızca geceleri gerçekten yaşardı. Günün yarısından çoğunu uyuyarak geçirirdi.

«Ya siz?» dedim Denise'e. «Gelir misiniz?»

Marcel'in çıktığı kapıya gözlerini dikmiş üzgün üzgün bakıyordu.

«Pek canım istemiyor.» Dönüp bana baktı. «Çok mutlu oluruz sanmıştım.»

«Marcel'i değiştiremezsiniz,» dedim. «Onu olduğu gibi kabullenmek gerek.»

«Çalışıyorum,» dedi «Düzelmesi olanaksız. Bile bile böyle yapıyor...

Sesi ağlamaklıydı, ama gözyaşlarını tuttu.

«İçinden hiç çıkamayacağı bir açmaza sokuyor kendisini.»

Marcel birkaç yıldan beri, varoluşları başkalarının bakışlarına bağımlı olan resimler yapmaktan vazgeçmişti. Gerçekten yaratmayı istiyordu. Tahta oymuş, kil yoğurmuş, mermer yontmuştu; elleriyle anlamlı bir biçim kazandırdığı sert maddeyi okşarken doyum buluyordu; kendi başlarına duruyordu bunlar, çevrelerinde dolaşılabiliyordu, bir iskemle ya da masada bulunan hiçbir şeyden yoksun değillerdi. Ama çok geçmeden yarattığı bu şeylerin de karşısına geçip kara kara düşünmeye başladı. Mermer kendi ağır ve çıplak taş oluşumuyla varolmaktaydı. «Ama bunun görüntüsü nerede?» diye öfkeyle haykırıyordu Marcel. İki parmağını bana doğru uzatıyordu. «Senin gözlerinde, başka hiçbir yerde değil.» Bir sabah yaptığı her şeyi bir el arabasına yükledi, arabayı sürükleyerek hepsini Bercy ambarlarına götürdü ve içindekileri Seine'e boşalttı. Denise günlerce ağlamıştı.

«Birşeyden vazgeçer geçmez, hemen başka birşeyden daha vazgeçiyor. Sonu nereye varacak?» dedi.

Parlak kızıl saçlarının alında yüzü bitkindi; gözleri güvensizliği öğrenmişti. Üzerinde şık bir giysi vardı, ama kollarını sıvamış, beline de ucuz bir kemer takmıştı.

«Marcel'in yaşamına bağımlı kalmayıp kendiniz için yaşamaya çalışmalısınız,» dedim.

«Ne yapabilirim? Benim hiçbir şeye yeteneğim yok ki!»

«Olağanüstü bir yeteneğe gerek yok.»

Kuşkuyla baktı bana; kesinleşmiş değerleri severdi.

«Sıradan olmaktan nefret ederim.» Dönerek masaya doğru bir adım attı. İstiridye kabuklarıyla çakıl taşlarından oluşan bir yığını göstererek: «Bu güzel mi sizce?» dedi. Marcel şimdi tüm zamanını bunları yaparak geçiriyordu; sicim parçalarını, rafyaları, keçeden şeritleri örüyor, üzerleri desenli taşlardan mozaikler yapıyordu. Düşünürken bile belirsiz anlamları, sanki etten ve kandan varoluşlarından ayırdedilemediği için, bu nesneler ona doyum veriyordu.

«Marcel bunların güzel olduğunu ileri sürmüyor,» dedim.

Omuzlarını silkti.

«Kendisini başarısızlığa uğratmaya uğraşıyor.»

Başarının, ünün bunca üzülmeye değmeyeceğini ona açıklayabilmek güçtü. «Öyleyse önemli olan ne?» diye soracaktı. Onun yerine yanıtlayamazdım bunu. Benim için neyin önemli olduğunu ben biliyordum; Marcel de kendisi için neyin önemli olduğunu biliyordu. Ama Denise'in kendisine açıklanmasını istediği bu mutlak, kesin değer yargılarını biz havadan bulmuş değildik.

«Güvenin ona,» dedim.

«Zaten sabretmedim mi?» dedi.

Acıyarak baktım ona. Birçok erdemi vardı. Yoksulluğu yakınmadan kabullenmiş, Marcel'e hiç sızlanmamış, kendi deyimiyle onun «saplantısını» anlamak için büyük bir çaba göstermişti. Marcel'e bağlılık duyan, zeki, yürekli bir kızdı. Ama derin bir aşağılık duygusu tüm bu erdemleri hiçe indirgiyordu.

Koluna dokundum.

«Burada kalmamalısınız,» dedim. «Gelin benimle.»

«Yorulurum diye korkuyorum.»

Neşesiz gülümsedi bana; rahatsız etmekten çekiniyordu. Diretmedim. İçimde ona karşı hiçbir sevecen duygu uyandıramıyordum. Bazan bu yüzden suçluyordum kendimi.

«Aldırma,» derdi bana Madeleine. «Tüm bunlar burjuva mutsuzluğu, zenginlerin mutsuzluğu.»

Madeleine hiçbir zaman birisinin payına düşenler konusunda yakınmasını, sevinmesini, birşeyden korkmasını ya da birşeye umut beslemesini anlayamazdı.

Sokağın ortasından akan kırmızı ve siyah insan selini göstererek: «Bu insanlar ne düşünüyorlar?» dedi.

Topallayarak yanıma geldi. Pabuçları hep ayaklarını vururdu, çünkü onları gelişigüzel bir yerden, ya başka birşeyle değiş tokuş ederek, ya da birisine yardım olsun diye alırdı.

«Yarının bugünden daha iyi olacağını düşünüyorlar,» dedim.

Ben de böyle düşünüyordum. Yeni bir deneyin başlangıcındaki belirsizlikler arasında bir sürü umut filizleniyordu.

«Ne yaparlarsa yapsınlar, yaşamın hiçbir zaman değeri olmayacak.»

Yanıtlamadım; Madeleine ile hiçbir zaman tartışmaya girişmezdim; önüne serilen kanıtlar ne denli inandırıcı olursa, bunların geçerliliği konusunda o denli kuşku gösterirdi. Zaten onun kendi yaşamının değeri olmadığı da doğruydu, çünkü kendisi buna çok ucuz bir fiyat biçiyordu; bedeninin değeri yoktu, kayıtsızca her isteyene veriyordu; zamanının değeri yoktu, ya uyumakla, ya da boşluğa bakıp sigara içmekle harcıyordu; düşüncelerinin de hiçbir değeri olmadığına inanmasa, zekâdan yoksun olmayacaktı: Ama ender de olsa düşünürdü. Zevklerinin, çıkarlarının, kaygılarının, hattâ duygularının bile kendi gözünde hiçbir önemi yoktu ve hiç kimse bunları onun için değerli kılamazdı; kendisinden başka hiç kimse varolmayı ona önemli gösteremezdi. Oysa sokakta şarkı söyleyerek yürüyen bu insanlar için insan olmak önemli bir girişimdi. Yarın yaşam bir anlam kazanacaktı, şimdiden anlamı vardı, umutlarının gücü sayesinde.

«Benimle geliyor musun, yoksa bir tavernada mı bekleyeceksin?»

«Gene konuşacak mısın?»

«Evet, bir konuşma yapacağıma söz verdim arkadaşlara.»

Alanın ortasında Gauthier, bir kürsüye çıkmış konuşuyordu. Çevresinde herhalde sessiz bir bölge vardı, ama biz çok uzaktaydık, sözleri kalabalığın uğultusu içinde yitiyordu.

«Ne anlatıyor?» dedi Madeleine.

«Bilmiyorum.»

«Ya sen, sen neler söyleyeceksin?»

«Gel bakalım, yakında öğrenirsin.»

«Hayır,» dedi. «Seni burada beklerim.»

Bir ağaca yaslanarak pabuçlarını çıkardı, delik deşik olmuş, kırmızı beneklerle lekelenmiş çorapları gözüktü: Kaçıkları durdurmak için tırnak cilası sürerdi.

«Uzun sürebilir,» dedim.

«Olsun.»

Boyunlarında kırmızı fularları, başlarında kırmızı bereleriyle bir grup çocuk geçiyordu önümüzden; arkalarından tempoyla bağıran kadınlar geçti: «La Roque'a ölüm!» Başlarımızın üzerinde bayraklar sallanıyordu. Bayrağın üç rengiyle kırmızı flamalar birbirlerine karışıyordu. Paris'deki bütün yol kavşaklarında platformlar kurulmuş, ağaçlara flamalar asılmıştı: 1936. 14 Temmuz 1936. Ne kıvançlıydık! Daha her şeyin kazanılmadığı doğruydu, yapılacak çok şey vardı, ama ilk kez parti hiziplerinin üstüne çıkarak tüm umut güçlerini birleştirmeyi başarmıştık. Bu daha dün değil miydi? Kalabalığın arasından yol buldu. Yüreğini taşıran sevinci boşaltmak için yüksek sesle haykırmak istiyordu: Onun sevinci, onların sevinci.

«Arkadaşlar!» Konuşuyordu. Aklına gelen sözleri söylüyordu, onlar da kulaklarıyla değil, ruhlarıyla dinliyorlardı onu. Kendisi için konuşuyordu, alkışlıyorlardı: Onlar için konuşuyordu. Fransa'da doğan, bütün dünyaya yayılacak olan iyi niyeti anlatıyordu; barış yöntemlerini bütün dünyada benimseteceklerine söz verdi. Çünkü, sendikacı arkadaşlarım, bugün özellikle bizim için bir utku günüdür; elde ettiğimiz sonuçlar bir başlangıçtır yalnızca: Ama bize umut veren, umutlarımıza ışık tutan şey, bu sonuçları salt sendikacılık yoluyla elde etmiş olmamızdır. Konuşuyordu ve sözleri ne ricaydı, ne de buyruk: Bir şarkı, bir kutlama şarkısıydı. Onun ağzıyla, herkes birlikte söylüyordu. *Sanki hiçbirimiz yeryüzünde bir boşluk kaplamıyormuşuz, sanki herbirimiz ötekinin ayağının kösteği değilmişiz gibi; herkes yalnız kendisi için, ötekilerle yanyana varolarak, ama sonsuza dek ayrı bir varlık, bir başkası olarak.* Özgürlüğün büyüsünün, kardeşliğin gücünün, insanlığın en üstün tutkusunun şarkısını söylediler.

Çok yakında savaş, zorbalık, diktatörlük olanaksızlaşacaktı; siyasete bile gerek kalmayacaktı, çünkü insanlar arasında hiçbir ayrılık olmayacak, insanlık bir bütün olacaktı. Gelecek adına selamladıkları en üstün umut buydu işte: Özgürlüklerinin özgür bilinci içinde tüm insanların uzlaşması.

«Notlarını bana ver,» dedi Gauthier. «Konuşmanı *Vie Syndicale*'de yayımlatmak istiyorum.»

«Çok güzel konuştun.» dedi Laurent.

Blomart elini onun omuzuna koydu:

«İşyerinden bir iş arkadaşım.»

«Siz de çok güzel konuştunuz,» dedi Laurent Gauthier'ye. «*Vie Syndicale*'de yazan siz misiniz?»

«Yöneticisidir,» dedi Blomart.

Gülümsüyordu. Mutluydu. Bayraklar rüzgarda sallanıyor, kalabalık şarkı söylüyor, atölyeden çocuklar, sendikadan arkadaşlar, konuşanlar, konuşmayanlar, hareketin önde gelenleri, hiçbir özel kimliği olmayanlar, herbiri onun sırtına vuruyor, birbirlerinin sırtına vuruyor, el sıkışıyorlardı. Bizim bayramımız. Bizim utkumuz. Çocukluğunun metrolarındaki başka bir kalabalığı ve oradaki suç kokusunu anımsadı. Geride kalmıştı bu. Suçluluktan arınmış olarak mürekkep ve toz kokusunu, ter kokusunu, çalışma kokusunu soluyordu; suçluluktan arınmış olarak boş duvarlar boyunca yürüyor, havagazı depolarına, fabrika bacalarına bakıyordu, çünkü yorgunluğun ve boz çevrenin ötesinde bu adamlar kendi istençlerini öne sürmeyi biliyorlardı ve yaşamları duyarsız bir bitkisel yaşantı değildi: Kendi yazgılarını kendileri seçiyorlardı; kıvançla kendisini onlarla özdeşleştiriyor, onlardan biriyim diye düşünüyordu.

«Seni epey beklettim; çok sıkılmadın ya?»

«Hayır,» dedi Madeleine. «Orada kendini iyice kaptırdığını gördüm.»

Ağacın gövdesine yaslanıp kalmıştı. Koluna girdim. Tam o anda karşımda beliriverdin; Paul'ün kolundaydın;

beyaz bluzunun yakasında kırmızı rozet vardı; yanakların coşkuyla parlıyordu.

«Her yerde aradık seni,» dedi Paul.

Kızgın kızgın baktın ona, sonra da beceriksizce ayağını pabucuna sokmaya çalışan Madeleine'e baktın. Sizleri tanıştırdım.

«Konuşmanı dinledik,» dedi Paul alaylı bir sesle.

«Orada mıydınız?»

«Evet,» Omuzlarını silkti. «Sanki Fransa yazgısını dünyanınkinden ayırabilir de!»

Bunu yanıtlamak istiyordum, ama sen sabırsızlıkla susturdun beni.

«Bir saat daha buraya yapışıp kalmayalım.»

«Ayakta durmak insanı yoruyor,» dedi Madeleine.

Şöyle bir baktın ona:

«Ben yorgun değilim.»

Bayraklar asılmış evlerin arasından gelişigüzel akan kara selin arkasından gittik; yerler kâğıt parçalarıyla doluydu: Bayraklar, rozetler, bildiriler. Bir dansingin önünde oturduk; garson üçü yarısına kadar, biri de ağzına kadar dolu dört bardak nar suyu koydu masamıza: Hélène bu iç bayıltıcı renkli içeceklere bayılıyordu.

«Şarkı söyleyen bu insanların hepsi,» dedi Paul, «Avrupa'nın ortasında rahat bir kuşyuvası kuracaklarını sanıyorlar. Kuytu, bütün kapıları kilitli, güneyde Pireneler, kuzeyde Majino hattı. Bu arada da faşizm kapımıza dayanıyor. Ulusal bir temelde kalınamayacağını da çok iyi biliyorlar.»

«Kuşkusuz,» dedim. «Ama işe o temelden kazanarak başlamak gerekiyor.»

Bir sessizlik oldu. Madeleine gülümseyerek akordeon dinliyordu. Hélène yalnız bırakılmış bir okul öğrencisi gibi bacaklarını sallıyordu. Tartışmayı uzatmak içimden gelmedi. Fransa'nın dünya yüzünde tek başına olmadığını biliyordum. Ben de tek başıma değildim; ama çevremde ödün ve ayrıcalıklardan uzak, kimseye borçlu olmayan, kimse için mutsuzluk kaynağı olamayacak bir yaşam kur-

mayı başarmıştım. Madeleine'e gülümsedim. Yüzünde gamsız bir dinginlik okunuyordu. Kuşkusuz ona kendimden daha fazla birşey veriyor değildim, ama daha fazlasını da istemiyordu; versem de ne yapacağını bilemezdi zaten. Yalnızca sürüklenerek yaşayabiliyordu ve yaşantısının en mutlu anları da benimle birlikte geçirdikleriydi. Yalnızca kendimden sorumluydum, bu da erinçle üstlendiğim bir sorumluluktu: Nasıl olmayı istemişsem, öyle olmuştum; yaşamım tasarladığımdan başka türlü değildi. Oysa sen, ufak demir masanın öte yanından, kendim için seçmediğim bir yüze bakıyordun.

«Herhalde dansetmeyi bilmiyorsunuzdur?»

«Biliyordum, ama korkarım unuttum.»

«Denemelsin,» dedi Madeleine.

İlk ve son kez Hélène'i ne düşmanlık, ne de hoşlanma duymadan inceledi; böylece onu yeniden düşünmesi gerekmeyecekti.

«Bir deneyelim,» dedim.

Kolumu Hélène'in beline doladım; dansetmeyi tümüyle unutmuştum, ama yalnızca ona ayak uydurmam yetiyordu, ikimiz için de dansetmeyi biliyordu.

«Yanınızdaki kim?» dedi.

«Bir arkadaşım.»

«Sendika işlerinizle ilgileniyor mu?»

«Yok canım; bunlardan en az sizin kadar sıkılıyor.»

«Ne yapıyor?»

«Hiçbir şey.»

«Hiçbir şey mi?» Hesap vermemi isteyen ifadesini takınarak bana baktı: «Niye çıkıyorsunuz onunla?»

«Çünkü ondan hoşlanıyorum.»

«Ya o?»

«O da benden hoşlanıyor,» dedim kısa keserek.

Bir sessizlik oldu.

«Biraz önce o kürsüde sizi görmek eğlenceliydi,» dedi.

Gülümsedim:

«Sizi çok sıkmış olmalıyım.»

Ciddi ciddi baktı bana.

«Hayır. Anlamaya çalıştım. Özgürlüğe ilişkin sözleriniz ilgimi çekti.»

«Kimbilir,» dedim. «Belki de bu bir başlangıçtır. Belki de toplumsal sorunlara büyük bir ilgi duyarsınız.»

«Pek sanmıyorum.» Çevresine bakındı: «Elbette, insan kendisini böyle bir kalabalığa kaptırırsa coşar, onlarla birlikte şarkı söyleyip yürür. Ama durduğu anda, bence sanki sarhoş olmuş gibi biraz başı döner.»

«Doğru,» dedim. «Ama siyasal ya da sendikal çalışmaların bu gibi gösterilerle hiç ilgisi yoktur.»

Düşündü:

«Konuşmanızın en beğendiğim yanı, insanları yalnızca bir halk yığını olarak değil, kendi için varolan bireyler olarak düşünmenizdi.»

«Yığınlar, bireyler olarak varolan kişilerden oluşur; bu bir sayı sorunu değil.»

«Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?» dedi. Yüzü aydınlandı: «Paul, hep bir karınca yuvasındaki karıncalar olduğumuzu düşünür. Böyleco de ne olursan ol, ne duyarsan duy, önemi yoktur! Yaşamaya değmez.»

Başı hafifçe geriye atılmış, sarı saçları ince yüzünün çevresine sereserpe dökülmüş dansediyordu, saçlarına güneş vuruyor, beyaz bluzu parlıyordu; ama ona bu parıltıyı veren şey ne saçları, ne dipdiri teni, ne de gözlerinin mavisi değil, onu geleceğe doğru iten yaşama tutkusuydu. Gözleri alnımda, gökyüzünde dolaşıyor, vereceği her şeyi koparıp almak için çevreyi tarıyordu, ileriye atılmaya hazırlanan bacakları onları tutmak için harcadığı çabayla titriyordu; önünde kocaman, güzel bir ödül gibi bir dünya vardı. Artık hiç gelecek yok, dünya siliniyor. Gözlerin kapalı, zonklayan başının içinde görüntüler dönüp dolaşıyor; tıpkı yüreğinden çıkıp gene yüreğine dönen kan gibi; gözkapaklarını açtığında bile nesneler orada, bir düşteymişcesine belirgin ve cansız olan bu nesneler artık senin varlığının bir parçası; dünya somutluğunu yitiriyor, seni yutuyor; gittikçe solan ve sonunda sönecek olan ölgün bir ışık oluncaya dek inceliyor; gelecek, duran anın

kımıltısızlığına doğru geriliyor; çok geçmeden şimdiyle gelecek buluşacak; hiçbir zaman, hiçbir dünya, hiçbir kimse olmayacak. Kollarımın arasında sımsıkı dansediyordun ve şimdiden senin can çekişmene beni zincirleyen o bağ örülüyordu aramızda; şimdiden isteğim dışında senin yaşamına giriyordum, böylece bir gün gene isteğim dışında ölümünün karşısında böylesine kalakalacaktım.

Müzik sustu. Hélène üzülerek çiçeklerle süslü piste bir göz attı: «Yazık! Konuşmayı sürdürmeyi öyle isterdim ki!»

«Sonra bir kez daha dansederiz.»

Sinirli sinirli omuzlarını silkti.

«Hep böyle ara vermek zorunda kalacaksak tadı olmaz.»

Sesi zorlayıcı bir yakarış taşıyordu; ama ben bunu duymazlıktan geldim. Yerimize döndük. Madeleine, Perrier ile konuşuyordu; onunla iyi anlaşıyor, ona gülümsüyordu. Bu bilinçsiz gülümsemelerini seviyordum; yüzünü doğal bıraksa daha çekici olabilirdi; duygularını hiç belli etmeyen yüzüne karşın, ağır hareketlerinde, gevşek bedeninde ve yitik bakışlarında bir çekicilik vardı.

Hélène bardağının dibinde kalan pembe damlacıkları bir kamışla çekiyordu.

«Bir tane daha içmek istiyorum,» dedi.

Dikbaşlı ve sıkıntılı bir tavırla gene bacaklarını sallıyordu.

«Dördümüz birlikte gidip bir yerde yemek yemeye karar verdik,» dedi Madeleine. «Ne dersin?»

«Elbette. Nereye gideceğiz?»

Kolayca yanıtlanabilecek bir soru değildi bu. Madeleine ortama karşı duyarlıydı; bazı yerlerde tuzağa düşmüş gibi savunmasız kalır, daha sıcak ortamlardaysa dış dünyanın onda yarattığı korkuyu bir an için unutabilirdi. Bir tartışmaya girişmiştik. Hélène yapmacık bir sessizlik içindeydi; bir nar suyu daha getirtmiş, kamışıyla pembe sıvının içine hava kabarcıkları üflüyordu. Birden ayağa kalktı:

«Benimle bir kez daha dansetmeye söz vermiştiniz.»

İyi niyetle ayağa kalktım, hiç konuşmadan bir dakika dansettik; birden sızlandı:

«Of! Başım nasıl ağrıyor!»

Durdum:

«Oturmak ister miydiniz?»

«Bana iyilik etmek istiyorsanız, gidip bir ilaç alabilirsiniz.»

«Hemen giderim.»

Koşarak gittim, ilk bulduğum eczane kapalıydı; Hotel de Ville'e dek gitmek zorunda kaldım; Hélène için böyle küçük bir hizmet yapabilmek hoşuma gitmişti. Eğer en ufacık bir davranışımın bile onu tehlikeye sokmayacağını düşünseydim, onun için birşeyler yapmayı isterdim.

Masanın üstüne üç hap koydum; Hélène önünde dört tane boş bardakla yalnız başına oturuyordu.

«Ötekiler nerede?»

«Masa tutmak için önden gittiler. Acele etmezsek hiçbir yerde masa bulamayacağımızı söylediler.»

«Nereye gittiler?»

«Demory'ye. Broca sokağında.»

«O kadar uzağa mı?» dedim. «Onlara yetişelim. İlacınızı almayacak mısınız?»

Duraksadı:

«Şimdi çok ağrımıyor. Biraz beklesem iyi olur.»

Gündüzün sıcağının azalarak daha tatlılaştığı sokaklardan neşeyle yürüdük. Bu beklenmeyen başbaşa kalma bana hiç de sıkıntı vermiyordu; tam tersi. Sorularını yanıtlamak için elimden geleni yapıyordum; sanki bir Tanrıymışım gibi beni soru yağmuruna tutuyordu.

«Ama eninde sonunda,» dedi, «insan niye yaşıyor?»

Demory'ye giriyorduk; doğru salonun arkalarına yürüdüm. Madeleine ile Paul görünürde yoklardı.

«Burada buluşacağımızdan emin misiniz?»

«Elbette,» dedi Hélène.

«Pek emin gözükmüyorsunuz...

«Hiç kuşkum yok.» Bir masaya doğru ilerledi: «Oturup beklemekten başka yapacağımız birşey yok.»

«Evet,» dedim. «Herhalde gecikmezler.»

Hélène çenesini avucuna dayadı.

«Söyler misiniz?» dedi. «Niye yaşıyoruz?»

«İncil'i yazanlardan biri değilim,» dedim biraz sıkılarak.

«Ama gene de niye yaşadığınızı biliyorsunuz.» Parmaklarını yelpaze gibi açarak dikkatle inceledi: «Bense bilmiyorum.»

«Sevdiğiniz, istediğiniz şeyler vardır mutlaka...»

Gülümsedi:

«Çikolatayla güzel bisikletleri severim.»

«Hiç yoktan iyidir.»

Yeniden parmaklarına baktı; birden üzgünleşmişti.

«Küçükken Tanrıya inanırdım, harika bir duyguydu bu; her an birşey istenirdi benden; o zaman varoluşum *gerekli* gelirdi bana. Bir zorunluluktu bu.»

Anlayışla gülümsedim.

«Bence sizin yanıldığınız nokta, yaşamanın nedenlerinin gökyüzünden hazır olarak önünüze gelivereceğini sanmanız: Oysa onları yaratmak bize düşer!»

«Ama kendimiz yarattığımızı bilirsek, artık onlara inanamayız. Bu yalnızca kendimizi aldatmak olur.»

«Niçin? Zaten öyle havadan yaratılamaz onlar, bir sevginin, bir dileğin gücüyle yaratılır; o zaman yarattığımız şey somut ve gerçek olarak belirir karşımızda.»

Konuşurken durmadan kapıya bakıyordum. Tasalanmaya başlamıştım. Söylediği şey biraz kuşkulu geliyordu bana. Niye on dakika daha beklememişlerdi? Madeleine hiçbir zaman böyle titizlik nöbetlerine kapılmazdı.

«Gelmemeleri tuhaf,» dedim. «Acaba karıştırmış olamaz mısınız?»

«Hayır, hayır,» dedi biraz sabırsızlıkla. «Buraya gelirken yürüyüş yapıyorlardır, hepsi bu.» Gene gözlerimin içine baktı: «Sonunda öldüğümüze göre, yaşama nedenlerini nasıl bulabiliriz?» dedi.

«Bu birşeyi değiştirmez.»

«Bence çok şeyi değiştirir,» dedi. Merakla bana baktı:

«Bir gün burada bulunmayacağınızı, sizi düşünecek kimse olmayacağını bilmek sizi üzmüyor mu?»

«İstediğim gibi yaşamışsam ne önemi var?»

«Ama bir yaşamın ilginç olabilmesi için tıpkı bir asansördeymiş gibi hep yukarıya çıkıyor olması gerekir: Bir kata gelirsin, sonra öbürüne, sonra gene bir başka kata, ve herbir kat yalnızca bir üsttekinden ötürü oradadır.» Omuzlarını silkti. «Böylece en tepeye gelince her şey darmadağın olur... başından beri her şey anlamsızdır. Sizce de öyle değil mi?»

«Hayır,» dedim dalgın dalgın.

Artık konuşmayı izlemiyordum. Gerçekten kaygılanmıştım.

«Dinleyin,» dedim. «Bir taksi tutup sözünü ettiğimiz bütün lokantaları dolaşacağım. Siz burada kalın. Gelirlerse, onbeş dakika içinde döneceğimi söylersiniz.»

Kurnazca baktı bana.

«Onlar olmasa da olur.»

«Bir yanlışlık yaptığınızdan eminim. Başka bir yerde bekliyorlardır bizi.»

«Beklesinler,» dedi kızarak.

Ayağa kalkmak üzereydim.

«Bunu demek istemediniz herhalde.»

«Bunu demek istedim.»

«Ben öyle düşünmüyorum.»

«İyi!» Meydan okurcasına baktı bana: «Zaten boşuna arayacaksınız. Onları bulamazsınız.»

«Niçin?»

Diliyle dudaklarını ıslattı.

«Paris'in öbür yanına gönderdim onları.»

Tam anlayamayarak baktım ona.

«Sizin ansızın birisiyle buluşacağınızı anımsadığınızı, önden gidip lokantada yer tutmalarını, bizim de sonra onlara katılacağımızı söyledim.»

«Hangi lokanta?»

Kötü kötü bakındı çevresine.

«Başka bir lokanta.»

Kızmıştım; Madeleine'i adam yerine koymayan öyle çok kişi vardı ki, ona hiçbir zaman kaba davranmamak için büsbütün özen gösterirdim.

«Niye böyle akılsızca birşey yaptınız?»

«Sizinle konuşmak istiyordum.»

«Eh, şimdi konuşmuş olduk. Bizi nerede beklediklerini söyleyin de çabucak gidelim.»

Başını iki yana salladı.

«Söylemeyeceğim.»

«Saçma bu,» dedim. «Beni zorla kendinizle konuşturabileceğinizi düşünmüyorsunuz herhalde!»

Hiçbir yanıt vermeden dudaklarını büzdü. Ayağa kalktım.

«Söylememekte direterseniz, evime döneceğim.»

Yüzü katılaştı.

«Dönün evinize.»

«Eğlenceli olabilecek bir gecenin tadını kaçırıyorsunuz.»

«Size öyle geliyor!» Öfkeyle omuzlarını silkti: «Şimdiden yeterince sıkıcı oldu.»

«Kendiniz sıkılmayasınız diye üç kişinin gecesini zehir etmekten çekinmiyorsunuz, öyle mi? Siz kötü, küçük bir bencilsiniz.»

Yüzü kıpkırmızı kesildi.

«Biraz canınızı sıkmak hoşuma gidiyor. Bana çok sert davranıyorsunuz.»

«Sert davranmıyorum. Sizinle bir ilişkiye girmek istemiyorum.»

Lokantanın kapısını iterek otobüs durağına doğru hızlı hızlı yürüdüm; koşarak yanımdan geliyordu.

«O korkunç kadın yüzünden mi?»

Saklamaya hiç gerek duymadan, kıskançlıktan boğulacak gibiydi, içimden gülüyordum. Kadınca kurnazlıklardan bunca habersiz başka bir kadın tanımamıştım.

«Madeleine'in bununla ilgisi yok.»

Doğruydu; birbirimize verilmiş hiçbir sözümüz yoktu; belli dönemlerde her gün buluşurduk, sonra Madeleine

haftalarca görünmezdi; duygusal çılgınlıklarını da saklamadan anlatırdı bana. Aşk serüvenlerim olsa, bir kadına tutulsam, bunu çekinmeden söyleyebilirdim ona.

«Bana eşlik etmenize gerek yok,» dedim.

Adımlarımı hızlandırdım. En iyisi bütün olan biteni Madeleine'e anlatmaktı; küçük şeylerden kolayca incinebilirdi, ama alınganlıklarına karşı dikkatli davranılırsa her şeyi kabullenebilirdi.

Gobelins alanına çıktım; café'lerin önlerindeki masalar sokağa taşıyor, ağaçlardan süs kandilleri, Japon fenerleri sallanıyordu. Soluk soluğa hafif bir ses işittim arkamdan:

«Bekleyin beni.»

Döndüm. Yanıma iyice yaklaşıp bana baktın; öylesine gizemli bir direnmeyle baktın ki, gözlerinde yeniden dünyaya geliyormuş gibi oldum: Ne gördüğünü artık bilmiyordum. Düzgün soluk almaya başladın.

«Nerede olduklarını size söyleyeceğim: Port Salut'ye gönderdim onları.»

«Çok uzak değil,» dedim. «Acele edelim, çok geç kalmış olmayacağız.»

«Ben gelmek istemiyorum.»

Elini uzatıp süklüm püklüm: «Hoşça kalın, özür dilerim,» dedin bana. İçimde seni kendime çekmek, yüreğime bastırmak için büyük bir istek duydum; bunu yapmak kollarım için çok kolaydı: Kolayca yapılabilir, kolayca geri alınabilir, kendi ağırlığına eşit, saydam bir eylem. Ama kollarımı yanımda tuttum. Bir eylemde bulundum, Jacques öldü. Bir eylem ve yeni birşey beliriveriyor dünyada; benim yarattığım ve benim dışımda, bensiz olarak, ardından önceden bilinemeyen çığlar sürükleyen bir şey. «Bana sarıldı.» Şimdiden bakışlarının karşısında artık benim olmayan bir yüzün varolduğunu anladım; geçmişine ağırlığını koyan somut bir olay, yüreğinde ne biçim alırdı? Kayıtsızca elini sıktım; bayram yapan sokaklarda yalnız başına bıraktım seni, gittin; ağlıyordun, ama ben bilmiyordum bunu. Yoluma koyuldum, benim de hâlâ yal-

nız olduğumu düşünerek ve kendimce belirsiz bir pişmanlık besleyerek. Sana vermediğim bütün öpücükler bizi birbirimize en ateşli kucaklayışlar kadar sıkı, beni sonsuza dek sana bağlayan, artık hiç veremeyeceğim öpücükler, hiç söyleyemeyeceğim sözler kadar sıkı bağlamamış gibi, benim biricik sevgilim.

IV

Hélène gerindi; şöminenin önüne kıvrılıp yatmıştı, alevler yüzünü kızdırıyordu. Yvonne, gözleri elindeki işte dikiş dikiyor, iğne çilek renkli ipekliye makine gibi batıp çıkıyordu. Pencerelerin arkasında karanlık bir gün vardı. «Oluyor,» diye düşündü Hélène. «Olacak. Oldu.» Avucunun içinde altın renkli bir kabuğu sıkarak fışkırttı.

«Pazar günlerini sevmiyorum,» dedi.

«Ben seviyorum,» dedi Yvonne.

Pazar, Pazartesi... pek farkı yoktu. Pazar günleri evinde oturuyor, ama gene dikiş dikiyordu; dikişi hiç bitmezdi. Küllerin altından kuru bir çıtırtı geldi.

«Anımsıyor musun?» dedi Yvonne. «İlk kez kestane közlediğimizde nasıl patlamışlardı!»

«Evet,» dedi Hélène. «Ne eğlenirdik,» diye ekledi üzülerek. Maşayı için için yanan küllerin arasına doğru itti: «Bence bunlar pişti.»

Bitişik odadan birisi seslendi:

«Yvonne!»

«Geliyorum,» dedi Yvonne.

Elindeki işi bıraktı, Hélène'e bakarak yüzünü buruşturup odadan çıktı. Hélène bir kestane soyarak olduğu gibi ağzına attı; parmakları yanık tahta, mandalina ve tütün kokuyordu; güzel bir koku; kestane dişlerinin arasında çıtırdadı, sıcacıktı. «Bütün bunlar varolmakta,» dedi. Ama doğru değildi bu; çevresinde yalnızca bir boşluk vardı. «Oluyor,» dedi. «Olacak. Acı çekmekten ne çok tiksiniyorum.» Gözlerini yumdu. Bitişik dairede, radyoda bir ses

şarkı söylüyordu: «Bütün yollarda taşlar, bütün yollarda üzüntü var...» Hélène savaşmaya çalışmıyordu, boşunaydı. Tam bir yıl; onu gördüğüm günleri parmakla sayabilirim. Oysa şimdi yalnızca o varolmakta.

«Ne istediğini biliyor musun?» dedi Yvonne sesinde bir kahkahayla: «Burnunu silmemi istedi. Çarşafın altından kolunu çıkarırsa rahatsız olacağını düşünüyormuş.»

Hélène gözlerindeki sisi Yvonne'un görmemesi için başını alevlere dönük tutuyordu.

«Her istediğini yapmamalısın.»

«Tek eğlencesi bu.»

«Seni rahat bırakmamak hoşuna gidiyor. Çünkü ne senden, ne de benden daha hasta değil.»

«Gene de çok eğlenemez.»

Yvonne yeniden dikişini almıştı. Hélène onun kucağına bir avuç kestane koydu.

«Harika bunlar,» dedi Yvonne. «Gevrek ve iyi pişmiş; tam benim sevdiğim gibi.» Hélène'e bir göz attı: «Yaşamın ufak tefek zevklerinin tadını yeterince çıkarmıyorsun,» dedi bilgiççe.

«Budala!» dedi Hélène.

Yvonne mutlaka sezmişti; ama hiçbir şey sormuyordu; görmeyi, anlamayı ve susmayı bilirdi; Hélène onun yanında güvence duyardı.

«Sen sabaha dek oturacaksın,» dedi biraz çıkışarak.

«Yapılması gereken şey yapılmalıdır, öyle değil mi?» dedi Yvonne. Giysinin parıldayan göğsünü kabarttı. «Şatafatlı bir giysi, gelinin eteğini tutacak kız giyecek bunu. Uyması için bu parça da buraya girecek. Yazık ki gelinin miğdesi göbeğinin altında!»

«Göbeğinin altında mı?»

«Öyle zayıf ki, her şey üzerinden düşüyor. Kalça ve karna vatkalar koyduk.»

«Damadı bir sürpriz bekliyor desene,» dedi Hélène.

Yvonne gülmeye başladı.

«Sürpriz paketine dönen kadınların sayısını bir bilsen. Tuvalet diktiğimizde, göğsünü de birlikte dikiyoruz.»

İğne eteğin kenarına durmadan girip çıkıyor, insana kuruntular veriyordu. «Hiç, hiçbir zaman. Beni hiçbir zaman sevmeyecek.»

«Biliyor musun,» dedi Yvonne. «Seni kapıdışarı etmek istemiyorum, ama altıda Paul'ün evinde olmak istiyorsan...»

«Saat kaç?» dedi Hélène.

«Tam altı.»

Hélène esnedi.

«Yavaş yavaş yola çıkayım.»

Paul. Yaşamım, gerçek yaşamım. Başka hiç yaşamım yok. Yalnızca bu yokluk. Gene günlerce, günlerce görmeyeceğim onu. Oysa beni görmeyeceği onun aklına bile gelmiyordur; beni sevmediği aklına bile gelmiyordur. Onun çevresinde her şeyi var. Ona göre ben varolmuyorum. Hiç varlığım yok.

«Zavallı Paul,» dedi Yvonne

Dikkatle iğneyi ipliğe geçirmeye çalışıyordu.

«Niye zavallı?» dedi Hélène doğrulurken. «Sağlığı yerinde.» Mantosunu giydi, eğilerek Yvonne'un siyah saçlarını öptü: «Yarın görüşmek üzere. Saat altıda Biard'da olurum.»

«Güle güle. İyi eğlenceler,» dedi Yvonne.

İyi eğlenceler. Kendimden utanmam gerekirdi. Pembe bir kumaşın üzerine eğilmiş, bitişik odada sayıklayan deli bir kadınla bütün gece oturmak. Hélène adımlarını hızlandırdı. Tuhaf birşeydi; Yvonne dikiş dikmek, patates soymak ve hastalık hastası bir yatalağa bakmaktan başka hiçbir şey yapmıyordu; gene de yaşamı anlamsız görünmüyordu; Yvonne'un öylece, odasında yapayalnız, işinin üzerine eğilmiş olarak varolduğunu düşünmekte bile doyurucu bir yan vardı. «Yaşamımın anlamsız olması benim suçum mu?» Yaşamım. Belki de inanarak: Bu benim yaşamım, demek yeterliydi. Ama Hélène artık bunu söylemiyordu, söyleyemiyordu. Oysa hiçbir zaman başka bir yaşamım olmayacak. Hiçbir zaman. Hiçbir zaman.

«Biraz geciktim,» dedi Hélène.

«Zarar yok,» dedi Paul. «Kahve hâlâ sıcak.» Koltuğun üzerini boşaltıp sobaya yaklaştırdı: «Buraya otur.»

Bir fincana kahve koyup Hélène'e uzattı.

«Kahve çok güzel olmuş,» dedi Hélène. «Ev işlerinde senden üstünü yok.»

«Benimle evlenecek kız bundan zararlı çıkmayacak,» dedi Paul.

Koltuğun koluna oturdu; Hélène ona başını yasladı. Demir boruların üzerinde mendiller kuruyor, bir maşrapa su fokurduyordu.

«Zavallı Paul,» diye düşündü Hélène sevecenlikle. «Ona daha iyi davranmalıyım. Zavallı, sevgili Paul.»

«Göreceksin, ne güzel, küçücük bir ev kuracağım ikimize,» dedi Paul. «İyi tahtadan, büyük, sağlam bir çalışma masası, sonra kitapların için de bir kitaplık yapacağım. Suluboya resimlerini duvara asarız; çok güzel olur.»

«Çok tatlısın,» dedi Hélène.

Ses çıkarmadan, bu gösterişsiz mutluluk görüntülerini gözlerinde canlandırdı: Düzgün bir oda, küçük soğanların ortasında pişen et, on dakikalık aralarda frigo yiyecekleri sinemalar ve Pazar akşamları bisikletin sepetinde getirilen mor, sarı çiçekler. Bugün Pazardı ve Pazar günleri için tasarılar kuruyorlardı.

«Rahat mısın?» dedi Paul.

Hélène'i kendisine doğru çekti.

«Rahatım.»

Bir an içinde Hélène'in gözlerinin önüne bir kazağın yuvarlak yakası arasından yükselen esmer bir baş geldi. «O bir yerde; tam şu anda etiyle kanıyla varolmakta.» Sonra görüntü silindi. Temelsiz bir düş. Yalnızca Hélène'in ensesini okşayan etten ve kemikten bir el vardı; yanaklarına, şakaklarına, dudaklarının kenarına dokunan dudaklar; Hélène soluk, iç bayıltıcı bir buğuyla sarılı buldu kendisini; gözlerini yumdu. Karşı koymaksızın, kendisini yavaş yavaş bir bitkiye dönüştüren bu büyüye bıraktı; şimdi bir ağaçtı, tüylü yaprakları yaz esintisiyle sarsılan büyük bir gümüş kavak. Ilık bir ağız ağzına yapıştı; bluzunun

altında bir el omuzlarını, göğüslerini okşuyordu; çevresini saran ılık buğu yoğunlaştı; kemiklerinin ve kaslarının eridiğini duyuyordu; teni, belirsiz yaşamlarla karıncalanan nemli ve süngersi bir yosun oldu; vızıldayan binlerce böcek ballı iğnelerini batırıyorlardı ona. Paul onu kucağına alarak kaldırdı, yatağın üzerine bıraktı, kendisi de yanına uzandı; parmakları karnında yakıcı bir ağ örüyordu; Hélène hızlı hızlı soluk alıyordu; güçlükle soluk alıyordu; gecenin içine doğru çöküyor, ağırlığını yitiriyordu; gözleri kapalı, yakıcı bir ipekten ağla uyuşmuş, yeniden yeryüzüne çıkamayacakmış, sonsuza dek bu yapışkan karanlığın içinde kuşatılmış, sonsuza dek büyülü deniz incirlerinden oluşan bir yatağın üzerinde yatan karanlık ve tembel bir medüz olarak kalacakmış gibi geliyordu ona. Paul'ü iki eliyle birden iterek doğruldu.

«Bırak beni,» dedi.

Ona bakmadan yataktan fırladı; yanakları alev alevdi; aynanın önüne gitti; yüzü kızarmış, saçları karışmış, bluzu buruşmuştu; kendi görünümünden tiksindi. Çantasından tarağıyla pudriyerini çıkardı; yüreği hâlâ hızlı hızlı çarpıyordu ve bedenindeki karıncalanma da geçmemişti. İrkildi; Paul yanına gelip kollarını onun omuzlarına dolamıştı.

«Niye istemiyorsun?» dedi.

Duru bir sesle sormuştu bu soruyu; duru bakışlarıyla Hélène'in gözlerinin içine bakıyordu. Hélène başını çevirdi.

«Bilmiyorum.»

Paul iyi niyetle gülümsedi.

«Oysa artık küçük bir kız değilsin. Niçin korkuyorsun?»

«Korkmuyorum,» dedi Hélène.

Kendisini onun kollarından kurtararak saçlarını taramaya koyuldu.

«Korkuyorsun,» dedi Paul. Hafifçe omuzlarından tuttu onu. «Çok doğal; kadınlar çoğu zaman ilk ilişkiden kor-

karlar. Beni şaşırtan, bunca yürekliyken, nasıl olup da öteki kadınlar gibi kendini korkuya kaptırdığın.»

Şaşkın şaşkın bakıyordu; Hélène hiç ses çıkarmadan saçlarını taramayı sürdürdü; bu konuyu bu denli soğukkanlılıkla nasıl tartışabiliyordu? Sanki onun karşısında çırılçıplak durması istenmişcesine utanmıştı sorularından.

«Oysa birtakım şeyleri aşabilmen için, birbirimize yeterince güvenimiz ve yeterince dostluğumuz var,» dedi Paul.

«Evet,» dedi Hélène.

Ona ne söyleyeceğini bilmiyordu; bedeninin acı bir anı gibi taşıdığı o kozaya sarılı yalnızlığın güven ya da dostlukla ne ilgisi olabilirdi?

«Öyleyse?» dedi Paul.

Elleriyle Hélène'i daha sıkı kavramaya başlamıştı; elbette ses çıkarmadığı sürece, Paul doğru davrandığını düşünüyordu. Hendisini kastı.

«Öyleyse, istemiyorum,» dedi öfkeyle.

Paul onu bırakmadı; yanaklarına hafif bir kırmızılık yükselmişti.

«Bu pek doğru değil,» dedi.

Hélène kısa bir kahkaha attı.

«Dinle, bunu ben bilirim.»

«Ben de bilirim,» dedi Paul.

Hélène'in yanakları alev alevdi; yüreğinin atışlarını algılayan kulakları, gözleri ve elleri vardı Paul'ün...

«Birdenbire kendini kastın,» diye sürdürdü. «Bir kendini bırakabilsen...»

«Elbette, birisi beni okşarsa üzerimde birtakım etkileri olabilir,» dedi Hélène. Öfkesinden kekeliyordu: «Buzdan yapılmış değilim, ama o zaman bana sinemalarda sarkıntılık eden bütün serserilerle yatmak istediğimi de düşünebiliriz.»

«Niçin bu tutumu takınıyorsun?» dedi Paul. «Bence ilk ve son olarak her şeyi açıkça konuşmalıyız.»

«Ama konuşacak birşey yok ki,» dedi Hélène; kekeleme-

si geçmişti: «Belki de korkuyorum; aptalca birşey olduğunu biliyorum, ama sabret, zamanla geçer.»

«Seni küçük inatçı!» dedi Paul.

Hélène'i gözlerinin kenarlarından öptü; Hélène dudaklarını sıktı; ne ona karşı koymayı, ne ona dudaklarını uzatmayı, ne de ağlamayı istiyordu; ama içinde kopan fırtınadan kurtulmak için bütün kaslarını germesi gerekiyordu.

«Buradan çıkalım,» dedi.

«Nasıl istersen,» dedi Paul.

Hélène'in arkasından uysalca merdivenleri indi. Bir kez daha genç kızı anlamamayı kabullenmişti; çok çabuk kabullenmişti. Hélène ansızın sıkıntıya dönüşen bir hınçla baktı ona. Kendi de kendisini anlamıyordu. Sokakta hava ne sıcak, ne de soğuktu; insanlar bulvarda tembel tembel geziniyorlardı; sanki derilerinin altında onlar da tıpkı hava gibi ne sıcak, ne de soğuktular. Hélène kendisini hem sarhoş, hem de çelimsiz gibi hissediyordu. Paul'ün kollarında bu Pazar gününün yavan nemliliğine karşı korunmuş olacaktı. Niye istememişti onu? Boğazındaki üzgün tıkanma, miğdesini delen demir çubuk, ağzındaki kuruluk, duyduğu isteğin belirtilerinden başka birşey değildi bunlar.

«Dinle,» dedi Paul. «Sana bir önerim var: Niye bir an önce evlenmiyoruz?»

«Evlenmek mi?»

«Elbette!» dedi Paul.

Hélène bir an donakaldı; bu evlilik, tıpkı bir efsane gibiydi sanki; ciddi ciddi tartışılıyordu, ama kimse gerçekten inanmıyordu buna.

«Ama nerede otururuz?»

«Benim evimde; ben her şeyi ayarlarım. İlkbahara dek ailenin yanında oturman için hiçbir neden yok.» Hélène'in kolunu sıktı: «Zavallı küçük tavşan, niçin sinirli olduğunu anlıyorum; sana göre bir yaşam değil bu.»

Hélène hınç içinde baktı ona. «Bu denli iyi olma,» diye ona haykırmak geliyordu içinden. Bu anlamsız iyi niyet-

lilikte direnmesine engel olmak için Paul'ün pembe yanaklarını tırmalamak istiyordu. Ne kadar saçma birşeydi bu: Paul kendisini seviyordu, oysa kendisi onu sevmiyordu; sevdiği erkekse Hélène'i sevmiyordu.

«Bu bizim durumumuzu değiştirmez,» dedi Hélène. «O kafeste çalışamayacağımı düşünürsek... Bir evimiz olmadıkça, gündüzlerimi gene Saint-Jacgues sokağında geçirmek zorunda kalacağım.»

«Çok değiştirir,» dedi Paul.

«Hiçbir yararını göremiyorum.»

«Ama aramızdaki ilişki daha başka olacak.»

Utanç ve öfkeden Hélène'in yanakları kızardı. «Bir erkeğe gereksinim duyduğumu, bir iki kez sevişirsem, yola geleceğimi sanıyor.»

«Bu tür ilişkilere istek duymadığımı söylemiştim sana,» dedi kafa tutarcasına.

«Eh,» dedi Paul, «yaşam boyu erden kalmak istemezsin herhalde.»

«Dünyada yatabileceğim tek erkeğin kendin olduğunu mu sanıyorsun?»

Paul sitem dolu bakışlarla baktı ona.

«Dinle, Hélène; eğer biraz önce uygunsuz davrandıysam özür dilerim, ama böyle kötü konuşma; biliyorsun, bütün istediğim senin mutlu olman. İki arkadaş gibi güzel güzel konuşalım.»

Hélène haksızdı, kötüydü ve bunu da biliyordu; ama bu durgunluğu bozmak istiyordu; Paul sevildiğinden çok emindi. Bu Paul'ün suçu muydu? Pek önemi yoktu bunun. Hélène onu incitmeyi bu denli istediğine göre, Paul mutlaka suçluydu.

«Peki arkadaşlık adına söyle,» dedi. «Niye seninle yatmamı ferman buyurdun?»

«Of, peki peki,» dedi Paul sabırsızlıkla.

Hélène kendinden emin gülümsüyordu; Paul'ü kızdırmak zordu, ama bazan bunu başarıyordu.

«Şaka yapmıyorum,» dedi. «Konuşmak istediğine göre, ciddi ciddi konuşalım. Niye?»

«Beni sevdiğini sanıyordum,» dedi Paul alayla.

«Ya sen?»

«Nasıl ben?»

«Sen beni seviyor musun?»

Paul omuzlarını silkti.

«Ne istiyorsun benden?» dedi. «Bütün bu budalaca soruların altında ne var?»

«Biliyorum!» dedi Hélène. «Birbirimizi sevdiğimize karar verdik, öyle uzun bir süreden beri buna karar verilmiş ki! Bunun aslında ne anlama geldiğini anlamaya çalışmak çok yanlış.»

«Benim için belli bu.»

«Ama benim için değil,» dedi Hélène. Kışkırtıcasına baktı ona: «Ben ölsem, kendini öldürür müydün?»

«Çocukça konuşma,» dedi Paul.

«Öldürmezdin. Peki ya beni, ya da siyasal uğraşlarını seçmek zorunda kalsan, hangisini seçerdin?»

«Hélène, sana kırk kez söyledim, ben ve uğraşlarım birdir. Kendimi seçmemezlik edemem. Ama ben ne olursam olayım, seni seviyorum. Tek dileğim, seninle her şeyi paylaşmak.»

«Senin mutluluğun için gerekliyim,» dedi Hélène. «Ama yaşamın için gerekli değilim.»

«Kim kimin için gerekli?» dedi Paul. «İnsan yaşıyor.»

«İnsan yaşıyor,» dedi Hélène.

Paul için bu yeterince sağlam bir bağdı; ortak gençlikleri, sıradanlığa karşı ortak başkaldırıları, birleşmeye hazır bedenlerinin yakınlığı. Oysa sevgi bambaşka birşeydi. Bir lânetti.

«Oysa romantik eğilimli değilsindir,» dedi Paul. «Ne yani? Yoksa karşılaştığımız zamanlar yüreklerimizin deli gibi çarpmasını, ya da birbirimize bukleler vermemizi mi istiyorsun?»

«Alay etmek kolay,» dedi Hélène. «Birlikte olmaktan hoşlandığımız ve birbirimize bedensel bir soğukluk duymadığımız sürece bunun sevgi olduğunu sanıyorsun.»

«Sözü dolaştırıp durma,» dedi Paul. «Beni artık sevmediğini mi düşünüyorsun?»

Sesi öfkeliydi. Hélène sesini çıkarmadı, birden cesaretini yitirmişti.

«Bilmiyorum,» diye mırıldandı.

Kaygı içinde Paul'e baktı. Ya onu yitirirse... dünyada ondan başka kimsesi yoktu; onsuz ne yapardı?

«Benden bıktın mı?» dedi Paul.

«Yo, hayır,» dedi Hélène.

«Seni öptüğüm zaman hoşuna gitmiyor mu?»

«Yo, gidiyor,» dedi gene.

«Öyleyse?»

Gözlemevinin bahçelerinde yürüyorlardı; ince bir çamur katmanı soğuk toprağı örtmüştü, ağaçlardan birkaç yaprak sallanıyordu.

«Öyleyse?» diye üsteledi Paul.

«Senden hoşlanıyorum,» dedi Hélène, yavan bir sesle.

«Ama yaşamını benimle geçirmenin biraz sıkıcı olduğunu düşünüyorsun, öyle mi?»

Paul gülümsüyordu; rahatsızdı, ama her şeye karşın yalnızca şımarık bir kızın kaprisiyle uğraştığını düşünüyordu. Hélène çoğu zaman hiçbir nedeni olmadan da kötü davranırdı ona.

«Evliliğin bana göre olmadığını düşünüyorum,» dedi Hélène.

«Ama daha bir saat önce benimle birlikte tasarılar yapıyordun,» dedi Paul.

«Of, seninle tartışmak zor,» dedi Hélène; sesindeki saldırganlığı yenememişti: «Kendine öyle güveniyordun ki! Benim fikirlerimi pek sormazsın.»

«Çoğu zaman sorulmadan söylemekten geri kalmazsın.» dedi Paul. Kuşkuyla baktı Hélène'e: «Bana kızgınsın,» dedi onu yatıştırmak için. «Beni kızdırmak için de ağzına geleni söylüyorsun.»

«Ama ben doğruyu söylüyorum,» dedi Hélène. «Seninle evlenmeye can atmamam çok mu olağandışı geliyor sana.»

Paul durup elini bahçeleri çevreleyen parmaklığın üstüne koydu.

«Bu doğru, değil mi?» dedi. «Beni sevmiyorsun?»

Hélène hiçbir yanıt vermedi.

«Öyleyse bunca zaman bana yalan söylüyordun,» dedi Paul.

Sesinde yalnızca siyasal tartışmalarda takındığı kendine güvenen, iğneli ton vardı; yüzü sertleşmişti. Hélène birden ürktü; Paul artık onun değildi; orada, karşısında duruyor, Hélène'i yargılıyordu.

«Yalan söylemiyordum,» dedi. «Seni seviyorum.»

Yalvarırcasına baktı, ona çok kötü davranmıştı! Paul bunu sezmemeliydi, yoksa Hélène utancından ölürdü.

«Sözcüklerle oynama,» dedi Paul. «Aramızda bir anlaşmazlık olduğu konusunda beni uyarman gerekirdi.»

«Ama buna çalıştım,» dedi Hélène.

«Benimle belki kırk kez saçmasapan ağız dalaşına girdin, ama hiçbir zaman açık açık konuşmadın.»

Hélène'in gözleri doldu; Paul gerçekten de onu horgörüyor gibiydi; daha önce de horgördüğü ve Hélène'in bunu sezmediği olmuş muydu acaba? Birden Paul'ün yalnızca iyi yürekliliğinden ötürü uysal davrandığı duygusuna kapıldı.

«Seni kızdırmaktan korktum,» dedi ağlamaklı bir sesle.

«Hélène! Ne söylediğini biliyor musun?»

Gerçekten de horgörüyordu onu; bakışları kararmıştı, gözlerindeki o duruluk gitmişti; korkunç birşeydi bu: Hélène'in nasıl başa çıkacağını bilemediği, Paul'ün aklından geçen bütün o düşünceler. Hélène ağlamaya başladı.

«Of, vızıldanma,» dedi Paul.

Hélène dudaklarını ısırdı; bu konuşma boyunca şımarık bir çocuk gibi davranmıştı; Paul'ün sorularını onun anlayacağı bir dille yanıtlayamaz mıydı?

«Olan şu,» dedi. «Duygularımı incelememiştim; seni sevdiğime inanmaya alışmıştım.»

«Bunun doğru olmadığını nasıl anladın?»

Paul'ün bakışlarıyla karşılaşacak gücü yoktu.

«Yavaş yavaş,» dedi belli belirsiz.

Paul onun kolunu yakaladı.

«Başka birisini mi seviyorsun?»

Şimdi Hélène'in aklından geçenleri okuma sırası ona gelmişti; çok da ilerideydi, Hélène ne uyduracağını bilemiyordu, onu yitirecekti, yitirmeyi istemiyordu...

«Kimi?»

«Yo, hayır,» dedi Hélène.

Paul omuzlarını silkti.

«Söylemek istemiyor musun?»

Ne söylemeliydi? Paul'e bu denli bağlı olduğu hiç aklına gelmemişti! Paul, Hélène'in gözünde bunca somut, bunca gerçek olmamıştı hiç.

«Tamam,» dedi Paul. «İyi geceler.»

Arkasını döndü; Hélène herhangi bir davranışta bulunamadan o gitmişti. Koşmaya başladı:

«Paul!»

Paul döndü.

«Ne istiyorsun?»

Hélène'in dili tutulmuş, öylece duruyordu; onu tutmayı istiyordu; hiçbir umut olmadan kendisini sevmeyi sürdürmesini istiyordu; ama bunu anlatabilecek hiçbir sözcük yoktu.

«İyi! Konuşmaya karar verdiğinde bana bildir.»

Paul'ün arkasından baktı. Umutsuzluk içinde: «Kötü olduğumu düşünüyor,» dedi içinden. «Ona kötü davrandım.» Islak bir banka çöktü. «Şimdi kimsem kalmadı artık. Bu benim suçum.» Gözyaşları içinde boğuluyordu. Paul ağlamıyordu, nasıl davranacağını biliyordu; ama kendisi yüzünden mutsuzdu Paul. «Ona hiçbir zaman ilgi göstermedim; yalnızca bana bağlı, uysalca yanımda olsun istedim. Korkak, acımasız, bencil ve hainim. İğrenç, iğrenç davrandım,» diye yineledi umutsuzluk içinde. İçini kemiren bu pişmanlık dayanılacak gibi değildi; hiçbir suçu silmeyen, boşuna bir pişmanlık. «Bağışla beni...» Ama ruhunun, geçmişin ağırlığından kurtularak yükselebileceği hiç-

bir gökyüzü yoktu. Toprağa gömülü bir ceset kadar yapayalnız ve umarsız olarak, kendi kazdığı çukura düşmüştü ruhu.

«Onu görmek istiyorum.» Hélène ayağa kalkarak koşmaya başladı. «Gidip her şeyi Paul'e açıklamamı söyleyecektir. Ama ben asıl onu görmek istiyorum.» Bir otobüse atladı. Donuk yüzüne aldırmıyorum; buz gibi sözlerine aldırmıyorum. Bilmesi gerek. Yalnızca onun bildiğini bir düşünebilse, her şey daha az korkunç olacaktı. Bu sıkıntılı öğle sonrası, pişmanlık, bunalım; hepsi onun için de varolmaya başlayacaktı; o zaman da pişmanlık duyacak hiçbir şey, isteyecek hiçbir şey kalmayacaktı.

Hélène otobüsten atladı. Sauffroy sokağı. Onun sokağı. Onun evi. Sırtından bir ürperti geçti. Onun çevresindeki dünya öylesine yoğundu ki, soluk alamıyordu; onun karşısında durduğu zaman, sanki havasız kalmış gibi, soluğu kesiliyordu. Üçüncü kat, solda. Onun penceresi hangisiydi? Bazısı karanlık, bazısı ışıklı bir sürü pencere vardı. «Göze alabilecek miyim?» Arasıra Hélène'i oyalamak için bir saatini ayırıyordu ona; ama patavatsızlık ettiğini düşünürse, kızarsa, belki de bunu bir daha Hélène ile görüşmemek için bir fırsat sayardı. Merdivenleri çıktı. Kapısının altından ışık sızıyordu; yüreği çarparak: «Etiyle kanıyla duruyor orada,» diye düşündü. Soluğunu tuttu: Mırıldanmalar gelmişti kulağına.

Koşarak merdivenlerden indi. Yanakları yanıyordu. «Ne yapacağım şimdi?» Eve baktı. Dönüp gitmeyi düşünemezdi; yaşam buradaydı. Sırtını duvara yaslayarak pencereleri saydı. O küçük, kare biçiminde parlayan ışığın gerisinde tüm bir yaşam vardı.

Işık söndü. Hélène gerileyip avlu kapısının arkasına saklandı. Uzun bir süre öylece kalmış olmalıydı, soğuktan donmuştu. Birkaç dakika bekledi. Sonra Madeleine kapıdan çıktı. Arkasında Blomart vardı. Onun koluna girmişti. Niçin Madeleine? Niçin Madeleine'i seviyor? «Ona daha dikkatle bakmalıydım,» diye düşündü Hélène. Madeleine'i çirkin, yaşlı ve aptal bulmuştu; ama Blomart onu

sevdiğine göre, güzellikten ve akıldan daha değerli birtakım şeyleri olmalıydı. Hélène dikkatli adımlarla duvara sürünerek ilerledi. Madeleine'in üzerinde ince bir mavi mantoyla kırmızı bir eşarp ve yüzünün yarısını örten bir şapka vardı.

Bir lokantaya girdiler. Küçük, sarı boyalı bir lokantaydı, girişi parmaklıkla çevrilmişti, burası yazın teras olarak kullanılıyor olmalıydı. Hélène pencereye yaklaştı. Bir masada karşılıklı oturuyorlardı, Blomart'ın elinde yemek listesi vardı, yüzü yandan görünüyordu; herhalde sık sık geliyordu buraya. Hélène servis yapan kıza, çinko tezgaha, üzerinde ekmek sepetleri, meyvalar ve büyük bir sosisin bulunduğu tepsiye baktı. Bir bakıma aldatıcıydı bu; niye bir başkasını değil de, bu lokantayı seçtiğini anlamak olanaksızdı; zeytinyağı şişeleri, kâğıt peçeteler kendilerinden başka birşeye ilişkin bilgi vermiyorlardı; yaptığı yirmi girişimden sonra Blomart'ın iç dünyası konusunda bildiklerine birşey eklenmemişti. Gene de, Hélène'e yetiyordu bu; şimdi ansızın, hiç çaba göstermeden önüne serilen bu somut görüntüyü gözünün önünde canlandıramamıştı daha önce.

«Ne yiyorlar?» Hélène parmaklarının ucunda yükseldi, ama masalarını pek göremedi. Onun herhangi birisi gibi yemek yediğini düşünmek tuhaftı. Tabağındaki yemeğe bakıyor, ağzındaki tadı duyuyor ve dikkatle çiğniyordu. Hélène onun sırf alçakgönüllülükle, başkalarından ayrı düşmemek için yemek yediği duygusuna kapıldı; hiçbir isteği, hiçbir gereksinimi yok gibiydi; kimseye, hiçbir şeye, kendi bedenine bile bağımlı değildi.

Hélène pencereden uzaklaştı. «Buradan gitmeliyim.» Kuşkusuz birlikte döneceklerdi, Blomart ile konuşamayacaktı. «Buradan gideceğim.» Yeniden bunalıma düşmek; umutları, aldanışı ve tükenmişliğiyle birlikte düşmek, göze alamıyordu bunu. Hiç olmazsa bu beklenti vardı; bundan da vazgeçerse, hiçbir şeyi kalmayacaktı; ne varlık, ne de yokluk, tam anlamıyla hiçbir şey. Saat sekiz. Öyleyse eve telefon etmesi gerekiyordu. Ama evdeki yemek salonu,

porselen tabakları ve bayat kakao kokusuyla öylesine uzak kalmıştı ki; kablonun öbür ucunda bir gerçeklik bulunduğunu düşünmek olanaksızdı. O sıkıcı, bitkisel dünya ve Blomart'ın varlığıyla aydınlanan bu sokaklar arasında bir uçurum vardı.

Ürperdi. «Nereye gidiyorlar?» Lokantadan çıkıyorlardı. Yeniden onları izlemeye koyuldu. Onu görmek, izlemek, onunla kendisi arasında bir bağ kurmaktı. Bütün gece izleyeceğim onları. Boğazına birşey tıkanmıştı. Metro istasyonunun girişi önündeydiler, el sıkışıyorlardı. Madeleine merdivenlerden indi ve Blomart topuklarının üzerinde döndü.

Hélène onun geçip gitmesi için bir lamba direğinin arkasına saklandı; yalnızlığına hemen karışmayı istemiyordu. Yalnız. Yalnızca kendi kendisi için varolmaktaydı. «Aklından neler geçiyor acaba?» Madeleine kolundayken olduğundan daha hızlı, biraz sert adımlarla yürüyordu. O anda gerçekten kendisiydi; mutlak gerçekliği içinde Hélène'in karşısında varolduğunu algılamak büyüleyici birşeydi.

«İyi akşamlar,» dedi Hélène.

Koluna hafifçe dokundu. Blomart döndü.

«Burada ne arıyorsunuz?»

«Sizi izliyordum.»

«Uzun zamandan beri mi?»

«Bütün gece izledim sizi.»

Hélène gülümsüyordu; onun yüzünün tüm etkisini yüreğinde duyarken konuşmak ve gülümsemek güçtü. Aynı zamanda hem uzak, hem de sıcak olan bu bakışları sonradan hiçbir zaman tam olarak anımsayamazdı.

Blomart ona bakıyor, duraksıyordu:

«Beni görmek mi istiyordunuz?»

«Evet,» dedi. «Sizinle konuşmam gerekiyor. Evinize gidelim.»

«Nasıl isterseniz.»

Onun yanında sessizce yürümeye başladı. Arkasında değil; yanında. Daha biraz önce sinsice, bir gölge kadar soyut olarak izlemişti onu; şimdiyse gerçekten buradaydı;

bu sokaklar Hélène'in de yaşamına girmişti artık. Bir hırsız gibi gizlice tırmandığı bu merdivenlerden çıkması için Blomart kendisi çağırıyordu onu.

«Demek burada oturuyorsunuz,» dedi.

«Evet. Şaşırmış gibisiniz.»

Blomart gülümsüyordu. Hélène onu düşündüğünde, sanki yaşı yokmuş gibi geliyordu; ciddi ve kesin ifadeli bir yüzü vardı; gözlerindeki alaylı alevi, duyarlı burun deliklerini, bazan ona son derece gençlik dolu bir görünüm veren o bastırılmış ateşliliği unutuyordu Hélène. Blomart şöminenin önüne giderek korları karıştırdı.

«Biraz ısının. Soğuktan donmuş gibisiniz.»

«Çok iyiyim,» dedi Hélène.

Onun odası. Halıya, çiçekli güzel bir kumaşla örtülü divana, kitaplarla dolu raflara ve duvarlara asılı tuhaf tablolara göz gezdirdi. Öylesine kendinden sorumlu görünüyordu ki, yaşamında rastlantısal hiçbir şey olamaz gibi geliyordu insana; gene de, onu mobilyalarını özenle seçerken gözünün önüne getiremiyordu. Sanki giysileri, yaşadığı ortam, yediği yemek sonsuza dek onunla birlikte varoluyor gibiydi.

«Evet?» dedi; merakla Hélène'e bakıyordu: «Ne oldu?»

«Sorun şu!» Bir an duraksadı. «Paul'den ayrıldım.»

«Ayrıldınız mı?» dedi Blomart. «Yani kavga mı ettiniz?»

«Hayır. Her şey bitti,» dedi.

«Niye?» dedi Blomart.

Orada, karşısında oturuyordu. Ona dertlerini anlatma isteği kalmamıştı artık. Oradaydı, başka hiçbir şeyin önemi yoktu.

«Onu sevmiyorum,» dedi.

«Emin misiniz?»

«Eminim.»

Blomart biraz kaygılı bir ifadeyle başını ateşe doğru çevirdi. Hélène'i düşünüyor, kendisini düşünüyordu. Hélène'in hiçbir şeyi düşünmesi gerekmiyordu; ne pişmanlık,

ne kaygı duymadan, güvenle kendisini onun ellerine bırakmıştı.

«O ne diyor?»

«Hoşuna gitmedi,» dedi Hélène.

«Sizi seviyor.» Blomart, Hélène'e baktı. «Ona karşı ateşli bir sevgi duymasanız bile, ayrılmak için bir neden mi bu?»

«Onunla gene görüşmeyi isterim,» dedi Hélène. «Ne var ki, ne evlilikten, ne de... duygulardan söz edilmemeli,» diye bitirdi sözünü.

Bir sessizlik oldu:

«Paul ile konuşmamı ister misiniz?»

«Yo, hayır,» dedi Hélène. «Söyleyecek hiçbir şey yok.»

«Öyleyse, ne yapabilirim?» dedi Blomart.

«Hiç,» dedi Hélène. «Yapılacak birşey de yok.»

«Bu durumda, buraya niçin geldiniz?»

«Bilmenizi istedim.»

Blomart'ın yüzü ciddileşti.

«Gelmeme kızdınız mı?» dedi Hélène.

«Bence pek gereği yoktu.»

«Elbette. Benimle görüşmenizin sizin için bir gereği yoktur.»

Blomart yanıtlamaksızın maşayı kızıl korlara daldırdı. İçinden konuşuyor. Kafasının içinde birşeyler söylüyor. Bilemediğim bir sürü şey. O siyah saçlara dokunmak ne güzel olurdu.

«Biliyor musunuz, ben hesapladım; siz aşağı yukarı ayda üç saat görüyorsunuz beni. Bu da yaşantınızın iki yüz kırkta biri eder.»

«Size yüz kez açıkladım...

«Nedenleriniz çok sudan,» dedi Hélène; başını çevirdi: «Size bağlanacağımdan korkuyorsanız, zaten bağlandım bile.»

Blomart gene ses çıkarmadı; anlaşılmaz bir ifadeyle ateşe bakıyordu.

«Ne düşünüyorsunuz?» dedi Hélène.

«Bundan sonra artık hiç görüşmememiz gerektiğini düşünüyorum.»

Hélène koltuğun kollarına yapıştı:

«Hayır, bana bunu yapamazsınız,» dedi. Öyle büyük bir dehşete kapılmıştı ki, sanki bağırsakları koparılıyormuş gibi oluyordu: «Her gün atölyeden çıktığınızda gelip sizi bulurum, sokaklarda arkanıza takılırım...»

«Hayır, bunların hiçbirini yapmayacaksınız,» dedi. «Bu yoldan benden hiçbir şey elde edemeyeceğinizi çok iyi biliyorsunuz.»

Hélène'in gözleri öfke yaşlarıyla doldu:

«Ama niçin?» dedi. «Niçin?»

«Sizi sevmiyorum,» dedi Blomart sert bir sesle.

«Sevmediğinizi biliyorum, ama umursadığım yok,» dedi hırsla. «Sizden beni sevmenizi istemiyorum.»

«Paul sizi seviyor,» dedi. «Paul dostumdur benim. Sonra Madeleine var. Mutsuz olur. Bana gereksinim duyuyor.»

«Ben de gereksinim duyuyorum size,» dedi Hélène hıçkırarak.

«Hayır. Siz hoş vakit geçirecek birşeye gereksinim duyuyorsunuz. Sandığınızdan daha çabuk unutursunuz beni.»

Çok acımasız görünüyordu; iki dikey çizgi alnına katı bir ifade veriyordu. Sesi de yavaş çıkıyordu. Kaya gibiydi.

«Bu doğru değil,» dedi. «Sizi hiçbir zaman unutmayacağım: Yalnızca bana neler olduğunu bilmediğiniz sürece aldırış etmeyeceksiniz; umutsuzluktan ölsem bile, vicdanınız rahat olacaktır.» Sesi titredi: «Pis iki yüzlü!» dedi.

«Artık buradan gitmelisiniz,» dedi Blomart.

Hélène kafa tutarcasına baktı ona; elleriyle koltuğun kollarına daha sıkı yapışmıştı.

«Gitmeyeceğim.»

Blomart ayağa kalktı.

«Öyleyse ben giderim,» dedi.

«Eğer bunu yaparsanız...» Soluğu kesilmişti. «Her şeyi kırarım, bütün kâğıtlarınızı yırtarım.»

«Değerli birşey yok burada,» dedi. «İyi eğlenceler.»

Paltosunu aldı, kapıyı açtı; Hélène ona doğru koştu:
«Hayır,» diye haykırdı. «Geri dönün!»
Arkasından merdivenleri indi, ama onun bacakları uzundu ve hızlı koşuyordu. Soluğu kesildi. Blomart çoktan gelip geçen kalabalığın arasına karışmıştı; bir sokağın köşesini döndü, gitti.
«Görür o,» dedi. «Görür o.» Mendilini dişledi. Blomart'ın hiçbir şeyi göreceği yoktu; hiçbir türlü incitemiyordu onu; dokunulmazlığı vardı sanki. Bir lamba direğine yaslandı. Kaldırıma düşecek gibi oldu, öfkeden bayılmak üzereydi.
Nefret ediyorum ondan. Bir otobüse atladı. Hiç, hiçbir zaman, beni hiçbir zaman sevmeyecek. Acı oradaydı, insanın içini bayıltıcı, bulandırıcı. O bunaltıcı bataklığın içine çökmek istemiyordu. Paul sizi seviyor. Paul ile yatmak zorunda olduğumu mu sanıyor? Görürler onlar. Bir tek şey yapabilirdi: Kendi kendisine kötülük edebilirdi. Batağa düşmeyi isterdim, sonra bir yıl içinde bir sokağın köşesinde bana rastlar. «Benimle gelsene, hayatım,» derim ona. O da haykırarak: «Ne? Siz misiniz?» der. Karşısında oturan orta yaşlı bir adama baştan çıkarmak istercesine baktı. Adam da ona baktı; Hélène gözlerini kaçırdı. Korkağım. Ama yürekli olacağım. Siz hoş vakit geçirecek birşeye gereksinim duyuyorsunuz. Nasıl hoş vakit geçireceğimi görür o! Zilzurna sarhoş olup kendimi bir otobüsün altına atacağım. Paul de ona: «Hélène dün gece bir otobüsün altında can verdi,» diyecek. Suratını o zaman görmeli.
Hélène otobüsten indi, bir tütüncüye girerek telefon kabinine doğru yürüdü:
«Alo, Pétrus ile görüşmek istiyorum.»
Telefonun öbür ucundan karışık sesler, sonra da bir ayak sesi işitildi. Onu bulamazsam Francis'e telefon ederim, yahut Tourniel, hangi sersem olursa olsun. Benim için hepsi aynı.
«Alo.»
«Alo, ben Hélène.»

«Şu işe bak! Seni öldü sanıyordum. Arkadaşlarını unutmak doğru değil. Neler yapıyorsun?»

«Bu gece benimle çıkar mısın?»

«Benimle çıkmak mı istiyorsun?»

«Sıkıntıdan ölüyorum. Canım sarhoş olmak istiyor.»

Bir sessizlik oldu.

«Gel burada sarhoş ol,» dedi Pétrus. «Şarabım iyi, plaklarım da güzel.»

«Olur,» dedi Hélène. «Geliyorum.»

V

Biricik sevgilim. Sen misin gerçekten? Sen oradasın, diyebilir miyim hâlâ? Oysa birisi var orada, senden başkası değil bu. Son bir saat içinde değişti, acı çekiyor gibi. Solukları daha kısa, parşömen renkli derisinin altından damarları görünüyor. Sen seçmedin bunu: Bu hırıltı, alnındaki ter, yüzünü basan bu mor kızarıklık, bedeninden şimdiden yayılan ölüm kokusu. «Seçmek bana düşer.» Seçen kimdi? Soluk bir tenle, saçların karışmış olarak önümde oturmuş, tüm benliğinle orada olduğuna içtenlikle inanıyordun ama ben senin aynı zamanda başka bir yerde daha olduğunu biliyordum: Geleceğin uzaklıklarında. Hangisini yeğlemeliydim? Kararım ne olursa olsun, ihanet ettiğim hep sen oluyordun.

Oysa Hélène konusunu kapattığını sanıyordum. Üç aydır görmemiştim onu; Paul'den gerçekten ayrılmıştı ve Hélène'e ne olduğunu o da bilmiyordu. Aklını başına topladığını, beni unuttuğunu sandığım için rahatlamıştım: Biraz korkutmuştu beni. Bir Cumartesi sabahı traş olurken kapının zili çaldı. Kapıyı açınca tanımadığım esmer bir yüzle karşılaştım.

«Siz Jean Blomart mısınız?» diye sordu.

Ciddi bir yüzle bana bakıyordu. Pırıl pırıl gözlü, ince bir Yahudi kızıydı.

«Evet, benim.»

«Ben Hélène Bertrand'ın bir arkadaşıyım. Arkadaşı Yvonne. Sizinle konuşmam gerekiyor.»

Güvensizlik içinde inceledim onu. Hélène bana sık sık

ondan söz etmişti: Onun suç ortağı, sırdaşıydı. Gene ne gibi şeytanlıklar kuruyorlardı acaba?

«Ne oldu? Buyrun, oturun.»

Şöminenin yanına oturdu. Ateş yanmıyordu.

«Hélène'in çocuğu olacak,» dedi.

«Hélène'in mi? Nedir bu masal?»

«Masal falan değil. Yani Hélène o çocuğu doğurmayacak. Bunu çözümleyecek birisini buldum.»

Bana bakıyordu; soğuk, kara kömürlerle dolu şömineye bakıyordu. Ne düşüneceğimi pek bilmiyordum.

«Dinleyin,» dedim. «Niye buraya gelip bunları bana anlatıyorsunuz? Beni ilgilendirmez.»

Yvonne'un gözleri öfkeyle parladı:

«Oh, elbette!» dedi.

«Hélène bunu Paul ile konuşsun; ona güvenebilir.»

«Demek Paul'ün çocuğu sanıyorsunuz!» dedi Yvonne.

Tuhaf bir çarpıntı duydum yüreğimde:

«Onun değil mi?»

«Elbette değil!» Yvonne omuzlarını silkti: «Hélène'in o çocuğu doğurması sözkonusu olamaz, anlıyor musunuz?»

«Tamam. Size nasıl yardım edebilirim? Para ister misiniz?»

«Hayır, sizden para istemiyoruz.»

«Öyleyse?»

Yvonne düşmanca süzdü beni:

«Birisinin geceyi onun yanında geçirmesi gerekiyor; ben kalamam, annem delidir ve onu yalnız bırakamam. Ayrıca, Hélène'e bir oda hazırlamak gerekiyor.»

Bu kez kuşkuyla bakma sırası bana gelmişti. Hélène beni öyle çok kandırmıştı ki! Benimle bir gece geçirmesini sağlamak için bir düzen değil miydi bu acaba? Benimkilerden kaçan o kara gözleri okumak olanaksızdı.

«Eğer bu anlattıklarınızın doğru olduğunu düşünseydim seve seve yapardım bunu,» dedim.

«Ama doğru!» dedi Yvonne incinmiş bir sesle. «Sırf eğlenmek için böyle şeyler uydurulur mu sanıyorsunuz?»

«İşin içinde Hélène olunca, insan emin olamaz.»

«Oh, çok yazık!» dedi Yvonne. «Niçin sizinle konuşmak istemediğini şimdi anlıyorum.»

«Benimle konuşmak istemedi mi?»

«Hayır. Haklıymış. Ama başka tanıdığımız yoktu.»

Duraksadım:

«Oysa Hélène'in yaşamında Paul'den başka kimse yoktu. Nasıl oldu bu?»

Yvonne'un gözleri yanıp sönüyordu:

«Bir akşam onu gönderdiniz,» dedi. «Sizden yardım rica etmeye gelmişti, sizse onu gönderdiniz. O da gidip arkadaşlarıyla sarhoş oldu ve... bunlar oldu.»

«Arkadaşı biliyor mu?»

«Pis bir heriftir o. Hélène uzun süredir onunla görüşmüyor.»

Bir sessizlik oldu. Evet. Hélène yapabilirdi bunu. Çünkü onu göndermiştim. Yeniden o çarpıntıyı duydum yüreğimde.

«Hélène ile ilgilenecek kişi güvenli birisi mi?»

«Evet, öyle görünüyor. Ama onu bulmakta güçlük çektim. Çok zaman yitirdik. Bir ay önce çok daha kolay olabilirdi.» Ekledi: «Size gerek duymazdık.»

«Ne yapmam gerekecek?»

«Yalnızca yanında kalın. Çok sancısı olursa biraz eter koklatın. İşler yolunda gitmez de yarın sabaha dek her şey bitmezse Littré 32-01'e telefon edip Madame Lucie'yi isteyin; Yvonne adına aradığınızı, hastanın iyi olmadığını söyleyin; hemen gelir.»

«Bana güvenebilirsiniz. Hélène'e onu beklediğimi söyleyin.»

«Saat altıya doğru mutlaka gelir.»

Yvonne bir an duraladı:

«Hélène, eğer işler kötü giderse, sizin güç bir duruma düşeceğinizi söylememi istedi.»

«Ona benim için tasalanmamasını söyleyin,» dedim.

Kalktı:

«Öyleyse, hoşça kalın,» dedi.

Gülümsemeden elimi sıktı. Bana kızıyordu. Merdiven-

lerden indi, sokağın köşesini döndü ve öfkeli bir kinle düşündüğü görüntümü de birlikte götürdü.

Yeniden traş fırçamı alıp sabunu yanaklarımda köpürttüm. Kolaydı suçu bana yüklemek. Paul'e ihanet etmemi, Madeleine'i bırakmamı mı isterdi? Hélène'e karşı hiçbir görevim yoktu. Ustura derimi sıyırdı. Bana bakarken nasıl da bir ifade vardı gözlerinde! Sanki bir caniymişim gibi. Öfkeyle: «Oysa Hélène'e o çocuğu ben vermedim.» dedim. Bu sözleri yüksek sesle yineledim. Ama yüreğime bir kuşku sızıyordu: «Ben vermedim mi?»

«Dilerim sizi çok rahatsız etmem,» dedi Hélène.

«Elbette etmezsiniz.»

Daha önce onda görmediğim bir çekingenlikle duruyordu eşikte; kolunun altında büyük bir paket vardı. Son umudum da suya düştü: Yvonne yalan söylememişti, bir şaka değildi bu. Hélène'in mavi giysisinin altında, çocuksu derisinin altında, kanıyla beslediği o şey vardı.

«Çabuk girin de ısının,» dedim. «Güzel bir ateş yaktım.»

Masaya birkaç çiçek koymuş, yatağa da temiz çarşaflar sermiştim. Kararsız bakındı odaya.

«Biraz dışarıya çıkmanızda bir sakınca var mı? Ben yerleşinceye dek?»

Paltomu aldım:

«Size birşeyler getirmemi ister miydiniz?»

«Hayır, teşekkürler.» Ekledi: «Yarım saat sonra dönebilirsiniz.»

Dışarıda hava şimdiden kararmıştı; sevgililerinin kollarında kadınlar geçiyorlardı; kadınlığın kırmızı kahkahasını taşıyan kadınlar. Hélène'in de bir sevgilisi olmuştu; pis bir herif; pis bir herif elini onun giysisinin altına sokmuş, onu incitmişti, Hélène acı çekecekti, oysa daha bir çocuktu. Pırıl pırıl aydınlatılmış dükkanlarda ev kadınları akşam yemeği için ekmek ve jambon alıyorlardı; yiyecek ve uyuyacaklardı; onlar için bu gece, bitmekte olan bir günle doğacak yeni bir gün arasında bir birleşme noktası olacaktı yalnızca. Oysa bir odada Hélène vardı, karnındaki

o şeyle; geceyse, hiçbir yardım olmaksızın geçmek zorunda olduğumuz, tehlikeli, kara bir çöldü. Geri döndüğümde yataktaydı; kırmızı oyalı beyaz bir gecelik vardı üzerinde, bir okul öğrencisi geceliği. Kolunun altında taşıdığı büyük paket de yokolmuştu.

«Nasılsınız?» dedim.

«Kendimi tuhaf hissediyorum.»

Elleri titriyordu; bütün bedeninin titrediğini, dişlerinin birbirine çarptığını farkettim.

«Üşüyor musunuz?»

Yatağın kenarına oturup elini tuttum.

«Hayır, sinirden,» diye mırıldandı.

Dişleri adamakıllı çarpıyor, elleri çarşafı büzüyordu.

«Size tiksinti veriyor muyum?»

«Yavrucuğum, siz beni ne sanıyorsunuz?»

«Ama tiksinilecek bir şey bu,» dedi bitkin bir sesle. Yanağından bir damla gözyaşı yuvarlandı.

«Kendinizi bırakın, Sakin olun.»

Yavaş yavaş titreme kesildi; Hélène gevşedi ve daha neşeyle baktı bana.

«Öfkelenmişsinizdir herhalde,» dedi.

«Ben mi? Niçin?»

«Beni bir daha görmeyi istememiştiniz.»

Omuzlarımı silktim:

«Bu sizin iyiliğiniz içindi.»

«Görüyorsunuz ya,» dedi «Hesabınız yanlış çıktı.»

Çaresizlik içinde baktım ona. Demek doğruydu! Demek benim yüzümdendi! Onu şımarık bir çocuk yerine koymuştum; küçücük bir kızdı. Oysa şimdiden bedeni o keskin kadınlık acısını tanıyordu. Ağzı kıvrıldı, yüzü bembeyaz kesildi.

«Sancınız mı var?»

Kımıldamıyordu, gözleri kapalıydı.

«Geçti,» dedi.

«Hélène! Niye yaptınız bunu?»

«Kendimden öç almak istedim,» dedi.

«Ama ne tuhaf bir öç alma!»

«Eğer bilirseniz, pişmanlık duyarsınız diye düşündüm.» Bu kez bütün yüzü kasıldı, tırnaklarım avucuma batırdı: «Oh, çok sancım var!»

Vururken ıska geçmemiş, umduğunun bile ötesinde bir başarı kazanmıştı. Herbir sancı nöbetinde umutsuzluk, kötülük yüreğimi paramparça ediyordu. Sancı bir an hafifliyor, sonra hemen gene başlıyordu; herbiri daha yoğun oluyordu. Onu o yatağa yatıran bendim. Yaşamına girmeyi istememiş, kaçmıştım, oysa kaçışım onun yaşamını altüst etmişti. Yazgısını etkilememeye karar vermiş ve sanki ırzına geçmiş kadar kaba davranmıştım ona. Benim yüzümden acı çekiyordun, varolduğum için. Beni kim mahkûm etmişti?

Çarşafların altından tuhaf gürültüler geliyordu.

«Ah!» dedi. «Ah! Canım çok yanıyor.»

Can simidiymiş gibi elime sarılıyor, bana bakıyordu; elim elinde, solgun yüzünün ortasındaki donuk gözleriyle ufak, kıvrık burnundan başka hiçbir şey göremiyordum. «Yürekli ol. Geçecek. Bitecek.» Sonu gelmeksizin yineliyordum bu sözleri. Sancı hiç kesilmeden saplanıyordu karnına; bir an diniyor, sonra amansızca gene saplanıyordu. «Geçecek.» Zaman ilerliyordu ve sancı geçmiyordu. Hélène'in gözlerinin akı belirmişti. Bazan keskin bir çığlık koparacağını sanarak ağzını avucumla kapıyordum.

«Dayanamıyorum,» dedi, «Çabuk... çabuk... biraz dinse...» Deli gibi bir bakışla sancının gelip gidişini izliyordu: «Çabuk... biraz azalsa. Çabuk... çabuk...»

Öbürlerinden daha yoğun bir sancı onu kastı. Bakışları kaydı.

«Ah!» dedi. «Ah! Sevgilim!»

Gözlerim doldu. Haksızlıktı bu. Bunca sevgiye layık değildim; onun çektiği acıya da layık değildim. Yalnızca onu incitmemeyi istemiştim. Bağışla beni, yavrucuğum. Bağışla, Hélène. Ama artık çok geçti. *Ah! Çok basit olacaktı. Oraya gitme. Jacques'ın darbelerle şişmiş yüzünde gözlerinin akı görünüyordu: Cellat. Bir çocuk ölüyor, göğsü dipçiklerle ezilmiş, çünkü büyükleri her şeyin başka türlü*

olmasını isteyecek kadar yürekli değillermiş. «Bağışla.» Çok geç olacak. Cellat. Nasıl da yavaş yavaş doğdu gün, sonsuza dek geri itmeyi istediğim o gün; ne uzundu o gece, bu gecenin kısalığınca uzun, umuttan yoksun olan bu gece.

«Artık dayanamıyorum,» dedi. Hıçkırdı: «Hiç sonu gelmeyecek. Artık dayanamıyorum.»

Bir parça pamuk alarak biraz eter damlattım ve burun deliklerine tuttum.

«Kim var orada?» dedi.

«Benim, Blomart.»

Gözleri artık tanımıyordu beni.

«Bekleyin. Hemen döneceğim,» dedim.

İşitmedi. Aşağıya indim. Soğuk hava içimi ürpertti. Clichy caddesinden birkaç kişi geçiyordu; uyumuşlardı; yeni uyanmışlardı; yeni doğmuş bir bebek yüzü kadar kararsız ve üzgün olan o sabah ışığı altında aceleyle yürüyorlardı; yeni bir sabah; oysa benim için gün başlamamıştı daha; sonu gelmeyecek olan o gece vardı yalnızca: Gökyüzünün rengi hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Yeni açılmış ufak bir Biard'a girdim. Mavi önlüklü bir garson elindeki bezle tezgahı siliyordu.

«Telefon etmek istiyorum.»

«Orada.»

Jetonu atıp Littré 32-01'i istedim.

«Ne var?» dedi bir ses.

«Bilmiyorum. Durum iyi değil. Gelmeniz gerekiyor.»

«Sabahın bu saatinde mi? Taksi bile bulamam.»

«İnanın, durum iyi değil.»

Telefonun öbür ucunda kadının duraksadığını sezdim:

«Beni boş yere rahatsız etmediğinizden emin misiniz?»

«Evet. Oniki saattir sancı çekiyor. Gücü tükendi.»

«Ben yaşlı bir kadınım,» dedi ses. «Kalkıp gelmek kolay değil benim için. Eh, peki gelirim.»

Eve dönerek gene Hélène'in başucuna oturdum.

Gözleri hâlâ kapalıydı. Eterin mi, yoksa bitkinliğin mi etkisiydi bu? Artık inlemiyordu. Sanki damarlarında

bir damla kan kalmamış gibiydi. Kaygı içinde sokaktaki sesleri dinliyordum. Korkuyordum. Oniki saat önce bu yatağa yatan bir yabancıydı; ama bu savaşım bizi bir sevişmeden daha sımsıkı bağlamıştı birbirimize; o benim etimden, benim kanımdandı; onu kurtarmak için yaşamımı verebilirdim. Yavrum, yavrucuğum benim. Ne de gençti! Çikolatayla bisikletleri seviyor, yaşama doğru çocuksu bir atılganlıkla ilerliyordu. Şimdiyse orada yatıyordu, kıpkırmızı kadınsı kanının ortasında; gençliği, neşesi müstehcen bir gürültüyle karnından akıp gidiyordu.

«Küçük kız, ne oldu sana?» dedi yaşlı kadın.

Kaygıyla baktım kadına. İşi gücü çocuk düşürtmek olan bir kocakarı. Yaptığı işe o denli yakışıyordu ki, sanki gerçek değilmiş gibiydi. Siyahlar giyinmiş, saçları sarıya boyalı, sarkık pembe beyaz yanaklı, turuncu dudaklı bir kadındı; gözleri yaşlı bir kadının gözleriydi, donuk, kırpışan ve sulanmış gözler. Doğru dürüst görebiliyor muydu acaba? Boyanın altından iyi yıkanmamış derisi görünüyordu. Boyalı tırnaklı ellerine baktım. Güvenilir birisi. Çarşafı kaldırdı. Başımı çevirdim. Odayı belli belirsiz bir koku kapladı.

«Daha düşmemiş,» dedi. «İyi ki çağırmışsınız beni. Size yardım edeceğim. Hemen bitecek.»

«Bitecek mi?» dedi Hélène.

«Bir saniye sonra.»

«Her şey yolunda mı?» dedim.

«Elbette.» Gülmeye başladı: «Öyle tasa içindeydiniz ki, en kötüsüyle karşılaşacağını sandım. Tanrım! Anlaşılan hiçbir şey görmemişsiniz siz.» Arkamda kımıldadığını duyuyordum. «Çantam nerede? Yaşlılık çok kötü; burnumun ucunu göremiyorum.»

«Orada,» dedim.

Siyah çantayı alarak açtı; gözümün ucuyla bir mendil, bir pudra kutusu, bir de cüzdan gördüm; boyalı tırnaklı elini siyah filenin içine sokarak ufak, sarı bir makas çıkardı. Pencerenin önüne gidip sokağın karşısındaki kur-

şuni renkli evlere baktım. Üşüyordum. Makası ateşten geçirmesini söyleyemiyordum.

«Korkma şekerim.»

Hélène'in düzensiz soluklarını işitiyordum.

«İt,» dedi yaşlı kadın. «İyice it. Tamam... tamam...»

Hélène inledi. Boğuk bir çığlık çıktı dudaklarının arasından.

«Tamam,» dedi yaşlı kadın. «Bitti.» Bana seslendi: «Bayım!»

Döndüm. Ellerinde bir leğen vardı. Parmakları, bileği, dirseklerine kadar bütün kolu tırnakları gibi kıpkırmızıydı.

«Şu leğeni döküverin.»

Hélène, gözleri kapalı, sırtüstü yatıyordu. Çocuksu geceliği dizlerine sıyrılmıştı; bacaklarının altında kanlı pamuklarla örtülü bir gazlı bez vardı. Leğeni aldım, sahanlıktan geçip tuvaletin kapısını açtım. Leğen kan doluydu ve bu kıpkırmızı sıvının içinde irice parçacıklar yüzüyordu. Leğeni boşaltıp sifonu çektim. Odaya döndüğümde yaşlı kadın lavaboda bezleri yıkıyordu.

«Büyük bir kâğıt verin bana,» dedi. «Bu bezleri saracağım. Bir çukura atarsınız.»

«Her şey yolunda mı?» dedim.

«Elbette. Fazla önemli bir durum yok.» Güldü: «Galiba alışık değilsiniz.»

Ellerini yıkadı, aynanın önünde şapkasını düzeltti. Ateşi canlandırdım; yaşlı kadın gidince Hélène'in yanına oturdum. Gülümsedi bana.

«Hepsi geçti,» dedi. «İnanamıyorum. Çok iyiyim.»

«Biliyor musunuz?» dedim. «İstediğiniz kadar kalabilirsiniz burada.»

«Hayır. Kadın eve dönebileceğimi söyledi. Dönsem iyi olur.» Yastıklara dayanarak doğruldu: «Arasıra beni görmeyi ister misiniz?»

«Siz isterseniz, evet.»

«İstediğimi biliyorsunuz.»

«Beni unutacağınızı umuyordum,» dedim.

«Evet. Taş atarak kovaladığınız, can sıkıcı bir küçük köpekmişim gibi davrandınız bana. Ama işe yaramadı.»

«Görüyorum.»

«Küçük bir köpek değilim ben.» Sitemle baktı bana: «Gülünçsünüz. Başkalarının özgürlüğüne saygı duyduğunuzu öyle sık söylediniz ki bana! Sonra da benim yerime karar verip, bir eşyaymışım gibi davrandınız.»

«Mutsuz olmamanızı istedim.»

«Ya ben mutsuz olmayı yeğliyorsam? Seçmek bana düşer.»

«Evet,» dedim. «Seçmek size düşer.»

Yanağını elime dayadı.

«Ben seçtim,» dedi.

Onu kollarıma aldım, dudaklarımı yanağına dokundurdum.

«Seçmek bana düşer.» Bu sözleri söyleyen sen miydin? Söylediysen, seni ben öldürmedim, canım sevgilim. Ama ondan başka kim: «Seçen benim,» diyebilir bana? Gözkapakları gözlerini örtüyor, dudaklarının arasından dişleri gözüküyor, parçalanan teninde sonsuza dek gülecek olan sağlam dişlerin. Artık benimle konuşmayacaksın.

O seçmemişti. Karda neşeyle koşuyorduk, yanımızdan geçmişti; ortalık karanlıktı ve bizi gördüğünden emin değildim; ama kızardığımı sezdim. Kolkolaydık, sıcak kestane dolu kesekâğıtlarını göğsümüze bastırıyorduk: Bizi görmüş olabilirdi. Ben vardım; Hélène vardı: Bu bile yeterince karmaşıktı. Ama hepsi bu kadar da değildi. Paul vardı, Madeleine vardı ve dünyanın geri kalan bölümü vardı. Onlar da seçmemişlerdi.

Ertesi sabah atölyeye gittiğimde Paul'ün elini sıkmak istedim. Kadın düzeltmenler, ellerinde ufak harf maşalarıyla, yüksek taburelerine oturarak yerlerini almışlardı; işe ilk başlayanlar hep kadınlar olurdu. Paul bir sayfayı hazırlamaya koyulmuştu; dalgın dalgın, harflerini mermerin üzerinde sıraya diziyordu.

«Dün gece yanından geçtim, beni görmedin,» dedim ona. «Hélène ile birlikteydim.»

«Evet, gördüm sizi,» dedi.

Biraz inatçı bir görünüm veren alnı, çocuksu ağzıyla temiz bir yüzü vardı. Tulumumu ilikliyordum. Altımızda, baskı odasında, makinalar gürüldemeye başladı.

«Aranızda ne olduğunu hiç anlayamadım,» dedi.

«Siz ayrıldığınızdan beri görmemiştim onu. Sonra gelip beni aradı.» Duraladım: «Nasıl bir insan olduğunu bilirsin; değişiklikten hoşlanıyor, sıkılmış.»

«Ya, demek öyle?» dedi Paul.

«Onu vazgeçirmek için elimden gelen her şeyi yaptım,» dedim.

«Anlamalıydım,» dedi Paul. «Vazgeçmedi mi?»

«Arkadaşlığından çok hoşlanıyorum. Ama sevmiyorum onu. Kendisine de söyledim Önemi olmadığını söylüyor.»

Paul omuzlarını silkti:

«Bu onun sorunu. Beni ilgilendirmez.»

Gidip klavyenin önüne oturdum; açıklamanın yararı yoktu. Ne söylersem söyleyeyim, beni ilk öpüşmemize götüren duraksamalı yolu geriye dönüp benimle birlikte izleyemezdi; benim yerimde olması gerekirdi; ona dünyada bir yabancının yeri ayrıldığı için, yalnızca dışarıdan görebilirdi beni. Hélène ile karda koştum: «Hélène'i elimden aldı. Hélène'i sevmiyor, gene de onun sevgisini kabul ediyor,» diye düşündü. İçimde uzun bir savaşım geçirdikten sonra partiden ayrıldım: «Bir burjuvanın oğlu» diye düşündü. Ansızın umutsuzluk içinde anladığım şey, bu dış görünüşlerin yanıltıcı olmadığıydı; bedenim kadar kesinlikle bana aitti bunlar; boğazımda yarattıkları tıkanıklık da gerçekliklerini doğruluyordu: «Haksızlık bu.» Ama haksızlık Paul'ün gücenmesinde değildi; sık sık sezilen, ama hemen yadsınan, varlığımın özündeki o lanetteydi: Bir başkası olma laneti.

«Doğru değil. Bu ben değilim.» Hélène bana hayranlık ve sevgi dolu gözlerle baktığında, bu sözleri haykırmak geliyordu içimden. Oysa doğruydu: Bendim bu. Babamın masasının üstüne cüzdanımı boşaltan ben, burjuva kılığımı gri tulumla değiş tokuş eden ben; benim odamdı bu;

benim yüzümdü bu. Hélène benim yüzümde amları, düşünceleri, gülümsemeleri benim olan, oysa kendim bile tanıyamadığım bir kahraman yaratmıştı.

«Sizin güveninizi kötüye kullanmaktan dolayı suçlu buluyorum kendimi,» dedim ona.

«Nasılsın?» dedi. Divanın üstünde yanımda oturmuş, güven dolu küçücük bir hayvan gibi başını omuzuma koymuştu.

«Başka birisinin derisinin altına girmiş gibiyim.»

«Yani sizi gerçekte olduğunuz gibi görmediğimi mi söylemek istiyorsunuz?»

«Evet, öyle.»

Gülümsedi bana.

«Gerçekte nasıl bir insansınız?» dedi.

«Pek çekici değilimdir,» dedim. «Bakın sizi niye sevmediğimi sorduğunuz zaman, daha çok genç olduğunuzu, aynı şeylerle ilgilenmediğimizi söylüyorum. Evet. Ama aynı zamanda ben soğuk bir insanım. Hiçbir zaman tutkulu olamadım. Suçluluk duygularımla sarsılmaz ilkelerim arasında bocalar dururum; tek kaygım, ellerimi kirletmemektir. Nankör, eylemsiz bir yaradılış derim ben buna. Paul'e özeniyorum, size özeniyorum...»

Hélène güzel dudaklarım benimkilere dokundurarak sözlerimi kesti.

«Sizi böylesine güçlü kılan da bu; öyle kendinize yeterlisiniz ki, sanki kendi kendinizi yaratmışsınız gibi geliyor bana.»

«Kendime yeterli olmak benim için çaba gerektirmiyor: Öyle az şeye gereksinim duyuyorum ki.»

«Neye gereksinim duyabilirdiniz?» dedi. Gözleri parlıyordu. Konuşmayı sürdürmenin bir yararı yoktu; içimdeki gerçeği yalnızca sözcüklerle dile getirebilirdim; sözcüklerse Hélène'in kulağında beklenmedik anlamlarla yankılanıyordu; ağzımdan çıktıkları anda, bunları işittiği anda, artık benim sözlerim olmaktan çıkıyorlardı. Sözlerimde, isteğim dışında, onu sevindiren bir içtenlik çabası, dokunaklı bir alçakgönüllülük buluyordu.

«Çok inatçısınız,» dedim.

«Sizden bıkmak çok zor.»

Bana öyle ateşli bakışlarla baktı ki, yüzümü gizlemek istedim. Ne görüyordu? «Ben değilim bu.» Aslında bendim, dışarıdan bir yabancının gözüne gözüktüğüm gibi. İsteğim dışında, bir yandan hayırsız bir dost, bir yandan da düşünceli ve güvenilir bir kahramandım.

Hélène yanağını yanağıma dayadı.

«Sizden bıkmamı ister miydiniz?»

«Yalnızca, benim yüzümden yaşamınızı allak bullak etmemenizi istiyorum.»

«Böyle bir tehlike yok,» dedi; saçlarımdan bir tutamı parmağına doluyordu: «Sevilmek pek zevkli değil; insanın sevebileceği birisini bulması daha güzel.»

«Paylaşılmayan bir sevgi eninde sonunda üzücü olur.» Kolumu omuzlarına doladım. «Birşeyden emin olmak istiyorum: Yolunuza çıkabilecek fırsatlardan hiçbirini benim yüzümden kaçırmayacaksınız, olur mu?»

Uysalca baktı bana.

«İnsanları, dünyayı tanıma isteğinizi sürdürmelisiniz. Örneğin, eğer çalıştığınız işyeri, bir ara olduğu gibi, Amerika'ya gitmenizi önerirse, sevinerek gitmelisiniz.»

«Elbette,» dedi. «Yaşamımda sizden başka şeyler de olsun isterim.» Bana iyice sokuldu: «Ama ilerde,» dedi. «Şimdi değil.»

«Hayır,» dedim. «Şimdi değil,» Hafifçe yüzünü öptüm. Onu bazan öyle güzel buluyordum ki, yalan söylemeksizin «Seni seviyorum,» diyebilmeyi isterdim. Ama ya sonra? Varlığı beni etkiliyordu, ama yanımda olmadığı zamanlar onu hiç düşünmüyordum; pişmanlık duymadan her an bırakabilirdim onu. Ona duyduğum sevecenlik ve saygı, sevgiden çok uzaktı. Öpmeye başladığımda, uslu ve kendinden geçmiş bir ifadeyle gözlerini kapadı. Sonra gene bana baktı ve diliyle dudaklarını ıslattı.

«Dinleyin,» dedi.

«Evet?»

Duraksadı:

«İlerde kendimi sizden koparmaya çalışacağım, söz veriyorum. Ama bu bizim birbirimize elimizden geldiğince derin duygular duymamıza engel olmamalı.»

Ona sarıldım; yürekliliği içime dokunmuştu.

«Yalnızca geçici bir ilişki olacaksa, birbirimize bağlanmamıza değer mi?»

«Önemi yok,» dedi. «Geleceğin korkusuyla bugünü bozmayalım.» Kendini geriye bıraktı, saçları yastığın üzerine dağıldı. «Her şeyimle sizin olmak istiyorum.» diye fısıldadı.

Bocalamadığım ya da vicdanımla hesaplaşmadığım bu an vardı hiç olmazsa yaşamımda. Beni suçluluk duygusundan nasıl kurtaracağını biliyordun. Madeleine ile sessiz, hemen her zaman geceleri sevişirdik. Coşkuya ve zevke bir çeşit dehşetle boyun eğerdi; tıpkı seslere, bakışlara, hattâ nesnelerin eylemsiz varlıklarına boyun eğdiği gibi; onu okşadığım zamanlar hep bir suç işliyormuş gibi olurdum. Oysa sen kollarımda boyun eğen bir beden değil, yaşayan bir kadındın. Gözlerimin içine bakarak gülümserdin bana, özgürce orada olduğunu, yüreğinin gürültüsü içinde yitip gitmediğini bileyim diye. Kendini utandırıcı bir alınyazısının kurbanı gibi görmüyordun. En ateşli tepkilerinin arasında sesindeki, gülümsemendeki birşey: «Ben istediğim için,» derdi sanki. Kendini özgür kıldığın bu onaylamayla, bana erinç veriyordun. Senin karşında suçsuzdum. Senin karşında. Ama dünyada yalnız değildik.

«Hélène ile aramızdaki ilişkilerde yeni bir gelişme var,»

«Evet,» dedi Madeleine kayıtsızca.

Ona bu durumu bildirmeye çalışmıştım, ama her sözedişimde konuyu değiştiriyordu.

«Evet, sonunda seviştik.»

«Yaşamın boyunca bana bağlı kalacağını hiç düşünmemiştim,» dedi Madeleine.

Benim için hiç tasalanmazdı; ona verilmiş hiçbir sözüm yoktu; gene de diken üstündeyim. Bu haberin hoşuna gitmediğinden emindim. Beni suçlaması için bir neden yok, diye düşündüm öfkeyle; kuşkusuz o da biliyordu bunu: Hiçbir şey söylemiyordu. Hattâ sonradan anlattıkla-

rımı tümüyle unutmuş göründü. Madeleine için hiçbir şey ne tam doğru, ne de tam yanlıştı; bu belirsizlikten yararlanarak, bulanık sularda kayıtsızca yelken açmış gidiyordu. Yalnızca, onu Hélène'in varlığıyla karşılaşmak zorunda bırakmamamı istedi. Öte yandan Hélène de bana Madeleine'den hiç sözetmiyordu. Birbirlerini öyle kesinlikle bilmezlikten geliyorlardı ki, aynı zamanda ikisini birden düşünebilmek bana çoğu kez tuhaf geliyordu. Hélène yanımda, ayaklarını yere sağlam basarak, kendi anılarıyla yüklü, tek bir geleceğe doğru yönelerek yürüyordu: Onun dünyasında Madeleine için ayrılmış hiçbir yer yoktu. Madeleine'in de, böcek ilacı kokan otel odasında, Hélène'in tümüyle dışlandığı kendine özgü bir dünyası vardı. Kendi dünyalarında ikisi de evrenin uçlarındaki iki nebuladan, bir kayanın iki ucuna yapışmış iki istiridyeden daha uzaklardı birbirlerine. Oysa ben oradaydım, ikisi için de vardım, onları birlikte varoluşturuyordum.

«Bu durumu nasıl üzücü bulmazsın?» dedim Marcel'e. «Başka birisinin yaşamını, onun isteği dışında, senin biçimlendirdiğini bir düşün.»

Clichy caddesindeki küçük bir lokantada oturuyorduk; çikolatalı puding yiyorduk. Marcel'in üzerinde eskimiş bir takım vardı, gömleğini gizlemek için boynuna parlak renkli, tozdan solmuş bir Norveç atkısı dolamıştı. Kocaman başını iki yana salladı.

«Ama ben Denise'den hiçbir şey istemiyorum ki. Yaşamım istediği gibi yaşayabilir.»

«Bunun doğru olmadığını biliyorsun. Zengin olmanızı sağlayamaz, sana ün kazandıramaz; onu sevmeni de sağlayamaz.»

Sonunda o büyük, çıplak stüdyodan taşınmışlardı; yedinci katta, tuhaf biçimli, tavan yerinde geniş bir camı olan, duvarları da hemen hemen tümüyle pencerelerle kaplı bir stüdyo kiralamışlardı. Her yerden hava giriyor, duvarlardan nem sızıyordu. «Sabahları bir saat sobayı yakmakla uğraşıyorum,» diyordu Denise bana öfkeyle, «ve bütün gün titrememizin önüne geçmiyor bu.»

«Her şeyin bir çözümü vardır,» dedi Marcel.

«Başkalarına çözüm bul demek çok kolay.»

«Niçin? Ben kendi sorunlarımı çözümlüyorum,» dedi Marcel.

«Bu seni ilgilendirir. Sen sensin; Denise değilsin; sorunlarını nasıl çözdüğü yalnız onu ilgilendirir. Senin sorumlu olduğun nokta, onun içinde bulunduğu dünyadır.»

Marcel, Montmartre'ın zengin çevrelerine doğru yola koyulmadan önce aceleyle sosis atıştıran sarışın, iri bir sokak kadınına ilgiyle bakıyordu. Dinliyor gibi değildi. Ama dinlediğini biliyordum.»

«İnsanlar özgürdür,» dedim. «Ama herkes yalnızca kendisi bakımından özgürdür; onların özgürlüklerine ne dokunabiliriz, ne başlarına gelecekleri bilebiliriz, ne de onlardan özgür davranmalarını isteyebiliriz. Bana üzüntü veren şey de bu; kişinin kendine özgü değeri yalnızca kendisi için vardır, benim için değil: Yalnızca dış görünüşüne erişebilirim onun; ben de anlamsız bir dış görünüşten başka birşey değilimdir onun için; olmayı kendim bile seçmediğim bir veri...»

«Öyleyse rahatla,» dedi Marcel. «Sen seçmediysen, dövünmene de gerek yok.»

«Varolmayı seçmedim, ama varım. Kendi kendinden sorumlu bir anlamsızlık: Tastamam benim bu.»

«Gene de birşeylerin olması gerek.»

«Ama başka birşey de olabilirdi. Sen olmasan Denise başka türlü bir yaşam sürecekti.»

«Nasıl bir yaşam?» dedi Marcel. «Tüm yaşamlar boşa gidiyor.»

«Resim yapmayı sürdürseydin...

Sözümü kesti.

«Ama eğer küçük bir salon ressamı olsaydım, beni sever miydi? Eğer... hep bunu söyleriz: Bunu yapsaydım, şunu yapmasaydım. Ama her şey nasılsa öyle oluyor.» Alaylı bir gülüşle baktı bana. «Bana kalırsa, senin bu suçluluk duyguların ukalâlıktan başka birşey değil.»

Bazan her şeyi fazla önemsediğimi düşünüyordum; baş-

kaları çok doğal yaşıyor gibiydiler. Bana hiçbir şey doğal görünmüyordu. Tüm insan yaşamının katkısız, saydam bir özgürlük olmasını diliyor ve kendimi başkalarının yaşamında somut bir engel olarak görüyordum; kabullenemiyordum bunu. Paul'den kaçıyordum; Madeleine'e üzüntü içinde bakıyordum. Hélène'in karşısında bile içim rahat değildi. Öpüşmelerimiz, sevişmelerimiz çok geçmeden ilk günlerdeki mutlu duruluklarını yitirmişti. Yüzünde sık sık gölgeler dolaşıyor, onu öptüğümde acı çeken bir ifadeyle gözlerini kapıyordu; bazan birbirimize sarıldığımızda, benden ansızın ayrılıyordu. Kolumu omuzuna doladım.

«Ne var, küçük yabani?»

Yatağın kenarına oturmuş, yüzünde katı bir ifadeyle gözlerini boşluğa dikmiş, ayağını sallıyordu; tam olarak giyinmemişti daha; darmadağınık saçları omuzlarına dökülüyordu. İrkildi.

«Hiç»

«Nasıl hiç? Niye suratını asıyorsun?»

«Yalnızca zamanımızı boşa geçirmemizin yazık olduğunu düşünüyordum; şimdi gitmem gerekecek, konuşamayacağız.»

Bu sözleri kaçamaktı; sesinden hemen belli oluyordu; kuşkusuz, bedeninden hoşlanıyordum. Ama buluşmalarımız sevişmekle geçiyorsa, bu benim değil, onun suçuydu. Çok iyi biliyordu bunu.

«Yürüyüş yapalım demiştim.»

«Elbette! Senin için hepsi bir.»

«Benim için bir olan ne? Seninle sevişmemek mi? Ama bunun zamanı boşa geçirmek olduğunu söyleyen sensin.»

«Sen istemediğin için zamanı boşa geçirmek.»

«Budala,» dedim. «Sence seninle sevişmekten hoşlanmıyor muyum?»

«Evet,» dedi. «Bir sürü kadın arasında birinden hoşlandığın gibi.»

Bir an sustum. Belliydi. Bir gün bu noktaya varacaktık.

«Niye söylüyorsun bunu?» dedim.

«Doğru olduğu için söylüyorum.»

«Madeleine ile de aynı ilişkilerde bulunduğumu düşünmek mi hoşuna gitmiyor?»

«Hoşuma gitmesini mi isterdin?»

«Umursamadığını sanıyordum.»

Omuzlarını silkti; gözlerinden iki damla yaş süzüldü.

«Yaşamımda Madeleine'in olduğunu her zaman biliyordun,» dedim. «Niye birden bugün...»

«Yalnız bugün değil,» dedi.

«Öyleyse daha önce bana bundan sözetmen gerekirdi.»

«Neyi değiştirirdi bu?»

Başımı eğdim. Onu ağlarken görünce dehşete kapılıyordum. Ama aramızdaki ilişkileri değiştirmeyi önersem Madeleine yıkılacaktı.

«Dinle, Madeleine'e tutkun olmadığımı çok iyi biliyorsun; bana kalsa, en ufak bir pişmanlık duymadan onunla aramızdaki bedensel ilişkileri kesebilirdim.»

«Düşünüyorum da!» dedi Hélène. «Tıpkı bana baktığın gibi ona da bakıyorsun. Onunla sevişiyorsun...» Bir umutsuzluk taşkınlığıyla: «Dayanılacak gibi değil,» diye ekledi.

Konuşmadan sımsıkı sarıldım ona; bedeninin sarsıldığını duyuyordum.

«Eskiden Madeleine ile ilgilenmezdin.»

«Artık hiçbir şey eskisi gibi olamaz.»

«Niçin?»

«Çünkü ben bunları düşünmeye başladım.» Bir an güldü: «Hem, daha dikkatli olman gerekirdi: Bir gün bir buluşmadan döndüğünde boynunda dudak boyası izi vardı. Köpek mezarlığına gittiğimiz gün.»

«Başının çok ağrıdığı gün,» dedim.

«Başım ağrımıyordu.»

Kızardığımı sezdim. Hep aynı şey. Benim için varolmayan ve senin gözlerine görünen, derimin üstündeki o kırmızı leke; üzüntünün nedeni olan, bilincinde olmadığım bir leke.

«Hélène, çok üzüldüm...»

«Keşke görmeseydim.» Hafifçe kızardı. «Ama artık ne zaman seni öpsem, onun da öptüğünü düşünmekten kendimi alamıyorum.»

İçimde bir eziklik duyarak baktım ona. O tümüyle benimdi. Bu bana özgü armağanın anlam taşıyabilmesi için, içimde yalnızca onun doldurabileceği kocaman bir boşluk olması gerekirdi. Okşamalarımın onun gözünde ne denli önemli olduğunu seziyordum: Onlara verdiği değerin bir sanrı ya da bir gerçeklik olması benim elimdeydi. Başka bir kadını kollarıma aldığım zaman, ona yalnızca bu geçici üzüntüyü vermekle kalmıyor, bedeninin ve yüreğinin en tutkulu tepkilerine de yön vermiş oluyordum.

«Dinle,» dedim. «Madeleine ile konuşmaya çalışacağım.»

İyi niyetle gözlerini sildi; ama yüzünde hâlâ o acı dolu ifade vardı.

«Belki de sandığımdan daha kolay çözümlenebilir bu,» dedim.

Bir süreden beri Madeleine buluşmalarımızın arasını uzatıyordu; benimle birlikteyken uzaktı, her zamankinden daha dalgındı.

«Çok tatlısın!» dedi Hélène.

Saçlarına dokundum.

«Çok sevinmiş görünüyorsun.»

«Bütün bunlar çok aptalca!» dedi. «Eğer Madeleine ile yatmayı istiyorsan, bunu yapmamanın ne yararı var?»

«İstemediğimi söyledim sana.»

«Evet, ama gene de senin için daha iyi olurdu.» Burnunu çekti: «Çok aptalca birşey; bu ilişkiyi sürdürsen de olur.»

«Elimden geleni yaparım.»

«Hayır, yalvarırım, hiçbir şeyi değiştirme,» dedi ani bir coşkunlukla. «Benim için hepsi bir; başka türlü olamaz.» Ellerini yüzüne kapadı: «Oh, utanıyorum!»

Onu kollarıma aldım, ama hiçbir şey söyleyemedim. Elimden gelmesi gereken, ondan başka kimseye istek duy-

mamam ve bana verdiğinin yalnızca ondan alabileceğim birşey olmasıydı. Tüm sevecenliğim onun bu dileğini yerine getirmeye yetmiyordu; yalnızca eylemlerimi yönetebiliyordum. Ben bendim, isteğim dışında, onun isteği dışında; yapılacak hiçbir şey yoktu.

Onun hatırı için hiç olmazsa bir çabayı, bir sözü göze almayı istedim. «Madeleine ile konuşmaya çalışacağım.» Ama Madeleine'in karşısında dilim tutuluyordu. Oradaydı, dalgın dalgın kremalı kahvesini karıştırıyordu; hiçbir şey düşünmemeye, hiçbir şeye inanmamaya dalmıştı. İçinin derinliklerinde günlerdir mutsuzluk, küçük düşme, pişmanlık yığılmıştı; bu çamuru taşırmaya bir sözcük yetecekti; bu sözcüğü söylemeyi göze alamıyordum. Hélène'in yanına döndüğümde, gözleri beni sorguya çekiyordu. «Daha birşey söylemedin mi?» Üzülmekte haklıydı, Madeleine de gücenmekte haklı olacaktı. Hangisini seçmem gerekiyordu? Madeleine'in gözyaşlarını mı, yoksa Hélène'inkileri mi? Benim gözyaşlarım değildi bunlar; yabancı acılıklarını nasıl karşılaştırabilirdim? Artık kendimi bir Tanrı gibi de göremiyordum.

«Öyleyse, istersen Çarşamba olsun,» dedim Madeleine'e elimi uzatarak.

«Hayır. Çarşamba olmaz.» Dalgın bir ifadeyle eldivenlerini giyiyordu. «Çarşamba günü Charles Arnaud ile çıkıyorum.»

«Arnaud mu?» dedim şaşırarak. «Gene görüşüyor musun onunla?»

«Elbette, bir aydan fazla oldu,» dedi Madeleine; belli belirsiz gülümsedi: «Hastaneden çıktı; kanını temizlediler; ama tedaviye dayanabilmek için gizli gizli içki içiyor. Sonunda da içkiye alıştı.»

Madeleine üzerinde başarabildiğim tek etki buydu; o esrarkeşle ilişkide bulunmasına ve onun yanında uyuşturucu kullanmasına engel olmuştum. İçki konusunda, beni tanıdığından beri, yalnızca sınırlı bir alışkanlığı vardı.

«Yeniden başlamayacaksın ya?» dedim.

«Neye başlamayacağım?»

«İçkiye ve bütün o aptalca şeylere?»

Uykulu uykulu baktı bana.

«Sana ne bundan?»

Duraksadım. Kolundan tutup, metro istasyonuna inen basamakların uzağına sürükleyerek konuşabilirdim onunla. «Suratını asma. Hélène ile ilişkim bizim için birşey değiştirmez. Gene eskisi gibi görüşelim. O herifi bırak. Akıl verebilir, yalvarabilirdim ona. Uyuşuk bir ifadeyle dinlerdi, ama sesimdeki sıcaklıktan etkilenirdi. Sözümü dinleyeceğinden emindim. Ama yeniden Hélène'in allak bullak yüzünü gördüm. «Seni öptüğünü düşünüyorum da!» Madeleine ile yeniden ilişki kurmam bir ihanet olurdu.

«Boş ver,» dedim. Kısa bir sessizlik oldu. «Öyleyse Perşembe olur mu?»

«Perşembe diyelim.»

Yürüdüm, gittim. Kendimi beğenmiyordum. «Başka türlü davranamazdım.» Ama eskiden ileri sürdüğüm özür artık işe yaramıyordu. Başka türlü davranamazdım; ve annem büyük evin buz gibi odalarında yapayalnız kalmıştı; Madeleine yeniden uyuşturucu kullanmaya başlamıştı. «Yapmak» önemli değildi; suç hiçbir eylemde değildi. Anlamaya başlıyordum: Varlığımın hamurundaydı bu; kendi benliğimdeydi. İlk kez: Belki de hiçbir çıkar yol yoktur, diye düşündüm.

Konuşsam suçlu, sussam suçluydum. Ne yapsam yanlış oluyordu. Telgrafı parmaklarımın arasında çevirdim. Gene başladığından emindim. Hep aynı şey. Benim alınyazım. «Ne istiyor benden?» Geçen ay boyunca hemen hiç görmemiştim onu; iki kez, Hélène ile yemek yediğim lokantada yanımdan geçmiş, kışkırtıcı bir gülümsemeyle «gidip içmek» için benden borç para istemişti. İçiyor, Arnaud ile yatıyor, uyuşturucu kullanıyordu. Café de la Fourche'a girdiğimde içim içimi yiyordu. Acaba başkaları yeryüzünde benden daha az bir ağırlık mı taşıyorlardı? Yoksa arkalarında bıraktıkları izi benden daha mı az önemsiyorlardı? Her yerde varlığının üzücü izlerini görüyordum. Ya da belki benim alınyazımdı bu: Herbir ey-

lemim, herbir eylemsizliğim gibi, arkasında ölümcül bir tehlike taşıyordu. Yalnızca Hélène'i öptüğümü sanıyordum; ve Paul'e ihanet ediyor, Madeleine'i yaralıyordum.

«Gene ne budalalık yaptı acaba?» diye düşünüyordum café'nin kapısını iterken.

Madeleine kayıtsızca bir fincan sıcak çikolata içiyor, akşam gazetesini okuyordu; elini bile uzatmadan, sanki on dakikalık bir yokluktan sonra gelip yanına oturmuşum gibi, İspanya savaşıyla ilgili bir yazıyı gösterdi bana.

«Domuzlar!» dedi. «Hiçbir yardım göndermeden ölüme bırakacaklar onları.»

«Biliyorsun, müdahale ağır sonuçlar doğurabilir.»

«Niye grev yapmayı denemiyorsunuz. Belki o zaman Blum siner.»

«Siyasal nedenler için grev istemiyorum.» dedim.

Ben de bütün gücümle Franco'nun yenilmesini diliyordum; ama bu yapayalnız dilekten, tenimin bu gizli titreşiminden, arkadaşlarıma zorlayacağım bir istenç yaratma hakkını görmüyordum kendimde. *Kavgaya, benim kavgama, başka birisini sürüklemeyi istemek. Bir kurşun, sonra bir ikincisi: Jacques ölmüştü. Eline bir tabanca vermiştim ve ölmüştü. Jacques'ın başına bir felâket gelmişti. Ve Marcel'in donakalmış yüzü, balmumu cesedin çevresindeki çiçeklerin, mumların kokusu.* Çünkü onu etkilemiştim. Artık bir eylemin sınırlarının belirlenemeyeceğini, yapılmakta olunan şeyin önceden kestirilemeyeceğini biliyordum. Artık hiçbir zaman o çılgınlığı göze almayacaktım. Artık hiçbir zaman körükörüne bir olayı yaratmak için parmağımı bile oynatmayacaktım.

«Ne olursa olsun,» dedi. «El altından silah göndermek, gönüllülerin gitmesine izin vermek pek de güç birşey değil.»

Arada sırada bir davaya kaptırırdı kendisini; iki yıl önce ateşli bir Siyonist oluvermiş, bu akıma parasal yardımda bulunabilmek için bir Musevi kitaplığında işçi olarak günde sekiz saat çalışmaya boyun eğmişti. Yeni ilgileri beni fazlaca şaşırtmış değildi; yalnız beni böyle

acele çağırmasının nedenini öğrenmek için sabırsızlanıyordum. Yarım saat kadar Blum'a karşı öfkesini boşaltmasını dinledim, sonra bir sessizlikten yararlandım.

«Söylesene, benimle ne konuşmak istiyordun?»

Sakin bir ifadeyle baktı bana:

«Bütün bunları,» dedi.

Gülmeye başladım:

«Gerçekten senin için büyük bir anlam mı taşıyor bunlar?»

«Anlamıyorsun. Senin yardımın gerekli; partiden bir sürü adam tanıyorsun; ne yaparlarsa yapsınlar, beni sınırdan geçirsinler. Tek başıma hiçbir zaman beceremem bunu.»

«İspanya'ya gitmek mi istiyorsun?»

«Milis güçlerine katılmak istiyorum. Neden olmasın? Burada ne işim var?»

Gidebilirdi de; yüreğim daraldı.

«Ama bu çok saçma, hiçbir neden yok buna?»

«Bir sürü nedenin hiç de gereği yok; yaşam o denli değerli değil.»

«Yalnızca aklına esen birşey.»

Yorgun bir bakışla baktı bana.

«Öğütlerini değil, yardımını istemeye geldim. Yardım edecek misin, etmeyecek misin?»

Duraksadım.

«Tuhaf bir yardım. Orada başına birşey gelirse, içim rahat olmayacak.»

«Seni bütün suçluluk duygularından bağışlıyorum.» Gülümsedi: «Ayrıca burada da başıma birşey gelebilir.»

«Başın dertte mi?»

«Başım dertte değil. Gitmek istiyorum.»

Ağzından başka birşey almayı beklemek boşuna olacaktı.

«Elimden geleni yaparım,» dedim.

Kolaydı. Paul ya da Bourgade ile konuşmam yeterdi. *Yalnızca onlarla konuşmamam yeterdi. Onu yatak odasına yatırmışlardı, mumlarla çiçekler vardı çevresinde; bal-*

mumundan bir heykeli andırıyordu, bir gerçeküstü sanat sergisi için yapılmış ürkütücü bir heykeli. Ve Marcel ona bakıyordu. Hep aynı şey. Çünkü ben varoluyorum. Varolmuyormuş gibi davranamaz mıyım? Kendimi yeryüzünden silerim, yüzümü ve sesimi silerim, bıraktığım izleri silerim, hiçbir şey değişmez; yalnızca küçük, zararsız bir silinti kalır yerimde. Hélène mutsuz bir sevgide tutsak olmaz, Madeleine İspanya'da kendisini öldürtmez; gizli bağlarını geleceğin bilinmeyen uzaklıklarına uzatan, onları titreştirip koparan bir ağırlıktan kurtulur yeryüzü. Kendini silmek, artık varolmamak. «Paul ile konuşmayacağım.» *Ve böcek ilacı kokan odada, kokainle dolu bir ceset bulunacak sabaha.*

Bir aydınlık oldu. Kendini silmeyeceksin. Kimse senin yerine karar vermeyecek, kendi yazgın bile. Başkalarının yazgısı sensin. Karar ver. Bu güce sahipsin: Daha önce olmayan birşey boşlukta beliriveriyor birden, yalnızca bana bağlı, gene de bir uçurumla benden ayrı ve kendisinden başka hiçbir nedeni olmaksızın uçurumun üstünden fırlatılan birşey, tek nedenini ben veriyorum ona.

İstemiyorum. Artık istemiyorum. *Karda, bez giysilerle, ayaklarında bez sandaletlerle çalıştırıyorlar onları. Bize: «Peki. Elimizden birşey gelmez,» diyoruz.* Ama bir bina uçurulduğunda, yeni bir cesetler yığını! *Bir kadın uyuyor bir yerde. «O birşey yapmadı, ona birşey olmayacak,» diye düşünerek sonunda uyuyabildi. Ve yarın gece ona birşey olacak. Benim yüzümden.* Kendimi silmek. Artık varolmamak. Ama kendimi öldürsem bile varolmayı sürdüreceğim. Ölmüş olacağım. Ölümüme zincirlenmiş kalacaklar ve yeryüzünde beliren bu ani boşluk bilinmeyen binlerce bağı titreştirip kopartacak. Berthier alacak yerimi, ya da Lenfant. Yokluğumun olanaklı kılacağı bütün o eylemlerden gene ben sorumlu olacağım. Birisi Laurent'a «Git,» ya da «Gitme,» diyecek. *Benim sesim olacak bu.* Silemem kendimi. Çekilemem kendi içime. Kendi dışımda ve dünyanın her yanında varolmaktayım; başka birisinin yoluna çıkmayan bir karış yok benim yolumda;

her an kendi dışıma taşınama engel olabilecek hiçbir yaşama biçimi yok. Kendi özümle dokuduğum bu yaşam, başkalarının karşısına binlerce bilinmeyen yüz çıkarıyor, taşkınca karışıyor yazgılarına. *Uyandı, umutlanıyor. «Beni unutacaklar.» Yaşamı önünde, öylesine geniş uzanıyor. Bense buradayım, öldürdüğüm senin yanında, yarın onu öldürecek olan silahları dolduruyorum.* Hayır. İstemiyorum. Vazgeçelim. *Vazgeçiyoruz, başlarımızı eğiyoruz; ve orada, geleceğin uzaklıklarında, kurtardığımız her damla kan için, bunca kan.* Sürdürelim.

Vazgeçelim. Sürdürelim. Karar ver. Karar ver; çünkü buradasın. Buradasın ve hiçbir kaçış yolu yok. Kendi ölümüm bile benim değil.

«Bourgade ile konuştum.»

O gece de bana karşı acımalı bir geceydi; karar verebilmiştim o gece: Yalnız başıma değildim; dimdik duran bir özgürlüktü karşımdaki. Onun üzerinde kendime hiçbir hak, hiçbir üstünlük tanımadığıma göre, onun için yalnızca bir araç olmayı kabullenmem gerekiyordu.

«Yarın uğra, onu gör. Seni sınırdan geçirecek olan Perpignan'ın arkadaşlarıyla Barselona'daki dostlarımız için gerekli kâğıtları verecek. Bir kadının eline silah vermeye gönüllü değiller galiba.»

«Sağol,» dedi Madeleine. «Benim için ne büyük birşey yaptığını bilemezsin.»

Odasındaydık. Boş bavullar ve çarşaf bohçalarıyla darmadağınık, dar bir koridoru andırıyordu; böcek ilacı ve şampuan kokuyordu. Ufacık bir ocağın üzerinde, içinde iki beyaz hapın eridiği suyla dolu bir tencere fokurduyordu. Sevseydim onu... daha çok ilgi gösterseydim... Bir bıçak saplanıyor yüreğime. Şu anda, her şeyi anlıyorum; hep hata işliyordum, doğduğumdan beri, ölümümün ötesinde.

Gene de, bu kez böyle olmayacaktı. Bu kan, bu ölüm hırıltısı Madeleine'e göre değildi. Sanki cehennem makinası bu kez boşa dönmekle eğlenmiş, sanki yazgı bu düzmeceden zevk almıştı. Gittiğinden on gün sonra, Bar-

selona'daki bir hastaneden bir mektup geldi bana. Onu cepheye göndermemişler, mutfaklardan birisine yerleştirmişlerdi; iki gün canla başla bulaşık yıkamış, sonra kızgın yağ dolu bir tavayı ayaklarına düşürmüştü. Altı ay yatakta kalmış, arkasından Paris'e dönmüştü.

«Biliyor musun, Fransızlara pis domuzlar diyorlar,» dedi bana döndüğünde.

İlkbahardı. Akşamları atölyeden çıktıktan sonra Hélène ile Asnière'deki rıhtımları dolaşıyorduk; sokak köşelerinden menekşe demetleri alıyordu; önümüzde karamel renkli bira bardaklarıyla, mor bir gökyüzünün altında çalan sinema zillerini dinliyorduk; tıpkı bize benzeyen çiftler Clichy caddesinde aşağı yukarı geziniyorlardı; kaygıyla izliyordum onları, durgun bir yürekle akşamın tatlı havasının tadını çıkaran bu insanları. Suçlu görünmüyorlardı; bira ve tütünün tadı, neon ışıklarının parlaklığı, taze yaprakların kokusu, bunlardan hiçbiri suçluluk taşımıyordu. Orada, Paris'in yumuşak alacakaranlığındaydık; kimseye zararımız dokunmuyordu. Gene de, aynı zamanda Barselona'da ve Madrid'deydik; zararsızca dolaşanlar olarak değil: Pis domuzlar olarak. Bu cıvıl cıvıl sokaklarda olduğumuz kadar, gürleyen Stuka'ların sesleriyle dolan karanlık göklerin de altındaydık; Berlin'de, Viyana'da, Yahudilerin sırılsıklam toprağın üzerinde gömlekleriyle yattıkları toplama kamplarında, eylemci sosyalistlerin çürüdüğü zindanlarda da varoluyorduk; dikenli teller, kırılmaz taşlar, makineli tüfekler ve mezarların varlıklarının bir parçası olan inatçı ve ezici bir varoluş. Gülümsemelerimizi yayabildiğimiz bu kaygısız yüzler, başkaları için mutsuzluğun maskesiydi.

«Anlıyor musun! İşçiler, devlet görevlileri böyle besleniyorlar işte Fransa'da!» dedi Lina Blumenfeld. Bir patates yığınının üstünde cansız yatan iri sosisleri görünce öyle şaşırmıştı ki, yutmak üzere olduğum lokma boğazıma yapışıp kaldı. İlkinde, gene sofradaydım; masadan kalkıp gitmiştim. «Ekmeğimi kendi alınterimle kazanacağım.» Bir kestaneye ayağıyla vurarak, kimseden çalma-

dığını sandığı havayı derin derin içine çekerek yürümüştü ılık bulvarda. «Kendi alınterim.» Oysa günlük çalışmamın karşılığı olarak bana biraz margarinle haşlanmış patates değil de, az pişmiş et verilmesine nasıl hak kazanmıştım? Babamın mirasından yararlanmayı istememiş, geri çevirmekle soylu bir davranışta bulunmuştum; oysa bu arada duraksamaksızın, açlıktan ölen ulusların açgözlülük ve baskı gözüyle baktıkları bir zenginlikten yararlanıyordum. «Haklı durumlar olduğunu mu sanıyorsun?» Marcel daha iyi görmüştü. Evimden kaçmıştım: Ya şimdi nereye kaçabilirdim? Suçluluk duygusu her yerde, her kavşakta dolaşıyordu; yanımda taşıyordum onu, derime sinmiş, yapışmış olarak. Duvarlara sokulup bana kendi gerçek görüntümü yansıtacak olan bakışlardan kaçınırken, tıpkı anneme benzetiyordum kendimi: Bencil ve iyi besili bir Fransız domuzu.

«Pişman olacaksınız,» dedi Blumenfeld. «Hitler Avusturya'da duracak mı sanıyorsunuz? Göreceksiniz. Fransa'nın da sırası gelecek.»

Umutsuzluk ve nefret içinde bakıyordu bize. Viyana'dan buraya sırf bizde öfke ve acıma uyandırmak için gelmişti.

Avusturya'da Nazilere karşı gizli bir savaşım yürüten yeraltı örgütlerinden birinin en önemli üyelerindendi. Denise tanıştırmıştı bizi: Bir süredir kendi yaşamını yaşamaya çalışıyordu ve büyük bir coşkuyla anti-Faşist eylemlere kaptırmıştı kendisini. Arkadaşlarımdan birkaçıyla bağlantı kurabilmesi için Blumenfeld'i sendikanın merkezine götürmüştüm. Denise ile Marcel de gelmişlerdi. Blumenfeld uzun uzun konuşmuş, beyaz çoraplı milislerin küstah geçit resimlerini, bağışlanan Nazilerin gelecekteki utkularını kutladıkları şölenleri, kışkırtma olaylarını, polislerin gözü önünde yapılan zorbalıkları anlatmıştı. Şimdi de bize bakıyor, susuyordu.

«Ama nasıl oluyor da onların eylemlerini frenleyemiyorsunuz?» dedi Gauthier. «Aranızda yüzde kırkikiden fazla sosyalist var.»

«Peşimizi bırakmıyorlar,» dedi Blumenfeld. «Etkili bir

eylemde bulunmamıza olanak yok. Bütün yapabildiğimiz gizli toplantılarla, bildirilerle, söylevlerle huzursuzluğu sürdürmek.»

«Ama Schuschnigg'in sizinle birleşmek zorunda olduğunu anlaması gerekirdi,» dedi Lenfant.

«Yapılacak birşey yok,» dedi Blumenfeld. «Bütün uzlaşma girişimlerini hep geri çevirdi.» Bakışları sertleşti. «Dahası da var; toplum Schuschnigg uğruna ölmeye can atar mı sanıyorsunuz? Bir sürü anıları var.» Gene bana baktı: «Bizi yalnızca Fransa ile İngiltere'nin kararlı bir tutumu kurtarabilir.»

Bir sessizlik oldu. Her yerde karşılaşmıştı bu sessizlikle; Komünistler dışında.

«Kısacası, ne bekliyorsunuz bizden?» dedi Lenfant.

«Ülkemizde neler olup bittiğini arkadaşlarınıza duyurmak için mitingler, bir de basın kampanyası düzenlerseniz, kamuoyu yaratabilirsiniz.»

«Ama,» dedim, «bir ülkeyi savaşa sürüklemek basit bir konu değil.»

«Hayır, değil,» dedi Gauthier. «Üstelik, barışçı bir çözüm bulma umudu henüz tümüyle yitirilmedi.»

«Hiçbir şey yapmayacağım.» Kendime tüm siyasal eylemleri yasakladım. Kaprisli bir tanrıymışcasına, karanlık istencinin ağırlığını dünyaya fırlatmaktan alıkoydum kendimi. Siyaset yapmak, sırf yaşayan bir düşünce olarak varolma ayrıcalığını kendime tanıyabileyim diye, insanları alınıp satılabilir varlıklara indirgemek, onlara kör yığınlarmış gibi davranmak demekti; ama bu düşüncenin bile, eylemsiz bedenlerde etkide bulunabilmesi, onları eyleme itebilmesi için, makineleşmiş somut bir güce dönüşmesi gerekiyordu, artık onda kendimi tanıyamayacağım bir güce. Gürültüye, sigara dumanına boğulmuş bir salonda, hiç tanımadığım kişileri bilinmeyen kıyılara sürükleyecek sözcükleri söyleyecek, korkunç bir saçmalığın suçortağı olmak için özgürlüğümü kullanacaktım: İnsanın kendi isteği dışında içinde bulunduğu durumun saçmalığı. «Hayır, ülkemi savaşa sürükleyemem.»

«Bundan hiçbir zaman pişman olmamanızı dilerim,» dedi Blumenfeld.

Ve utanç oradaydı. Onunla birlikte yaşamaya alışmam gerekiyordu, suçluluk duygusunun yeni maskesiydi bu. Yaşamın bir köşesinden dışarıya atılabiliyor, cilalanıp parlatılıyor ve temizlenebiliyordu: Ama hemen başka bir köşeden sokuluveriyordu. Hep duruyordu bir yerde. Utanç duymadan Hélène'i kollarıma alıyor, ama Madeleine'in acı gülümsemeleri karşısında başımı eğiyordum; utanç duymadan sendikacı arkadaşlarının yüzlerine bakıyor, ama İspanya ya da Avusturya'daki kardeşlerimizi düşününce ağzım kuruyordu.

«Kendine eziyet etmekten zevk alıyorsun,» dedi bana Hélène.

Sabah gazetelerinde Avusturya'nın işgali haberi vardı; atölyenin paydos saatinde Hélène beni almaya geldiğinde başka birşeyden sözedemiyordum. Oysa onunla birlikteyken bu sorunlara değinmeyi sevmezdim; böyle anlarda benim için bir yabancı gibiydi. Biraz sinirli bir sesle ekledi:

«Hem sonra, senin sorunun değil bu.»

«Benim sorunum değil!» dedim. «Benim sorunumun ne olduğunu birisi söyleseydi bari.»

«Kendi yaşamın var,» dedi Hélène. «Bunu yeterli bulmuyor musun?»

«Ama benim yaşamım, başka insanlarla aramdaki ilişkilerden oluşuyor; Avusturya yaşamının bir parçası, tüm dünya yaşamının bir parçası.»

«Doğru; şimdi yanımızdan geçen bu insanlar da, onları görüyorsun diye, yaşamının bir parçası oluyorlar.» Hélène'in yüzü kızarmış, bir tartışmadan dolayı sinirlendiği zamanlarda olduğu gibi sesi sertleşmişti: «Onların başına gelenlerden sorumlu olduğun anlamına gelmez bu.»

«Orası pek belli değil,» dedim dişlerimin arasından. Akşam saat yediydi; Saint-Ouen caddesinde insanlar kaynaşıyor, sokak köşelerinde *Paris-Soir*'ın son baskısını ka-

pışıyorlardı; parlak ışıklı fırınlar gevrek ayçörekleri, poğaçalar ve altın gibi kızarmış uzun somunlarla doluydu; yere talaş serpilmiş kasaplarda temizlenmiş, yıkanmış, üzerlerine rozetler saplanmış sığır ve koyun etleri bir geçit resmindeymişcesine sıra sıra tavanlardan sarkıyor, tezgahta süslü kâğıtlara sarılmış kocaman, kanlı et yığınları boylu boyunca yatıyordu. Bolluk, rahat, barış. Dirsekleri tavernaların çinko tezgahlarına dayalı insanlar, korku duymadan bağıra bağıra tartışıyorlardı. *Demir kepenkler indirilmiş, café'ler bomboş; ıssız sokaklarda yalnızca Nazi çizmelerinin sesleri işitiliyor; sessiz, gözleri dehşet dolu insanlar pancurların arkasından bakıyorlar.* «Fransa'nın da sırası gelecek.»

«Sanki dünyayı sen yaratmışsın gibi,» dedi Hélène.

«Bir gün birşey okumuştum: Herbirimiz her şey için ve herkese karşı sorumluyuz. Bu bana öyle doğru geliyor ki.»

Hélène somurtarak baktı bana.

«Anlamıyorum,» dedi.

«Elbette, eğer insan kendisini karınca yuvasındaki bir karınca gibi görürse, hiçbir şey yapamaz. Kollarımı havaya kaldırarak Nazilerin ilerlemesini durdurabileceğimizi söylediğim yok.» Yeniden Seville sokaklarında incecik kollarını havaya kaldıran annem geldi gözümün önüne: «Gene de, hepimiz kollarımızı havaya kaldırsaydık...»

«Belki. Ama bunu kimse yapmadı. Başkaları da senin kadar sorumlu.»

«Bu onların bileceği birşey. Elbette. Hepimiz sorumluyuz. Ama 'hepimiz' demek, 'herbirimiz' demektir. Ben hep böyle düşündüm, çocukken bile. Bu bulvarın varolması için gözlerim yeterli. Dünyanın bir sesi olabilmesi için, sesim yeterli. Sessiz kalınca, benim suçum bu.»

Hélène başını çevirdi.

«Hâlâ anlamıyor musun?» dedim.

«Evet, anlıyorum,» dedi isteksizce.

«Dünyayı ben yaratmadım. Ama varlığımla her an

yeniden yaratıyorum onu. Olan biten her şeyi de benim yüzümden oluyormuş gibi görüyorum.»

«Evet,» dedi Hélène. Kaygılı bir ifadeyle yere bakıyordu.

«Ne var?» dedim.

«Hiç,» dedi.

«Niye böyle üzgünsün?»

Omuzlarını silkti.

«Kendimi senin yaşamında bir kırıntı gibi gördüğüm anlar oluyor.»

«Budala olma! Zamanımın yalnızca ikiyüz kırkta birini aldığın için yakındığın günlerden bu yana değerin yükseldi.»

«Bana hiç gereksinim duymuyorsun,» dedi. «Senin gerçek yaşamının benimle hiç bağı yok.»

«Gereksinim duymadan da birisinden hoşlanabilir insan.»

Kolunu sıktım, ama o kendisini kastı.

«Kendimi öyle gereksiz buluyorum ki,» dedi.

Ona: «Seni seviyorum,» diyebilmeliydim. Ama yalan söylemeyi göze alamıyordum. Onu özgür bırakmaya andiçmiştim; özgür kalabilmesi için de, açıkça görmesi gerekiyordu. Sevecenliğimi de, kayıtsızlığımı da açıkça görüyordu; benim için gerekli olmayan bu sevgiyi de ağır bir yük gibi taşıyordu.

«Onu sevmediğinizden emin misiniz?» diyordu Denise.

«Sevgi değil bu.»

«Ama belki de siz başka türlü sevemiyorsunuz?»

«Belki. Ama bu birşey değiştirmez. Onun sevgi dediği bu değil.»

Hélène için gerekli olan, ona zorunlu bir gereksinim duymamdı; böylece, bir varlığa kavuşacaktı; varolmak, benim sevdiğim bir varlık olmak ona mucizemsi bir doğrulanma sağlayacaktı.

«Siz onu sevmeyi *istemiyorsunuz*,» dedi Denise. Omuzlarını silkti: «Siz de bile bile yaşamınızı boşa harcıyorsunuz. Güzel bir sevgi hiç de küçümsenecek birşey değil.»

Bütün insanların durup dururken birbirlerini sevdiklerini sanıyordu; içinden herkese karşı iyilikle dolu bir sevgi geliyordu; onların da kendisine aynı sevgiyi duymayabilecekleri aklına bile gelmiyordu. Marcel'in yabaniliğini takınılmış bir huysuzluk olarak görüyordu. Oysa Marcel'in bunu takınması gerekmiyordu. Denise'in çevresinde gördüğünü sandığı bu kardeşlik düşünden Marcel nefret ediyordu: Erdemlerin ırmak gibi aktığı, değer, hakikat ve güzelliğin altın meyvalar gibi ağaçlardan sarktığı, iyi bakımlı bir cennet bahçesi. Ben bile bazan Denise'e kızıyordum. Dünyanın yazgısı konusunda yüksekten atışını dinlemekten nefret ediyordum; bu yoldan kendi yaşamının sorunlarından kurtulmaya çalışıyordu, önemli olan tek şey sanki tarihin evrensel akışı oluyordu.

«Küçümsenecek birşey değil. Ama sevme yeteneği gerek.»

«Evet,» dedi Denise; acı bir gülüşle güldü: «Acaba Marcel'in neye yeteneği var? Siz hiç olmazsa birşeyler yapıyorsunuz, arkadaşlarınız var. Ama o... Sizce de biraz deli değil mi?»

Kuşkulu bir kaygı içinde baktı bana. Marcel artık hiçbir şey yapmıyordu; kesme şeker yontmaktan, sicim örmekten vazgeçmişti; sabahtan akşama dek, nemli yatağında, kazaklara sarınarak yatıyor, sonra deliğinden çıkıyor, arkadaşlarını çağırıyordu. Bizi öyle neşeyle karşılıyordu ki, Denise'in bana anlattıkları olmasa, her gün huysuzluk nöbetleri geçirdiği aklıma bile gelmezdi. Yalnız birtakım saplantıları olduğunu seziyordum; ellerinin hep birşeyle uğraşması gerekiyordu: Ya koltuğun kollarına yapışıyor, ya tütün kesesini, bir vazo yahut portakalı avuçlarında tutuyordu; sırtı duvara dönük oturuyordu. «Arkamda bir boşluk olduğunu bilmek beni ürkütüyor,» diyordu; gülüyordu. «Boşluk beni ürkütüyor.» Yer halılarla, yastıklarla, hayvan postlarıyla kaplıydı; duvarlarda bir santimlik çıplaklık yoktu; Marcel kelebekler, istiridye kabukları, açık saçık resimler ve kolları çiçeklerle dolu Li-

sieux'lü Azize Thérèse'i gösteren kartpostallar asmıştı duvarlara.

«Hiç kuşkusuz, olanaksız birşeyi arıyor,» dedim. «Bu delilik sayılmaz.»

«Ama aradığı ne?» dedi Denise. «Siz biliyor musunuz? Sormaya çalıştığımda, sırıtıyor.»

Gözleri hırsla parlıyordu; eğer Marcel sevgiyi, gösterişi, ünü küçümsüyorsa, geriye bütün bunlardan daha değerli birşeyi kendisine sakladığı umudu kalıyordu; Denise de bundan kendi payına düşeni istiyordu.

«Ondan başka hiç kimse için anlam taşımayan birşeyi arıyor sanıyorum.»

Düşkırıklığı içinde omuzlarını silkti.

«Bir anlamı ya vardır, ya da yoktur,» dedi kesin bir sesle. Marcel'i zıvanadan çıkaran da onun bu nesnel öğretmen sesiydi. Denise'in karşısında hep kendisini savunuyordu. Oysa benimle açık açık konuşuyordu. Beni şaşırtan tek şey, Marcel'in bütün davranışlarını izlerken takındığı gizli alaydı.

Kırmızı şarabın yükselişini gözleriyle izlerken: «Ne dersin? Doldurulan bir kadehin insanı doyurucu bir yanı var, değil mi?» dedi Marcel.

«Boşalan bir kadehin de,» dedim. Kadehi başıma diktim.

«Hayır. Sen kendini doldurmaktan hoşlanıyorsun,» dedi. Parmaklarıyla tütün kesesini yoğuruyordu: «Herkes tamam olanı arıyor. Çevrene bir bak: Yanlarında somut birşey duyabilsinler diye kaldırımın ortasından kaçarak duvar diplerine sokulan ne çok kişi var; bazıları sanki bir gitarın tellerine dokunuyorlarmış gibi, ellerini parmaklıklar boyunca sürüyorlar.» Parmaklarına baktı: «Nesnelere dokunmak kadar kesinlik taşıyan hiçbir şey yok.»

«Yaratıcılıktan vaz mı geçtin?»

«Yaratmak olanaksız. Hep daha önceden varolan birşeyle karşılaşıyorsun.»

«Doğru,» dedim. «Her bakımdan doğru bu.»

Gelecekleri tümüyle benim ellerimde olan bembeyaz

sayfalar. Bu yalnızca bir okul öğrencisinin çocukça düşüydü. Şimdi biliyordum. Hiçbir şey yokolmak kadar beyaz değildir. Seçmek. Utanç verici barış mı, yoksa kanlı savaş mı? Cinayet mi, yoksa kölelik mi? Her şeyden önce seçimi zorunlu kılan koşulları seçmek gerekiyordu.

«Ya da, yaratılan şeyler ayrı bir varlık taşımayan fikirlerdir,» diye sürdürdü Marcel; duvarda asılı nesnelerden birini gösterdi. «Gerçek biçim hasır olmalı; ya da hasır benim beynimden çıkmalı, tel tel.»

«Öyleyse ne yapacaksın?» dedim.

«Hiç. Yaratmak, kişinin varlığını dile getirme çabasıdır; ama önce biz varolmalıyız. Bu büyük bir çaba. Benlikle bağlantı kurmanın bir yolunu bulmak gerek.» Başını sağa sola çeviriyordu: «Bakmak, yoklamak, bu bir bağlantıdır.»

«Sonunda usanmaktan korkmuyor musun?»

İçten bir gülüşle güldü:

«Alıştım buna. Usanmak fazla usandırmıyor beni.»

Zavallı Denise! Südetlerden, Çekoslovakya'dan söz edişini Marcel nasıl bir gülümseyişle dinliyordu kimbilir? O gün Denise, konuşma yaptığı bir anti-Faşist mitingden coşkuyla dönmüştü; yıllardır görmediğim bir parlaklık vardı gözlerinde.

«Sevinçli,» dedi Marcel. «Şuna bir bak: *Birşey* yaptığını sanıyor.» Kocaman pençesini neşeyle Denise'in omuzuna koydu; Denise irkilerek kaçtı; gözlerindeki parlaklık söndü.

«Görüyorsunuz ya,» dedi Denise bana birkaç dakika sonra. «İşte bana hep böyle davranıyor. Onun yanında boğuluyorum; boğuyor beni.» Sesi titriyordu: «Sabahtan akşama dek, kocaman sessiz kahkahası, içimden geçenleri okuyan gözleri. Beni deli edecek, beni de.»

«Böyle olduğu sürece,» dedim, «onunla yaşamak kolay değil sanırım.»

Denise dehşetle uzaklarda birşeye bakıyordu.

«Bir cehennem sanki.»

Gündüzler vardı. Geceler vardı. Marcel sık sık bana,

tümüyle bir nesne olarak göremezse bir bedene dokunmaya katlanamadığını söylemişti. Uzun süre Denise'e dokunmuyor, o küt elleriyle kızcağızı yakalayınca da herhalde büsbütün kötü oluyordu.

«Niye onunla birlikte yaşamaktan vazgeçmeye çalışmıyorsunuz? Belki çok daha iyi olur bu.»

«Onunla birlikte yaşamaktan vazgeçmek mi?» Denise şaşkınlık içinde baktı bana; toparlanıp durgun ve mantıklı bir ifade takınmak için çabaladı: «Ama bensiz Marcel ne olur? Hayır,» dedi coşkuyla. «Ondan kurtulmayı kendi içimde başarmalıyım.»

«Bu çok daha zor.»

«Size bir sır vereceğim,» dedi sıkılgan bir gülüşle. «Bir roman yazmaya başladım.»

«Öyle mi?» dedim.

«Beni ve onu anlatan bir roman. Elbet, çok değişik olarak.» Dudaklarını büzdü: «Ah! Keşke becerebilsem! Marcel bir bakıma haklı: Gerçekten de siyasal çalışmalarla bir yere varılamıyor. Sizce de öyle değil mi?»

«Belli olmaz,» dedim. Konuşmalarımız hep bir sürü yanlış anlamayla başladığından, çoğu kez ona verecek bir yanıt bulamazdım.

«Ama nasıl çalışacağım?» diye sürdürdü umutsuzca. «Meteliğimiz yokken, yemek ve yiyecek bulmak gerek. Bütün zamanımı alıyor bu.»

«Evet. Marcel bunun bilincinde değil,» dedim.

«Zarar yok,» dedi öfkeyle. «Zaman bulurum.»

Ona güvenilebilirdi. Bir dakikasını bile boşa geçirmezdi. Kafası çalışırdı.

«Bu çeşit insanlar korkunçtur,» dedi Marcel; yuvalarından fırlamış gözleriyle bana bakıyordu, gerçekten ürkmüş gibiydi: «Zamanı yitirmek istemezler; armağanları yitirmek, parayı yitirmek istemezler. Ve birşey yitirmemekle ne kazanacaklarını hiç, ama hiç sormazlar kendilerine.»

«Gene de, Denise'e çok kaba davranıyorsun,» dedim.

«Ne bekliyorsun? Aynı dili konuşmuyoruz. Denise için

çevre önemlidir. İnsanlar ne düşünüyor, insanlar ne diyor, insanlar neyi beğeniyor? Onun için önemli olan bunlar.»

Ellerini kocaman göğsüne vurdu: «Ve benim, zavallı bir bireycik olarak benim kendi kaygılarım, ona delilik gibi görünüyor.» Başını iki yana salladı: «Sana söylüyorum, bu çeşit insanlar tehlikelidir.»

«Belki de kendisini aldatıyordur,» dedim. «Onu bu yoksul yaşama mahkum etmek için bir neden değil bu.»

«Benim kimseyi mahkum ettiğim yok.»

«Onun mutsuz olduğunu çok iyi biliyorsun. Mutlu kılmaya değmediğini söyleyerek de kendini avutuyorsun. Ama iyiyle kötüyü tartıya koyabildiğini sanmakla onu suçlayan senin de, onun değerini tartmaya hakkın yok. Üstelik, bunun tartısı yoktur. Denise'in yanlışlarıyla, ona zehir ettiğin yaşam arasında hiçbir bağ görmüyorum.»

«Ama niçin mutsuz?» dedi Marcel. «Birçok şeyden vazgeçilebiliyor. Ben viskiden vazgeçebiliyorum...»

«Bu seni ilgilendirir. Kendi değer ölçülerini ona zorlamaya hakkın yok; sen kendi varlığına ulaşmaya çalışıyorsun; onunkine değil; bu yalnızca senin için geçerli olan bir yaşantı. Kısacası,» dedim biraz kızarak, «Denise'den günlerini nesneleri elleyerek geçirmesini isteyemezsin.»

Yanıtlamaksızın gülmeye başladı.

«Bana inan, kendini bir yargıç sanıyorsun. Denise'i suçlayabilirsin. Ama kimse onu cezalandırma yetkisini vermedi sana.»

Bir elmayı havaya atıp tutuyordu.

«Zavallı!» dedi. «Ben olmasaydım, yeryüzü pembe şekerden bir şato olacaktı.» Gülümsedi bana: «Gene de kendimi ortadan kaldıramam.»

«Hiç olmazsa biraz parasal rahatlık sağlasaydın ona?»

«Para kazanmak mı?» dedi Marcel. «Eğer senin hoşuna gidecekse, para kazanmaya hazırım. Niye olmasın?» Elmayı havada yakaladı. «Denise için giysiler, bir hizmetçi, güzel halılar. Niye olmasın sanki?»

İyi konuşmuştum. Öğüt vermekte üstüme yoktu. Ama Marcel bana: «Ya sen? Sen Hélène'i mutlu kıldığını sanıyor musun?» deseydi, ne yanıt verecektim? Zaman ilerlemişti; Hélène yavaş yavaş bir kadın oluyordu; karşılık umudu olmadan sevmekle yetinemiyordu artık. Bana sitem etmiyordu, ama çoğu zaman üzgündü. Söyleyebileceğim, ama söylemediğim o bir sözcükle ona verebileceğim sevinci düşünmenin bana saçma geldiği günler oluyordu.

«Sana birşey söyleyeceğim,» dedi bana. «Ama kızmayacağına söz ver.»

Seine kıyısında, köpek mezarlığının bulunduğu küçük adadaki burunda oturmuş, ayaklarımızı aşağı sarkıtmıştık; burası Hélène'in çok sevdiği bir yerdi.

«Söyle bakalım.»

Ağustosta bir Pazar günüydü; en güzel giysisini giymişti, desenini kendisinin çizdiği çiçekli bir keten giysi; pembenin üzerinde rengârenk Çin tapınakları, Çin şapkalarından oluşan bir desen. Yüzü, boynu, kolları güneşin altında altın gibiydi. Duraksamalı bir gülümseyişle baktı bana.

«Dün sabah Madame Grandjouan onunla Amerika'ya gitmemi önerdi.» Gözlerini kaçırdı: «Ben de hayır dedim.»

«Hélène!» Omuzundan yakaladım. «Bu çok saçma. Üç yıldır bu fırsatı bekliyordun: Hemen bu akşam telefon edeceksin ona.»

«Hayır,» dedi. Bana baktı. «N'olursun. Bu öneriyi kabul edemem. En azından bir yıl orada kalmam gerekecek; aslında, belki oraya yerleşmem bile gerekir. Yani orada bir şube açıp yönetmek demek bu.» Başını iki yana salladı: «Bunu istemiyorum.»

«Anlaşmamızı anımsa,» dedim. «İlişkimiz yüzünden hiçbir fırsatı kaçırmamalısın. Hiç olmazsa bir yıl için git. Bir düşün, hep yolculuk yapmayı isterdin!»

«Sensiz bir yıl!» dedi.

«Döndüğünde bulursun beni.»

«Korkarım. Hele şimdi. Ya gerçekten savaşa girersek?»

Ona sımsıkı sarıldım. Biliyordum. Artık ne yolculuk

yapmayı, ne bisikletleri, ne de benden başka birşeyi istiyordu. İki yıldır, benim göz yummam sonucunda, kendisini bana zincirleyen bu bağları örmüştü; bunları bir anda koparmaya nasıl karar verebilirdi?

«Düşkırıklığına mı uğradın?» dedi. «Benden kurtulmanın en iyi yoluydu bu, değil mi?» Üzgün üzgün gülümsüyordu.

«Gitmeni hiç istemiyorum,» dedim. «Ama böyle bir fırsatı kaçırmana neden olmak üzüyor beni.»

Üzülüyordum. Dünyada benden başka hiçbir şeyi sevmiyordu; yeryüzünün geri kalan bölümü onun gözlerinde silikti. Bense donuk bir sevecenlikten başka birşey veremiyordum ona; zavallı, yapayalnız bir sevgi içinde tutsak ediyordum onu.

«Düşünüyorum da!» dedim. «Paris'de kalıp aynı sokaklara, aynı yüzlere bakacaksın; odanda resim yapmayı, Luxembourg bahçelerinde yürüyüşe çıkmayı sürdüreceksin; sana çoğu zaman usanç veren bütün bu tekdüze yaşantı. Hep benim yüzümden!»

«Kaldığım için gerçekten canının sıkılmadığına bir inanabilsem,» dedi alçak sesle.

«Hélène! Niye böyle söylüyorsun? Beni bırakıp gidersen yapayalnız kalırım.»

Onu kollarıma aldım; güneşin altında parlayan saçlarını, yanaklarını, dudaklarını öptüm; bir çeşit tutkuyla öptüm onu; en sevgi dolu sözcükleri seçtim; bazı sözcükleri söylemeyi kendime niçin yasakladığını anlamıyordum artık. Istiridye kabuklarıyla süslenmiş mezarlara, taştan köpek heykellerine bakıyordum: «Médor'a. Sonsuz sevgiyle.» Ayaklarımızın altında çakıllar gıcırdıyordu; yanyana, ağır ağır yürüyorduk; Hélène güzeldi.

«Biliyor musun?» dedim. «Sandığımdan çok daha fazla bağlanmaya başladım sana. Gitmemene çok sevindim.»

Dudağını ısırdı. Şaşkınlığı içimi sızlattı.

«Doğru mu söylüyorsun?»

«Doğru.»

Parlayan gözlerle bakıyordu bana; kendi yarattığım

bu sevinci görmek içime dokunuyordu. Aslında doğru olan neydi? Doğruluğun ne önemi vardı?

«Onunla niçin evlenmiyorsun?» dedi annem. Ona Hélène'i tanıştırmıştım ve arasıra birlikte benim odamda çay içiyorlardı. Hélène annemin karşısında utangaçtı; annemse onu «çok genç» buluyor, ama beğeniyordu.

«Onu seviyorum, ama tutkun değilim ona,» dedim.

«Öyleyse bu türlü yaşamına girmemeliydin.»

«Böyle olmasını o istedi. Seçmenin kendisine düştüğünü, özgür olduğunu söylüyor.»

«Evet, insanları özgür bırakmak çok güzeldir,» dedi annem. İçini çekti; Elisabeth ile Suzon'u istedikleri gibi evlenmelerinde özgür bırakmıştı; Elisabeth'in evliliği kötü gitmiş, Suzon'unki ise iyi gitmişti; annemse hangi evliliğin kendisine daha çok üzüntü verdiğini bilmiyordu.

«Her zaman böyle yaptın,» dedim. «Ve haklıydın.»

«Acaba?» dedi. «Ne yaparsan yap, hep sorumlu oluyorsun.»

Pembe yüzü, kararlı gözleri yeniden gözlerimin önüne geldi. «Seçmek bana düşer.» Ama Hélène'e hangi seçim olanağı tanınmıştı? Onu sevmemi seçebiliyor muydu? Ya hiç varolmamamı? Beni tanımamış olmayı? Onu özgür bırakmak, gene onun yerine karar vermek demekti; istenci karşısında eylemsiz ve uysal kalmak, gene kendi yetkimle onun boyun eğmekten başka çaresinin bulunmadığı bir durumu yaratmak demekti. Oradaydı, uysal ellerimle bağlanmış, mutsuz bir sevgi içinde tutsak olmuştu. Onun da, benim de isteğimiz dışında.

«Ya sonra?» dedim. «Onu sevmeden evlenmeme izin vermez. Yalan mı söylemeliyim?»

«Sana öğüt veremem,» dedi annem üzüntüyle.

Çocukken bize yalan söylememeyi öğretmek için çok uğraşmıştı; ama şimdi o da hiçbir şeyden emin değildi: Ne sakınganlıktan, ne hayırseverlikten, ne de doğruluktan. Niye yalan söylemeyeyim? Bu düşünce yavaş yavaş beni sarıyordu. Seni özgür bırakamıyorsam, yalnızca varoluşum bile seni bir baskı altına sokuyorsa, sana zorla-

dığım bir duruma niye egemen olmayacaktım? Senin yerine karar vermek zorunda kalıyordum: Öyleyse yalnızca yüreğimin sesini dinlemem yeterliydi. Seni sevmeyi diliyordum: Seni seviyordum; mutlu olmanı istiyordum: Sana mutluluk verecektim. Hem sonra, yalan, gerçekliğin küstah gücüne kafa tutmamı sağlayacak tek silahtı. Niye senin gözlerinde, kendi isteğim dışında olduğum gibi inatçı, budala ve taşyürekli kalacaktım? Sözlerime, davranışlarıma biçim vererek senin yazgını değiştirebilirdim.

O akşam Paris'i büyük bir kutlama havası sardı; insanlar şarkı söylüyor, gülüyor, sevgililer birbirlerine sarılıyorlardı: Çekoslovakya'yı Almanlara vermiştik ve dünyaya barış ilan ettiğimizi söylüyorduk.

«Memnun musun?» dedi bana Paul. «Bu utanç verici anlaşmalara olanak verenler senin gibi insanlar işte.»

Laurent ve Jardinet ile birlikte tuvaletteydim; ellerimi yıkıyordum; Paul ile Masson öfkeyle tepeden tırnağa süzüyorlardı bizi.

«Bu anlaşmalar barış demektir,» dedi Laurent. «Kendi gerçekleştirdiğimiz bir barış. Savaşmak istemediğimiz için, savaş olanaksızlaştı.» Gençti. Coşkusu beni rahatsız ediyordu.

«Barışçılığınızla bir burjuva oyununa geliyorsunuz,» dedi Paul. «Savaştan kaçınma gerekçesiyle, size her türlü barışı yutturuyorlar.»

«Devrim gerekçesiyle, bizi her türlü savaşa sürükleyeceksiniz,» dedi Jardinet.

«Çünkü biz devrimciyiz,» dedi Masson. «Siz devrimden korkuyorsunuz.»

«Hayır,» dedim. «Ama onu bir dünya savaşı pahasına elde etmek istemiyoruz. Çok pahalı olur o zaman.»

«Hiçbir zaman pahalı olmaz.» Paul aşağılayıcı bakışlarla baktı bana. «Hiçbir zaman bir yere varamazsınız, çünkü ödemeye hazır değilsiniz.»

«Başkalarının kanıyla ödemek kolay.»

«Başkalarının kanı bizim kanımızdır, bu aynı şeydir,» dedi Paul.

«Bir sona erişmeyi istiyorsanız, geçilen yollar önemli değildir,» dedi Masson. «Biz istemeyi biliyoruz.»

«Belki istemeyi biliyorsunuzdur da, ne istediğinizi bilmiyorsunuzdur,» dedim. «İnsanların yaşamlarına bunca düşük bir değer biçiyorsanız, onların mutlulukları ve onurları için dövüşmenin ne anlamı kalır?»

«Sen bir işçi değilsin,» dedi Paul. «Bu yüzden partide kalmadın. Bu yüzden burjuvaziyle aynı saftasın.»

İşçi değildim, bunu biliyordum; ama bu Paul'ün haksız olmasını önlemiyordu. Eğer insanlar sakınılmadan elden ele geçirilecek gereçlerse, niye gelecekleri için tasa duyuluyordu? Eğer bunca kıyım ve zorbalığın böylesine az bir ağırlığı varsa, adalet ve dirliğin ne önemi vardı? Onların bu körükörüne savaşlarını bütün kalbimle yadsıyordum. Ama içine saplandığımız bu barış gözlerime bir utku ışığı gibi de görünmüyordu.

Hélène atölyenin kapısında beni bekliyordu. Yüzü sevinçle ışıldıyordu.

«Doğru mu?» dedi. «Gerçekten doğru mu bu? Barış oldu mu?»

«Oldu,» dedim. «Hiç olmazsa bir süre için.»

Kolumda yürürken, bütün öteki kadınlar gibi gülüyordu.

«Ne olursa olsun, gidip Çekler uğruna ölmek çok aptalca olacaktı.»

Viyana'da, sokaktan geçenlerin eğlenen bakışları altında Yahudiler parmaklarını yakan asitlerle kaldırımları temizliyorlardı; bunun uğruna ölecek değildik; her gece Prag'da boğulmuş tabanca sesleriyle intihar olaylarını da durduracak değildik; çok geçmeden Polonya köylerinde çıkacak yangınları da önleyecek değildik. Ölmeyi niçin istemediğimiz konusunda nedenler ileri sürmekle uğraşırken, niçin hâlâ yaşadığımızı öğrenmeye zahmet ediyor muyduk?

«Yoksa sevinmiyor musun?» dedi bana Hélène. «Oysa savaştan yana değildin.»

Ne savaştan, ne de barıştan yanaydım. Hiçbir şeyden

yana değildim. Yalnızdım. Ne sevinebiliyor, ne de kızabiliyordum. Kendi özsuyumu binlerce ödünç özsuyla besleyen yapışkan köklerle dünyaya çivilenmiş, üstüne çıkabilmek, onu yıkabilmek, yeniden yapabilmek için kendimi ondan kurtaracak güçten yoksun kalmış, yalnızca kendi öz varlığıma tanıklık eden bu umutsuz bunalımla dünyadan kopmuştum.

«Ne istediğimi bilmiyorum artık,» dedim belli belirsiz.

«Ben öyle mutluyum ki,» dedi Hélène. «Çok korkmuştum, yeniden doğmuş gibiyim.» Parmaklarımı okşadı: «Seni alıp uzaklara, tabancalarla tüfeklerin altında bir çukura gönderebilirlerdi. Can çekişmekten beter olurdu bu, sevdiğin erkeğin her an tehlikede olduğunu düşünmek.» Gülümsedi bana: «Yoksa sen kendini Çekler yüzünden suçluyor musun?»

«Canlarını kurtardıkları için sevinen bütün bu insanları gördükçe tiksiniyorum.»

«Ben onları anlıyorum,» dedi Hélène. «Öldükten sonra cömert, kahraman, ya da başka birşey olmanın ne yararı var? Uh! Ölmek beni ürkütüyor!»

«Ölmek beni ürkütüyor!» Uzun, kıvrak adımlarla yürüyordun, giysinin eteği güneşten yanmış dizlerine değip geçiyordu; senin ölebileceğin kimsenin aklıma gelmezdi. Bana sokuldun:

«Senin ölmen benim için daha da ürkütücü.»

Beni seviyordu; yanında kalabildiğim için mutluydu. Mutluluğunu bozmak istemedim. Gülümsedim, neşeyle konuştum. Bütün Paris'i dolaştık, Place Médicis'de dondurma yedik. Ilık bir geceydi. Saint-Jacques sokağının köşesindeki küçük basamaklara oturduk. Hélène başını omuzuma koydu.

«Sence çok gencim, öyle değil mi? Seni yeterince anlayamıyorum?»

Saçlarını okşuyordum. Düşünüyordum. Ne isteyeceğimi bilmiyordum artık. Yaptığım her şeyin sonu kötü bitmişti. Demek ki şöyle ya da böyle davranmanın önemi yok-

tu. Sevildiğine inanmasını istediğime göre, duymayı istediği sözcükleri söylemekten başka çarem yoktu.

«Son iki yıl içinde büyüdün,» dedim. Sonra ekledim: «Sana karşı olan duygularım da büyüdü.»

«Öyle mi?» dedi. Elimi sıktı: «Bana eskisinden daha çok bağlı gibisin.»

«Biliyor musun, sana gereksinim duymadığımdan yakınırdın: Öyleydi. Ama sen bu gereksinimi yarattın. Şimdi, benim için gereklisin.»

«Ben mi? Senin için gerekli miyim?» dedi.

«Gereklisin, çünkü seni seviyorum,» dedim.

Kollarımdaydın; oysa bu korkakça barış kutlamaları yüzünden ve sana yalan söylediğim için benim yüreğimde bir ağırlık vardı. İsteğim dışında varolan ve yalnızca duyduğum acı dolayısıyla ayrı düştüğüm her şeyin altında eziliyordum. Hiçbir şey kalmadı. Kimse yok o yatakta; önümde bir hiçlik uçurumu var. Boşlukta, gözden yiten şeylerin ötesinde, yalnızca bu acı beliriyor. Yalnızım. Yalnız başına varolan o acıyım ben, isteğim dışında; bu körükörüne varoluş içinde yokoluyorum. İsteğim dışında, gene de yalnızca kendi yüzümden. Varolmayı yadsıyorum: Varoluyorum. Varolmaya karar veriyorum: Varoluyorum. Yadsı. Karar ver. Varoluyorum. Gün doğacak.

VI

Orada, tunçtan bir aslanın bekçilik ettiği, kestane ağaçları dikili bu caddelerden birinin sonunda, annesiyle babasının arasında otuyordu Jean. Varlığı bu caddeye dek yayılıyor, tüm dünyaya yayılıyor; dünya onunla sonsuza dek biçim değiştiriyor; onun dünyası bu. Zengin, uyumlu, baştan başa büyük bir sevinç dalgasıyla kaplı. Hélène katlanır iskemlesiyle boya gereçlerini toplayarak kolunun altına sıkıştırdı. Çok hızlı yürümemeliydi, oraya erken gidip de Monsieur Blomart ile burun buruna gelmek korkunç birşey olurdu. Saat iki. Birkaç dakika sonra onun sesini duyacağım. «İyi çalıştın mı?» Yarın geceye dek. Artık Pazar günlerini seviyorum. Bu geceyi onun kollarında geçireceğim. Seviyor beni. Bir vitrinde duran aynaya gözlerini süzerek baktı ve perçemini düzeltti; saçlarının rengi, burnunun biçimi, bunlar hep önemli olmuştu; çünkü onun sevdiği yüzdü bu.

Eve yaklaştı. Blomart ve Oğlu, Basımevi. Zile bastı; bir çınlama işitildi ve kapı açıldı. Merdivenlere bir küf kokusu sinmişti. Jean bu merdivenlerden çıkar, bu kokuda soluk alırdı. Koku gene aynı kokuydu, mavi halı da oradaydı; ama pembe yanaklı, uslu çocuk ortada yoktu artık. Gene de, geçmiş sanki fazla uzak olmayan bir yerde, Şangay ya da İstanbul'dan daha yakında, hâlâ varolmakta gibiydi. Jean atölyenin kapısını açıyor, tiksintiyle eve çıkıyordu. Bensiz ne güzel yaşıyordu! Hiç tanımayabilirdi beni. Bir an için Hélène'in yüreğinde bir gölge dolaştı; bastığı yer daha az sağlam gibi geldi ona. Parmağıyla daire kapısının ziline dokundu.

«Böyle buyrun, efendim.»

Oda hizmetçisi ortadan yokoldu. Hélène büyük salona giden basamakları indi. Içi sevinçle doldu. Jean oradaydı, üzerinde fincanlar bulunan çay masasının başında, annesinin yanında oturuyordu. Billur bir vazoyu kocaman, yapma laleler doldurmuştu.

«İyi günler, Madame.»

«İyi günler, Hélène.»

Hélène elini geri çekti.

«Tırnaklarımın içine boya doldu, çünkü bütün sabah çalıştım.» Jean'a gülümsedi: «Merhaba.»

«Kahve hazır,» dedi Jean; gülümsedi: «Küçük bir kadeh konyak ister miydin?»

«İyi olur,» dedi Hélène. Madame Blomart'ın yanma oturdu. Onun annesi. Jean'ın yaşamını birisine borçlu olduğunu düşünmek tuhaftı. Varolmayabilir miydi acaba? Madame Blomart bir koltukta oturmuş, ayaklarını altına almış, eliyle ayak bileğini tutuyordu.

«Niye böyle şaşırmış gibi bakıyorsun?» dedi Jean.

Hélène biraz utanarak güldü. Jean'ın onun aklından geçenleri okumasına alışamıyordu.

«Onun annesi olduğunuza bir türlü inanamıyorum,» dedi Madame Blomart'a.

«Çok uzun boylu da ondan,» dedi Madame Blomart. Bir çeşit mutlu şaşkınlık içinde oğluna bakıyordu. Bu da tuhaftı: Özel bir tanımlama yapılabiliyordu onun için. Uzun boylu. Esmer. Otuzunu biraz geçkin. Port Salut'de ilk gördüğünde Hélène'e böyle gözükmüştü.

«Öğleden sonra ne yapacaksınız?» dedi Madame Blomart.

«Marcel ve Denise ile birlikte yürüyüş yapacağız,» dedi Jean. «Hélène Hayvanat Bahçesine gitmek istiyor.»

«Öyle eğlenceli ki,» dedi Hélène.

«Eğlenceli olmayacak tek şey, Denise'e romanı konusunda ne düşündüğümü söylemek zorunda oluşum,» dedi Jean.

«Tam olarak ne diyeceksin?»

«Sen de okudun; ne söyleyebilirim? Hiç umut yok.»

«Fena değil,» dedi Madame Blomart.

«Fena değil,» dedi Jean tatlı bir sesle. «Geçen gün yediğimiz kokmuş sazan balığı için de 'fena değil' demiştin.»

«Zavallı Denise! Evdeki dâhi olmayı öyle aklına koymuştu ki,» dedi Hélène.

«Çalışırsa belki başarır,» dedi Madame Blomart.

«Çalıştı,» dedi Jean. «Deli gibi çalıştı. Her sabah saat altıda kalkıyordu, kimseyle görüşmüyordu.» Annesine biraz tasayla baktı: «Sence, benden açıkça görüşlerimi söylememi istedikten sonra, bu işi sürdürmesini söylemem dürüstlük olur mu?»

Hélène'in yüreğine birşey saplandı. «Bana hiç böyle ciddi biçimde akıl danışmaz,» diye düşündü.

«Onu başka birşeye yöneltemez misiniz?» dedi Madame Blomart.

«Siyaset,» dedi Jean. «Ama artık ona yetmiyor bu. Yeteneği olmaması çok yazık. O zaman her şey yoluna girerdi.»

«Yazık,» dedi Madame Blomart. «Gözüpek bir kadın.»

«Bir sürü erdemi var,» dedi Hélène. «Ama işin üzücü yanı, kimse bunlardan dolayı onu kutlamıyor.»

«Bence sevimli,» dedi Madame Blomart içinden gelerek.

«Ama romanı çok sevimsiz,» dedi Hélène. «Kocasının kişiliği altında ezilen bir kadın yaratmış. Her şeyi hiçleyen o büyük dâhi de gülünç. Acaba Marcel'i gerçekten böyle mi görüyor?»

«Marcel geçimsiz bir insan,» dedi Madame Blomart. «Nasıl davranıyor? Anlaşılmaz bir tutum!»

«Düzeliyor,» dedi Jean. «Schlosberg'in dekorasyonunu yapmayı kabul etti. Biraz para kazanacak.»

«Hem sonra, bütün istediği rahat bırakılmak,» dedi Hélène. «Ne olursa olsun, Denise ondan vicdanına aykırı davranmasını isteyemez.»

«Vicdanı ona Denise'in de varolduğunu söylemeli,» dedi Madame Blomart. Yanakları biraz kızarmıştı: «Ahlâk-

sal kaygılara kapılmak güzel birşey, ama bunu yalnızca işimize gelenlerle sınırlandırırsak, çok rahat oluyor.»

«Ama niye başkalarının bizim üzerimizde hakları olsun?» dedi Hélène. «Bunu hiçbir zaman anlayamadım.»

«Haklar sözkonusu değil,» dedi Jean. «Onlar zaten var.»

«Evet,» dedi Madame Blomart. «Görmemek için insan kör olmalı.»

Hélène önce ona, sonra Jean'a baktı. «Ben herhalde körüm,» diye düşündü canı sıkılarak.

Jean kalktı.

«Eh, şimdi gidip görevimi yerine getirmeliyim.» Annesinin üzerine doğru eğildi. Papuçlarından birini eline alarak: «Ne de güzel pabuçların var,» dedi.

«Jean!» diye haykırdı Madame Blomart üzüntüyle.

Jean yılan derisi pabucun topuğuna gizlenmiş yükselticiye dokundu.

«Uzun boylu bir kadın olma isteğini hiçbir zaman yenemeyeceksin,» dedi.

«Çok ayıp,» dedi Madame Blomart.

«Al,» dedi Jean, «malını geri veriyorum.» Annesini öptü: «Çarşamba günü görüşürüz. Tasarılarımızı Hélène ile konuşacağım.»

«Ne tasarıları?» dedi Hélène yeniden bulvara çıktıklarında.

«Anlatacağım.» Jean onun omuzuna dokundu: «Bugün çok güzelsin.»

«Ne tasarıları?» diye yineledi Hélène.

«Ne meraklısın!» dedi Jean. «Eh, söylüyorum. Annem uzun bir süreden beri kendime sorduğum bir soruyu sordu bana: Biz niye evlenmiyoruz?»

«Evlenmek mi!» dedi Hélène. Diliyle dudaklarını ıslattı. Her gece onun kollarında, her sabah uyanınca onun yüzü. Ama bir duadan bile daha yersiz bir sevince kendisini kaptırmak istemiyordu. «Sen evlenmekten hiç hoşlanmıyordun.»

«Niye hoşlanmayayım?» Jean gülümsedi: «Seni mutsuz etmem.»

«Çok iyisin,» dedi Hélène.

«İyi değilim, seni seviyorum.»

«Beni sevdiğin için iyisin.» Kuşkuyla baktı ona; öyle sevecen, öyle cömertti ki! Acaba Jean yalnızca onun iyiliğini mi düşünüyordu?

«Ayak bağı olmaktan korkarım,» dedi.

«Küçük budala!» dedi Jean. «Birden çok alçakgönüllü oluverdin.» Hélène'in elini avucuna aldı: «Evlenmeye karar verelim mi, ne dersin?»

«Verelim,» dedi Hélène sevinçle. Ağzını gülmekten, gözlerini parlamaktan alıkoyamıyor, yüreğine sevinç doluyordu. Jean gülümsüyordu. Bir süre hiçbir şey söylemeden yürüdüler; birbirlerini seviyorlardı, söyleyecek hiçbir şey yoktu.

«Marcel çok şaşıracak,» dedi Jean.

Merdivenlerden çıktılar. Kapının üstünde bir kâğıt vardı: «Hızlı vurun.» Zil hiçbir zaman çalmazdı. Jean kapıyı vurdu; Denise açtı. Başındaki ufak şapkayla vual ona bir hanımefendi görünümü vermişti; elinde eldivenleriyle çantası vardı.

«İçeriye girmeyin,» dedi. «Ortalık darmadağınık.» Yüzünü buruşturdu. «Bu batakhaneyi düzeltmek olanaksız.»

Terbiyeli ağzında, çirkin sözcükler kaba ve iğreti kalıyordu.

«Marcel bizimle gelmiyor mu?» dedi Jean.

«Yemekte buluşacağız. Satranç oyununu kaçırmak istemedi.»

«Gene her zamanki gibi iddialı mı?»

«Şampiyon olmayı kafasına komuş,» dedi Denise sert bir sesle.

Kıvrılan merdivenlerden ağır ağır indiler. «Bu kötü bir başlangıç.» diye düşündü Hélène. Vualin altında Denise'in yanakları yer yer kızarmış, ağzının kenarları sarkmıştı.

«Sizi taksiyle götüreceğim,» dedi Denise. Eliyle işaret

etti; kaldırımın kenarına bir taksi yanaştı: «Lütfen bizi Vincennes Hayvanat Bahçesi'ne götürür müsünüz?» dedi, taksi sürücüleri ve garsonlarla konuşurken kullandığı notalı sesiyle. Sonra sesi gene sertleşti: «Marcel para kazanmaya karar verdiğine göre, bundan hemen yararlanalım.»

«İşleri iyi gidiyor mu?» dedi Jean.

«Harika. Ev badana ediyormuş gibi kartonlarını boyaya buluyor, sonra da büyük bir soğukkanlılıkla tahtalarını alıp ortalığı darmadağın etmeye gidiyor.»

«Ama iyi para kazanıyor,» dedi Jean.

«Öyle çok kazanıyor ki, sanki yoksulluktan hiç yakınmamışım gibi geliyor bana,» dedi Denise. Ağır bir sessizlik çöktü. Denise dalgın bir gerginlik içinde boşluğa bakıp duruyordu. Hélène mutsuzluğun ne korkunç olduğunu anımsadı; insan bu dünyada öyle yalnızdı ki!

«Size her şeyi göstereceğim,» dedi Hélène küçük giriş kapısından geçerlerken. «Akvaryumu, papağanları, yırtıcı hayvanları, kanguruları. Görmek istiyor musun?»

«Elbette,» dedi Jean. «Hayvanlara bakmayı severim.»

Hélène gülümsedi. Flamingoların, zürafaların, domuzların ve karınca-yiyenlerin resimlerini çizmek için buraya sık sık gelirdi. Öğle saatlerinde, bir dilim ekmekle et yerken Paris'i görebilmek için maymun kayasının tepesine tırmanırdı. Güzel günlerdi onlar. Kırmızı işaretli günler. Ama o zamanlar, mutluluk anlarında bile eksik olan birşey vardı.

«Bekleyin, ayı balıklarına vermek için biraz balık alacağım,» dedi Jean. «İçinde canlı balıkların kıvrandığı bir sepetin durduğu tezgahın arkasındaki satıcı kadının yanına gitti; ona birşeyler söyledi; kadın gülmeye başladı. İnsanlar ondan hep hoşlanırlardı. Belki de onlara bakarken, onlarla konuşurken takındığı babacan tavrından ötürüydü bu.

«Birazını size vereyim mi?» dedi Denise'e.

«Hayır, teşekkürler,» dedi Denise.

Jean ufak bir balığı kuyruğundan yakalayarak beton

setten aşağıya salladı; çeneleri açık, kocaman, bıyıklı bir ayı balığı doğruldu, oburca bir ses çıkararak dimdik sıçradı. Jean elindeki balığı geri çekti.

«Parmaklarını kaptıracaksın,» dedi Hélène. «Korkma,» dedi Jean.

Yeniden aynı oyuna başladı. Öyle kaygısız, öyle neşeli görünüyordu ki! Eskiden hep düşünceli olurdu. «Beni seviyor,» diye düşündü Hélène. Elindeki balığı bırakınca, ayı balığı onu havada yakaladı.

«Tuhaf hayvan,» dedi ciddi bir sesle.

«Bütün hayvanlar tuhaftır,» dedi Hélène.

Jean'a gülümsedi. Jean seviyordu onu. Artık hiçbir boşluk, hiçbir kararsızlık duygusu yoktu içinde. Hélène artık nereye gideceğini. ya da kalmanın neye yaradığını düşünmüyordu. Sanki yeryüzünde kendisine özgü bir yer ayrılmış, kendisi de buraya tıpatıp uymuştu: Başı onun omuzunun yüksekliğinde, yapma kayalarla dolu, yırtıcı hayvanların ağır kokusuyla goncaların taze kokusunun birbirine karıştığı büyük parkın ortasında, hemen onun yanındaki yer. «Evleneceğiz.»

«Eh, bizi hiçbir şeyden geri bırakmadın,» dedi Jean.

«Ama şimdi Hayvanat Bahçesini benim kadar biliyorsunuz,» dedi Hélène. Çocukların pembe ve yeşil renkli gazozlar içtikleri bir kulübenin yanında, turuncu çizgili bir tentenin altında oturuyorlardı. Hélène bu tozlu sergiyi seviyordu: Çeşitli biçimlerde şekerler, meyankökleri, çikolatalar, bir sopanın ucunda tıpkı şekerlemeler gibi koskocaman bir demet halinde sallanan balonlarla aynı renklerdeki içeceklerle dolu kavanozlar.

«Güzel bir suluboya resim olur,» dedi.

«Evet,» dedi Denise. Bakışları, sanki görünmez nesnelermiş gibi, kavanozlarla balonları delip geçiyordu. Hélène, Jean'a bir göz attı; dalgın bir görünüşle kahvesini yudumluyordu, ama vaktin gelip çattığını o da biliyordu.

«Verdiğiniz sözü anımsıyor musunuz?» dedi Denise.

Jean soru dolu bakışlarla baktı ona.

«Romanım konusundaki görüşlerinizi söyleyecektiniz bana. Okuyup bitirdiniz mi?»

«Evet,» dedi Jean.

«Öyleyse?»

Çok kısa bir sessizlik oldu. Denise'in gülümsemesi dudaklarında donakaldı.

«Sürükleyici,» dedi Jean. «İyi yanları çok.» İfadesi Hélène'i bile aldatacak kadar açık ve dürüsttü: «Ne var ki, biraz acemi çalışması... bu da kaçınılmaz birşey. Galiba ayakkabı yapmayı öğrenir gibi, roman yazmayı da zamanla öğreniyor insan. Daha bu sanatın inceliklerine varamamışsınız.»

«Yani tam olarak ne demek istiyorsunuz?» dedi Denise. Elmacık kemiklerinin üzerleri kızarmıştı; sesini soğukkanlı tutabilmek için çaba harcıyordu.

«Çok açıklama yapmışsınız,» dedi Jean. «Hiçbir şeyi çizerek göstermemişsiniz. Söyleyeceğiniz birşey var, ama bunu nasıl söyleyeceğinize fazla özen göstermemişsiniz. Romandan çok bir günceden alınan parçaları andırıyor.»

«Ama ben Sabine'i çizerek göstermeye çalıştım, sonra Eloise...»

«Onlarla ilgili olarak ne düşünülmesi gerektiğini anlatmışsınız; karakterlerini çizmemişsiniz. Karakterler son derecede soyut. Sonra bir öykü kurmaya da çalışmamışsınız.»

Denise özentili bir dikkatle sigara yaktı.

«Kısacası, her şeye baştan başlamam gerekiyor,» dedi.

«Doğrusu, öyle; ya da pek farketmez denebilir.»

«Bu kadar işe yaramaz olacağını sanmıyordum.»

«İşe yaramaz... değil. Bir ilk çalışma.»

«Evet.»

Bir an sessizlik içinde sigarasını içti. Denise ile acı gerçekler örtülemiyordu; her zaman olaylarla karşı karşıyaydı.

«Sizce baştan başlamaya değer mi? Bir gün bir yere varabilir miyim dersiniz?»

«Birşey söyleyemem,» dedi Jean.

«Kehanette bulunmanızı istemiyorum,» dedi Denise. «Yalnızca edindiğiniz izlenimi...»

Jean duraksadı. Hélène kaygıyla onun dudaklarına bakıyordu. Jean her zaman doğruyu söylerdi.

«Bence siz daha çok deneme yazmaya yatkınsınız,» dedi Jean. «Gerekli olan, kendinizi dile getirebilmeniz için en uygun yolu bulmak.»

Denise birden vualini yüzüne indirdi.

«Sanırım benim için neyin uygun olduğunu anladım,» dedi. «Çok teşekkürler.» Ayağa kalktı. «Marcel bizi bekliyordur, gitsek iyi olur.»

«Böyle karşılamayın,» dedi Jean. «Başarının ilk çabada kazanılması çok enderdir. Önemli olan, yazmayı gerçekten isteyip istemediğinizi bilmek...»

Denise hiçbir yanıt vermedi; hızlı hızlı yürüyordu; bir taksinin yanına gitti.

«Place Saint-Germain-des-Prés.»

Otomobilin bir köşesine büzülüp gözlerini sürücünün ensesine dikti; bütün yüzü çökmüştü, görgülü davranmaya çalışmıyordu bile; her zaman öyle terbiyeli, öyle güler yüzlü olan Denise. Sabrı gerçekten tükenmişti herhalde.

«Geldik,» dedi Jean.

Denise başını çevirerek bir çeşit şaşkınlık içinde ona baktı.

«Buyrun,» dedi Jean kapıyı açarak.

Denise indi, sürücüye parasını ödedi ve döner kapıdan içeri girdi.

«Onu allak bullak ettin!» dedi Hélène.

«Ama niçin bana akıl soruyor?» dedi Jean biraz öfkeyle. «Hep aynı şey. Hep...»

İçeriye girdiler. Marcel salonun arkalarında oturuyordu; gülümsüyordu.

«Sabırsızlık içinde sizi bekliyordum,» dedi. «Kurt gibi acıktım.»

«Biz de öyle,» dedi Jean. «Hélène hiç acımadan bizi maymunlardan timsahlara, timsahlardan akbabalara sürükledi.»

«Yazık ki siz yoktunuz,» dedi Hélène.

«Bari oyun iyi gitti mi? Kazandın mı?» dedi Jean.

Marcel kıs kıs güldü.

«Gittikçe daha iyi oynuyorum,» dedi. Yemek listesini Hélène'e uzattı: «Ne yemek istersiniz?»

Hélène şaşkınlık içinde listeyi inceledi; hepsini yemek istiyordu.

«Ben ellerimi yıkayacağım,» dedi Denise.

«Önce ne yiyeceğini söyle,» dedi Marcel.

Denise omuzlarını silkti.

«Ne olsa yerim.»

«Ben kazciğeri yiyeceğim,» dedi Hélène. «Sonra da biftek mi, piliç mi yiyeceğime karar veririm.»

«Hem biftek, hem piliç yiyin,» dedi Marcel.

«Yo, olmaz,» dedi Hélène şaşırarak.

«Niye olmasın? Can atıyorsunuz buna.»

«Öyle ya, niye olmasın?» dedi Hélène.

Çantasını alarak aşağıya indi. Kapıyı iterek açtı; Denise bir aynanın önünde oturuyordu, vualini kaldırmış, kendisine bakıyordu; içinde sürüp giden umutsuz bir kavgaya dalıp gitmişti.

«Maymuna benzemişim,» dedi Hélène.

Denise'in gözleri seğiriyordu; elini dudak boyasına doğru uzattı ve makina gibi dudaklarına sürdü; Hélène huzursuzca saçlarını taramaya koyuldu; söyleyebileceği hiçbir şey yok gibiydi, konuşmak bile yersiz kaçacaktı; ama sessizlik her an daha boğucu oluyordu. Birden paniğe kapıldı. «Eh! Böylesi daha iyi.» Koşarak merdivenleri çıktı. Arkasından Denise ölçülü adımlarla geliyordu.

«Yemekler geldi,» dedi Marcel.

Masa örtüsü Şam işiydi; buz kabının içinde uzun boyunlu bir şişe duruyordu. Hélène'in tabağında mantarlarla süslü kocaman bir pembe kazciğeri dilimi vardı.

«Oh, kazciğeri,» dedi Hélène kendinden geçerek.

«Çünkü bu gece birşeyi kutluyoruz,» dedi Marcel. «Jean bana müjdeyi verdi.» Kadehleri doldurdu: «Ne der-

sin?» diye sordu Denise'e. «Sence Jean iyi bir koca olur mu?»

Denise yüzünü buruşturdu.

«Belki,» dedi. «Sanırım bazı çiftler mutlu oluyor.»

Makyajını tazelememişti; yalnızca dudakları kıpkırmızıydı; yüzünün sarımsı solgunluğunda gözleri taş gibi parlıyordu.

«Gelecekteki evinizin şerefine içiyorum,» dedi Marcel.

«Satranç şampiyonluğunun şerefine,» dedi Jean.

Kadehlerini tokuşturdular. Hélène başını eğmiş, tabağına bakıyordu; Denise'in cansızlığı onu dondurmuştu.

«Yemiyor musun?» dedi Marcel.

«Miğdemi bulandırıyor,» dedi Denise. Dalgın dalgın sırayla Marcel'e, Jean'a ve Hélène'e baktı: «Buradayız ve kazciğeri yiyoruz,» dedi.

«Bu kazciğerinden iyisi can sağlığı,» dedi Jean şakayla.

«Tabağını Hélène'in önüne koy, kolayca hakkından gelir,» dedi Marcel.

«Hastalanır sonra,» dedi Jean.

«Sağlamdır o,» dedi Marcel; kazciğeri dilimini Hélène'in tabağına aktardı: «Onu yemek yerken izlemeye bayılıyorum.»

«Teşekkürler,» dedi Hélène zoraki bir sesle.

Marcel'in kahkahası Denise'in yüzüyle acı bir çelişki oluşturdu. Marcel oldukça keyifli görünüyordu.

Hélène Jean'a baktı. O da kaygıyla Denise'e bakıyordu.

«Burası güzel bir yer,» dedi Hélène sessizliği bozmak için.

«Değil mi? Dekorasyonu yapan herif işini biliyormuş,» dedi Marcel. «Dokunulmamış bir santim bırakmamış.»

Duvarlar mozaikten balık, kuş ve palmiye resimleriyle kaplıydı.

«Senin dekorlarını görmeyi isterdim,» dedi Jean. «Galiba iyi gidiyor.»

Marcel gülmeye başladı.

«Elbette. Onları memnun etmek çok kolay.»

«Ya! Sence kolay, öyle mi?» dedi Denise; bir düşten uyanıyor gibiydi.

«İlgi uyandırmak çok kolay,» dedi Marcel.

Denise alayla gülümsedi:

«Satranç da ilginç, öyle değil mi?»

«Hem de nasıl,» dedi Marcel. Jean'a doğru döndü: «İşte o salt yaratıcılık.» Parmağıyla başını gösterdi: «Her şey buradan çıkıyor. Satranç tahtası varolmuyor, yalnızca bir nirengi noktası. Her neyse, yakında gözlerim kapalı oynayabileceğim.»

Denise parmak uçlarıyla masaya vuruyordu.

«Schlosberg tam olarak ne dedi?»

«Bir ressam pençesini bir bakışta tanıdığını söyledi,» dedi Marcel kocaman elini sevinçle uzatarak.

Denise hırçın bir kahkaha attı.

«Ama ben nasıl bir yazar değilsem, sen de bir ressam değilsin,» dedi.

«Schlosberg'in memnun olması çok iyi,» dedi Jean onları yatıştırmak için.

Denise gözlerini ona dikti.

«Evet, metelik bile vermiyorsunuz,» dedi yüksek sesle. «Sizin sendikanız var. Marcel'in satrancı. Hélène için de siz varsınız. Ama benim...» dedi hafifçe hıçkırarak, «benim hiçbir şeyim yok.»

Bir sessizlik oldu. Denise gözlerini çevirerek parmaklarıyla bir ekmek lokmasını ufalamaya başladı.

«Garson!» dedi Marcel. «İkinci yemekler.»

«Marcel'in satrancı var. Benim için de Jean var,» diye içinden yineledi Hélène. Jean'a baktı. Yalnızca o. Yeterli miydi? Bal ve kakao kokusu dolu geçmiş yeniden çevresini sarar gibi oldu; eski bunalım oradaydı, yeniden onu yakalamaya hazır bekliyordu.

«İşte, önce piliç geldi,» dedi Marcel.

Garson masaya madeni kapaklı bir tabak koydu. Kapağı kaldırdı ve Hélène kendinden geçerek bezelyelerden yükselen kokuyu kokladı. Geçmiş bir anda silinip gitti.

«Ye,» dedi Marcel Denise'e. «Senin derdin yememek.»

Denise bir kaşık suda boğacakmış gibi baktı ona. Hélène ile Jean kaygı içinde bakıştılar.

«Ama ben ciddi söylüyorum,» dedi Marcel. «Kişinin ben'ine erişebilmesi için yemek yemekten daha iyi hiçbir yol yoktur.»

Denise elinin tersiyle tabağı itiverdi; piliçle bezelyeler parkenin üstünde porselen kırıkları arasında ezildi.

«Yeter artık,» dedi Denise. «Yeter, yeter!» diye söylendi ayağa kalkarken. Kapıya doğru yürüdü.

«Ben onunla gidiyorum,» dedi Hélène.

«Git,» dedi Jean. «Gerektiği kadar da kal. Ben evde beklerim seni, bu gece de, yarın sabah da.»

Hélène içi sızlayarak baktı ona; haftada yalnızca bir Cumartesi, bir tek gece. Denise'in arkasından koşarak kolundan yakaladı.

«Sizinle geliyorum,» dedi. «İster misiniz?»

Denise yanıtlamadan birkaç adım yürüdü.

«Bu adam!» dedi. Durdu, bir duvara yaslandı: «Onu bir daha hiç görmek istemiyorum; hiç, hiç.»

Hélène onun kolunda sallandığını farketti.

«Burada durmayalım,» dedi. «Sizin eve gidelim.»

Denise anlaşılmaz birşeyler mırıldandı.

«Nasıl?» dedi Hélène. «Eve dönmek istemiyor musunuz?»

Sırtını duvara dayamış, gözlerini boşluğa dikmişti. Hélène ne yapacağına karar veremeden bakıyordu ona.

«Öyleyse gelin,» dedi birden. «Bir otelde oda tutarız. Yere yıkılacaksınız.»

Denise'i sürükleyerek karşı kaldırıma geçti. Tam karşıda bir otel vardı; hole kırmızı bir halı serilmiş, derin deri koltuklar yerleştirilmişti; bakır bir saksıda bir kaktüs vardı.

«Bu gece için bir odanız var mı? Tek kişilik bir oda?»

«Emma, hanımlara 7 numarayı göster,» dedi otel sahibi kadın.

Oda hizmetçisi anahtarı çengelden alarak kalın bir halıyla kaplı merdivenleri tırmandı. Bir kapıyı açtı.

«Burası iyi,» dedi Hélène hemen. Kapıyı kapadı: «Yatağa uzanın,» dedi Denise'e. «Dinlenin.»

Denise vualini çıkardı; şapkasını özenle masaya koydu.

«Hasta değilim,» dedi. Yatağın kenarına oturdu. «Hasta olsaydım, iyileşebilirdim. Hayır. Ama yaradılışımda eksik birşey var, bu da iyileşmiyor.» Hélène'e bir çeşit nefretle baktı: «Nasıl biri olduğumu söylesenize bana.»

«Ama sizde hiçbir eksiklik yok ki,» dedi Hélène.

Denise acı acı güldü.

«Söylemek istemiyor musunuz?»

Hélène'in yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı; korkuyordu.

«Ne olduğunu anlayacağım,» dedi Denise kafa tutarcasına.

«Denise, kendinize gelin,» dedi Hélène. Denise'in elini tuttu. Denise hızla çekti elini.

«Biliyorsunuz. Marcel'in benden niçin nefret ettiğini biliyorsunuz,» dedi. Titremeye başladı: «Geceleri yerde uyuyor, çünkü hiçbir şeyin ona değmesine dayanamıyor; her zaman da çok kibar; keşke beni dövse. Söyleyin: Niçin nefret ediyor benden?»

«Sizden nefret etmiyor,» dedi Hélène.

«Yalan söylemeyin,» dedi Denise öfkeyle. Çevresine bakındı: «Beni niçin buraya getirdiniz?»

«Dinlenebilesiniz diye,» dedi Hélène.

Denise'in gözleri kıvılcımlar saçıyordu.

«Dinlenmek!» Alnını kırıştırdı: «Buraya dost mu, yoksa düşman olarak mı geldiniz?» dedi üzgün bir sesle.

«Dostunuz olduğumu çok iyi biliyorsunuz,» dedi Hélène.

«Dostum!» dedi Denise. «Benim dostum yok. Kendimden tiksiniyorum.» Birden yatağa çökerek hıçkırınaya başladı: «Ben bir hiçim,» dedi.

Hélène onun gür kızıl saçlarını okşadı.

«Kendinizi böyle hırpalamamalısınız,» dedi. «İlk çabada başarıya varılmaz.»

«Biliyorum,» dedi Denise. «Söyleyecek hiçbir şeyim

yok. Hep biliyordum bunu. O zaman ben ne yapacağım?» Umutsuzluk içinde ağlıyordu. «Söyleyin bana: Ne yapacağım?» Hıçkırıyordu, hıçkırıkları gittikçe artıyordu; dudaklarının arasından uzun bir inilti koptu; başından ayaklarına kadar sarsılıyordu. Hélène kendisini Denise'in yanına atarak avucuyla onun ağzını kapattı.

«Ağlamayın,» dedi. «Sakin olun.»

Denise birden sustu.

«Öyle yorgunum ki,» dedi.

«Uyumaya çalışın,» dedi Hélène. «Ben burada kalacağım.»

«Teşekkürler,» dedi Denise. «Bağışlayın beni.»

Gözlerini yumdu. Hélène ışığı söndürüp yatağın kenarına oturdu. Kadife perdelerin arasından sarı bir ışık süzülüyordu. «O zaman ben ne yapacağım?» diye yineledi içinden. «Ne?» Denise'e baktı. Karışmış saçlarının altında yüzü alev alevdi. Bunca gözyaşı ve çekişmenin, bunca istek ve pişmanlığın ne yararı vardı? Yüreği buz gibi oldu. Denise'in yaşamı. Benim yaşamım. Kapkara bir denizin ortasında, bomboş bir gökyüzünün altında yokolmuş, çok geçmeden kocaman dalgaların içine gömülecek minicik adacıklar. «Benim için Jean var.» Ama bir gün o ölecek; sevgileri de ölecek. Düşünmeye bile katlanamadığı bu ıssız gece kalacak yalnızca. «Kendimi aldatıyorum,» diye düşündü Hélène. «Ben de, bile bile kendimi aldatıyorum.» Denise gibi, yatağa kapanıp ağlamak istiyordu.

Denise gözlerini açarak birden doğruldu.

«Ne yapıyorsunuz burada?»

«Bana gerek duyabilirsiniz diye düşündüm,» dedi Hélène.

«Kimseye gerek duymuyorum,» dedi Denise sertçe; elini alnına götürdü: «Bir düş görüyordum,» dedi.

«Gitmemi mi istiyorsunuz?» dedi Hélène.

«Evet,» dedi Denise. Kötü kötü baktı Hélène'e: «Uyurken baktınız bana.»

«Hayır, bakmadım,» dedi Hélène.

«Baktınız,» dedi Denise sert bir sesle. «Sizi burada istemiyorum.»

«Olur giderim,» dedi Hélène. Ayağa kalktı: «Yarın sabah gelirim,» dedi.

Denise yanıtlamadı.

«Yarın sabah görüşürüz,» diye yineledi Hélène.

Odadan çıktı ve kararsızlık içinde kapıya baktı. Sonra dönüp basamakları dörder dörder atlayarak aşağıya indi.

«Taksi! Sauffroy Sokağı.» Koltukta büzüldü. Yalnızca birkaç dakika daha. Kızıl saçların altındaki yüz alev alev yanıyordu. «O zaman ben ne yapacağım? Ne yapacağım?» diyordu ses. Birkaç dakika sonra ses susacaktı. Kendimi aldatıyorsam da boş ver; boş ver. Bu sürüp gidemez. Otomobilin penceresinden başını çıkardı. Clichy alanı. La Fourche. Camı vurdu.

«Burası.»

Merdivenleri tırmanıp zili üç kez çaldı. Kapı açıldı.

«Seni böyle erken beklemiyordum,» dedi Jean.

Hélène kendisini onun kollarına attı ve sessizce sarıldı ona.

«Denise'i ne yaptın?» dedi Jean.

«Bir otelde, yatağa yatırdım. Eve dönmek istemedi.» Hélène Jean'a daha sıkı sarıldı: «Çok korkunçtu.»

«Zavallı yavrum!» Hélène'in saçlarını okşadı. «Marcel gerçekten dayanılmaz gibi,» dedi. «Onunla tartışmaya çalıştım. Ama Denise'in insan aptallığının bir örneği olduğunu söylüyor; tutumunu değiştirmesi olanaksız.»

«Denise'in gerçekten çıldırıp çıldırmadığını merak ediyorum,» dedi Hélène. «Çok tuhaf davranıyordu. Neredeyse kovdu beni.»

«Çıldırmak yakışmaz ona,» dedi Jean.

«Neden?» dedi Hélène. Ondan ayrılarak soyunmaya başladı. Yatakta, Jean'ın kollarına sığınıp yatmak için acele ediyordu.

«Çünkü Marcel'in dediği gibi, hep çevreyi düşünür.

Şu romanı al: Aslında yazmayı değil, yazar olmayı istedi. İkisi başka başka şeyler.»

«Çevreyi düşünür...» dedi Hélène. «Ama ne olursa olsun, o da başkaları gibi: Marcel'in deyimiyle, varlığını kanıtlamaya çabalıyor.»

«Belki,» dedi Jean. «Gene de, iyi çabalamıyor.»

«Kim iyi çabalıyor ki.» dedi Hélène. «Sence ben iyi çabalıyor muyum?»

«Hiç değilse mutlusun,» dedi Jean.

«Ama belki de bir aldatmacadır bu,» dedi Hélène. Soğuk çarşafların arasma kayarak gülümsedi. Jean oradaydı. Hélène mutluydu. Bundan dolayı pişmanlık duymuyordu: «Marcel'in onu sevmediğini biliyor,» diye ekledi. «Onu bir daha hiç görmek istemediğini söylüyor.»

«Görecektir,» dedi Jean.

«Görmemesi gerekir,» dedi Hélène.

«Denise seviyor onu.»

«İşte bu yüzden görmemeli.»

Jean gülümsedi.

«Sen mi söylüyorsun bunu?»

«Evet,» dedi Hélène kızararak. «Beni sevmediğin zamanlar, seni elde etmeyi umuyordum.» Ona baktı: «Ama şimdi beni sevmeyecek olursan, başka türlü davranırım.»

«Ne yaparsın?» dedi Jean.

«Görürsün: Giderim.»

Jean onu kollarına aldı.

«Hiçbir şey görecek değilim,» dedi.

Hélène onu öptü, sonra kollarından ayrıldı.

«Çabuk gel,» dedi.

«Geliyorum,» dedi Jean. «Arkanı dön.»

Hélène duvara döndü. Jean'ın odada dolaşan ayak seslerini, giysilerinin hışırtısını, akan suyun sesini işitti. Geliyor. Gözlerini yumdu. Damarlarında yakıcı bir buğu dolaşıyordu; yakıcı, kör edici, onu geçmişinden, gelecekten ve ölümden ayıran bir bulut.

«Buradasın!» dedi.

Sımsıkı sarıldı ona; sıcacık, yumuşak, esnek ve sağ-

lam bir beden. Jean oradaydı, tüm varoluşuyla kollarının arasındaki o bedenin içindeydi. Gün boyunca kendisinden kaçmıştı. Düşünceleriyle, geçmişinde, annesinin ve Denise'in yanında, bütün dünyaya dağılmıştı. Oysa şimdi buradaydı, tenine bitişik, ellerinin, ağzının altında; onunla birlikte olmak için anılardan, umutlardan, düşüncelerden uzak olarak zamanın durduğu derinliklere kayıverdi Hélène: Milyonlarca kıvılcımın loşça aydınlattığı kör bir bedenden başka birşey değildi artık. Bana ihanet etme. Bedenimin çağırdığı bu bedenden uzaklaşıp gitme. Beni yalnız bırakma, yakıcı geceye kurban bırakma beni. Hélène inledi. Buradasın. Benim de burada olduğum kadar kesincesine. Senin için değil, benim için kıvranıyor bu ten; senin tenin. Buradasın. Beni istiyorsun, gereksiniyorsun. Ben de buradayım, zamanın paramparça olduğu alev alev bir doygunluk. Bu an sonsuzluğa kadar gerçek, ölüm ve sonsuzluk kadar gerçek.

VII

Gün doğacak. Saat dört kez vuruyor. Issız sokakların köşesinde saatlerin yelkovanları dönüyor; Laurent'ın uyuduğu odada da dönüp duruyor. Yara bütün akciğeri sarıyor, yüreğin gücü tükeniyor. Hafif hafif, çabalayarak soluyor. Bilinçsizce mi ölecek? Onu uyandırsam? Ama gözleri son ana dek açık kalsa bile, ölümü algılayamayacak. Ölümü; onun ölümü, gene de sonsuza dek ondan ayrı; ölümünü yaşamayacak. Gün doğmayacak.

Gün doğmayacaktı. Sessizlik. Gece. Konuşmaya karar ver; susmaya karar ver. Yorulmak bilmez fısıltı durdu. Acı sardı çevreyi. Sessizlik varoluyor. Başka hiçbir şey varolmuyor.

Ama bu ölüm düşü varolmakta. Ben, ölümü düşünen ben, varolmaktayım. Ölen o. Ben yaşıyorum. İki saat sonra Laurent: «Her şey hazır,» diyecek. Onu işiteceğim. Orada olacağım, onun karşısında; acı içinde kıvranarak, tüm benliğimle hem onun karşısında, hem başka bir yerde; kendimi yeryüzünden çekme, ya da yitip gitme olanağından yoksun olarak. *Ölmüş olmak. Artık hiçbir şeyi bilmemek. Cesedimin ağırlığını bilmemek.* Ama yaşıyorum. Biliyorum. Artık hep bileceğim.

Uyuşukluğun, o yılın bezgin tekdüzeliğinin içinde, biliyordum. Başımın üzerinde ilk lanetin ağırlığını duyuyordum; ona karşı savaşmama bile değmiyordu artık: Engel olmanın hiçbir yolu yoktu. Kayıtsızlık içinde kendimi talihin rastgele tehlikelerine göre oradan oraya sürüklen-

meye bıraktım: Bir isteğin, bir pişmanlığın, bir başkaldırının rastgele tehlikesine. Görmeden ilerliyordum; bir yere vardığım yoktu, gecenin içinde adımlarımı sayıyordum; önceden bilinemeyen bir yazgı yolumuzu şaşırtarak bizimle eğleniyor, biz de umutsuzca hangi batağa saplandığımızı anlayabilmek için gün ışığını bekliyorduk.

«Satranç oynamayı öğrenmelisin,» dedi bana Marcel.

Stüdyonun balkonundan eğilmiş aşağıya bakıyorduk; altımızda güneşte parlayan damları, biraz uzakta da mavi bir sisin ortasındaki Sacré-Coeur kilisesini görüyorduk. Gülümsedi:

«Senin için yapacak başka birşey kalmadı gibi geliyor bana.»

«Evleniyorum,» dedim.

«Bu hiçbir zaman kimseyi kurtarmamıştır.»

Bir sessizlik oldu.

«Denise nasıl?» dedim.

Denise dinlenmek için güneye gitmişti. Hastalığına bakar gibi, mutsuzluğuna bakıyordu.

«Uzun yürüyüşler yapıyor ve kendine geliyor,» dedi Marcel üzgün bir sesle.

«İyi! Sevindim!» dedim.

«Evet,» dedi Marcel. «Zavallı Denise! Yaşam boyu deli kalması ondan beklenemezdi.» Başını salladı: «Ondan hiç ummazdım bunu,» dedi hayranlıkla.

«Geri döndüğünde, yaşamını biraz katlanılabilir kıl,» dedim. «Çok zor değil bu.»

İlgiyle baktı bana.

«Beni asıl şaşırtan ne, biliyor musun? Galiba kolay olacak. Beni iliklerime kadar değiştirmek istediğini sanıyordum.» Omuzlarını silkti. «Hiç de değil. Aslında sözcüklere inanıyor.»

«Evet,» dedim. «Bu da senin için bir fırsat.»

«Yalan söylemek seni rahatsız etmiyor mu?» dedi Marcel.

«Eğer birisine acı vermeden olduğum gibi davranamıyorsam, kendimi korumanın tek yolu bu.»

«Sen de bu yüzden evleniyorsun,» dedi Marcel.

«Ben de kazançlıyım,» dedim. «Hélène'i düşünürken, kendimi düşünmemiş oluyorum.»

«Onu çok mu düşünüyorsun?»

«Mutlu olmasını istiyorum.»

«Sonunda kapılabilirsin,» dedi Marcel.

«Evet. Ne önemi var? Artık ne yapacağımı bilmiyorum.»

«Öyleyse emin ellerdesin,» dedi Marcel anlayışlı bir gülüşle. «Hélène seni ne yapacağını her zaman bilecektir.»

Hiç olmazsa bu, elle tutulur bir kesinlikti, ona verdiğim mutluluk. Bana gülümsüyor, ben de ona: «Seni seviyorum,» diyordum. Yüzünü aydınlatan sevinç yeni yalanlara yol açıyordu, ama bunları hiçbir zaman geri almamaya kararlı olduktan sonra ne önemi vardı? Onu seviyordum; evlenecektik; onunla geçirdiğim saatleri artık saymadığım için seviniyordu. Tutkuyla öptü beni.

«Ne iyisin,» dedi.

«İyi değilim; seni seviyorum.»

«Beni sevdiğin için iyisin.»

Bundan sonra harcanan herbir dakikanın benim için kurtarılmış bir dakika olduğu aklına bile gelmiyordu. Yalnızca, hiç bir yerde en ufak bir iz bırakmadan, oradan oraya sürüklenerek yaşamayı diliyordum.

«Geçen yıldan beri değiştin,» dedi bana.

«Öyle mi dersin?»

«Evet. Daha kaygısız, daha rahatsın. Eskiden hep paramparça dağılıyor gibiydin; hiçbir zaman tüm benliğinle yanımda olmuyordun.»

«Belki,» dedim.

Kayığı ırmağın kıyısına bağlamıştık; güneşte kararmış bedenlerle dolup taşan başka kayıklar akıntıda kayıyorlardı; çiçekli giysiler esintide uçuşuyordu. Kenardaki yoldan bisikletler gürültüsüzce geçiyordu.

«Burası çok güzel,» dedi Hélène. «Ne güzel bir gün.»

Hava kızarmış patates, yaprak ve su kokuyordu. Gölgeler uzamaya başlamıştı bile. Güzel bir gün. Rüzgarın

bomboş evrene savuracağı, elle tutulamayacak kadar ince, ufak bir altın tozu yığını. Hélène kucağına kocaman bir mor çiçek demeti koymuştu.

«Güzel çiçekler toplamışsın.»

Gülmeye başladı:

«Paul ile nişanlıyken, yazın Pazar günü deyince hep bir bisikletin gidonuna bağlanmış büyük bir mor çiçek demeti aklıma gelirdi, içim sıkılırdı.»

«Bisiklet yüzünden mi?»

«Ne kötüsün! Paul yüzünden.»

Mutluluk onu daha da güzelleştirmişti. Olgunlaşan yüzünü aydınlatan parlaklık eskisinden daha yumuşak, daha ağırbaşlı bir ifade vermişti ona.

«Bana verdiği sevgi çok sıkıcıydı,» diye ekledi. Parmaklarının ucunu durgun suyun üzerinde gezdiriyordu.

«Seni gerçekten seviyordu,» dedim.

«Evet, ama onun için sevgi doğal bir olaydı, açlık ve susuzluk gibi. Bizim sevgimiz, yalnızca başka milyonlarca sevgiden biriydi.» Duraksayarak bana baktı: «Birbirlerini seven başka insanlar olduğunu biliyorum.»

«Başkaları da yaşarlar ve ölürler,» dedim. «Ama herkes için kendi yaşamının tek olmasını ve yalnızca kendisi için ölmesini önlemez bu. Haklısın. Yeryüzüne Sirüs bulutlarının üzerinden bakmaya çalışmak saçma; bulutta değiliz, herbirimiz yeryüzünde kendi derimizin altındayız.»

«Birbirini sevmek de o kadar doğal bir olay değil,» diye sürdürdü konuşmayı. «Senin benim için tek olduğunu düşünmek de tuhaf. Bu bir sanrı değil, öyle değil mi? Sen teksin.»

«Buna sen karar veremezsen, kim verebilir? Gerçekten de, sevginin en güzel yanı bu: Onu biz gerçek kılıyoruz.»

Ciddi ciddi baktı bana:

«Ama benim de tek olabilmem için senin beni sevmen gerekiyor. Beni sevdiğin doğru mu?»

«Sevmiyorsam burada ne işim var?»

«Üç ay içinde evleneceğimiz de doğru mu?»

«Kesinlikle doğru.»

Kendini geriye attı, yüzü gökyüzüne çevrildi. Beni seviyordu. Onu seviyordum. Başka hiçbir şey istemiyordu. Oysa hiçbir nedeni, haklılığı, yararı olmayan ben onun varlığını nasıl kanıtlayabilirdim? Kürekleri aldım. Müzikle, çiçeklerle, öpücüklerle, kızarmış patatesle, beyaz şarap ve güneşte yanmış bedenlerin üzerinde parıldayan serin suyla dolu güzel bir gün. Çok geçmeden ufukta ölecek ve külleri ağırlık taşımayacak bir gün. Oysa benim yüreğim yanıyordu. İçimde bir ağırlık vardı. Gökyüzü parlak, ışık saydamdı; gene de çevreden burnuma yavan, yapışkan bir koku geliyordu; sanki pırıl pırıl kabuklarının altında bütün bu anlar çekirdeklerine kadar çürümüş gibi: Her şeyi oluruna bırakmanın yavan kokusuydu bu.

Hélène doğruldu.

«Çocuklarımızın olmasını saçma bulacaksın, değil mi?»

Şaşırarak baktım ona.

«Olmasını istiyor musun?»

«Hem evet, hem hayır. Yaşamı zenginleştirmezler miydi diye düşünüyorum.»

Gülümsedim.

«Sen de böyle bir zenginleşme fırsatını kaçırmak istemiyorsun, öyle mi?»

«Alay etme. Ne dersin?»

«Eskiden birisini dünyaya getirmenin çılgınlık olduğunu düşünürdüm. Bu seni korkutmaz mı?»

Duraksadı.

«Hayır. Mutsuz olsa bile, bunun hiç varolmamasından daha iyi olduğu söylenebilir mi?»

«Doğru.» dedim. «Ama ya çevresine kötülüğü dokunursa?»

«Ya iyiliği dokunursa?»

«Haklısın. Bir çocuğun doğmasına neden olmak, doğmasına engel olmak... ikisi de saçma. İkisi de aynı.»

«Ama birşeye istek duyulursa, aynı olmaz. O zaman onu yapmak saçma olmaz, değil mi?»

«Belki de benim kusurum, önceden hiçbir şeye istek duymamam.»

Güldü:

«Kusurun mu? Çok kusurun olduğunu sanmıyorum!»

Kürek çekiyordum ve kayık hiçbir iz bırakmaksızın sessizce kayıp gidiyordu. Suyun yüzeyinde yükselip yokolan şu beyaz dalgacıktan başka hiçbir şey olmamak. *O ses öldürülmeliydi. «Şu dalgacık olmayı isterdim,» diyen ses. «O ses öldürülmeliydi,» dedi. Dalgacık sesi çıkmadan doğdu ve öldü.*

Tramplenin ucundan esmer bir gövde suya daldı; kıyıda sevgililer dolaşıyorlardı. Barış dolu bir Pazar günü. Saatler, parmaklarımızın arasından kaçıp gidiyordu. Uzaklarda saatler yeryüzüne erimiş kurşun ve çelik kusuyordu. Her gün Alman fabrikalarından yeni toplar, yeni tanklar çıkıyordu.

«Acaba yanlış bir yolda mıyız diye düşünüyorum?» dedim Gauthier'ye. «Belki de Faşizm onun yöntemlerini kullanarak yenilebilir.»

Birinci sayfasında Gauthier'nin barışla ilgili makalesinin yer aldığı *Vie Syndicale*'in son sayısını katladım.

«Öyleyse ben de anti-Faşist olmanın ne anlamı var derim?» dedi.

«Onu da düşünüyorum.»

Soğuk soğuk baktı bana.

«Bunu sen mi söylüyorsun?»

Omuzlarımı silktim. Eğer inandığımız değerlere bağlı kalarak bunların yenilgisine neden olacaksak, ne yapabilirdik? Özgür kalmak için köle olmak, ellerimizi kana bulamamak için öldürmek mi gerekiyordu? Köleliğe hayır diyerek özgürlüğümüzü yitirmek, öldürmeyi istemediğimiz için de kendimizi binlerce cinayetle lekelemek mi gerekiyordu? Artık bilmiyordum.

«Bize barış öğütleri veriyorsun,» dedim. «Bu çok gü-

zel. Ama nasıl olur? Ya bunu isteyen yalnızca biz olursak?»

«Bu yeterli,» dedi Gauthier. «İnsan tek başına savaşamaz.»

«Parmağını bile oynatmadan Faşizmin bütün Avrupa'ya yayılmasına izin mi vereceksin?»

«Her şey savaştan yeğdir.»

«Savaş kadar korkunç başka bir sürü şey daha var.»

Benim için savaş en büyük kötülük değildi. Dünyaya gelmekle isteğim dışında karıştığım uzlaşmazlık biçimlerinden biriydi yalnızca. Çünkü birbirimiz için, gene de herbirimiz kendimiz için varoluyorduk; çünkü ben bendim, gene de onlar için başka birisiydim. Blomart'ın oğlu. Paul'ün rakibi. Toplumsal bir vatan haini. Pis bir Fransız domuzu. Bir düşman. Yediğim ekmek hep başka birisinin ekmeğiydi.

«Demek sen de savaş yanlısı oluyorsun?» dedi Gauthier.

«Yok canım!» dedim. «Korkma, kimseyi savaşa sürükleyecek bir tek satır yazmayacağım, bir tek söz söylemeyeceğim.»

Hava sıcaktı; üzerimizde gömleklerle odanın penceresinden eğilmiş aşağıya bakıyorduk; çocukların seksek oynadıkları sessiz, küçük sokağın köşesinde bir lamba yanmıştı.

«Ne savaş yanlısıyım, ne de barış yanlısı. Hiçbir şey değilim.»

Gauthier barışçıydı. Paul Komünistti. Hélène seviyordu. Laurent bir işçiydi. Bense hiçbir şey değildim. Odama baktım, duvarlar badanalanmıştı, ama annem azar azar yastıklar, halılar getirmiş, duvara Marcel'in tablolarını asmıştı; günde sekiz saat atölyede çalışıyordum, ama burjuva arkadaşlarım vardı; Clichy'de oturuyordum, ama sık sık Hélène ile Saint-Michel bulvarında ve zengin semtlerde dolaşıyordum. Eğer ben hiçbir şey değilsem, Paul bunun ne burjuva, ne de işçi sınıfından olmamamdan kaynaklandığını söylüyordu; oysa burjuva, ya da iş-

çi sınıfından olmayışım, daha çok hiçbir zaman birşey olmamamdan kaynaklanıyor gibi geliyordu bana; ne burjuva, ne işçi; ne savaş yanlısı, ne barışçı; ne tutkun, ne ilgisiz.

«Ne düşünüyorsun?» dedi Hélène.

Şekerci dükkanındaki küçük merdivenin basamaklarında oturuyorduk; başını omuzuma koymuştu; susuyorduk. Ötede, camlı kapının öbür yanında, gökyüzünün altında cıvıl cıvıl sokaklar vardı; burası sessiz ve gölgelikti. Hélène'in saçlarını okşuyordum. Nişanlım, karım. Etsuyu kokusu, bal ve çikolata kokularıyla karışıyor, badem şekerleri cam kavanozlarda suyun dibindeki taşlar gibi ışıldıyordu. Anılarla, kokularla dolu, bir karın kadar dingin ve karanlık, şekerli kabuk. Yarın paramparça olacak. Ezilmiş pralinlerin, çiğnenmiş çiçeklerin ortasında insanlar çırılçıplak kalacaklar, çelik gibi katı bir gökyüzünün altında çırılçıplak ve savunmasız.

«Ne düşünüyorsun?» diye yineledi.

«Savaşı düşünüyorum.»

Başını kaldırdı ve elimi bıraktı.

«Gene mi?» Gülümseyişi zorakiydi: «Sen hiç beni düşünmez misin?»

«Savaşı düşünürken seni düşünüyorum.» Yeniden elini tuttum: «Beni biraz korkutuyorsun.»

«Ben mi?» dedi Hélène.

«Durumu olduğu gibi görmek istemiyorsun. Savaş patlak verdiği gün altüst olacaksın sanırım.»

«Ama bu olamaz,» dedi. «Bunca aptallık! Gerçekten buna inanıyor musun?»

«İnandığımı biliyorsun; yüzlerce kez söyledim sana.»

«Evet, söyledin,» dedi. Ani bir tasa duyarak baktı bana: «Gene de, buna izin verecek değilsiniz!»

«Ne yapabiliriz ki?»

«Savaşa katılmayı reddetmeyecek misiniz? Kollarınızı kavuşturmanın yeterli olduğunu söylerdin; siz olmadan hiçbir şey yapamazlar.»

«Ama engel olmamız gerektiğinden pek emin değilim!»

«Nasıl?» dedi.

«Faşizmin bütün Avrupa'ya egemen olmasını ister misin? Fransa'da Hitler'in buyrukları altında yaşamayı ister misin?»

«Denise gibi konuşuyorsun. Savaşta ölmeni istemiyorum.»

«Bu düşünce seni öyle ürkütüyor ki, yalnızca bir karınca yuvasındaki karınca olabilirsin; Faşizm kazanırsa, böyle olur işte; hiçbir insan kalmaz: Yalnız karıncalar kalır.»

«Bana ne?» dedi. «Canlı bir karınca, ölü bir insandan gene de iyidir.»

«Ölümü kabullenmek için bir tek neden vardır,» dedim. «O da yaşama bir anlam vermek.»

Yanıtlamadı; dalgın dalgın boşluğa bakıyordu. Yüzü gevşedi.

«Babanın bir sürü tanıdığı var,» dedi. «Bir yolunu bulup seni orduya almamalarını sağlayabilir mutlaka.»

«Şaka ediyorsun.»

«Evet, umursadığın yok,» dedi öfkeyle. «Hiç üzülmeden beni bırakacaksın.» Bana baktı: «Bazan beni sevip sevmediğini merak ediyorum, acaba bunların hepsi bir aldatmaca mı diyorum.»

«Seni sevmesem Monsieur ve Madame Bertrand ile akşam yemeği yemeyi kabul eder miydim sanıyorsun?»

Omuzlarını silkti:

«Beni sevsen cepheye gönderilmek için böyle acele etmezdin.»

«Seni seviyorum Hélène, ama anlamaya çalış...

Anlamak istemediğini biliyordum; sevgi dolu sözcükler bulmak da bana zor geliyordu. «Onu sevmeyi istemiyorsunuz,» demişti Denise; şimdi bunu istemeye hazırdım; ama o Ağustos ayının uğursuz sıcağında, aramıza engel sokan Hélène'di. Çoğu zaman duraksamalarımı, bunalımlarımı paylaşma umuduyla ona yaklaşıyordum; oysa yalnızdım. Bana kuşkuyla bakıyordu: Yanıbaşımda yürüyen bir düşman gibiydi neredeyse. Ölmek üzere olan

hastalıklı barışın ortasında yalnız; utancı telvesine kadar içmiş, sonunda beni kendimden koparacak patlamanın gerçekleşmesini dileyerek, bekleyişin gerilimi içinde yalnız.

Sonra birden patlak verdi. Savaşı istemek; istememek. Bundan böyle yanıt önemli değildi artık: Savaş vardı. Hangi saatte gideceğim saptanmıştı; bana gösterilen trene binmem, asker üniformasını giymem, komutlara boyun eğmem gerekiyordu yalnızca. Düşüncelerim, isteklerim, dünyada izlerini bırakmaksızın, ruhuma ağırlık yapmaksızın gözden yokolan bomboş kabarcıklardan başka birşey değillerdi artık. Kendimden kurtulmuştum. Bir insan olmanın bunalımlı görevinden kurtulmuştum. Günlük düzene kayıtsızca boyun eğen bir askerdim yalnızca. Oraya git. Oraya gitme. Konuşmak bana düşmüyordu: Birisi benim yerime konuşuyordu. İnsan olmanın ötesindeki bu sessizlik. Onaylamanın ve başkaldırışın ötesinde, bu ölümlü dinleniş. Ölmek kolaydı. Kolay olacaktı. Ama insan nasıl ölü oluverir! Yaşarken nasıl kendini öldürür? «Ölmeyi isterdim,» diyor ses; bu ses yaşamın ta kendisi. Gözlerimi kapıyorum, ama boşuna. Artık sessizlik yok: sessiz kalamam. Oraya git. Oraya gitme. Konuşmak bana düşüyor.

«Jean.»

Başka birisi konuştu. Kapının öbür yanından bir ses hafifçe sesleniyor: «Jean.» Bu benim. Hâlâ bir adım var mı? Kapının kolunu çevirdi.

«Paul burada,» dedi Denise.

Gözlerini kırpıştırdı. Şu an sürüp gidiyordu. Ampulün kaba ışığı gözlerini kamaştırdı.

«Paul,» dedi.

İlerledi. Paul, kepi elinde, Madeleine'in oturduğu iskemlenin yanında duruyordu. Saçları traş edilmişti. Parşömen rengindeki derisi kemiklerine yapışmıştı. Elini sıktı.

«Zavallı çocuk!» dedi Madeleine. «Beslenmesi gerek.»

Paul, Blomart'a gülümsedi. Gözleri mavi ve genç kalmıştı.

«Beni oradan kurtardığınız için teşekkürler.»

«Kurtaran ben değildim,» dedi Blomart. Paul kapıya baktı.

«Hélène nasıl?»

«İltihap akciğerlerini sardı,» dedi Blomart.

Madeleine kül dolu ocağın önünde sigara içiyordu. Denise mutfağa gitmişti; tabak çanak sesleri işitiliyordu; günlük yaşama sesleri. Çalar saatin yelkovanı kımıldamıyor gibiydi.

«Doktor ne dedi?»

«Geceyi geçiremeyeceğini söyledi.»

Paul başını eğdi.

«Onu görebilir miyim?»

«Gir,» dedi Blomart. «Uyuyor.»

Oturdu. Denise içeri girdi ve onun önüne bir fincan kahve koydu.

«İçin bunu,» dedi.

«Teşekkürler. Canım istemiyor.»

«İçmelisiniz. Yirmi dört saattir miğdenize hiçbir şey gitmedi.»

İçti: «İçmelisiniz.» Ondan hâlâ birşey mi bekleniyordu? Hâlâ bir görevi var mıydı onlara karşı? Yirmi dört saat. Saatler ne kısa. Gün doğdu. Sonra gene gece. Gün doğacak. Birden bedeninin varlığını duydu; kolları, bacakları kaskatı, başı külçe gibiydi. Üşüyordu.

«Uyuyordu,» dedi Paul. Blomart'a baktı: «Benim yüzümden.»

«Eğer bir suçlu varsa, o da benim,» dedi Blomart. «Oraya kendim gitmeliydim.»

«Hayır, gitmemeniz gerekirdi,» dedi Denise atılarak. «Gitmeye hakkınız yoktu.»

«Ya onu öldürmeye hakkım var mıydı?» dedi Blomart.

«İki seferinde köşeye kıstırılmıştım,» dedi Paul. «Gelemezdim. Ama mesajınızı aldığımdan beri, her gece hazırdım.»

«Bu senin suçun değil,» dedi Blomart.

Elini cebine sokup bir sigara çıkardı. Titriyordu eli. Tütünün tuhaf bir tadı vardı, buruk ama tatlı.

«Lheureux'nün evine mi sığındın?»

«Evet. Paris'e kolayca girdim, kimse birşey sormadı. Zaten belgeler tamam. Herif, kardeşiymişim gibi içeri soktu beni. Sauveterre'e bir bilet verdi ve birtakım uyarılarda bulundu.»

«Artık tehlikede değilsin,» dedi Blomart. «Sınırı geçmek çocuk oyuncağı.»

Paul gülümsedi.

«Artık hiçbir dostumu göremeyeceğimi sanıyordum,» dedi.

«İki yıldır görüşmedik!» dedi Blomart.

«Başın derde girmedi mi?»

«Tersine. İşbirliği yapmam için onlar bana yanaştılar. Geçmişim uzlaşmaya uygun değil.»

«Ya şimdi?» dedi Paul. Merakla odaya bakındı.

«Şimdi uzlaşıyorum,» dedi Blomart.

«Kaçırma işleri mi?» diye sordu Paul.

«Başka şeyler de.»

Paul'ün gözleri parladı:

«İşte bu hoşuma gitti!»

«Çok mu şaştın?» dedi Blomart. «Eskiden beni bir vatan haini sanıyordun, değil mi?»

«Eskiden sözcükler bugünkü anlamlarını taşımıyorlardı,» dedi Paul. Blomart'ın omuzuna vurdu. «Hayır, onlara katılmayacağından emindim. Ancak, inanamazdım ki... Duraladı: «Şiddete öylesine karşıydın ki.»

«Gene karşıyım,» dedi Blomart.

Bir sessizlik oldu.

«Şiddetten kaçınılamaz,» dedi Paul.

«Kamptayken her yeni eylemin üzerimizde yaptığı etkiyi bir görseydin! Yalnızca bunlar insanda güven uyandırabiliyor: Sözler değil, eylemler. Başka hiçbir türlü Direnç olamaz.»

«Biliyorum,» dedi Blomart.

«Partiye bağlı olarak mı çalışıyorsunuz?»

«Bizimki bağımsız bir grup, ama birlikte çalışıyoruz. Sen ne yapmayı düşünüyorsun orada?»

«Liderleri bulup onlar için çalışacağım.»

«Onları bizimle bağlantı kurup burada tek bir cephe oluşturmaları gerektiğine inandırmaya çalış. İlerde gene birbirimize karşı savaşmamız gerekebilir. Ama şimdi değil.»

«Hayır,» dedi Paul. «Şimdi değil.»

«Al,» dedi Blomart. Paul'e bir kâğıt uzattı: «Burada birtakım adresler var. Ezberle. Bunlar öteki bölgeden arkadaşlar. Sizinle işbirliği yapmaya can atıyorlar.»

Paul kâğıdı aldı.

«Başınıza çok kötü şeyler gelmedi ya?»

«Hayır. Dikkatli davranıyoruz. Görüyorsun, burası aile pansiyonu gibi bir yer. Direnç hareketinin en etkin üyeleri uydurma adlar altında kalıyorlar burada. Ama aynı zamanda gerçek kimliklerini de kullanıyorlar. İzleri karıştırıyor bu.»

«Pansiyonu ben işletiyorum,» dedi Madeleine.

«Son altı ay içinde, içi Alman askerleriyle dolu dört tren raydan çıkarıldı, üç kışla havaya uçuruldu, on otel ele geçirildi,» dedi Denise. Blomart'a baktı: «Birazdan içimizden biri bir anti-bolşevik sergiye bomba yerleştirecek.»

«Çok iyi,» dedi Paul. Gözleri kapıdaydı: «Demek Hélène de sizinle çalışıyordu?»

«Evet,» dedi Blomart.

«Çok değişmiş olsa gerek.»

«Birçok şeyi anladı.»

«Çok iyi,» dedi Paul.

Blomart kalktı. Konuşuyoruz. Denise. Madeleine. Paul. Sözlerimiz, varlıklarımız yeterli. Sanki Hélène varolmamış gibi. *Yarın. Hep. Sanki o hiç varolmamış gibi.* Dudaklarımızda sözcükler, yüreklerimizde bir resim yalnızca. Bir öykü.

«Burada kalacaksın, değil mi?»

«Trenin kalkış zamanına kadar kalacak,» dedi Denise.

«Saat dokuzda kalkıyor,» dedi Paul.

«Öyleyse, daha sonra gene görüşürüz,» dedi Blomart. Kapıya doğru yürüdü:

«Görüşmek üzere.»

Sanki Hélène varolmamış gibi. Oysa o yatakta hâlâ birisi var. Artık kendisi için varolmayan, gene de orada olan birisi. Yaklaştı. *Çok iyi. Güzel bir öykü. Güzel bir ölüm.* Şimdiden senin ölümünü anlatıyoruz. Sense, ölüyorsun. Hélène. Biricik sen. Burada olan da ben. Aydınlık bir odada bir adam sözler söyledi; bir yüzü ve adı olan bir adam herkesin kullandığı sözleri söyledi. Ama sözkonusu olan benim. Beni o adam getirdi buraya. Bütün çıkışlar kapalı. Ne senin için, ne kendim için hiçbir şey yapamam artık. O adam bizi düşünmüyordu, sözler söylüyor, davranışlarda bulunuyordu; seni o adam öldürdü sevgilim. Başka birisini öldürmesine izin verecek miyim?

VIII

Hélène garda aceleyle bir görevliye doğru koştu.

«Pecquigny ekspresi nerede?»

«Bir saat önce kalktı,» dedi adam.

«Öbürü ne zaman?»

«Yarın.» Adam uzaklaştı. Hélène'in gözleri yaşlarla doldu; Jean iki bisikletle orada bekleyecekti. Yüzünde bir gülümsemeyle trenin istasyona girmesini izleyecek, sonra da gülümsemesi donacaktı. Görevlinin arkasından koştu.

«Otobüs yok mu?»

«Bilmiyorum.» Adam Hélène'e baktı: «En iyisi, siz akşam saat yedideki Revigny ekspresine binin. Oradan yalnızca onbeş kilometre yolunuz kalır. Bir araba bulabilirsiniz.»

«Teşekkürler,» dedi Hélène.

Elinde bu ağır bavulla onbeş kilometre. Dişlerini sıktı. «Onu bu gece görmek istiyorum. Yarın değil, bu gece.» Belki de yarın çok geç olacaktı. Belki de oraya vardığında yaşlı kadın: «Buradan gittiler!» diyecekti. Ardından giderim. Bölüğünün ardından giderim. Gece gizlice kampa girerim. Bavulunu bagaj görevlisine uzattı. Ya cephede, çevresinde mermilerin patladığı bir hendeğin dibindeyse? Yarın değil. Bu gece.

Boz sokakların üzerinde gökyüzü de bozdu. Hélène uzun, dar bir caddeye saptı. Bütün dükkanlar kapalıydı; kaldırımlarda kimsecikler, yolda bir tek araba bile yoktu. Sanki ıssız bir kasabaydı bu. Bütün sokaklar dik açıyla birleşiyor, evler kışlaları andırıyordu. Trenin az

önce geçtiği çorak ovalar kadar yoksul bir doğu kasabası. Ufukta, görünmeyen dikenli telleri, barikatları, topların varlığını seziyordu. Hélène sıçradı. Canavar düdüklerinin haykırışı havada çınladı. Ansızın taşıtlar, yayalar ve askerler yerden bitiverdiler. Hélène bu beklenmeyen kalabalığa şaşkınlıkla bakakaldı.

«Özür dilerim, Madame. Buralarda bir lokanta bulabilir miyim?»

«Bu saatte lokantaların hepsi kapalıdır,» dedi kadın. Belli belirsiz bir yer gösterdi: «Brasserie Moderne'e bir bakın.»

«Alarm mı var?» dedi Hélène.

«Her gün oluyor,» dedi kadın omuzlarını silkerek.

Hélène alanı geçti. Yeşil boyalı kutulara dikilmiş bitkilerle çevrili terasta bir garson masaları düzeltiyordu. İçeride, bira tezgahının önü bomboştu. Hélène mermer kaplı bir masaya oturdu.

«Bana yiyecek birşeyler verebilir misiniz?»

Garson ters ters baktı ona.

«Bu saatte mi?»

«Yumurta var mı? Ya da söğüş et?»

«Bu saatte olmaz,» dedi garson.

Hélène kalktı.

«Peki, başka bir yere bakarım.»

Yeniden alanı geçti. Yağmur çiseliyordu. Café du Commerce'e girdi. Tıpkı karşı café'deki gibi, salon geniş ve boştu. İskemlelerin kumaşları yer yer yırtılmış, içlerindeki at kılı görünüyordu.

«Bana yiyecek birşey verebilir misiniz?» dedi Hélène. «Yumurta, ekmek ve sıcak çikolata?»

«Yumurta mı?» dedi garson. «Bütün kasabada bir tek yumurta bile bulamazsınız.»

«Hiçbir şeyiniz yok mu?»

«Kahve ve biradan başka hiçbir şey yok.»

«Kahve verin,» dedi Hélène.

Oturarak çantasından sigara çıkardı. Şimdi Jean ta-

salı bir yürekle köy sokaklarını dolaşıyordu. Kendisiyse burada, hiçbir yerinin olmadığı bu kurşun renkli kasabadaydı. Ona haber vermenin hiçbir yolu yoktu. «Hiç işaret olmayacak, yalnızca bu sonsuz yokoluş.» Kahvesini bir yudumda içip masaya üç frank attı. Dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu; ama bunun önemi yoktu; yürümeliydi, çok hızlı yürümeli, bunalıma kapılmamak için bir dakikadan öbürüne koşmalıydı. «Yarın, bu dilekçeyi mutlaka imzalayacak. İmzalamalı.» Bir an için mengene gevşedi: Chartres'da olacak, uçak motorlarını yağlayacak, artık tehlikede olmayacak. Görebileceğim onu. İçinden yineledi: «İmzalayacak.» Adımlarını yavaşlattı. Askerler café'lere doluşma saatini bekleyerek ufak gruplar halinde geziyorlar, bazıları bir sinema gişesinin önünde kuyruk oluşturuyorlardı. Çamura serilecekler, kafataslarında bir delikle yapyalnız. Belki de şu anda öyle oluyor, tam şu anda. Dudaklarını ısırdı. Gözlerini yuvalarında taş gibi hissetti, canını acıtacak kadar sert: Gözlerini böyle bir yere diktiği zaman, görüntülerin biçim alması zor oluyordu.

«Yiyecek birşeyler aramalıyım,» diye düşündü. Gene ana caddeden yürüdü. Ne bir meyvacı, ne bir manav. Bir pastanenin kapısını iterek açtı; tabaklar boştu, askerler her şeyi silip süpürmüşlerdi; yalnızca teneke bir kabın içinde üç tane boynu bükük turta kalmıştı. Hélène onları yedi ve bir bardak su içti. Yeniden istasyona doğru yola koyuldu. Bir köşeye oturup beklemekten başka yapacak birşey yoktu; bütün gece uyumamıştı, öyle yorgundu ki, dizleri tutmuyordu.

Bekleme salonuna girdi. İnsanlar banklarda, masaların üstünde, yerlerde, kocaman bohçaların ortasında oturuyorlardı. Doğudan gelen göçmenlerdi bunlar. Elleri dizlerinin üzerinde, gözleri bomboş, bekliyorlardı. Savaş başladığından beri, sonu gelmeksizin, nedenini bilmeksizin bekliyordu herkes. Hélène yere oturup arkasını duvara yaslayarak büzüldü. İnsanların kokusu ve sıcaklığı boğuyordu onu.

«Söylemek istemiyorlar,» dedi bir kadın. «Ama bizim orada şimdiden çok kişi öldü.»

«Bizim orada da, öyle çok telgraf gelmiş ki belediye başkanı bunları evlere dağıtmayı göze alamıyor,» dedi bir başkası.

Bir tren düdük çalarak geçti. İlk vagonlarda erkekler vardı; başlarında miğferleri, yanlarında çıkınlarıyla tüfekleri, kenarlara oturmuşlardı; arka vagonlarda da sonbahar renkleriyle gizlenmiş, namluları gökyüzüne çevrili silahlar vardı. Tren doğuya doğru yol alıyordu. Orada, parlayan rayların sonunda savaş, silahlarla erkekleri bekliyordu. Orada, öylesine yakın. Savaş şimdiden buradaydı, umutsuz gözlerin derinliklerinde, aceleyle sarılmış bohçaların ortasında, trenlerin düdüklerinde. Hélène gözlerini yumdu, alnını dizlerine dayadı, başının içi geceyle doldu.

Kendisini yeniden taşra treninin ahşap kompartımanında bulduğunda sırılsıklam ve kaskatıydı. Kompartımanın üzerine kocaman yağmur damlaları düşüyordu. Ama umut canlanıyordu: «Onu göreceğim!» Tekerleklerin herbir dönüşü onu Jean'a daha çok yaklaştırıyordu. «Bir araba bulurum. Birkaç saat içinde onun kollarında olacağım. Kabul edecektir. Geri çeviremez,» diye düşündü coşkuyla.

Revigny garı kapkaraydı.

«Bagaj bölümü nerede?» diye sordu Hélène.

«Bavulunuzu oraya bırakın,» dedi görevli, kapıdaki nöbetçiyi göstererek. «Biz bakarız.»

«Peki,» dedi Hélène. Bavulunu bırakarak çıkışa doğru yürüdü.

«Belgeleriniz?» dedi nöbetçi.

Hélène tezkeresiyle kimlik kartını çıkardı. Tezkere tamamdı; yolculuğuna ilişkin hiçbir neden belirtilmemişti.

«Pecquigny. Burası Pecquigny değil.»

«Ama oraya gitmek için bir araba arayacağım.»

«Peki. Geçin,» dedi asker.

Hélène değerli kâğıdı dikkatle yerine koydu. «Başıma

birşey gelmese, tutuklanmasam,» diye düşündü yüreği sıkışarak. Gece kapkaranlıktı; yağmur hiç dinmeden yağıyordu. Ayağı kara bir su birikintisine girdi, sonra bir kez daha girdi. Bileklerine kadar su içindeydi. Nereye gidebilirdi? Kavşakta duran jandarmadan korktu, yolu sormaya dili varmadı. Bir köprüyü geçerek gelişigüzel bir sokaktan yürüdü. Bir garaj.

«Araba kiralanabilir mi burada?»

«Hayır,» dedi adam.

«Nerede bulabileceğimi biliyor musunuz?»

«Gar alanında, Mallard'a bir bakın.»

Hélène geldiği yoldan geri döndü. Bir asker grubu yavaş adımlarla yanından geçti; café'ler askerlerle doluydu; sımsıkı kapalı kapıların ardından kahkahaları işitiliyordu. Garajın yanındaki küçük kapıyı vurdu.

«Kusura bakmayın, araba kiralayabileceğimi söylediler de.»

Kadın asık bir suratla baktı ona.

«Kocam evde yok.»

«Gelip gelmeyeceğini bilmiyor musunuz?»

«Bu saatte yola çıkmaz.»

Yeniden kara sokaklar, ayaklarının altında şıpırdayan, mantosunun içine işleyen ıslaklık. Bir kapı. Hayır. Başka bir kapı. Hayır. Başka bir kapı daha.

«Nancy sokağının sonundaki Café des Sports'a bir bakın.»

Hélène café'nin kapısını araladı; artık yılmıştı; içerisi, önlerinde kırmızı şarap kadehleri olan askerlerle tıklım tıklım doluydu; kahkahaları... bakışları... Bütün cesaretini toplayarak bara doğru yürüdü. Café'nin sahipleri neşe içinde, kocaman bir tabaktan fasulya yiyorlardı.

«Lütfen Monsieur,» dedi; sesi titriyordu; her an hıçkıra hıçkıra ağlayabilirdi: «Bir arabanızın olduğunu söylediler bana.»

Adam yemek yiyordu; kalın, kupkuru kazağının içinde ısınmıştı; güzel bir yatak bekliyordu onu.

«Geceleri araba kullanmam,» dedi; omuzlarını silkti:

«Farları yakmamız yasak; herhalde hakverirsiniz! Şimdi kimse geceleri araba kullanmıyor.»

Hélène dudaklarını ısırdı. Yenilmişti. Her şeyi unutup yatmaktan başka yapacak hiçbir şey yoktu.

«Burada oda var mı?»

«Oda mı? Zavallı bayan! Bütün kasabada bir tek hasır şilte bile bulamazsınız. Ordu burada..»

«Teşekkürler,» dedi Hélène.

Bacakları tutmuyordu. Bu gece değil. Gözyaşları yuvarlandı. Lion d'Or Oteli'nin önünden geçti. İçeriye girip sormaya bile değmezdi. Hayır. Hep hayır. En küçük birşey bile öylesine güçleşmişti. Boğucu çalılar arasında bocalıyormuş duygusuna kapıldı. Jean. Ona hiç ulaşamayacaktı. Bu gecenin hiç sonu olmayacaktı. Bu gecenin, bu savaşın, bu sessiz ve ölümcül yokoluşun.

*
**

«Sonunda gene istasyona döndüm,» dedi Hélène. «Bir görevli bana acıdı da uyuyabileceğim bir vagon gösterdi.» Esnedi: «Ama uyumadım. Uykudan gözlerim kapanıyor.»

«Zavallı yavrucak,» dedi Jean. «Bir de, merak ettin mi diye soruyorsun! Tezkeresiz geçmeye kalkıp başının derde girmesinden korktum.»

«Başım derde girer mi dersin?»

«Birçok subay ve astsubay eşlerini getirttiler,» dedi Jean. «Görmezlikten geliyorlar. En kötü olasılıkla, seni Paris'e geri gönderirler.»

«Ama geri gönderilmeyi istemiyorum,» dedi Hélène. Kırmızı taşlı yere, kocaman kuştüyü yorganıyla büyük köy yatağına, demir sobaya baktı: «Burada birlikte yaşamak çok güzel olacak.» Bavulunu açtı: «Bak: Bunların hepsini sana getirdim.» Masanın üstüne bir şişe eski konyak, kazciğeri konserveleri, tütün kutuları, yün çoraplar koydu: «Bunlar annenin gönderdikleri. Kitapları ben aldım.» Deri ciltli beş tane küçük defter gösterdi: «Bu benim savaş anılarımı yazdığım defter. Gazetelerden kesilmiş ya-

zılar, toplantı izlenimleri, makaleler. Ayrıca kendi özel düşüncelerimi de yazdım, ilgini çeker mi?»

«Elbette,» dedi Jean. «Çok tatlısın!»

Hélène dikkatle baktı ona; bedenine biçim veren asker üniforması ona çok yakışmıştı. Hiç değişmişe benzemiyordu. Oysa son iki ay içinde Jean'ın aklından kendisinin bilmediği bir sürü düşünce geçmişti. Hélène'i ürkütüyordu bu.

«Sana söyleyeceğim bir sürü şey var,» dedi Hélène.

«Dinlemek için sabırsızlanıyorum.» Paltosuyla kepini giydi. «Onbir buçukta dönerim. Öğle yemeğini seninle yerim. Sonra da, beş buçuktan yarın sabaha kadar yanından hiç ayrılmayacağım.»

«Aferin,» dedi Hélène. Kendisini onun kollarına attı: «Çabuk dön.»

«Hiç korkma. Ben yiyecek getireceğim. Köyde çok görünme. Evin önündeki patika seni doğru kırlara götürür.» Hélène'i öperek kapıya doğru yürüdü: «Yakında görüşmek üzere.»

Hélène pencereye koştu. Yolun üzerinde iki tavuk yerden yiyecek topluyordu; alandan bir asker geçti. Hélène hafifçe cama vurdu. Jean dönüp gülümsedi. Hélène perdeyi gene kapadı. Sekiz on gün, evlenmişler gibi, onun yanında kalacaktı. «Şu sıralarda evleniyor olacaktık,» diye düşündü. Gerindi. Uykusu vardı, acıkmıştı, ama ne denli mutluydu! Bir kitap alıp yağmurluğunu giydi. Gökyüzü masmaviydi; avlu yaş tahta kokuyordu.

«Günaydın Madame.»

Yaşlı kadın tulumbadan su çekiyordu; başını kaldırdı.

«Demek kocanızı buldunuz? Sevindi mi?»

«Evet. Buldum. Uyuyordu,» dedi Hélène.

Çamurlu yolda yürümeye koyuldu. Mutluluk içinde gülümsedi. Boz sarı renkli, oldukça düzlük olan bölgenin görünümü çirkindi; orada burada çıplak tepecikler vardı. Ama Hélène çimeni, gökyüzünü, güneşi ve açık bir ufku seviyordu. Bir tepeye tırmanarak kitabını yanına koydu. Güzel bir sonbahar günü. İçinde hafif bir sıkıntı vardı.

«Onunla konuşmam gerekecek.» Uzaktayken, Hélène'e kolay görünmüştü, ama artık Jean'a her istediğini yaptıramıyordu; bu konuşmada da Jean yanıt bulacaktı. «Geri çeviremez. Beni seviyorsa geri çeviremez.» Dönüp baktı. Birisi yaklaşıyordu. Ellerinde değnekleriyle iki subay. Hélène'in önünden geçtiler, sonra da rastgele geri döndüler.

«Yürüyüşe mi çıktınız?»

«Evet,» dedi Hélène.

«Pecquigny'de mi oturuyorsunuz?»

«Hayır Paris'den geldim. Buraya bu sabah vardım.»

«Belgeleriniz yanınızda mı?»

«Burada!» dedi Hélène tezkeresini göstererek.

Subay elindeki değneği, iyi deriden yapılmış binek çizmelerine sürtüp duruyordu.

«Yüzbaşıdan vize almanız gerekiyor,» dedi.

«Bilmiyordum. Birazdan giderim,» dedi Hélène.

«Gelir gelmez almalıydınız. Bizimle gelin. Arabamız var. Sizi götürürüz.»

«Peki,» dedi Hélène. Onları izledi. Biri uzun boylu, açık tenli, öbürü kısa boylu ve siyah bıyıklıydı. Otomobile bindi.

«Güzel bir gün,» dedi.

Hiçbir şey söylemediler. Otomobil köye girdi, Madame Moulin'in evinin önünden geçerek ana yolda durdu.

«Bu yandan.»

Yanda iki teğmen duruyordu. Hélène sobayla ısınan bir odaya tek başına girdi. Yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Bu son işlem olacaktı, sonra rahatlayacaktı; ama her şeyin bir an önce düzelmesini istiyordu.

Yüzbaşı başını kaldırdı. Üzeri kâğıtlarla kaplı bir masanın başında oturuyordu.

«Bu sabah Pecquigny'ye gelen siz misiniz?»

«Evet,» dedi Hélène.

«Belgeleriniz yanınızda mı?»

Hélène izin kâğıdıyla kimliğini uzattı. Yüzbaşı bunları sessizce inceledi.

«Buraya ne yapmaya geldiniz?»

«Yaşlı bir akrabamı, Madame Moulin'i görmeye geldim.»

Yüzbaşı ona baktı.

«Hayır, küçük hanım. Madame Moulin sizin akrabanız değil.»

«Tam olarak akrabam sayılmaz,» dedi Hélène.

«Onu tanımıyorsunuz bile,» dedi yüzbaşı. «Bu sabah geldiğinizde, onu daha önce hiç görmemiştiniz.»

Hélène başını eğdi. Yaşamı sona ermişti.

«Her şeyi biliyoruz,» dedi yüzbaşı. «Sizin için oda kiralayan askerin adını da biliyoruz.»

«Evet!» dedi Hélène kafa tutarcasına. «Nişanlımı görmeye geldim. Bunu yapan tek kişi ben değilim, bunu siz de biliyorsunuz.»

«Göz yummayı istiyoruz, eğer açmak zorunda kalmazsak,» dedi yüzbaşı.

«Ama sizi kim zorluyor?» dedi Hélène. Yalvarırcasına baktı: «Çok rica ederim, hiç olmazsa birkaç gün izin verin bana...»

«Bu artık bizim elimizde değil,» dedi yüzbaşı. «Yetkililere ihbar edildiniz.»

«İhbar mı edildim?» dedi Hélène.

«Haberalma servisimiz iyi çalışır,» dedi yüzbaşı. Doğruldu: «Bir dakika sonra istasyona götürüleceksiniz. İlk trenle de döneceksiniz.»

«Hiç olmazsa nişanlımla vedalaşmama izin verin,» dedi Hélène. Tırnaklarını avuçlarına batırdı; bu adamın önünde ağlamak istemiyordu.

Yüzbaşı duraksadı.

«Burada bekleyin,» dedi.

Ayağa kalkarak odadan çıktı. İhbar edilmişti. Kim etmişti? Nasıl? İskemlede oturarak öylece kaldı, yıldırım çarpmış gibi. Ağlamamalıydı. Öyle aç, öyle uykusuzdu ki. Yeni baştan trenin sarsıntısı, boş bir mide, kuru bir boğaz, kalabalık bir vagon. Tren uzaklaştıracak beni. «Hiç çarem yok,» diye düşündü içini bunaltan bir umutsuzlukla.

Uzun boylu, açıktenli teğmen kapıyı itti. Dostça gülümsedi.

«Gidip odanızda yemeğinizi yiyebilirsiniz,» dedi. «Yüzbaşıyı casus olmadığınıza inandırdım.»

«Ben mi casusum?» dedi Hélène.

«İçi kâğıt dolu kocaman bir bavulla gelmemeliydiniz,» dedi teğmen. «Revigny'deki istasyon müdürü açmış, onları başkaldırı bildirileri sanmış, sizi bu sabah getiren otomobilin sürücüsüyle de ihbar ettirmiş.»

«Bana rastladığınızı sanmıştım!» dedi Hélène.

«Neyse ki şöyle bir bakınca sizin tehlikeli bir propagandacı olmadığınızı hemen anladım,» dedi teğmen.

«Bavulumdaki kâğıtları aldınız mı?»

«Biz kırlarda sizi ararken, odanız arandı,» dedi teğmen. «Her şeyiniz geri verilecek.» Eğilerek selam verdi: «Biraz sonra sizi almaya geleceğiz.»

«Kalma umudum hiç yok mu?» dedi Hélène.

«Şimdiki durumda, bu olanaksız,» dedi teğmen.

Hélène oradan çıkıp eve doğru koşmaya başladı. Kendisini yatağa atarak hıçkıra hıçkıra ağladı. Tıpkı çocukluğundaki gibiydi: Kocaman, tuhaf eller mutluluğuyla, yaşamıyla oynuyordu. Orada bulunmasının ne zararı olabilirdi ki? İkiyüzlüler! Saçmasapan sözler, yönetmelikler; o korkunç yolculuktan sonra, doğru dürüst göremeden Jean'dan ayrılacaktı. Başını çevirdi. Yaşlı kadın, kuşkulu bir bakışla içeri girdi.

«Birkaç subay sizi sordu,» dedi.

«Biliyorum,» dedi Hélène.

«Burada kalmamanız gerektiğini söylediler,» dedi.

«Birazdan gideceğim,» dedi Hélène.

Yaşlı kadının bakışlarında hiç yumuşama yoktu.

«İnsan yardım etmeye kalkıyor, başı derde giriyor,» diye homurdandı. Odadan çıktı.

«Pis yılan!» diye mırıldandı Hélène hınç içinde. Gözyaşları büsbütün arttı: «Defterlerimi okumuşlar. Avuçlarının içindeyim.»

Ayağa fırladı. Jean kapıyı açarak tatlı tatlı gülümse-

di. Elinde kanlı bir paket, kolunun altında da bir beyaz şarap şişesi vardı.

«Kırmızı şarap bulamadım,» dedi. «Ama sana güzel bir biftek getirdim.»

«Zaten yalnızca onları yiyecek kadar zamanım var,» dedi Hélène. «Neler olduğunu bilmiyor musun?»

«Ne oldu?» dedi Jean.

«Her şey bitti,» dedi Hélène.

«Doğru olamaz.»

Hélène sinirinden gülmeye başladı.

«Beni kırlardan alıp yüzbaşıya götürdüler. Anlaşılan dün gece Revigny'deki istasyon müdürü bavulumu açmış, defterlerimi barışçı bildiriler sanıp beni casus diye ihbar etmiş.»

«Kendini kolayca savunabilirsin.»

«Evet. Ama polise bildirilmiş.» Hélène hıçkırmamak için kendisini tuttu. «Beni gitmeye zorlayacaklar. Ama gitmeyeceğim,» dedi umutsuzluk içinde. «Gitmiş gibi yaparım. Saklanırım, gene dönerim.»

«Zavallı küçük tavşanım benim!» dedi Jean ona sarılarak.

«Senden ayrılmak istemiyorum!» dedi Hélène.

«Korkarım Paris'e dönmek zorundasın,» dedi Jean. «Ama yeni bir izin kâğıdı için başvurabilirsin. Buraya dönersin, dört beş kilometre uzakta bir yerde kalırsın!»

«İstemiyorum!» diye yineledi Hélène. «O zamana kadar sen cepheye gitmiş olacaksın, seni bir daha hiç göremeyeceğim.»

«O kadar çabuk gideceğimiz belli değil,» dedi Jean. «Biliyorsun, şu anda burası durgun.»

«Hayır! Aklıma getirmek bile istemiyorum,» dedi Hélène. «Çıldıracağım...» Üzüntüyle baktı ona. Konuşmalıydı. Dakikalar sayılıydı: «Her an, dikenli tellere takılmış, canhıraş bir çığlık kopardığını düşüneceğim; anlamıyorsun...» Sesi kesildi.

«Biliyorum,» dedi Jean. «Senin yerinde olmak benimkinden çok daha güç.»

Hélène gözlerini kaçırdı.

«Geri hizmete alınmaya ne dersin?» dedi.

«Ne demek istiyorsun?»

«Hava Kuvvetleri'ne alınman için başvurman gerekecek,» dedi Hélène. «Madame Grandjouan bir generalin çok yakın dostu. Bu general seni hemen Chartres yakınlarındaki bir kampa göndereceğine söz vermiş.»

«Madame Grandjouan'dan bunu sen mi istedin?» dedi Jean.

Hélène'in yanakları kızardı.

«Evet,» dedi.

Jean oturarak hiçbir şey söylemeksizin iki kadeh şarap doldurdu.

«Biliyor musun, bu savaşta havacılar piyadelerden daha çok tehlikeye uğruyorlar.»

«Ama sen uçmayacaksın,» dedi Hélène. «Erler uçmuyor. Bir büroya ya da makineleri yağlamak üzere sessiz bir köşeye alınacaksın.» Jean'ın eline dokundu: «Sana yakın bir yere taşınırım. Birbirimizi her gün görebiliriz.»

Jean ses çıkarmadan kadehinin dibine baktı. Hélène elini çekti.

«Ne var? Canını sıkan ne?» dedi.

«Korkup bir köşeye sinmek için yalvarmak istemiyorum,» dedi Jean.

Hélène donakaldı.

«Bu önerimi geri çevirmeyeceksin, değil mi?» dedi. Dehşet içinde Jean'a baktı. Jean duraksadı.

«Dinle, sana şu anda birşey söyleyemem. Düşünmem gerek.»

«Neyi düşüneceksin?» dedi Hélène. «İnsanca bir yaşama olanağı sunuluyor sana. Gene birlikte olacağız! Sense karar veremiyorsun, çünkü korkak olarak damgalanmaktan korkuyorsun, öyle mi?»

«Yalnızca damgalanmak meselesi olmadığını biliyorsun!» dedi Jean.

Hélène dudaklarını ısırdı.

«Savaş sensiz de kazanılabilir,» dedi.

«Kuşkusuz,» dedi Jean. «Ama benim için bu hiç de aynı şey olmaz!»

«Evet,» dedi Hélène öfkeyle. «Sabahtan akşama kadar acı içinde kıvranmam sana vızgeliyor...»

«Yavrucuğum,» dedi Jean. «Anlamaya çalış.»

Hélène başını iki yana salladı.

«Hayır, anlamıyorum,» dedi boğuk bir sesle. «Ölünce, çok şey kazanmış olacaksın.»

«Ama yalnızca canımı kurtarmak da bana birşey kazandırmaz,» dedi Jean yumuşak bir sesle.

Hélène elini saçlarının arasından geçirdi.

«Atacağın dört kurşun hiçbir şeyi değiştirmez!»

«Dinle Hélène! Arkadaşlarım öldürülürken, sessiz bir köşede kalabileceğimi nasıl düşünebiliyorsun?»

«Başkaları bana vızgelir,» dedi Hélène umutsuzluk içinde. «Kimseye bir borcum yok.» Hıçkırmaya başladı: «Sen ölürsen, kendimi öldürürüm. Ölmeyi de istemiyorum.»

«Yalnızca bir kez olsun, kendinden başka birşey düşünemez misin?» dedi Jean.

Jean'ın sesi sertti.

«Ya sen? Sen kendini düşünmüyor musun?» dedi Hélène hışımla. «Benim için üzülüyor musun?»

«Sözkonusu olan biz değiliz,» dedi Jean.

«Elbette biziz,» dedi Hélène. Masa örtüsünü avucunda buruşturdu: «İnsan her zaman kendisi için savaşır.»

«Hélène! Aramızda savaş sözkonusu olmamalı.»

«Senin için her şeyi yaparım,» dedi Hélène hınçla. «Hırsızlık ederim, adam öldürürüm, vatan hainliği...»

«Ama benim ölmemi göze alacak gücün yok!»

«Yok,» dedi Hélène. «Yok. Bana bunu yapamayacaksın. Bak görüyorsun ya, savaşıyoruz.»

«Aramızda azıcık bir dostluk olsaydı...»

«Dostluk mu?» dedi Hélène. «Ben seni seviyorum.»

«Bu türlü sevgiyi de ben anlamıyorum,» dedi Jean.

Hélène'i yargılıyordu. Damarlarındaki kanı kurutan yakıcı kasırgayı yargılıyordu.

«Başka türlü sevgi olmaz,» dedi Hélène. «Sen beni sev-

miyorsun.» Kör edici bir kanıt ansızın beynine giriverdi: «Senin gözünde hiçbir zaman bir değerim olmadı.»

«Seni seviyorum,» dedi Jean. «Ama sevgi her şey demek değildir.»

Karşısında inatçı, donuk, çelik gibi eğilmez düşüncelerle çevrili duruyordu. Alnındaki herbir çizgi, gözlerindeki herbir parıltı kimseye gereksinimi olmadığını haykırıyordu.

«Peki,» dedi Hélène. «Sana sormadan, geri hizmete alınmanı sağlayacağım.»

«Hélène! Seni bundan menederim,» dedi Jean.

«Demek menedersin! Buna aldıracağımı mı sanıyorsun? Herkes kendi başının çaresine bakmalı.» Alaylı bakışlarla gülümsedi. «Bir gün özel bir görevle Paris'e alınmış bulacaksın kendini.»

«Yalvarırım,» dedi Jean. «Yalnızca birkaç dakikamız kaldı. Ne olur böyle ayrılmayalım.»

«Vızgelir,» dedi Hélène. «Zaten önemi yok, çünkü bir ay içinde Clichy'de olacaksın.»

«Eğer bunu yaparsan...» dedi Jean.

«Benden ayrılır mısın? Senin için bu kadar kolay olacaksa, hemen ayrılalım!»

«Düşün: Sana olan bütün duygularımı öldüreceksin. Saygı duymadan sevemem seni.»

«Öyleyse beni artık sevmeyeceksin. Pek farketmeyecek!»

«Hélène!» dedi Jean.

Hélène irkildi. Sert adımlar mutfağın yerini sarstı. Kapı vuruldu.

«Girin,» dedi Hélène.

İki teğmen içeriye girdi. Jean ayağa kalkarak kemerinin tokasını bağladı.

«Korkmayın,» dedi uzun boylu, beyaz tenli olanı.

Jean gülümsedi.

«Neden korkacağım?»

«Teğmen Masqueray sizi görmek istiyor.»

«Hemen giderim,» dedi Jean. Kepini alıp kararsızlık içinde Hélène'e baktı. Hélène kımıldamadı.

«Güle güle,» dedi Jean.

«Hoşça kal,» dedi Hélène elini uzatmadan.

«Üzülmeyin, onun başına dert açmayacağız,» dedi kısa boylu teğmen. «İyi bir askerdir.»

Hélène kalktı.

«Sanırım bavulumu toplamam gerekiyor, değil mi?»

«Evet, lütfen. Otomobil sizi bekliyor.»

Uzun boylu teğmen gülümsedi: «Kendimi tanıtınama izin verin: Teğmen Mulet.»

«Teğmen Bourlat,» dedi öbürü.

Teğmen Mulet siyah kapaklı defterleri masanın üstüne attı.

«İşte suç kanıtları.»

Hélène defterlerden birini eline aldı. Onların erkek gözleri okumuştu bunları. Başı döndü. Oda ansızın bomboş kaldı; et paketi, yarıyarıya boşalmış şişenin yanında duruyordu. Başka bir yaşamın anıları gibiydiler.

«Hazırım,» dedi.

Çıktılar. Hélène otomobile bindi. Teğmen Mulet yanına oturdu.

«Demek beni kovuyorsunuz?» dedi Hélène.

«İnanın biz de üzülüyoruz,» dedi Mulet. Askerce bir mertlikle gülümsedi. Tebeşir gibi yüzünün ortasında iki mavi delik ölçüsüz derinliklere açılıyordu.

«Başka bir izin kâğıdı almaya ve dikkati çekmeden gelmeye çalışın,» dedi Bourlat.

«Biz de sizinle karşılaşmamaya çalışırız,» dedi Mulet.

«Teşekkür ederim,» dedi Hélène.

«Böyle şeyleri anlarız,» dedi Mulet. «Biz de evliyiz.»

Hélène ürkekçe gülümsedi. Onların pis erkekçe düşünceleri. Ben de gülümsüyorum. Ellerindeyim. İnsan hiçbir şeye bağımlı olmamalı. Hiçbir şeye bağımlı olmamayı isterdim.

«Artık beni bırakamaz mısınız?» diye sordu otomobilden inerken. Yalvaran bakışlarla Mulet'ye baktı.

«Trene bindiğinizi gözlerimizle görmek zorundayız,» dedi Mulet tatlı bir gülümsemeyle.

Hélène başını çevirdi. Her şey bitmişti. Artık hiç umut yoktu. Yeni girişimlerde bulunmak bir aydan fazla sürerdi; ikinci bir kez de sonuç alamayabilirdi. Her şey bitmişti. Demiryolunun sonundaki bomboş ufka baktı. Yalnız başına kalabilmek, ağlayıp onlardan nefret etmek — Jean'dan nefret etmek için trenin bir an önce gelmesini diliyordu.

«İyi yolculuklar,» dedi Mulet.

Hiçbir yanıt vermeden basamakları tırmanıp ilk kompartmana girdi. Onlar platformda duruyorlar, Hélène'i izliyorlardı. Bavulunu rafa yerleştirerek koridora yakın bir köşeye oturdu. Koltukları yeşil deriyle kaplı, güzel bir kompartmandı. İçerisi sıcaktı. Bardaklarından beyaz renkli bir içki içen üç asker vardı. İzne çıkıyorlardı; gülüyorlardı.

«Biraz marc d'Alsace içer misiniz?» dedi aralarından biri. «İyidir.»

«Fena fikir değil,» dedi Hélène.

Asker bardağın kenarını mendilinin ucuyla dikkatle sildi ve bardağı ağzına kadar doldurdu.

«Nasıl buldunuz?»

«Harika,» dedi Hélène. Bardağı başına dikti. Kafasının içinde keskin bir vızıltı oldu. Her şey yanıyordu, alev alev. Bir an içinde yüreği ufak bir kül yığını oluvermişti.

«Başına dikti,» dedi asker hayranlıkla.

«Görür o. Vızgelir bana. Görür o,» dedi içinden. Mantosunu çıkardı, katladı, başının altına koyarak boylu boyunca uzandı. Askerler konuşup gülüyorlar, tren onu sallayarak ilerleyip gidiyordu. Bugün için her şey bitmişti.

IX

Beni o adam getirdi buraya. Oysa asker üniforması içinde, asker kepiyle bayağı zararsız görünüyordu. Sanki ilk lânet geri alınmış gibiydi — varolma lâneti: Varoluyor muydu? Pecquigny ve Caumont ambarlarında, yollardaki arabalarla kamyonların içinde, nöbet tuttuğu dondurucu çukurun dibinde, adsız bir asker vardı: Kaygı ve pişmanlık bilmeyen bir asker. Bu çok basitti. Birşeyi istemeyi seçmesi gerekmiyordu: Onu istiyordu. Kendi kendisiyle uyum içindeydi. Yanıt bekleyen hiçbir soru yoktu. Amacı huzur dolu bir somutluk içinde önünde duruyordu: Faşizme karşı zafer. Herbir eylemine, acımalı bir zorunluluk yön veriyordu.

Sonra ansızın öfke ve utancın ortasında kendisiyle yüzyüze geldi gene. Pencere camları maviye boyalı büyük binadan çıktı. Arkasından teğmen küçümseyerek gülümsüyordu; küçük alanı geçti, yanından geçen askerlerin bakışları yanaklarım yakar gibi oldu. Hélène bunu yapmıştı, yapma cüretinde bulunmuştu. Daha bilmiyorlar, ama öğrenecekler, onlara söylenmesi gerekecek. Boucher'ye, Dubois'ya, Rivière'e söylenmesi gerekecek. Öğrenecekler. Her şeyin yalnızca bir yalan olduğunu öğrenecekler: Üniforma, teneke matara, sarhoş kahkahalarımız ve sırılsıklam ayak parmaklarımızın ambardaki hasırın üzerinde yavaş yavaş donmuşluktan çözüldüğü o hayvansı ortak sıcaklık. Ne denli sevinçle toprak renkli kepi giymiş, annesininkine benzeyen o çok gür, parlak saçlarını kestirmişti! Ama bir düzmeceden başka birşey değildi bu;

hiçbir zaman onlardan biri olmadım; hiçbir zaman başkaları gibi olamayacağım; çıplak ve yalnız, korunmasız ve ayrıcalıksız bir insan olamayacağım... «Imprimerie Nationale'de dizgicilik görevine atanmıştır.» Yüzünden çoğu zaman nefret etmişti, ama bu görüntüsü en çirkiniydi: Bir korkak.

«Orada uzun zaman kalmayacağıma yemin ederim.»

«Geri dönmekle aptallık edersin,» dedi Rivière.

Masada altı tane boş şişe vardı. Herbir tabak küçücük bir türbeydi. Ne şarabın tadı, ne şaraplı tavşan yahnisinin kokusu, ne de kahkahalar değişmemişti. Gene de her şey bir başkaydı. «Ben hiçbir istekte bulunmadım,» diyecektim, onlar da teselli eder gibi sırtımı sıvazlayacaklardı: «Hadi canım, senin yerinde olsak biz de aynı şeyi yapardık.» Ama benim yerimde değillerdi, bunu da iyi biliyorlardı. Ben yardım burada; şu anda herbirimiz kendi yerimizdeydik ve ben tek başımaydım. Trene binen, savaştan kaçan, sahte bir izinli asker görünümüne bürünerek Doğu garından çıkan, kadınların gülümseyerek baktıkları bendim. Caumont'da hâlâ kış sürüyordu, buradaysa ilkbahar gelmişti, kadınlar gülümsüyorlardı. Çok açık sarı, ya da çok koyu siyah saçlı, kırmızı dudaklı Paris kadınları sahtekâra gülümsüyorlardı. Sahte işçi, sahte asker. Cepheye beşsiz gidecekler; bense odamda uyuyacağım, yaşlıların ve kadınların arasında, kâğıt masa örtülü lokantalarda yenek yiyeceğim ve tek başıma olacağım. Laurent'a, Gauthier'ye yahut Perrier'ye rastlamak korkusuyla duvar diplerinden yürüyordum. Arkadaşlarım öğrenecekler. «Blonart kendisini Paris'e aldırtmış,» diyecekler. Ben: «Doğru değil, bunu ben yapmadım,» desem bile soğuk soğuk bakacaklar: «Ne olursa olsun, buradasın işte.» Ve bu benim; ben kendim. Öfkeden boğuluyordum; ellerimi Hélène'in boğazına geçirip hiçbir şey kalmayıncaya kadar sıkmak istiyordum.

«Alo. Hélène ile görüşmek istiyordum.»

«Alo. Ben Hélène.»

«Ben Jean.»

Telefondan boğuk bir ses geldi.

«Paris'tesin.»

«Şaşırdın mı?»

«Bana kızgın mısın?»

«Söyleyecek birkaç şeyim var. Ne zaman geleyim?»

«Ben gelsem daha iyi. Hemen geleyim mi?»

«Nasıl istersen. Bir saat içinde diyelim.»

«Jean!»

«Efendim?»

«Dinle, Jean...»

«Birazdan söylersin.»

Telefonu kapadım. Gösterecektim ona. Şimdiden daha kolay soluk alıyordum. Clichy caddesinden aşağıya doğru yürümeye başladım. İşte gene evime dönüyordum, tıpkı eskiden olduğu gibi. Hep aynı gazinolar, aynı dükkanlar. Oysa Eylülden beri birşeyler değişmişti. Eskiden yaşamım bu yüksek binalarla kenetlenmiş gibiydi; hep orada durmuşlar, hep orada duracaklardı. Bense yalnızca bir göçmen kuştum. Ben dünyadan göçtükten çok sonra da aynı biçimde hâlâ orada duracaklardı. Baktım bu binalara: Şimdiden başkalaşmışlardı. Duyarsız bir duvar yığını değillerdi artık; süreksiz dengeleri bir anda yıkılabilecek bir taş yığınıydılar. Eskiden, herbir bina yüzeyinin kendine özgü bir görünümü vardı; bugün ise yalnızca demir kirişlere dayanan, kolayca toz haline gelebilecek maddelerden yapılmış bir kabuk gibiydiler. Kıvrılmış demir kirişler, ufalanmış duvarlar, sıva parçaları, kömürleşmiş taşlar: Yarın belki de bunlar varolacaktı. Bense hâlâ orada olabilecektim, bu yıkıntıların ortasında, değişikliğe uğramadan. Benim geleceğim, bu sokakların geleceğine karışmıyordu artık. Yalnızca bana aitti. Artık buraya kenetlenmiş değildi. Hiçbir yerde değildim; ulaşılamayacak bir yerdeydim. Ansızın, her şey olabilir göründü.

«Hélène'den ayrılacağım.»

Onu dövmeyi, boğmayı düşünmüştüm, ama ondan öyle uzaktım ki ayrılmayı düşünmemiştim bile. Şimdi onunla görüşecek, konuşacaktım. Ne diyecektim ona? Uzun, dar

caddeye baktım: Öylesine yalnız, özgür, geçmişsiz uzanıyordu ki. Eski yalanlarla bağlı değildim artık. Birazdan ona yalan söylesem, bu yeni bir yalan olacaktı. Öfkem geçmişti. Bir çeşit şaşkınlık içinde düşündüm: Ondan temelli ayrılmam gerekiyordu.

Her davranışım yeminlerimi yalan çıkaracağına göre, gene yalan söyleyebilir miydim? Yarın ölüme, sürgüne ya da devrime göğüs germek zorunda kalacaktım; bunlara yalnız başıma, özgür göğüs gerecektim; Hélène'i hesaba katmadan kendi kararlarımı verecektim. Her seferinde benden nefret edecek, beni engellemeye çalışacaktı; birbirimize düşman olacaktık. Hayır, olanaksız, bu süremez. Gene de, onu bırakabilir miydim? Annem saten döşeli evde yalnız kalmıştı, Hélène de yalnız kalacaktı. Of, asker olmak kolaydı, yeniden insan olmaktan çok daha kolaydı. Yeniden, her şey olanaksız görünüyordu. Gene de, konuşacaktım. *Şimdiye dek hiçbir yerde varolmayan birşey olacak.* Merdivenlerden ağır ağır çıktım. Çoğu zaman suçtan *sonra* suçluluk duyardım; bu kez *önceden* suçluydum. Yalan mı, yoksa mutsuzluk mu? Suçumu kendim seçmek zorundaydım. «Ona rastlamamalıydım. Doğmamalıydım.» Ama doğmuştum.

Gözlerini kaçırarak elini uzattı.

«Merhaba.»

«Merhaba. Otur.»

Çekingen, mutsuz duruyordu karşımda. Üzüntüden boğuluyordum.

«Hélène, niye yaptın bunu?»

«Öldürülmeni istemiyorum.» Kafa tutarcasına baktı bana. «Benden ayrılabilirsin, beni dövebilirsin, istediğini yapabilirsin. Kafanın bir gülleyle uçmasına bunları yeğlerim.»

«Burada çok kalacağımı sanma. Bu kez babamın etkili dostlarından yararlanmaya niyetliyim.»

«Bu kadar zaman kazanılmış olacak.» Gözlerindeki o küstah alevi yeniden görmek hoşuma gitti.

«Aramızdaki tüm ilişkiyi olanaksız kıldığını anlıyor musun?»

Kan yanaklarına çıktı.

«Buna karar veren sensin,» dedi.

«Karar verecek birşey yok. Her şeyi yıktın.»

«Benden kurtulduğuna çok seviniyorsun. İlk bahaneye sarılıyorsun.»

«Bahane değil. Bana bir düşman gibi davrandın.»

Gözyaşları yuvarlandı: «Evet, bir düşman gibi davrandım sana,» dedi. «Senden nefret ediyorum. Beni hiç sevmedin. İyi! Korkma, gidiyorum. Vızgeliyor.»

Sarsılarak hıçkırıyordu. Burnu ve yanakları hemen kızarmış ve şişmişti. Ağzımda pis bir tat vardı ve ona: «Peki, artık bunu düşünmeyelim, ama çok geçmeden aramızdaki savaş aynı buruklukla gene başlayacak,» demek istiyordum. Gözyaşlarının arasından bana baktı.

«Doğru mu? Gitmemi istiyor musun?»

«Kimseye bağlanmadığım kadar bağlıyım sana,» dedim. «Ama aramızda çok derin bir anlaşmazlık var. Sen hiçbir zaman benim yaşamımı paylaşmaya çalışmadın, yalnızca kendin için sevdin beni.»

«Ben senin yaşamın olmayı istedim,» dedi umutsuzluk içinde.

«Bu olanaksız. Senin istediğin kadar sevemem seni.»

Yüzü değişti: «Beni sevmiyorsun!» dedi. Gözlerini açarak sessizce baktı bana; diliyle dudaklarını ıslattı: «Ama öyleyse niye sevdiğini söyledin?»

«Çok derin duygularla bağlıydım sana. Seni sevmek istiyordum.» Durakladım: «Birbirimizden çok farklı olduğumuzu anlamam gerekirdi. Bu senin suçun değil, ama ortak hiçbir yanımız yok.»

«Beni sevmiyorsun,» dedi yavaşça. «Gülünç bu. Ben seni bunca severken.»

Boşluğa bakıyordu. Güç bir yazıyı hecelemeye çalışıyor gibiydi. Yüreğim sıkıştı. Sevmiyor muydum onu? Bana öyle yakın görünüyordu ki, onu teselli etmek geldi içimden.

«Gülünç,» diye yineledi. «Oysa düşününce... ben niye sevileyim zaten?»

«Hélène!»

Şimdiden yalnızdı, bana çok uzaktı. Onu kollarımda yakın ve sıcak hissettim.

«Ne var?»

Başımı eğdim. Ona hiçbir şey söyleyemedim. Yüreğimi basan kısır acı seli bataklık gibi kokuyordu.

«Bağışla beni.»

«Yo, seni suçlamıyorum. Böylesi daha iyi. Böylece artık kendime yalan söyleyemem.» Ayağa kalktı. «Gitmek istiyorum.»

«Hemen böyle çıkıp gidecek değilsin ya!»

«Neden olmasın?» Gözlerini odanın içinde gezdirdikten sonra bir çeşit şaşkınlıkla yüzüme baktı:

«Geçen ay neler yaşadığımı bilmiyorsun, bilemezsin... perişandım.»

«Sen öyle istedin,» dedim. Kendimi savunmazsam, gözlerim dolacaktı. Oysa ağlamak bana düşmezdi.

«Seni bir daha hiç görmemeyi yeğlerim,» dedi. Gülümsemeye çalıştı: «Hoşça kal.»

Olamaz gibi geliyordu. Anlayamadan baktım ona. Sanki birisi bana kendi elimi yaralarıyla, tırnakların kendine özgü biçimleriyle cam bir kavanozun içinde göstermiş gibiydi.

«Hoşça kal,» diye yineledi. Kapıya doğru yürüdü. Yıkıcı bir dürtü beni ona itiyordu: Seviyordum onu. Ama kapı çarpılmıştı bile; aşağıya iniyordu. İçtenliği, yürekliliği için seviyordum onu; gittiği için seviyordum onu. Geri çağıramazdım. Hélène! O gelecekten yoksun haykırışı tutarak, parmaklarımı koltuğun kenarlarına batırdım. Olmuştu. Bu gözyaşları, bu acı, hiçbiri önceden varolmuyordu. Şimdiyse vardı. Benim yüzümden.

Ben yapmıştım bunu. Niye yapmıştım, hele bunu? Ağlıyordun ve gözyaşların boşunaydı, çünkü yarın sevecektim seni. *Belki ölümün de boşuna. Sarı afişler, kapanıp açılan kapılar, sabahın köründe vızıldayan mermiler*

boşuna. Bir hiç uğruna. Beni o adam getirdi buraya, bir hiç uğruna getirdi. Yenileceğiz. Ya da onlar bizsiz kazanacaklar. Tüm bu cinayetler bir hiç uğruna. O adam bunu düşünmemişti. «Birşey yapılmalı,» demişti. Ne yaptı? Kesin olan yalnızca senin ölümün ve bu gece.

«Onu bir daha hiç görmeyeceğim. Her şey bitti,» diye düşündü kendisini Paris'ten uzaklara götüren trende. Geçmiş, bir yara gibi yavaş yavaş kapanıyordu. Şimdi karar geride kalmıştı, tıpkı seçmediği ama gene de varolan şeyler gibi. *Karar vermiş olmak.* Yaşamış olmaktan daha büyük bir canilik değildi bu. Hélène'den ayrılmış olmak, Port Salut'deki akşam yemeğinden ne daha az, ne de daha çok ağırlık yapmıyordu omuzlarında. *Jacques'ı öldürmeye karar vermiş olmak, ölmüş olmak.* Üstelik, artık geriye bakmıyordu. Öteye, demiryolunun sonuna, geleceğe doğru bakıyordu. Tek bir amaç, tek bir yol. Yeniden bir asker oluyordu. Ne güzel bir tatil! Gene yalnız başınaydı işte, tıpkı elmaların dişlerinin arasında pişmanlıksız ezildiği, hiçbir şeyin yasak olmadığı çocukluğunun ovalarındaki gibi: Çekinmeden gerinebilir, yayılabilir, alabilir, kırabilirdi. Eylemleri artık kimse için tehlike taşımıyordu. Karşısında kimse yoktu. İnsanlar birer araç, engel ya da bir dekordan başka hiçbir şey değillerdi. Bütün sesler, fısıldayan, korkutan sesler, korku ve pişmanlık sesleri susmuştu. Silahların gümbürtüsü, uçakların uğultusu, mermilerin vınlamasından başka hiçbir şey işitilmiyordu. Bir elma ısırır gibi sakince el bombaları fırlatıyor, tüfeğini ateşliyordu. Silahlar zırhlı arabalara, kamyonlara ateş ediyorlardı; onun görevi insanlara ateş etmekti. Çimento, çelik ve insan eti aynı türden maddelerdi. O başka bir makinenin önünü kesen, demir ve alev makinesinin içindeki bir dişliydi yalnızca. «Bu benim,» diye düşündü bir gün, elinde silah, bir ağacın yanında yatarken. Gülmek geldi içinden. Ötede, sürülmüş bir tarlanın ortasında insanlar mermilerin altında düşüyorlardı ve onun yüreği hafifti. «Onları öldüren benim.» Bu bile yasak değildi. Çünkü ne istediğini biliyordu. Yal-

nızca bir askerdi ve artık yanlış birşey isteyemeyeceği için gülüyordu. Sol böğründeki acıyı duyduğunda, artık hiçbir şey yapamayacağını anladı. Tümüyle yokolmuş, tümüyle kurtulmuştu. İçinde huzurun bir ateş gibi yükseldiğini hissetti.

Kloroform kokusu, çarşafların beyazlığı ve büyük, aydınlık odanın sessizliği içinde yokolmuştu: Adı olmayan bir acı vardı yalnızca. Zaman akmıyordu artık. Tek bir an, hep aynı an: O duru acı. Bedeniyle yalnız başına uçuyordu, yeryüzüne bir ağırlık yapmıyordu artık; ağırlıksız bir acı. Sönüp gitmek için bir soluk yetecekti ve bu kimse için bir değişiklik yapmayacaktı; ne aydınlık, ne de sıcaklık vermiyordu: Fersiz bir alevdi.

Yavaş yavaş çevresinde dünya biçimlenmeye başladı. Yeniden dünyadaydı. Yara iyileşiyordu: «Neler oluyor?» Yalınayak taşların üstünde yürüyerek kırmızı ovaya, mavi lavanta otu tarlalarına baktı. Fransız ordusu Seine'e doğru geriliyordu; Almanların Rouen'da oldukları söylenmekteydi. Ama o biraz daha uyumak istiyordu.

Ne uyanış! Küçük büroya geçmiş, radyonun düğmesini çevirmiş ve gırtlaktan gelen bir ses Fransızca konuşmuştu. «Orléans'a girmiş bulunuyoruz. Bir yüzbaşının komutasında askerler Verdun'e girmiştir. Verdun düşmüştür. Beş bölüğe ayrılan Fransız orduları bozguna uğrayarak kaçıyorlar. Milyonlarca göçmen yolları tıkıyor. Bütün Fransa darmadağınık oluyor.» Bu küstah, utku dolu ses onların zaferini haykırıyor. Bizim yenilgimizi. Benim yenilgimi. Başını eğmiş, uzun bir süre kımıldamadan kalmış, ağzı kendi yaşamının tadı olan dayanılmaz bir acılıkla dolmuştu. Çünkü istemeyi göze alamadık. Paul'ün sesini duydu. Blumenfeld'in gözleri geldi gözünün önüne. Bahar akşamları ne tatlıydı! 14 Temmuz güneşinin altında kırmızı ve üç renkli bayraklar nasıl da dalgalanıyordu! «Siyasal amaçlı grev yok.» O sakınganlık, o akılsızca sakınganlık! «Ülkemi savaşa sürüklemeyeceğim.» İşte savaş, yitirilmiş bir savaş. Öldürmeyi göze alamadık, ölmeyi istemedik ve o yeşil mikrop bizi diri diri yiyor.

Kadınlar, yeni doğmuş bebekler çukurların içinde ölüyor; artık bizim olmayan bu toprağın üzerine düşen kocaman bir çelik ağ milyonlarca Fransızı hapsediyor. Benim yüzümden. Herbirimiz her şeyden sorumluyuz. Bir gece piyanonun altında tırnaklarını halıya batırmış, boğazında o acı tadı duymuştu. Ama daha çocuktu o zaman, ağlamış ve uyumuştu. Bir gece çılgın gibi yürümüştü, gördüğü kana bulanmış yüzü aklından silemeyerek. Ama daha gençti; o zamanlar cinayetlerini unutmaya çalışacağı bir yaşam vardı önünde. Şimdi yaşamı geride kalmıştı, yitik yaşamı. Artık çok geçti, her şey bitmişti. Çünkü kendimi temiz tutmak istedim; oysa asıl çürüklük etimin, soluğumun bir parçası olarak içime yerleşmişti zaten. Yenildik; insanlık yenildi. Onun yerine yeni bir canlı ırkı yeryüzünü kaplıyor; artık yaşamın körükörüne yürek atışları, ölümün çürümüşlüğünden ayırdedilemeyecek. Yaşam çoğalıyor ve düzenli bir tempoyla parçalanıyor — kaslar, kan, spermler ve doymuş solucan yığınlarının uğultusu. Hiçbir tanık yok. Artık hiç insan kalmayacak.

Bomboş, parlak yol Paris sınırlarına doğru uzanıyordu; genişliğinin oranı yok gibiydi. Yalnızca birkaç bisiklet sessizliği bozuyordu. Yoldan geçen bir iki kişi yapayalnız görünüyorlardı. Yalnızlıklarını sürgünde, mutsuzlukta ve korkuda yaşamışlar, kendi derilerinin içine çekilerek bir çöldeymiş gibi felâketin ortasında yitip gitmişlerdi. O da yalnızdı. Sabahtan beri, cebinde terhis olurken aldığı parayla, bütün Paris'i dolaşıyordu. Basımevi kapanmış, annesi Paris'ten uzağa gitmişti. Hélène ile ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Yalnızdı. Ama oradaydı. Tüm bir insan olarak. Yaşlı güneşin altında yürüyordu. Kapalı demir kepenklerin arkasında dükkanlar uyuyor, kırmızı boyalı kasap dükkanlarının pullu perdelerinin arasından çıplak mermerler görünüyordu. Bir manavın kapalı kapısının önünde, uzun, kara bir insan kuyruğu kımıldamadan bekliyordu. «Fransa'nın da sırası gelecek.» Viyana, Prag, Paris. Bir şapkacının camına büyük bir sarı rozet yapıştırılmıştı: «Yahudi dükkanı.» Yürüdü. «Bu-

radayım. Ama ne yapabilirim?» Yapayalnızdı, başka herkes gibi. Oysa berikiler, çizmelerinin ağır kokusu çevrelerini bir bulut gibi sarmış olarak ıssız bulvarlarda uzun sıralar oluşturarak ilerliyorlar, kamyonlar onları yoğun gruplar halinde Montmartre'ın tepesine taşıyor, ölçülü adımlarla Tertre alanının çevresinde geçit töreni yapıyorlar ve bir düdük sesiyle saflarından ayrılınca bir düzinelik gruplar halinde toplanıp Sacré-Coeur'ün fotoğrafını çekmeye gidiyorlardı. Ayak sesleri, topuklarının şıkırtısı, şarkıları, üniformalarının ördüğü kocaman boz-yeşil ağ öyle kalın, öyle dolaşıktı ki, tek bir yüz seçilemiyordu. Bir gazete alıp öfkeyle buruşturdu. Efendilerimiz. Biz de konuşmadan, kımıldamadan başlarımızı eğiyoruz. Polonya'da kadınlar pencerelerden ateş açtılar, kuyuları zehirlediler.

«Yeni felâketler yalnızca sıkı bir işbirliğiyle önlenebilir,» dedi Gauthier. «Niçin reddediyorsun? *Vie Syndicale*'e böyle geniş bir etkinlik alanı verme fırsatı elimize hiç geçmemişti. Sen de hiçbir zaman düşündüğünden farklı birşey yazmaya zorlanacak değilsin.»

«Ya düşündüğüm *her şeyi* yazarım, ya da hiçbir şey yazmam.»

«Ama her şeyi yazabilirsin.» dedi Gauthier. «Hem zaten, Avrupa'nın daha haktanır bir örgütlenmeye kavuşmasını hep dilememiş miydik?»

Bana bir cafe'nin terasında buluşmamızı söylemişti. Gauthier'nin kendisini çok rahat hissediyor göründüğü, büyük bir burjuva cafe'siydi bu. Bugünlerde sık sık uğradığı türden bir yer olmalıydı. Çevremiz boz-yeşil üniformalılarla doluydu ve taşıdıkları sarı dürbün kılıfları da görünüme turistik bir çeşni katıyordu. Fotoğraflar, resimli dergiler ve Paris'e özgü hatıra eşyalarıyla dolu bir sepet taşıyan bir kadın masaların arasından geçti. Yabancı resimlerle damgalanmış yepyeni banknotları sepete kayıtsızca koyuyorlardı. Hemen hepsi şampanya ismarlamışlardı. Buz kovasının yanına küçücük, düzgün paketler koymuşlardı: Çikolata, parfüm, ipek çamaşırlar.

Paris'in kalan son lüks mağazalarını da özenle soyuyorlardı.

Öfke içinde Gauthier'ye baktım:

«Arkadaşların çoğu da senin gibi mi düşünüyorlar?»

«Birkaçı.» Gözlerini kaçırdı:

«Bu savaşı hiçbirimiz istemedik.»

«İstediğimiz bu çeşit bir barış değildi,» dedim.

«Barış oldu,» dedi.

Viyana: Barış. Prag: Barış. Paris: Gene mi barış diyeceğiz?

Yan masada, garsona sayısız emirler verirken, bir yandan da bir çay paketi uzatan genç Alman kıza bakıyordum; masaya küçük bir reçel kavanozu, biraz tereyağ ve şeker koydu. Biz sakarinli nohut kahvesi içiyorduk. Bizim aramızda, bir yerli toplumunun içindeki sömürgeci bir ulus gibiydiler; birbirine kaynaşmadan akıp giden iki ayrı dünya. Onlar otomobil ve uçak düzeyinde yaşıyorlardı; bizimse yalnızca ayaklarımız, en fazlası da bisikletlerimiz vardı. Ne uzaklıkların anlamı onlarla bizim için aynıydı, ne de bir kadeh şarabın fiatı.

«Gazeteyi onlara satmaya gerçekten razı olacak mısın?» dedim.

Gauthier acı acı gülümsedi: «Niye onların denetimi altında çalışılmasın? Daladier'nin denetimi altında çalışmak seni rahatsız etmiyordu.» Omuzlarını silkti. «Seni daha açık fikirli sanırdım.»

«Açık fikirliyim. Sen de öylesin. Ne yaptığını da biliyorsun.» Kalktım: «Eğer bundan sonra hâlâ aynada kendine bakabilirsen, senin hesabına sevinirim.»

Öfkeden titriyordum. Gauthier'ye karşı, kendime karşı duyduğum öfkeden. Paul haklı mıydı? Biz vatan haini mi olmuştuk? Acı içinde geçmişi anımsamaya çalıştım: Hayır, korkak değildik; hayır, vatanımıza ihanet etmemiştik. *Kanıtla. Kanıtla. Kanıtlamak sana düşüyor* Ama ben de ihanet etmek üzere değil miydim? Gauthier ile aramızda ne fark vardı? Gauthier onların önünde sürünüyor, o benden daha dürüst. Ama ben de suç ortağı-

yım. Paris'de dolaşıyordum, attığım her adım bu suç ortaklığına bir mühür daha vuruyordu: Bana verdikleri ekmeği yiyorum — Lina Blumenfeld'e, Marcel'e, açlıktan ölen Polonya'ya vermeyi reddettikleri ekmeği. Kafesim geniş. Uysalca kafesimin içinde dönüp dolaşıyorum. Hayır, dedi, hayır. Titreyen ellerine baktı. Yararı yok; öfkenin yararı yok; soruların yararı yok; geçen geçmiş: Bunun bir kölenin mi, yoksa bir insanın mı geçmişi olacağına karar vermek bana düşüyor. *Kanıtla.* Kanıtlayacağım.

«Ne yapılabilir?» Ama her şeyin insanlar aracılığıyla gerçekleştiğini ve herkesin tüm bir insan olduğunu biliyordu. Birer birer arkadaşlarını aradı. Birleşirsek tek başımıza olmayız, diyordu. Savaşırsak yenilmiş olmayız. Biz burada olduğumuz sürece insanlar varolacak. Konuşuyordu ve arkadaşları, başka arkadaşlarını bularak onlarla konuşuyorlardı. Şimdiden konuştukları için birleşmişlerdi, savaşa girmişlerdi, insanlar yenilmemişti.

«Sözler yeterli değil,» dedi.

İki adam kaygıyla baktılar ona. İkisinin de saçları kırlaşıyordu. Leclerc'in gözleri dost bir yüzün ortasında sevecen ve maviydi. Parmentier'nin yüz çizgileri keskin ve düzgündü. Karşı çıkan bir havası vardı.

«Biliyorum.» dedi Parmentier. «Bizi bekleyen bir tehlike var. Toplantılarımız kesin amaçlardan yoksun olduğu için, çalışma yahut oturma odası sohbetlerine dönüşüyor.»

«İşte biz de bu nedenle bir gazete kurmak için sizinle işbirliği yapmaya hazırız,» dedi Leclerc. «Bir de ayrıca bildiriler hazırlayıp dağıtmak istiyoruz.»

«Bu da yeterli değil.»

Leclerc şaşkınlık içinde çenesini sıvazladı. Çıt çıkmıyordu. Perdeler, kalın halılar, deriyle kaplı kapılar dünyanın yankılarını boğuyordu. Büyük yazı masasının üstünde üç kahve fincanıyla içki dolu bardaklar duruyordu. Duvarlar kitaplarla kaplıydı.

«Ne yapmak gerek?» dedi Leclerc. Bir yanıtı önlemek

istercesine de hemen ekledi: «Bir haberalma servisi kurmaya da çalışabiliriz.»

«Bütün bunlar sözde eylemden başka hiçbir şey değil,» dedi Blomart.

Bir sessizlik oldu. O uygar, sımsıkı kapalı odada bir tehdit dolaşıyordu şimdi. Bu adamlar korkak değillerdi; cesaret etmeyi, istemeyi biliyorlardı; ama yalnızca kendi benlikleriyle barış içinde yaşamalarına yetecek kadar. Ansızın kumara sürülen de işte bu barıştı. Her türlü tehlikeyi göze almaktansa, bu barışı yeğ tutacaklardı.

Parmentier cesaretini topladı:

«Ne düşünüyorsunuz?» dedi.

«Gerçek eylemi,» dedi Blomart.

«Eylem,» dedi Leclerc. Blomart'a bakmıyordu. Kendi içine bakıyordu. Yoluna çıkan o sağlam engeli kimin ellerinin diktiğini kendisine sormayı hiçbir zaman istememişti: Kendi elleri. Yıkabilirdi bu engeli. Kendi kendisinden korkuyordu.

«Para olsa, kolayca silah bulunabilirdi,» dedi Blomart. «Patlayıcı madde yapabilecek arkadaşlarım da var. Bütün tehlikeleri göze almaya hazırız.»

«Paraca sıkıntımız yok,» dedi Leclerc.

«Şiddeti ilke olarak hoşgörmediğimden değil,» dedi Parmentier. «Ama açıkça söyleyeyim: Birkaç talihsiz, sorumsuz askeri öldürmekte bir yarar göremiyorum.»

«Eğer toplumu canlandıracak, savaşın sonuna dek dayanıp geleceği kuracak bir güç yaratmak istiyorsak, eylemde bulunmalıyız,» dedi Blomart. «Yalnızca eylemde bulunarak varolabiliriz.»

«Belki de sabotajlara girişiriz,» dedi Leclerc.

«Açıkça görülebilen eylemler gerekli,» dedi Blomart. «Cephane taşıyan trenleri, el koyulmuş otelleri havaya uçurmak gibi. Fransızlar hâlâ savaşta olduklarını hissetmeliler. Bir direnç kurmayı istiyor musunuz, istemiyor musunuz? V-işaretleriyle, Lorraine haçlarıyla, balık oltalarıyla bir ülkedeki ayaklanmayı sürdüremezsiniz.»

«Korkunç misillemelerle karşılaşabileceğimizi düşündünüz mü?» dedi Parmentier.

«Amacımız da bu,» dedi Blomart.

«Amacımız mı?»

Parmentier dehşet içinde Blomart'a baktı. «Biliyorum,» diye düşündü Blomart. Kim ondan daha iyi bilebilirdi? Buradaydı, elinde bir içki kadehi, söylediği sözlerle kendi yüreğini beslemeyen kanları akıtıyordu. Ama bu kişisel bir sorun değildi.

«Ben de bu misillemelere dayanıyorum,» dedi. «Uzlaşma siyasetinin olanaksızlaşması, Fransa'nın barış içinde uyuklamaması için Fransız kanı dökülmeli.»

«Demek hiçbir suçluluk duymaksızın suçsuz insanların vurulmasına göz yumacaksınız?» dedi Parmentier.

«Bu savaşta, kanı dökmek kadar kurtarmanın da yanlış olduğunu öğrendim,» dedi Blomart. *Artık siyasal amaçlı grev yok. Ülkemi savaşa sürüklemeyeceğim. İşte buradayız. Yeter. Yeter. O akılsızca sakınganlık.* «Belki de direncimiz sayesinde kurtarılacak olan bütün yaşamları bir düşünün.»

Uzun bir süre sustular.

«Ama eğer girişimimiz başarısızlığa uğrarsa,» dedi Parmentier, «kendimizi bir hiç uğruna işlenen cinayetlerle suçlu bulacağız.»

«Kuşkusuz,» dedi Blomart. İnsan ne yaparsa yapsın hep suçlu oluyordu. Ama bu iki adam bunu bilmiyorlardı; cinayet işlemekten korkuyorlardı: «Ama biz başaracağımızı varsaymak zorundayız. Hangi durum olursa olsun, partizanlarınız için tutuklanma ve ölüm sözkonusu. Bir gazete, bildiriler... bunlar da pek güvenli girişimler sayılmaz.»

«Aynı şey değil bu,» dedi Parmentier. «Üyelerimiz tehlikeyi göze alıyorlar.»

«Belli bir sonuca varmak için göze alıyorlar. Eğer onları yararsız bir tehlikeye atarsak, o zaman suçlu oluruz. Hayır,» dedi Blomart: «Yalnızca erişmek istediğimiz son-

la ilgilenip bunu elde etmek için gerekli her şeyi yapmalıyız.»

«Her yolun doğru olduğunu mu düşünüyorsunuz?» dedi Leclerc kuşkuyla.

«Tersine. Bütün yollar kötüdür,» dedi Blomart.

Bir zamanlar o da eylemlerini somut nedenlerle sağlama almayı düşlemişti. Ama bu çok kolay olurdu. Sağlama almadan eylemde bulunmak zorundaydı. İnsan yaşamlarına değer biçmek, bir damla gözyaşıyla bir damla kanın ağırlıklarını karşılaştırmak olanaksız bir girişimdi. Ama artık değer biçmiyordu; her para geçerliydi, bu bile: Başkalarının kanı. Fiyat hiçbir zaman çok pahalı olmayacaktı.

«İşte artık paramız var,» dedi arkadaşlarına.

«Başardın!» dedi Laurent.

«Sonunda doğru dürüst birşeyler yapabileceğiz,» dedi Berthier.

Hepsi gülüyorlardı. Ama bazı yüzlerde kaygı vardı.

«Kimin için çalışacağımızı bir bilseydik,» dedi Lenfant. «Eğer Reynaud ile Daladier'yi geri getirmek içinse...»

«Hayır,» dedi Blomart. «Çok iyi biliyorsun. Güçlenip yarın yönetimi biz ele geçirelim diye çalışacağız.»

«Yeterince güçlenebilecek miyiz?» dedi Lenfant.

«Doğru,» dedi Berthier. «Burjuva kapitalizmi, Anglo-Sakson emperyalizmi, ya da gerici güçlerin kazanması için çalışmadığımızdan nasıl emin olacağız?»

Blomart duraksadı. Doğruydu. Aslında insanın ne yaptığını önceden kestirmesine olanak yoktu. Duraksadı; ama kendinden emin bir sesle yanıtladı: «Her şey Faşizm'den yeğdir.» İçinden de: «Hiç değilse, insan ne istediğini bilebiliyor; istediği şey için de eylemde bulunması gerek. Gerisi bizi ilgilendirmez,» diyordu.

İstiyordu bunu. Ne istediğini bilerek ilerliyordu. *Ne yaptığını bilmeyerek.* Sakınganlığın eski tuzaklarını ayağının altında çiğneyerek, geleceğe doğru körükörüne atılmış, kuşku duymayı reddederek: *Belki de her şey boşunaydı; belki de seni bir hiç uğruna öldürdüm.*

X

Hélène kitabını gene kapattı. Okumayı sürdüremiyordu artık. Panthéon'un üstündeki kara gökyüzüne baktı. Fırtına çıkmıştı, ama güneşi örten bulutlar değildi. Hava ince, kara bir kül bulutuyla yoğunlaşmıştı. Paris çevresindeki benzin depolarının yandığı söyleniyordu. Ufukta gümbürtüler kopuyordu ve küçük, beyaz toz bulutları karanlık gökyüzünün ortasında döne döne yükseliyordu. Yaklaşıyorlardı; kentin üzerinde kurşun bir tehlike dolaşıyordu; çok geçmeden son savunma hatları da düşecek ve onlar kentin sokaklarına doluşacaklardı. Hélène'in çevresinde, Café Mahieu'nün terası bomboştu. Soufflot Sokağı ıssızdı. Bir taksi bile yoktu. Saint-Michel Bulvarı'ndan Orléans Kapı'sına doğru tek yönde ilerleyen bir otomobil akını vardı. Bulvar kenti bir uçtan öbürüne bölen bir anayol, yaşamın dalga dalga aktığı bir kaçış yolu olmuştu. Bu arada, mavi tulumlu bir adam da bir merdivene tünemiş, özenle sokak lambalarını temizliyordu.

«Yarın burada olacaklar.» Hélène biraz kaygıyla uzaklara baktı. Otomobil saat onda gelecekti. Bu kuşatılmış kentte tuzağa kıstırılmak istemiyordu. Binaların kör yüzeyleri arasındaki cansız sokaklar sessizliğe gömülecekti; her bir kentli, sel altında kalmış bir tarlanın ortasında yitmiş bir kaza kurbanından daha yalnız kalacaktı. Evlerin toprağa sağlamca tutunmuş olarak kalacaklarına, kestane ağaçlarının Luxembourg Bahçeleri'nde aynı gölgeleri yayacaklarına inanmak güçtü.

Bu taşkın otomobil selinin arasında, göçmenlerin çift-

lik arabaları ağır ağır ilerliyor, tüm bir köyü taşıyorlardı. Bunlar dört beş atın çektiği, yeşil bir örtünün altında samanla yüklü kocaman yük arabalarıydı. Şilteler, bisikletler öne arkaya yığılmış, ortasında balmumu mankenler kadar cansız bir aile büyük bir güneşliğin altında toplanmıştı. Ciddi bir tören için düzenlenmiş canlı bir tablo gibiydiler. Hélène'in gözleri doldu. «Ben de sürgüne gidiyorum.»

Çevresine baktı. Tüm geçmişi burada, bu taştan adaların arasındaydı. Bu kaldırımda, Tanrı'nın sevecen gözlerinin koruması altında Yvonne ile seksek oynamıştı. Şu sokak lambasının altında Paul onu öpmüştü. Bu sokağın ilerisinde Jean ona, «Seni seviyorum,» demişti. Gözlerini sildi. Tanrı yoktu, Paul'ü sevmiyordu. Jean onu sevmiyordu. Bütün sözler yalandı. Gelecek damla damla kentin dışına akıyordu; geçmişse siliniyordu. Geçmiş, hiçbir pişmanlığa değmeyecek cansız bir kabuktu; şimdiden toz gibi savruluyordu. Geçmiş diye birşey yoktu artık; sürgün yoktu artık. Tüm yeryüzü dönüş umudu olmayan bir sürgünden başka birşey değildi.

Hizmetçi, elinde Hélène'in ağır bavuluyla café'den çıktı. Aynı anda Monsieur Tellier'nin otomobili kaldırıma yanaştı ve Denise başını çıkardı: «Biliyor musun?» diye bağırdı: «Ruslarla İngilizler'in Hamburg'a çıktıklarını söylüyorlar!» Hélène'in bavulunu yakaladı. Otomobilin içine de, üstüne de bavullar yığılmıştı. Farlarm önüne de bir bisiklet bağlanmıştı. Hélène arkada Denise'in yanına oturdu ve otomobil yola koyuldu. Büyük bakkalın sahibi, reçel kavanozlarını gölgeleyen demir kepenkleri indiriyordu. Bütün dükkanlar kapanmıştı.

«Annenle baban kalıyorlar mı?» dedi Denise.

«Dükkanın yağma edilmesinden korkuyorlar,» dedi Hélène. Daha yüksek sesle ekledi: «Babanın beni de buradan götürmesine teşekkür ederim.»

«Doğal birşey bu,» dedi Monsieur Tellier: «Ev büyük. Herkese yer var.»

Otomobil Orléans Kapısı'ndan çıkarak küçük bir yo-

la saptı. Kapatılıp bırakılmış villaların üzerinde gökyüzü masmaviydi; sanki hafta sonu tatiline çıkılıyor gibiydi. «Her şey bitti,» diye düşündü Hélène. «Sonsuza dek bitti.» Sonsuza dek geride, kestane ağaçlarının gölgesinde, bal ve kakao kokularının arasında kalacaktı; sonsuza dek bu gömülmüş kentte, yitik sevgisinin hayaletiyle kendisi de gömülmüş olarak. Arabanın penceresinden başını çıkarıp bakan bu kadın milyonlarca göçmenden biriydi yalnızca.

Yolda, biraz önce bulvardan geçenlere benzer çiftlik arabaları görülüyordu. Ama atlar çözülmüştü. Köylüler atların yanında yürüyorlardı. Saman yarı yarıya tükenmişti. Bu insanlar uzaklardan gelmiş ve zaten uzun bir süredir yürüyor olmalıydılar. Ara sıra yığılma yüzünden yol tıkanıyor, otomobil tozun içinde tıpkı parçalara ayrılmış bir tırtıl gibi ağır ağır sürünen uzun bir taşıt kuyruğunun arkasında durmak zorunda kalıyordu.

«Yarın ilerlemek olanaksızlaşacak,» dedi Monsieur Tellier. Başını çevirdi: «Acıktınız mı?»

«Varacağımız ilk köyde mola verebiliriz,» dedi Denise. «Duralım.»

Köylüler güllerle, susam çiçekleriyle bezenmiş evlerinin önünde durmuş bakıyorlardı:

«Ne oldu? Paris alındı mı? Her şey bitti mi?»

«Paris, Fransa demek değildir,» dedi Monsieur Tellier.

Bir café'ye girdiler. Denise sandviç, çörek ve meyve paketlerini açarak kahve söyledi. Bir kadın radyonun yanında oturmuş bildirileri dinliyordu. Hélène'in gözleri doldu; bu gözyaşlarını tanımıyordu. Bütün bu aylar boyunca, kendi gözyaşlarındaki umutsuzluk ve öfke tadını tanımayı öğrenmişti. Şimdi bu yaşlar ılık ılık, tuzsuz, acı vermeden yanaklarından yuvarlanıyordu.

Sanki köy bayramı için hazırlanmış gibi dallarla örtülü bir araba kapının önünde durmuştu; Evreux'den geliyordu. Evreux alevler içindeydi. Louviers yanıyordu, Rouen yanıyordu. Bütün öğleden sonra boyunca, Normandiya yönünden gelen, şiltelerle yüklü, bayrama gidiyormuş

gibi dallarla örtülü arabalar yoldan gelip geçmişti. «Bir şeyler oluyor,» diye düşündü Héléne. «Bana değil. Ben varolmuyorum. Dünyaya bir şeyler oluyor.» Hiçbir geri dönüş, kaçış olanağı yoktu. Taşıtların gelip geçişini izleyenlerin kaygılı ve suçlayıcı gözlerinde, kamyonlara yığılmış battaniyelerin, tabak çanağın, iskemlelerin arasında, kaçanların tozlu yüzlerinde yenilgi yazılıydı.

Gece bastırdı. Yük arabaları çitlere yanaşıp durmuş, atlar çözülmüştü. İnsanlar çorba pişirmek için ateş yakıyor, geceyi orada geçirmek için hazırlık yapıyorlardı. Héléne Western filmlerindeki öncüleri düşündü. Sanki uzak bir ülkedeymiş gibi bir yabancılık duygusuna kapıldı. Sanki keşfedilmemiş kocaman bir zaman boşluğuna düşmüştü.

«Laval'de biraz durup annene geldiğimizi bildirmek için telefon edelim,» dedi Monsieur Tellier.

Sessiz küçük köye gün boyunca yoğun bir kalabalık doluşmuştu. Kaldırımlar arabalarla kaplanmış, bütün açıklıklar göçmenlerle kapkara bir renge bürünmüştü. Zenginler, alanlara doğru taşan café masalarının yanındaki iskemlelerde uyukluyor, öbürleri de toprağa uzanmış yatıyorlardı.

«Sen arabada kal. Ben Héléne ile postaneye gidiyorum,» dedi Denise.

Héléne'in koluna girdi. Yalnız kalır kalmaz da yüzü değişti.

«Her şeyden kopmuş olacağız,» dedi. «Artık Marcel' den haber alamayacağım. Hiçbir şey bilmeden nasıl yaşayacağım ben?»

Héléne sustu. Söylenecek bir şey yoktu. Bilmeden. Bilecek hiçbir şey yoktu. Yorgun bedeni, çarpan yüreği vardı yalnızca. Artık hiç kimse için çarpmayan, adsız bir yürek. Tarih ortaya seriliyor ve benim tarihim yok artık. Yaşamım yok, sevgim yok artık.

«Blomart yaralandığı için şanslı,» dedi Denise. «Herhalde güneye gönderilir.»

«Herhalde,» dedi Hélène. Yaralandığını Madame Blomart'dan öğrenmişti.

Postaneye girdiler. Toz ve ter kokuları arasında, huzursuz bir kalabalık itişip kakışıyordu. Siyahlar içinde, ufak tefek, perişan kılıklı bir kadın yalvaran gözlerle telefon görevlisi kıza baktı: «Küçük hanım, lütfen benim için telefon eder misiniz?» Kız omuzlarını silkti. «Lütfen, küçük hanım!» diye yineledi kadın.

Hélène onun omuzuna dokundu. «Nereye telefon etmek istiyorsunuz?»

«Köye. Kocama haber vermeleri için.»

«Hangi köye?»

«Rougier,» dedi kadın.

«Bekleyin. Ben sizin için ararım,» dedi Hélène. Rehberin sayfalarını çevirdi. «Rougier. Maine-et-Loire. Kiminle konuşmak istiyorsunuz?»

«Bilmiyorum,» dedi kadın.

Rougier'de dört abone kayıtlıydı: «Boursade?»

«Hayır. O artık köyde değil.»

«Fillone?»

«Yok canım! O bu saatte tarladadır.»

«Mercier?»

«Yok, hayır,» dedi kadın korkmuş gibi.

Bu koskoca dünyada umarsızca yitmişti. Hepimiz yitiğiz. Kendimi yeniden bulabilecek miyim, diye düşündü Hélène. Ne yararı olur? Nesneleri tutan parmaklarının, artık hiçbir şey istememeyi isteyen, gene de her şeye karşın isteyen şu yüreğinin ne yararı var? Artık hiçbir şey istememek. Hiçbir şey bilmemek. Yalnızca orada olmak, bir yere varmadan akıp giden yaşamın sessiz çağlayışını dinlemeye dalarak.

Merdivenleri inip otomobile doğru yürüdüler. Monsieur Tellier kaputa dayanmış sigara sarıyordu.

«Ruslar seferberlik ilan etmediler,» dedi. «İtalyanlar da bize savaş ilan ettiler.»

*
**

Köyden kadınlarla, çocuklarla, yataklar ve kapkacakla dolu kamyonlar geçiyordu her gün. Alençon'dan, Laigle'den geliyorlardı. Bir sürücü bağırdı bir akşam: «Le Mans'dalar.» Evdekiler bakıştılar. Denise'in annesi, babası, büyükannesi, bir teyze ve iki görümce. Monsieur Tellier'nin otomobili tüm aileyi birden götüremeyecek kadar küçüktü. Akşamları durup başlarını sokacak bir çatı altı dilenen solgun yüzlü göçmenlere benzemeyi de hiç kimse istemiyordu.

«Çevreye örnek olmalıyız,» dedi Madame Tellier. «Burada kalacağız.»

Ertesi gün, gündoğumundan başlayarak, köylüler kamyonetlerle, çiftlik arabalarıyla, bisikletlerle kaçtılar. Gidemeyenler de dükkânlarını, evlerini kapatarak kırlara kaçıp saklandılar. Uzaklardan top sesleri geliyor, ara sıra bir patlamanın tok gürültüsü duyuluyordu. Angers' deki benzin depoları havaya uçuruluyordu.

«Çadırı büyük tarlanın yanı başına kuracağız,» dedi Madame Tellier.

«Ne yararı var?» dedi Denise. Hélène ile birlikte bahçedeydi. Laval'den gelen kamyonların güneşli yoldan geçişine bakıyordu. Otuz kilometre. Olsa olsa bir iki saat. Ateşkes imzalanıyor. Ortalık yatışacak. Savaşılmayacak.

«Gene de saklanmak daha akıllıca bir yol,» dedi karısı ve kaynanasıyla bahçedeki kulübeye yerleşmiş olan Hollandalı.

Madame Tellier geldi, bir sürü battaniye taşıyordu. Hollandalı, elinde erzak dolu bir sepetle onu izledi. Denise dirseklerini çite dayadı.

«Marcel'in tutsak düştüğünden eminim,» dedi boğuk bir sesle. «Arkadan kuşatılmışlar.»

«Belki de zamanında kaçış emrini almışlardır,» dedi Hélène.

Denise dudağını ısırdı: «Bir daha yıllarca göremeyeceğim onu!»

Bir kamyon göründü. Şarkı söyleyen Fransız askerle-

riyle dolu bir askeri kamyon. Bir kamyon daha geçti. Sonra bir tane daha. Adamlar gülerek ellerini sallıyorlardı.

«Şarkı söylüyorlar!» dedi Denise.

«Savaş bitti. Canlarını kurtardılar,» dedi Hélène.

Bir cip durdu. İçinden dört subay indi. Pecquigny'dekilere benziyorlardı. Şık, kayıtsız, yüzlerinin ortasında iki sıvımsı delik. «Burası Cholet yolu mu?» diye sordu genç bir teğmen.

«Evet,» dedi Denise.

«Almanlar'ın Angers'de olup olmadıklarını öğrenmemiz gerekiyor,» dedi albay şaşkın şaşkın bakarak. Sonra kararlı bir bakışla Denise'e sordu: «Postane nerede?»

«Ben sizi götüreyim,» dedi Denise. Bahçe kapısını itip açtı. Bastonlarına dayanarak yürüyen miğfersiz, tüfeksiz iki asker geçti. Almanlar'dan kaçan tutsaklardı bunlar. Sokaklarda başka kimse yoktu. Eski günlerde tüfeklerini gururla omuzlarında taşıyarak ana caddeden geçen nöbetçiler birdenbire ortadan yok olmuşlardı.

Postanenin içinde telefon çalıyordu. Kapı kilitliydi.

«Görevliler nerede?» dedi albay öfkeyle.

«Tarlalarda.» dedi Denise.

«Bu çılgınlık!» dedi albay. Bir teğmene işaret etti: «Bu kapıyı kırın!»

Teğmen omuzuyla kapıya yüklendi.

«Olmuyor,» dedi. «Balta gerekli.»

«Ben getireyim,» dedi Denise.

Şimdi köyden toplarla tanklar geçiyordu.

«Yakında burada olacaklar mı?» diye sordu Hélène.

«Bir saate varmaz. Ama korkmayın. Hiçbir şey olmayacak,» dedi teğmen. Gülümseyerek önemli bir bilgi verdi: «Bir harekâtı başlatmak için Loire'a gidiyoruz.»

«İşte balta,» dedi Denise. Teğmen kilidi kırdı. Albay içeriye girdikten bir dakika sonra gene çıktı.

«Gidelim,» dedi. Cipe doğru yürüdüler.

«Evlerinize dönün,» dedi teğmen.

«Dönüyoruz,» dedi Denise. Loire'a doğru yola koyu-

lan cipin arkasından baktı. Namluları güneye, arkaları düşmana dönük tankların geçişi sürüyordu.

«Denise,» diye seslendi Madame Tellier. «Hemen buraya gelin, ikiniz de.»

«Ben evde kalacağım,» dedi Denise. «Görmek istiyorum.»

«Baban hiç kimsenin pencereden bakmasını istemiyor. Başına bir şey gelebilir,» dedi Madame Tellier heyecanla. Boynuna incilerini, parmaklarına bütün yüzüklerini takmıştı. Karnıyla göğsünde de tuhaf çıkıntılar vardı.

«Ama ben panjurları açmayacağım,» dedi Denise. Güldü: «Mücevherlerini iyi sakladın mı?»

«Üzerimden almaktan çekinirler,» dedi Madame Tellier.

Hélène, Denise'in odasına çıktı; pencereye giderek panjuru biraz araladılar. Pencerenin altından bir tank daha geçti. Sonra yol ıssızlaştı. Hélène'in yüreğine ansızın bir korku saplandı. Şu anda köy Fransa'yla Almanya arasında sahipsiz, yasasız, korunmasız bırakılmıştı. Bütün panjurlar kapalıydı; güneş altındaki bembeyaz evlerde hiç kıpırtı yoktu. Sanki dünyanın dışında, başı sonu olmayan gizemli bir çılgınlık içinde sallanarak uçmak gibi bir şeydi bu.

«Ah,» dedi Denise. Hélène'in elini yakaladı. Sokağın köşesinde bir patlama olmuş, lokantanın pencereleri tuzla buz olmuştu. Arkasından büyük bir sessizlik oldu ve sonra birdenbire gırtlaktan çıkan bir ses anlaşılmaz sözcükler söylemeye başladı. Göründüler. Hepsi de uzun boylu, sarışın, pembe yüzlüydüler. Çelik gibi sert adımlarla, çevrelerine bakmadan, büyük bir ağırbaşlılık içinde düzgün adım yürüyorlardı. Kazananlar. «Yenildik. Kim, biz mi?» Denise'in gözlerinde yaşlar vardı. «Ben de mi?» diye düşündü Hélène. «Fransa yenildi. Almanya kazandı. Ya ben, ben neredeyim? Hiçbir yerim yok.» Kupkuru gözlerle askerlerin, atların, tankların, tuhaf silahların geçişine baktı; kendisinin olmayan, hiç kimsenin olmayan Tarih'in geçişine bakıyordu.

***

Hollandalı kaldırımın kenarında oturan üç kadının önünde durdu; elinde boş bir benzin bidonunu sallıyordu.

«Benzin yokmuş,» dedi.

Kaynana omuzlarını silkti: «Çok doğal.»

Sekiz gün önce bir benzin tankerinin geleceği bildirilmişti. Ama artık kimse inanmıyordu buna.

Hollandalı bidonu yere bıraktı: «Yemek istiyorum.»

«Ben de. Karnım aç. Açım,» dedi genç kadın, çocuksu bir sesle.

«Öyle kolay kolay yiyecek bulamazlar,» diye düşündü Hélène. Le Mans'daki dükkânlar çekirge akınına uğramış bir tarladan bile daha çıplak bir durumdaydı. Ne bir lokma ekmek, ne bir meyve, ne de boz yeşil askerlerle dolup taşan lokantalarda oturacak bir yer vardı. Hélène artık açlık duymuyordu; hiçbir şeye gereksinimi yoktu. Bu taşların üstünde, güneşin gitgide kemirdiği bu daracık gölgede süresiz oturup kalabilirdi. Yol boyunca insanlar ellerinde boş bidonlarla, Kaymakamlık'tan Alman Kumandanlığı'nın kurulduğu büyük alana doğru yürüyorlardı. Yeniden yola koyulmadan önce kısa bir süre oturmak için ara sıra bidonları yere koyuyorlar, sonra gene kalkıyorlardı. Biraz sonra da, boş bidonlarıyla Kumandanlık'tan Kaymakamlık'a gönderilmiş olarak geri döndükleri görülüyordu. Hiç yorulmamacasına, tıpkı Sisyphos gibi, Danaid'ler gibi. Bu kavurucu cehennem sıcaklığında, yaşam delirmiş bir sirk gibi gitgide hızlanarak dönüyor, dönüyordu. Binlerce otomobilin çevresinde bohçaların, şiltelerin üstünde ya da yerde, otomobillerin gölgesine sığınıp oturmuş, üzgün bakışlı kadınlar ve çocuklar alanda yığılıp kalmıştı. Boz renkli, parlak, zırhlı başka taşıtlar ana yoldan hızla geçiyorlardı; alanın çevresinde dönen motosikletler gürültü çıkarıyordu. Café'ler sokağın ortasına kadar, sıkı düğmelenmiş yeni üniformaları içinde binlerce asker kusuyordu. Sıra sıra askerler güneşten, açlıktan perişan olmuş kalabalığın arasında sert adımlarla yürüyorlardı. Bir hoparlörden askeri müzik yayını yapılıyordu. Bu azgın ses, cansız ışık, yo-

ğun hava zamanın başlangıcından beri, sonsuza dek vardı. Hélène sonsuzlaşmıştı; damarlarındaki kan kurumuştu; anısız, isteksiz, sonsuza dek öylece duruyordu orada.

«Oturun,» dedi kaynana. «Kollarınızı sarkıtıp durmayın öyle.»

Hollandalı gülümsedi. Pembe yüzlü, sarışındı; bir çocuğun ya da cesedinkine benzeyen kalıplaşmış gülümseyişiyle dişleri alt dudağından dışarı fırlıyordu.

«Güneşten korun,» dedi genç kadın. Dünden bu yana beyaz şapkası çamurlanmış, giysisi buruşmuştu. Kocasına kâğıttan bir külah uzattı: «Bunu başına koy.»

Hollandalı uysalca söyleneni yaptı. Sonra da hâlâ gülümseyerek otomobilin kenarına oturdu.

«Gerçekten de çok sıcak,» dedi.

Kaynana ters ters baktı ona.

«Evvelsi gün Angers'de yirmi beş litre alabilecek olduğunuzu düşünüyorum da!»

«Kuyruk çok uzundu,» dedi Hollandalı özür dileyen bir sesle. «Yolda Almanlar'ın bize benzin vereceklerini sanıyordum.

Otomobille gitmeye karar verdiğinde, Hélène de deponun dolu olduğunu sanmıştı. Gene de, oradan ayrılmış olduğuna pişman değildi. Denise'in gösterdiği konukseverliğe karşın, zaten yeterince kalabalık olan evde istenmeyeceğini düşünmüştü.

«Kaymakamlık'm önü hâlâ kalabalık.» dedi.

«Gidip neler olduğunu öğrensek iyi olur,» dedi kaynana.

«Gene sabahki gibi olacak,» dedi Hollandalı.

«Bir gidip bakalım. Otomobilde bir gece daha geçiremeyiz,» dedi karısı.

Ayağa kalkıp ince, luikenz topuklarının üzerinde durdu. Hélène onları izledi. Ellerinde boş bidonlarla ikiyüz üçyüz kişi kapılara dayanıyorlardı. Başında geniş, tüylü bir şapkası olan bir Fransız devrimcisinin heykelinin dibinde kadınlar tencerelerinin içindekileri ısıtıyorlar, bazıları şiltelerin üzerine uzanmış yatıyorlardı.

«Çok kalabalık,» dedi Holandalı.

«Biraz sabırlı ol, hayatım,» dedi karısı. Küçük, dantel bir mendille burnunu tıkadı.

«Çok kötü kokuyor.»

Hélène orada duran bir kadına döndü:

«Ne bekliyorsunuz?»

«Sıra numarası. Benzin kuponu verilecek.»

«Kuponla birlikte benzin de verilecek mi?»

«Benzin gelince.»

Kapı açılınca bir karışıklık oldu. Hélène kendisini uzun bir koridorun sonuna sürüklenmiş buldu. Bir adam orada bulunanlara kâğıttan küçük kareler dağıtıyor, onlar bunu kapışıyorlardı. Hélène verilen kâğıdı kapıp geride kalmış olan Hollandalı'ya doğru koştu.

«Numara aldım.»

«Kasabanın bitiminde bir seferde beş litre benzin veren bir garaj varmış,» dedi kaynana.

«Evet,» dedi Hollandalı. Şimdi kendi avucunda duran karton parçasına şaşkın şaşkın bakıyordu.

«İyi ya! Gidip bir baksanıza,» dedi kaynana, onu omuzundan iterek.

«Ben biraz dolaşacağım,» dedi Hélène.

İstasyona doğru yöneldi. Beş litre benzin bulunamazsa, bu kızgın, yağma edilmiş kasabadan çıkmanın bir yolunu bulmak gerekiyordu. Hollandalı aileye boş ver! Belki de kendisini trene atmanın bir yolunu bulurdu. Ötede, demiryolunun sonunda temiz bir yatak, zencefilli ekmek ve sıcak çay vardı. Gara girdi.

«Paris'e tren saat kaçta kalkıyor?»

«Paris bileti satmıyoruz. Yalnızca Chartres'a kadar,» dedi görevli.

Hélène duraksadı. Uyuşmuş bir kalabalık çıkınlarının ortasında yere uzanmış kimbilir neyi bekliyorlardı? Her şey bu aptalca katlanıştan daha iyiydi.

«Bana Chartres için bir bilet verin.»

«Chartres'da oturduğunuzu kanıtlayan bir belgeniz var mı?»

Hélène topuklarının üzerinde geri döndü.

Dizlerinin üzerine bir çocuk oturtmuş olan bir kadın: «Gitmemize engel olacaklarsa, niye evimize dönmemizi söylediler?» dedi.

«Paris'te kıtlık varmış,» dedi bir adam.

«Ya burada?» dedi kadın. «Gözlerinin önünde ölsek kılları kıpırdamayacak.»

Hélène ona baktı. Birden çocuğun ağırlığını kendi dizlerinde, sitem dolu gözlerin yalvarışını içinde duydu. Şaşkınlık içinde, geçmişten bir ses geldi kulağına: «Yaşayan başkaları da vardır. Onları görmemek için insan kör olmalı.» Kadının önünde durdu.

«Paris'li misiniz?»

«Saint-Denis'liyim,» dedi kadın.

«Otomobilleri olan bir aileyle birlikteyim,» dedi Hélène. «Belki biraz benzin bulup yeniden yola çıkacaklar. Sizi de götürmelerini ister misiniz?»

«Beni de götürmelerini mi?» dedi kadın pek iyi anlayamayarak.

«Gelin benimle,» dedi Hélène. «Hiçbir şey için söz veremem. Ama bir olasılık var.»

Kadın onu izledi. Uyuyacak bir samanlık. Temiz köy havası. Süt. Yumurta. Yarın da, Paris. «Niye benim yerime o gitmesin?» diye düşündü Hélène. Açlık ve güneşten başı dönüyordu, ama ne yiyecek istiyordu canı, ne de gölge. Tuhaftı. Eskiden öyle çok şey isterdi ki.

İkisi de kızıl saçlı, açık renk giyimli olan iki kadın otomobilin kenarına oturmuşlardı.

«Maurice daha dönmedi,» dedi anne. «Zavallı çocuk.»

«Pis Almanlar,» dedi kızı. «Hep onların yüzünden.»

Hélène kadının yanına döndü.

«Biraz beklemeniz gerekiyor,» dedi. Bir duvara yaslandı. Bir bekleyiş bile değildi bu; bekleyecek hiçbir şey yoktu. Yaşamıyorum artık. Dünyanın dönek görüntüsünü yansıtan durgun, küçük bir su birikintisiyim yalnızca.

«On litre verdiler bana,» dedi Hollandalı.

İki kadın hemen ayağa fırladılar.

«Ah!» dedi genç olanı. «Buradan gidebileceğiz.»

«Biraz ileride daha kolay yiyecek bulunuyormuş,» dedi Hollandalı. Kaputu kaldırdı. Hélène onun yanına gitti.

«Yerimi şurada duran çocuklu genç kadına versem, sizin için bir sakıncası var mı? Siz benim bavulumu götürebilirseniz, ben başımın çaresine bakarım.»

«Şu genç kadını mı?» dedi Hollandalı kararsız bir sesle. Kadın perişan görünüyordu, saçları taranmamıştı. Hollandalı hiçbir şey anlamadan baktı ona.

«Evet. Eğer almazsanız çocuğu ölüp gidecek,» dedi Hélène korkuturcasına.

«Ya siz?» dedi kaynana. «Buraya beş kişi sığmaz.»

«Biliyorum,» dedi Hélène. «Ben başımın çaresine bakacağımı söyledim.»

«Öyleyse binin,» dedi Hollandalı.

Kadın duraksadı.

«Binin,» dedi Hollandalı.

Kadın kaynananın yanına oturdu. Yaşlı kadın kötü kötü süzdü onu.

«Siz gelmiyor musunuz?» dedi kadın.

«Hayır,» dedi Hélène. Hollandalı'ya gülümsedi: «Güle güle. Teşekkürler.»

Büyük alana doğru yürümeye başladı. Arkasında kapının kapandığını, otomobilin çalıştığını işitti. Otomobil boş sokaklardan uzaklaşıp gitti; yeni kesilmiş saman kokan serin gölgelere doğru ilerliyordu. Hélène tutuşmuş tozun içinde tek başına kaldı. «Ha burada olmuşum, ha başka bir yerde,» diye düşündü kayıtsızca.

Alanda bir kamyonun çevresinde Alman askerleri kaynaşıyorlardı. Göçmenler dehşet ve umutsuzluk dolu gözlerle bakıyorlardı onlara. Kazananlar. Efendiler. Gençtiler, çoğu da yakışıklıydı; gıcır gıcır üniformalarından kaslı enseleri görülüyordu. Evsiz barksız kalabalığa tepeden bakıyorlardı. İçlerinden biri kamyona binmeye çalışan bir kadına elini uzattı.

«Nereye gidiyorlar?» dedi Hélène.

«Paris'e,» dedi yaşlı bir kadın. «Yer olursa halkı da alıyorlar.»

Birkaç dakika içinde kamyon kadınlar ve çocuklarla dolmuştu.

«Başka kamyon olacak mı?»

«Belli değil. Beklemek zorundayız.»

Hélène yaşlı kadınla esmer, darmadağınık saçlı bir kızın arasına, yere oturdu.

«Eh, beklerim,» dedi. Başını dizlerine dayayıp gözlerini yumdu.

Uyandığında yanındaki esmer kız iri bir ekmek somununu ısırıyordu. Sıcak azalmıştı.

«Amma uyudunuz» dedi kız.

«Uykum vardı,» dedi Hélène.

«Yiyecek bir şeyiniz yok mu?»

«Hiçbir şey bulamadım.»

«Alın,» dedi kız gizemli bir sesle. Bir parça ekmek uzattı ona.

«Teşekkür ederim,» dedi Hélène. Ekmeği iştahla ısırdı. Sert ve çok tuzlu bir ekmekti. Yemek hemen hemen acı veriyordu ona.

«Bakın!» dedi esmer kız. Alana bir kamyon geldi. «Gelin, büyükanne,» diyerek yaşlı kadının kolunu tuttu. Hélène'e işaret etti: «Siz de gelin.» Koştular.

Alman iki parmağını göstererek, «*Nur zwei*,» (yalnız iki kişi) dedi. Sonra yaşlı kadını kamyonun içine itti. Kız Hélène'i elinden tutup sürükleyerek kamyonun yanından tırmanmaya çalıştı.

«Ablam,» dedi askere. «Binin, binin.» Hélène kamyona asıldı. Asker gülerek elini uzattı ona.

Hélène arkada, boş bir bidonun üzerine oturdu. Kamyon tıklım tıklım insanla dolmuştu. Kalın bir kumaş bütün kamyonu örtüyordu. İlk sarsıntılarda, benzin kokusu ve sıcaktan boğulmuş olan Hélène'in miğdesi bulandı. Çevresine bakındı. Kımıldamak olanaksızdı. Ürperdi. Alnında damla damla ter birikmişti. Kamyonun öbür ucunda bir kadın rahat rahat kusuyordu. «Boş ver,» diye dü-

şündü. Ayaklarını çekebildiği kadar geriye çekti, eğildi ve bidonların arasına kustu. Ağzını ve yüzünü sildi. Rahatlamıştı. Ayaklarına bir parça beyaz bir sıvı bulaşmıştı, ama kimse buna aldıracak durumda değildi. «Sanki artık bedenlerimizden utanç duymuyoruz,» diye düşündü. «Sanki artık bedenim bile benim değil.»

Benzin dolu kamyon ötede beride güllelerin oyduğu hendeklerden geçerek, düz yolda hiçbir engele rastlamadan hızla yol alıyordu. İlerlerken yolun kenarında devrilmiş ya da yanmış araçlar, başlarında haç dikili mezarlar görülüyordu. Geçit resmi sürüp gidiyordu. Saman arabaları, bisikletler, yayalar. Bir kasabadan geçtiler: Bombalar çatıları yıkmış, iki ev alev almış, kömürleşmiş çıplak duvarların önüne bükülmüş demirler yığılmıştı. Kaçış, sefalet, ölüm. Bu arada, güzel çelik grisi araçlar içinde güçlü, genç erkekler geçiyorlardı şarkı söyleyerek.

«*Heil,*» diye bağırdı bunlardan biri neşeyle kolunu kaldırarak. Üzerinde arkadaşlarınınki gibi boz bir üniforma vardı. Hepsi de göğüslerine kırmızı gül takmışlardı.

Kamyon Paris'in girişinde durdu. Hélène aşağıya atladı; ayakta duramayacak durumdaydı. Aynada tozdan kirlenmiş yüzünü gördü. Grand-Armé Caddesi ıssızdı. Bütün dükkânlar kapalıydı. Bir an sessizliğin içinde kımıldamadan durdu, sonra Étoile'e doğru yürümeye başladı. Her şey oradaydı: Evler, dükkânlar, ağaçlar. Ama insanlar ortadan yok olmuştu: Kapalı dükkânları açacak, sokaklarda gezinecek, yeniden bir yarın kuracak, geçmişi anımsayacak hiç kimse yoktu. Bir mucize olarak yalnızca Hélène, dokunulmamış ve anlamsızca, bu cansız dünyanın tam ortasında sağ kalmıştı. Ama ne bedeni vardı artık, ne de ruhu. «Artık kendim değilim.» diyen o ses yalnızca.

*
* *

Denise bloknotu dizlerinin üzerine koymuş, ince ve işlek el yazısıyla yazıyordu.

«Bitirdim,» dedi. «İstediğiniz zaman gidebiliriz.»

Hélène dirseği üzerinde doğruldu. Yol hâlâ sıcaktan bembeyazdı. Saat beşti. Fransız saatiyle üç. Hava ağırdı ve durgun gökyüzünün altında Seine ağır ağır akıyordu.

«Pazar olduğuna inanmak zor,» dedi Hélène. Çitin yanında yatan bisikletini kaldırdı. Ne otomobiller, ne bisikletler, ne sevgililer, ne de kahkahalar vardı artık. Kırlar ıssızdı. Ötede beride yanık tenli adamlar gölgelerde oturuyorlardı. Tıraşlı enselerinden kimlikleri belliydi. Bu Fransız pazar gününü yalnızca onlar yaşıyorlardı. Sürgünde bir pazar günü. Irmağın ortasında, güneşin yaslı parıltısı altında, bir kayığın içinde onlardan biri vardı; akordeon çalıyordu. Hèlène'in bacakları kaskatı kesildi. Çevresinde zaman ve yer havaya uçmuştu. Ansızın gizemli bir boyuttan, hiçbir bağının olmadığı bir çağın, bir dünyanın ortasına fırlatılmıştı. Tuhaf bir gökyüzünün altında yitmiş olarak, kendisinin dışlandığı bir öykünün kurgusuna yardım ediyordu. «Sanki burada değilmişim gibi; sanki yalnızca 'burada değilim' demek için buradaymışım gibi.» Gidonun üzerine eğildi. Bütün villalar kapatılmıştı. Hanların levhaları solmaya, pul pul dökülmeye başlamıştı. Bazen açık bir avlu kapısının arkasından çakıllar üstünde duran gri renkli taşıtlar görülüyor, bahçede boğuk sesler yankılanıyordu.

«Hélène!»

Hélène hızlandı. Ara sıra kendisini bu olağanüstü serüvenin içinde bulmakla şaşırıyor, ama bazen de korkuyordu. Dönüş yolunun anahtarını yitirmişti. «Başka hiçbir şey olmayacak artık!»

«Sizin Alman Marcel için bir şeyler yapabilir mi dersiniz?» dedi Denise.

«Akşam yemeğinde konuşurum onunla,» dedi Hélène. «Bir sürü tanıdığı var. Zaten Berlin'e gidince etkili kimselerle tanışmaya çalışacağım.»

«Hemen bir şeyler yapılmalı,» dedi Denise. Kampların dörtte üçü boşaltılıp tutsaklar Almanya'ya gönderilmiş.» Hélène'e baktı: «Gerçekten gidecek misiniz?»

«Niçin gitmeyeyim?» dedi Hélène. Gerildi. Denise'in ne düşündüğünü, Jean'ın ne düşüneceğini biliyordu; diklenerek uzaklara baktı: «Haklıydın, ortak hiçbir yanımız yoktu,» diye düşündü.

«Onlar için çalışmaya aldırmıyor musunuz?»

«Bu neyi değiştirir?» dedi Hélène.

«Önemli olan bu değil,» dedi Denise; sesinde bir suçlama vardı. «Ben olsam, bunu yapmazdım.»

«Ben olsam...» Gidonu tutan ellerine baktı. Ben, Hèléne... İnsanlar otomobillerini, dolaplarını, köpeklerini, çocuklarını yitirmişlerdi yollarda. O, benliğini yitirmişti.

«Kısacası, kimden yana olacağınıza karar verdiniz mi?» dedi Denise.

«Oh, Faşist olmadım,» dedi Hélène. «Ne farkeder? Faşizm zaten var. Sonra başka bir şey gelecek onun yerine; sonra gene başka bir şey.» Omuzlarını silkti: «Öyleyse, ne değişebilir?»

«Ama bizim için önemli olan yaşadığımız zamandır,» dedi Denise.

«Biz önem verirsek önemli olur,» dedi Hélène. Anımsıyordu: «Kararı veren biziz,» demişti Jean. Doğruydu. Eğer önemli olan benim kişisel yazgımsa, ya da bir rastlantı sonucu kendimi içine fırlatılmış bulduğum Fransa'nın ya da bu yüzyılın yazgısıysa, niçin karar vereyim? Kayıtsız gökyüzünü bir göktaşı gibi yarıp süzülen duygusuz ve yapyalnız güneşin altında, taş döşeli uzun caddede hızlandı.

Paris girişini geçtiler.

«Mektubumu Kızılhaç'a götüreceğim,» dedi Denise.

«Ben de sizinle geleceğim,» dedi Hélène.

Gökyüzü bulutlanmıştı. Nemli bir sıcaklığın içinde sırılsıklam olmuşlardı. Kapının önünde on kadar cansız bakışlı kadın ayakta bekliyorlardı. Kaldırım boyunca gri renkli otomobiller park edilmişti. Caddenin sonunda, yeşil kubbesiyle Opera Binası, geçmiş bir çağa tanıklık etmiş anıtsal bir toteme benziyordu.

Görevli kadın zarfa bakıp mektubu Denise'e geri verdi:

«Baccarat için mektup almıyoruz artık,» dedi. «Kamptakiler Almanya yolunda.»

«Baccarat da mı?» dedi Denise.

«Evet, bayan. Baccarat da,» dedi görevli biraz sabırsızca. Hélène, Denise'i kolundan yakalayarak çıkışa doğru sürüldedi. Denise'in yüzü öyle sararmıştı ki, bayılacak gibiydi.

«Çoğu zaman yanlış haberler alırlar,» dedi Hélène.

«Almanya'da!» dedi Denise.

Hélène'in boğazına bir şey tıkandı. Denise'in yüzünde, bu pazar akşamının boz sıcağında, mutsuzluğun tiksinti veren gölgesini tanımıştı.

«İnsanlar Almanya'dan bile dönerler,» dedi. «Bir yolunu buluruz.» Derin bir soluk aldı. Çok şükür, bu kendi mutsuzluğu değildi. Kendisine gelince, onun için her şey bitmişti: Ne sevgi, ne yaşam, ne mutsuzluk vardı artık.

«Fransa'dan ayrılmışlar, şu işe bak,» dedi Denise. Sesi titriyordu.

«Eminim Marcel mutsuz olmamanın bir yolunu bulur,» dedi Hélène.

«Belki de,» dedi Denise. Kendisini Hélène'in kolundan kurtardı. «Özür dilerim. Yalnız kalmak istiyorum.»

«Anlıyorum,» dedi Hélène. Denise'in elini sıktı. «Yarın sabah Bergmann'ın yanıtını bildirmek için telefon ederim size.»

«Teşekkürler. Bekleyeceğim,» dedi Denise.

Hélène ona gülümseyip bisikletine bindi. Başkası için acı çekmek: Ne ikiyüzlülük! Umursadıkları yok, kendilerini yiyip bitiriyorlar yalnızca. Bitti, her şey bitti. Saint-Germain Bulvarı'ndan geçti. Zırhlı kamyonlar gürültüyle geçiyor, içlerinden geniş bereleri rüzgârda uçuşan kapkara askerlerin çıktığı zırhlı araçlar bunların arkasından geliyordu. Hayranlık uyandıran gençlikleriyle utkularını selamlıyorlardı. Utku. Yenilgi. Jean savaşında yenilmişti. Hélène gidonu sımsıkı tuttu. Ne utku var, ne de yenilgi; ne benimki var, ne de seninki. Yalnızca bir an bu Tarih'te.

Hélène şekercinin önünde durdu, bisikletini duvara

dayayıp yukarıya odasına çıktı. Desenini kendisinin çizdiği güzel, çiçekli giysisini giydi. Gardıropta spor bir döpiyesin yanında açık renkli yepyeni bir manto asılıydı. Alman müşteri iyi para ödüyordu.

«İyi akşamlar anne, iyi akşamlar baba.»

«İyi akşamlar,» dedi Madame Bertrand, soğuk bir sesle. Monsieur Bertrand başını gazetesinden kaldırmadı. Kızlarına önerilen işin parlaklığı onlara çekici gelmişti, ama düşmanla işbirliği yaptığı için ihanetle suçluyorlardı onu. Hélène dükkânın kapısını açınca, madeni çanlar neşeyle çınladı. Eskiden Paul ya da Jean'ı içeriye aldığı zaman çınladıkları gibi; bu çanları oradan koparmak isterdi.

Bisiklet Saint-Michel Bulvarı'nda hızla ilerledi. Paslıydı, kirlenmişti. Siyah cilanın altından mavi ve yeşil boyalar görünüyordu; gene de iyi bir bisikletti. «Onu da götüreceğim,» diye düşündü Hélène. Fren yaptı. Bulvarın sonunda, tahta perdenin önünde bir kalabalık toplanmıştı. Hélène bisikletten indi. Tahtaların üstüne bir sarı kâğıt yapıştırılmıştı: «Robert Jardillet, Lorient'li, mühendis, sabotaj suçundan ölüme mahkum edilmiştir. Bu sabah kurşuna dizilmiştir.» İnsanlar hiçbir şey söylemeksizin kâğıda bakıyorlardı. Kurşuna dizilmiş. Sarı kâğıdın üstündeki bu etkili sözcüklerle insanların sanki dilleri tutulmuştu. Kurşuna dizilmiş. Hélène acele uzaklaştı. «Eh, işin buna varacağı belliydi,» diye düşündü. Pedalları öfkeyle çevirmeye başladı. «Bütün bunların önemi yok. Hiçbir şeyin önemi yok. Hiçbir şeyin!».

Lokantanın kapısını iterek açtı. Tavandaki kocaman kirişlerden, bakır tencerelerin ve soğanların arasında, bir sosis ve jambon bolluğu sarkıyordu. Koridorun iki yanında, masaların kurulu olduğu girintiler vardı. Herr Bergmann ayağa kalktı, topuklarını hafifçe birbirine vurdu ve Hélène'in elini öpmek üzere eğildi.

«Bir erkek kadar dakiksiniz,» dedi gülümseyerek.

Geniş yakalı, koyu renkli, şık bir takım vardı üzerinde. Kestane renkli saçlarının altında yüzü kibar ve

ağırbaşlıydı. İşaret edince, köylü gömleği giymiş şef garson da öteki garsona işaret etti.

Garson kazciğeri, füme jambon, sosis ve domuz eti dolu bir tepsiyi masaya koyarken, «Özel yemeğimiz,» dedi.

«Buranın yemekleri çok güzel,» dedi Herr Bergmann.

«Öyle görünüyor,» dedi Hélène. Tabağına bol bol yemek koydu. Yandaki masada saten bluzlu, kırmızı suratlı, şişman bir kadın kocaman bir bifteği atıştırıyordu. Müşterilerin çoğu ya erkek erkeğe ya da şık genç kadınlarla birlikte yemek yiyen Alman subaylarıydı. Girintilerden bazıları kalın, kırmızı perdelerle kapatılmıştı.

«Madame Grandjouan ile uzun uzun konuştum,» dedi Herr Bergmann. «Sonunda bir anlaşmaya vardık. Zaten hiçbir sözleşmeyle bağlı değilsiniz.»

«Hayır, ama işi onun yanında öğrendim. Şimdi onu yüzüstü bırakmak biraz nankörlük olacak.»

«Sizi ortak yapmalıydı,» dedi Herr Bergmann. «Sıradan bir işçiymişsiniz gibi davranmak, sizi sömürmek demek.»

«Bir zamanlar Amerika'da bir şube açıp yönetmemi önerdi,» dedi Hélène. «Ben istemedim gitmeyi.»

«Niye istemediniz?»

«O zamanlar Paris'te kalmak istiyordum.»

«Pişman olmayacaksınız,» dedi Herr Bergmann. «Fransa'da sizin için bir gelecek yok. Yakında Lyon da olmayacak. İpek ticareti bizim tekelimizde.»

Kendine çok güvenerek konuşması birden yandaki masada oturan subaylarla arasındaki bağı belirginleştirdi.

«Biraz bekleyin,» dedi Hélène kısa bir kahkaha atarak. «Daha her şey bitmedi.»

«Hayır. Her şey yeni başlıyor,» dedi Herr Bergmann. Hélène'in kadehine biraz tatlı Bordeux şarabı koydu. «Fransa ile Almanya anlaşmak zorunda. İkimize bir bakın, işbirliğimiz ne verimli olacak. Ben kumaşları üretiyorum, siz de benim ülkemde bulunmayan bir şeyi getiriyorsunuz: Fransız zevkini,» diye yiğitçe sözünü bitirdi.

«Evet,» dedi Hélène.

«Belgeler hazır,» diye ekledi Herr Bergmann. «Pazartesi günü için yerlerimizi ayırttım.»

«Pazartesi,» dedi Hélène.

«Biraz daha kalmayı isterdim.» Duraladı: «Gene de, Paris'i bu durumda görmek üzücü. Artık bir başkent değil, bir garnizon.»

«Paris'e sık sık gelir miydiniz?»

«Parc Monceau yakınlarında bir yıl kaldım,» dedi Herr Bergmann. «Sabahları bahçede dolaşmaya çıkar, küçük çocukları oyun oynarken izlerdim.»

«Luxembourg Bahçeleri'ni daha çok severim,» dedi Hélène.

«Oraya da giderdim,» dedi. «Quartier Latin, Seine kıyıları. Fransız arkadaşlarla Les Halles'de sabahın beşinde soğan çorbası içmişimdir.» İçini çekti. «O lokanta öyle ilginçti ki, tipik Fransız yüzleriyle dolu olurdu. Şimdi Montmartre'da, Montparnasse'da yalnızca Almanca duyuyorsunuz.» Hélène'in kadehine şampanya koydu: «İlerde gene gelmeliyim buraya.»

«Geçmiş hiçbir zaman geri gelmeyecek,» dedi Hélène.

«Hayır. Ama başka bir şey gerçekleşecek. Yeni Avrupa'yı görmek için sabırsızlanmıyor musunuz?»

«Evet, sabırsızlanıyorum,» dedi Hélène. «Yenilikleri severim.» Ona gülümsedi. Geçmiş bir daha geri gelmeyecekti, bitmişti artık. Hélène özgürdü. Ne Port Salut'de akşam yemekleri, ne barda gülüşmeler, ne de menekşe kokan ılık akşamlarda gözyaşları olacaktı artık. Bütün dünya için bir tek gelecek vardı: Almanlar, Fransızlar, erkekler, kadınlar: Hepsi eşitti. Artık hiç kimsenin ayrı bir yüzü, benzersiz bir bakışı olmayacaktı. Bu da tıpkı Jean gibi elleri, yüreği ve başı olan bir erkekti.

«Sizden bir ricam olacak,» dedi Hélène.

«Seve seve yaparım.»

«Almanya'ya gönderilen bir tutsağı vatanına geri gönderme olanağı var mı? En yakın arkadaşımın eşi.»

«Elçilikte dostlarım var,» dedi Herr Bergmann. «Adıy-

la adresini verin bana. Bir girişimde bulunayım.» Duraksadı: «Gene de, bir işe yarayacağımı sanmıyorum.»

Hélène'in yüreğine bir bıçak saplandı. Marcel orada ne kadar kalacaktı? Dört yıl mı? Beş yıl mı?

«Bu tutsaklar sorunu çok üzücü,» dedi Herr Bergmann. «Onları size geri verebilsek, aramızda daha kolay dostluk kurulabilirdi.»

Kocaman bir biftek lokmasını ağzına attı. Çabuk çabuk yiyordu. Hélène birden üzerine basan bir uyuşukluk içinde onun bakımlı ellerine, beyaz parmaklarını süsleyen yüzüğe baktı. *Biz* onları size geri veremeyiz. Yalan söylemişti; Hélène de kendine yalan söylemişti. İkisi de biliyorlardı; bir an için olsun aynı tarihi paylaşmıyorlardı.

«İsteseydiniz verirdiniz,» dedi.

«Fransızlar'ın hepsi güvenilir dostlar değil,» dedi adam terbiyeli bir sesle. «Ne bekliyorsunuz? Bunlar tarihin gerekleri.»

Hélène çatalını tabağına bıraktı. Artık aç değildi. Besleyici Fransız yemeklerini tıkınan gözlüklü subaylara bakıyordu. Bu sırada Madame Bertrand bir pırasa yemeği ısıtıyor, Denise haşlanmış bir patatesi soyuyordu. Marcel sekiz gün aç kalmıştı. Yahudi asıllı Yvonne işinden de, evinden de yoksun kalacaktı yarın. Kuşkusuz tarihin gerekleriydi bunlar. Ama ben? Ben niye buradayım?

Herr Bergmann yemek listesini uzattı ona. Peynir? Meyve?

«Teşekkür ederim. Başka bir şey istemiyorum?» dedi.

«İçki?»

«Hayır, mersi.»

Herr Bergmann'a kremalı çilek gelmişti; kaşığıyla kıpkırmızı çilekleri kremanın içinde ezdi.

«Gecemizi sona erdireceğimiz iyi bir yer biliyor musunuz?» dedi. «Gerçekten özgün olan, turistik olmayan bir yer,» diye ekledi bir sır paylaşırcasına.

«Pek ilginç bir yer bilmiyorum,» dedi Hélène. Kendini zorlayarak ekledi: «Quartier Latin'de dans edilebilecek bir yer duymuştum.»

«Öyleyse oraya gidelim. Otomobilim burada.»

«Bisikletimi ne yapacağım?» dedi Hélène.

«Merak etmeyin. Çok kolay. Evinize götürülmesini söylerim. Buradakiler çok yardımseverdir.»

Hélène çantasından pudriyerini çıkardı. Elbette kolay; onlar için her şey kolay. Alçak ve kesin bir sesle şef garsonla konuşuyor, cüzdanından banknotlar çıkarıyordu. Şef garson eğilip gülümsedi. Ben de gülümsüyorum. Gülümseyin, gülümseyin. Gülümsemeyenler kurşuna diziliyor. Bu sabah kurşuna dizilmiş, sabah gün doğarken, yapyalnız, gülümsemeksizin. Tarihin gerekleri. Ama gülümsemeyi sürdüreceğime ya da artık hiç gülümsemeyeceğime benim yerime kim karar veriyor?

Hélène otomobile bindi. Ortalık hâlâ aydınlıktı.

«Nerede duracağız?»

«Place Médicis'de durun. Gideceğimiz yer hemen köşedeki küçük bir sokakta.» Place Médicis öyle sessizdi ki, iki büyük café'nin teraslarından gelen mırıltılı sesler duyuluyordu; geniş bulvarda kimsecikler yoktu. Ama her şey yerli yerindeydi. Havuz, kestane ağaçları, 10 Haziran sabahı adamın özenle temizlediği sokak lambası. Her şey değişecek sanılmıştı: Evler, yüzler, hatta toprağın rengi. Oysa yalnızca sessizlik, gökyüzündeki tuhaf ışık ve Hélène'in yanında bu uysal ve kendini beğenmiş adam vardı.

«Burası,» dedi Hélène. Kapıyı açtı. Kırmızı döşeli, yeşil bitkilerle süslü küçücük bir salona girdiler. Çalgıcılar gökyüzüyle yeryüzü arasında, yüksekçe bir yerde asılı gibiydiler. Bir iki çift dans ediyordu.

«Görüyorsunuz ya, fazla üniforma yok,» dedi Hélène.

Oturdular. Herr Bergmann şampanya söyledi. Düşünceli düşünceli salona bakınıyordu:

«Hoş bir yer,» dedi. «Ama bir şeyden yoksun... siz ne dersiniz? Biz *stimmung* deriz.»

«Savaş vardı,» dedi Hélène.

«Evet, elbette,» dedi Herr Bergman. Başını salladı:

«Kendinize çok yazık ettiniz!»

«Berlin daha mı neşeli?» dedi Hélène.

«Berlin'i göreceksiniz. Güzel bir kenttir.»

Dans eden çiftleri izlerken Hélène'in yüreği üzüntüyle doldu. Çalgıcılar savaş öncesinden bir ezgiyi çalıyorlardı. Unutulmuş bir şey uyandı içinde. Tatlı, ılık bir şey ansızın binlerce sivri iğne gibi saplandı içine. Son günler. Son akşamlar. Sekiz gün sonra bu saatte çevremdeki insanlar tanımadığım bir dili konuşacaklar.

«Hiç yolculuk yapmadım,» dedi.

«Artık bir Avrupalı olacaksınız,» dedi Herr Bergmann.

Turuncu fiyonklarla süslü siyah giysili bir genç kadın elinde bir sepetle masaya yaklaştı: «Çikolata? Sigara?»

«Bir kutu çikolata,» dedi Herr Bergmann.

Hélène'in yanakları al al oldu; bu kurdeleli kutuları tanıyordu; tıpkı buna benzeyen sarışın bir genç kadın her hafta Madame Bertrand'dan bunları alırdı: «Dörtyüz frank karşılığında Fritz'lere satıyorum,» derdi gülerek.

«Hayır,» dedi Hélène.

«İzin verin,» dedi Herr Bergmann.

«Hayır, istemiyorum,» dedi Hèlène sert bir sesle. Ekledi: «Çikolatadan nefret ederim.»

«Sigara?»

«Sigara kullanmam. Lütfen — hiçbir şey istemiyorum.»

İçerleyerek adama baktı. Marcel'in özgürlüğünden, Yvonne'un güvenliğinden, bu sabah kurşuna dizilen mühendis Robert Jardiller'nin yaşamından başka hiçbir şey. Genç kadın uzaklaşmıştı. Buz gibi bir sessizlik oldu.

«Bu dansı bana lütfeder misiniz?» dedi Herr Bergmann.

«Elbette,» dedi Hélène. Kalktı. Beni kollarına almıştı, dans etmiştik; masmavi gökyüzünün altında bayraklar dalgalanıyordu; o konuşuyordu, herkes şarkı söylüyordu. Bunlar benim oldu, diye düşündü acı içinde, benim geçmişim. Kendimle birlikte Berlin'e götüreceğim. Berlin'e tüm geçmişimle birlikte gideceğim. Herr Bergmann onu sımsıkı tutuyordu. Müziğe uygun adımlar atıyordu, ama

büyük bir dikkatle. İkisinin de adımları birbirleriyle uyumluydu, ama iki beden de tek başınaydı. «Beni kollarında tutuyor,» diye düşündü. Aynaya bir göz attı. Kollarında. Bu gerçekten benim. Kendini görüyordu. Denise de görüyordu onu. Marcel görüyor, Yvonne görüyor, Jean görüyordu onu. Benim gördükleri.

«Özür dilerim,» dedi. Kendini onun kollarından kurtararak masaya doğru yürüdü.

«Ne var?» dedi Herr Bergmann babacan bir sesle. Gülümseyerek ekledi: «O kadar kötü mü dans ediyorum?»

«Hayır. Çok yorgunum.» Oturdu ve gülümseme çabası göstermedi. Artık gülümsemek istemiyordu. Onlar görüyorlar beni, onlar varoluyor, Jean varoluyor. Başını ellerinin arasına aldı. Acı çekmek istemediğim içindi: Yalan söyledim; ben varoluyorum. Varoluşum hiç bitmedi. Tüm geçmişimle Berlin'e gidecek olan benim; onun kollarında tuttuğu bendim. Benim yaşamım bu yaşadığım.

«Biraz şampanya için,» dedi Herr Bergmann kaygılanarak.

«Teşekkür ederim.» Aldığı yudum ağzını acıttı. «Unutmak için yalan söyledim, kendimden öç almak için. Yalan söylemeyi seçtim; burada, bu adamın yanında olmayı seçtim.» Bir anda yüreğine binlerce bıçak saplandı: «Varoluyorum ve Jean'ı sonsuza dek yitirdim.»

«Daha iyi misiniz?»

«Evet,» dedi. Yüreğindeki sürekli sızıyı tanıdı; yüreğinin çarpışını, ağzındaki tükürüğün tadını tanıdı. Bu benim. Gerçekten benim. Bizim yenilgimiz. Onların utkusu. Bizim tutsaklarımız. Herr Bergmann'a baktı:

«Berlin'e gidebileceğimi sanmıyorum,» dedi.

XI

Bir hiç uğruna öldürdüm seni, çünkü ölmen gerekmiyordu: Oraya kendim de gidebilirdim; Jeanne'ı ya da Claire'i gönderebilirdim; ama niye Jeanne? Niye Claire? Niye sen? Seçmeye ne hakkım vardı? Anımsıyorum: «İstediğini elde etmek için eylemde bulunmalısın,» demişti benim sesim. Böyle söylemişti. Geçmişte. Şimdi hiçbir şey söyleyemem artık. Ne haklı, ne de haksız olduğunu söyleyemem bu sesin. Ama bir şey söyleyemediğime göre, bu ses durmalı. Yaşamım durmalı.

Ses konuşuyor ve tarih kuruluyor. Benim tarihim. Oysa sen sustun, gözlerin kapalı. Yakında gün doğacak. Sen sonsuza dek susacaksın, bense yüksek sesle konuşacağım. Laurent'a: «Git» ya da «Gitme» diyeceğim. *Konuşmayacağım.*

Eskiden konuşuyordu. Ne istediğini biliyor, ıssız sokaklarda yürürken, odasında, bütün Paris'te, pazar günleri Morvan çiftliklerinde, Normandiya ve Bretanya çiftliklerinde, silahlarını toprağa gömmüş olan köylülerle konuşuyordu. Köylüler dinliyorlardı onu, işçiler de, burjuvalar da. İngiltere'de de dinliyorlardı onu. Bazen akşamları radyodan bir yanıt alıyordu: «Mezarlarda gelincikler büyüyecek.» Normandiya ve Bretanya tarlalarına uçaklardan paraşütle makineli tüfekler, el bombaları atılıyordu.

«Gerçekten başlıyor.»

Kentin varoşlarında sapa bir yerde ev kiralamışlar, Monsieur Blomart da basım gereçleri sağlamayı üstlen-

mişti. Bir basım makinesi. Bir cephanelik. Bir kamyonet silahlarımızı getirecek. Sonra her şey başlayacak. Bir şeyler olacak, benim aracılığımla, artık isteğim dışında olmadan, çünkü olmasını ben istedim.

İrkildi. Birisi kapıyı vuruyordu.

Birden onu tanıyamadım. Kafası tıraşlıydı. Tutam tutam bir sakalı vardı.

«Marcel!»

«Evet, ben geldim,» dedi Marcel. Gülüyordu.

«Nasıl geldin? Yoksa kaçtın mı?»

«Özel bir izin belgesi verdiklerini düşünmüyorsun herhalde,» dedi Marcel. Odama girerek keyifli keyifli bakındı.

«Hey! Resimlerim hâlâ sende,» dedi. Bir an onları sessizce inceledi.

Onu omuzundan yakaladım:

«Burada olduğuna inanamıyorum,» dedim.

«Gerçekten buradayım,» dedi.

Dolaptan bir parça ekmekle tereyağı çıkardım.

«Aç olmalısın.»

«Bir şeyler yiyebilirim,» dedi Marcel. Oturdu. «Paris'te kıtlık olduğu doğru mu?»

«Henüz değil,» dedim. Patates dolu bir tencereyi ocağa koydum. Kocaman kafası, küt elleri, gizemli yamyam gülümseyişiyle Marcel buradaydı; odamı dolduruyordu. Çok mutluydum.

«Biz seni Almanya yolunda sanırken!»

«Beni oraya göndermek istiyorlardı,» dedi Marcel.

«Kaçarken çok güçlük çektin mi? Zor oldu mu?»

«Hayır. Yürümeyi severim,» dedi Marcel. Bir dilim ekmeğe tereyağ sürdü. Başını kaldırdı: «Anlatsana. Burada işler nasıl gidiyor?»

Omuzlarını silktim.

«Almanlar bulvarlarda yürüyüşe çıkıyorlar mı?» dedi. «Metroda onlarla yanyana mı oturuyorsunuz? Sokakta size yol sorduklarında, siz de söylüyor musunuz?»

«Evet,» dedim. «Öyle, ama hep öyle olmayabilir.»

Anlatmaya başladım. Yerken beni dinledi.

«Demek burada bir terör hareketinin başındasın,» dedi. Gülmeye başladı: «Elbette, kimseden umut kesmemeli.»

«Hiç ummadığımız bir anlayış ve yardımla karşılaştık,» dedim. «Babamla barışacağım aklına gelir miydi? Milliyetçi burjuvazi bize yardım elini uzatıyor.»

«Bu iyi,» dedi Marcel. Hâlâ yiyordu. Sakalına ve kafası tıraşlı tutsak görünümüne karşın, tıpkı eskisi gibiydi.

«Ya sen? Sen ne yapacaksın?» dedim. «Montceau-les-Mines yakınlarında bir arkadaşın adresini vereceğim, seni hattın öbür yanına geçirir.»

«Oraya gidip terhis olmam mı gerekiyor?» dedi Marcel.

«Her şeyin kitabına uygun olmasını istiyorsan.»

«Öyleyse giderim.»

«Ya sonra?» dedim. «Gene satranç oynamaya mı başlayacaksın?»

«Kampta çok oynadım. Sonunda gözlerim kapalı yedi hamle yapabiliyorum.»

«Orası nasıldı?»

«Rahat mıydı diye mi soruyorsun?» Marcel cebinden piposunu çıkardı: «Tütünün var mı?» Kesemi uzattım. Avucunda tutarken gözlerinde hayranlık okunuyordu.

«İçi tütün mü dolu?»

«Sen bulamıyor muydun?»

«Pek sık değil.» Ağır ağır piposunu doldurdu: «Bana vereceğin bir iş var mı?»

«Bizimle çalışabileceğinden emin misin?»

«Belli olmaz. Yazı yazmak ya da söylev vermek istemem.»

«Bomba atmak, garajları ateşe vermek gibi işleri sana veremem. Önce kendini havaya uçurursun.»

«Haklısın.» dedi Marcel üzülerek. Duraksadım. Bizim için yapabileceği bir şey vardı.

«Direnişe katılmayı gerçekten istiyor musun?»

«Bu şaşırttı mı seni?» dedi Marcel. «İnsan her koşul altında satranç oynayabilir mi sanıyorsun!»

«Senin siyasal ilgisizliğin beni şaşırtmaz. İnsanlığa hep arkanı dönmüşsündür.»

«Ve yitirmişimdir,» dedi Marcel.

Bir sessizlik oldu.

«Sana bir önerim var,» dedim.

«Söyle bakalım.»

«Silahlarımızı, basım gereçlerimizi koyacağımız evin kiracısı yok. Bizim tüm etkinliklerimizin dışında kalacak birisini istiyoruz. Sen evlisin, bu çok işe yarar. Senden bütün istenen günlerini resim ya da heykel yaparak geçirmen.»

«Nerede bu ev?» dedi Marcel.

«Meudon'da.»

«Meudon,» dedi canı sıkılmış gibi. «Eh, insan bulduğuyla yetinmeli.»

«Ama aklında olsun. Hem kendinin, hem de Denise'in canını tehlikeye sokmuş oluyorsun.»

Gülümsedi:

«Denise'in çok hoşuna gidecek.»

«Bu işi sırf bana yardım etmek için üstlenmediğinden emin misin?»

«Senin için ne önemi var bunun?» dedi Marcel. Güldü: «Sen yalnızca kendi amacını düşün.»

«Hayır,» dedim. Varlığımın derinliklerinde bir şey kımıldar gibi oldu. Bu sesi susturmuş olduğumu sanıyordum. *Önce Jacques...* «Bir amaca ulaşmak için araç olarak senden yararlanmak istemem.»

«Henüz önder nitelikleri kazandığını sanmıyorum,» dedi Marcel.

«Belki de,» dedim. Gülümsemiyordum. Ciddi ciddi baktı bana.

«Gene her zamanki gibi ukalasın. Beni bir araç gibi kullanabileceğini mi sanıyorsun? Canım ne isterse onu yaparım.»

«Nasıl istersen.»

Hâlâ kaygılıydım. Niye Marcel? İnsanın ne istediğini bilip onu yapması. Basit görünüyordu bu. Silah, silahları

saklayacak bir ev ve eve bakacak birisini istiyordum. Ama bu tehlikeye atılanın ille de Marcel olmasını istiyor değildim. *Ya kim? Niye Bignon değil de Marcel?* Amaç ileride apaçık parlıyordu, ama belirsiz yolu aydınlatmıyordu. *Bütün yollar kötü. Niye sen?*

Beni buraya o adam getirdi. Sen oradasın, ölüyorsun ve ben sana bakıyorum. Çırpınıp duruyor, inliyor. «Ruth! Ruth!» Kime sesleniyor? Kim o? Artık bilmiyorum. Şimdi tarih büyük bir hızla oluşuyor; sanki suyun dibindeyim ve yalnızca birkaç saniyelik soluğum kalmış gibi. Suyun dibinde. Umutsuzluğun derinliklerinde. Kamyonetler yol boyunca ilerliyor. Paris'e gelen, ağır sandıklarla yüklü bir Alman kamyonu bile var. Sürücü tereyağ ve jambon taşıdığını sanıyor; çok para ödendi ona. Meudon'daki evde eşyalar, şilteler ve çamaşır bohçaları boşaltılıyor; sandıklar boşaltılıyor. Soğuğa karşın Laurent'ın üzerinde yalnızca bir gömlek var; terden bütün yüzü toz lekeleriyle sıvandı. Beli barutun ağırlığıyla bükülmüş, kilerin merdivenlerinden iniyor ve gülüyor. Bense şimdiden Denise'in halılarıyla eşyalarını yerleştirdiği salondayım; soba çıtırdıyor; Paris planı üzerinde bir solucan gibi kıvrıla kıvrıla dolanan ince kırmızı çizgiyi gösteriyorum Laurent'a.

«Görüyor musun? Önce sağa, sonra sola dönüp bulvardan gideceğiz.»

«Tamam,» dedi. «Anladım.»

«Plan aklında mı?»

«Ezbere çizebilirim sana.

Kâğıt parçasını buruşturup sobaya atıyorum. Marcel bir satranç tahtasının önünde oturmuş düşünüyor. Denise salonun içinde gidip geliyor.

«İşe Gestapo ile başlamak hoşuma gitti,» diyor Laurent.

Kıvırcık saçlarına, mavi gözlerine, kaba ağzına bakıyorum. Hiç bunca yakından incelememişim onu. Jacques'a benzemiyor, ama kanı aynı renkte.

«Ceplerini boşalttın mı?»

«Korkma.» Cüzdanından sahte bir kimlik kartı çıkarıp keyifle bakıyor buna: «Çok iyi. Söylesene, Périer'den haber var mı?»

«Hayır, yok. Hâlâ gözaltında. Bir kampa aktarılır aktarılmaz, onunla temas kurmaya çalışacağız.»

«Galiba Singer'yi hücresinde asılmış olarak bulmuşlar,» diyor Denise. «Oysa rahip onun kendisini asmayı düşünmediğini söylüyor.»

«Olabilir.»

Saatin sarkacına bakıyorum. Onu beş geçiyor. Hâlâ çok erken. Ayağa kalkıp Marcel'in yanına gidiyorum.

«Demek öyle? Şah kendisini savunuyor mu?»

Başını kaldırıyor:

«Aklımı veremiyorum,» diyor. «Aynı anda iki işi birden yapamam.»

«Yeniden resim yapmaya başladığına sevindim.»

«Ben de öyle.» Gülümsüyor bana. Konuşmak, başka bir şeyden söz etmek istediğimi anlıyor: «Aptalmışım.»

«Resim yapmak artık anlamsız gelmiyor mu sana?»

«Hayır» diyor Marcel. «Kampta anladım. Arkadaşlar konferans salonunu süslemek için duvar resimleri yapmamı istediler. Resimlere bakarken fırlamış gözlerini bir görseydin! İçten hayranlık olağanüstü bir şey. Bütün düşüncelerimi altüst etti bu.»

«Senin tek eksiğinin toplum olduğunu hep düşünmüşümdür,» diyorum.

«Bu da ukalalık,» diyor Marcel. «Resmimin kendi başına varolmasını istedim, toplum gerekmeden. Oysa aslında ona varlık veren başkaları. Bu da çok ilginç, çünkü resme varlık vermeleri için onları zorlayan benim.» Gülümsemesi gizemli, biraz da acımasız: «Anlıyor musun? Onlar özgür, bense gelip özgürlüklerine saldırıda bulunuyorum; onları özgür bırakarak saldırıyorum. Nesnelere biçim vermekten daha ilginç bir şey bu.»

«Evet.» Ona merakla bakıyorum: «Bu yüzden de çevrende olup bitenlere ilgi duyuyorsun, öyle mi?»

«Elbette,» diyor Marcel. «Toplumumu seçmek istiyorum.»

Elimi omuzuna koyuyorum. Ona kalsa, her şey yolundaydı. Ama zaten Marcel'den yana hiç kaygım yoktu. Kendi istediğinden başka bir şey yapmadığından emindim. Denise'e bakıyorum.

«Kel kafalı adam hâlâ dolaşıyor mu?»

«Üç gündür görmüyorum onu.» Gülümsüyor. «Bana öyle geldi herhalde. Bizimle ilgilendiği yoktu. Kimsenin bizimle ilgilenmesi için bir neden yok zaten.»

«Elbette yok.»

Mantıklı konuşuyor. Ama gözlerinin altında karanlık halkalar var. Geceleri karabasanlar görüyor; gündüzleri de bahçe kapısının demirleri arasından dışarıyı gözetliyor. Duraksamayacağını, ihanet etmeyeceğini biliyorum. Ondan beklenen her şeyi yapacak. Ama ölmeyi seçmedi; belli bir yaşam seçti yalnızca. Korkuyor. Ölüm ise gelebilir, kopan bir ip ya da insanı dibe çeken bir akıntı gibi aptalca bir kazayla gelecek olan ölüm. «İnsanları özgür bırakmak çok iyi.» Nerede Denise'in özgürlüğü?

«Biraz daha sıcak kahve?» diye soruyor.

«İsterim.»

Fincanlarımızı dolduruyor. Onu yirmi geçiyor. Laurent ıslak dudaklarını şapırdatarak kahvesini içiyor: Soğukkanlı. Ölümü isteyerek karşılayacak, ama benimle çalıştığı için ölmeyeceği kanısında. Her şeyi düşündüm mü gerçekten? *Emniyeti yoklamıştım, her şeyi düşünmüştüm.* Fincanımı bırakıyorum.

«Gidelim,» diyorum.

Denise şaşkınlık içinde bakıyor bana.

«Nasıl? Laurent ile birlikte gitmiyorsunuz ya!»

«Elbette gidiyorum.»

«Ama gidemezsiniz,» diyor. «Başınıza bir şey gelirse direnişimiz ne olur?»

«Biliyorum. Generaller yatakta ölür. Ama bende general ruhu yok.»

«Öyleyse edinmek gerek,» diyor Denise. «Kimsenin sizin yerinizi alacak yetenekte olmadığını biliyorsunuz.»

«Ben oturup kahvemi içerken arkadaşlarımızın canını tehlikeye atmamı mı istiyorsunuz? Sonra yaşayamam.»

Denise sitem dolu gözlerle bakıyor bana.

«Kendinizi çok düşünüyorsunuz,» diyor.

Bu sözler beni can damarımdan vurdu. Haklı. Belki de burjuva olduğum için hep kendimi düşünüyorum.

«Kişisel ilkeleriniz bizi ilgilendirmez,» diye ekliyor sert bir sesle. «Amacımızı her şeyin üstünde tutan bir önder olarak güvenip bağlandık size. Bizi yüzüstü bırakmaya hakkınız yok.»

Laurent'a bakıyorum, ilgisizce dinliyor: Benim yaptığım her şey doğru. Marcel'e bakıyorum:

«Sen ne düşünüyorsun?»

Gülüyor:

«Senin düşündüğünü.»

«Evet,» diyorum Denise'e. «Haklısınız. Bir daha yapmayacağım. Ama bu kez Laurent ile gidiyorum. İki kişi gerekiyor. Eylemi ertelemeyi de istemiyorum.»

Ayağa kalkıyorum: «Ve bir kez olsun nasıl olduğunu kendi gözlerimle görmek istiyorum.»

«Konuyu komiteye sunacağım,» diyor Denise. «Ne karar vereceklerini de şimdiden biliyorum.»

«Tamam,» diyorum.

Çıkıyoruz. Bisikletlerimiz önlerinde ufak ışık halkalarıyla gecenin içinde kayıyor. Çantamda soğanlarla havuçların altında zararsız görünen bir sardalye kutusu var. Sağımızda, karanlığın içinde hafif bir parıltı, serin bir koku: Seine. Kum torbaları yolumuzu engelliyor. Bisikletlerimizden iniyor, sonra gene yola koyuluyoruz. Paris'e giriyoruz. Kent uyuyor gibi. Sokaklarda kimsecikler yok. Evler karanlık taş yığınları gibi. Yalnızca onlar pencerelerini karartmaya gerek duymuyorlar. Binaları ışık içinde. Ötede, caddenin sonunda kocaman, ışıklı bir dikdortgen görünüyor. Elimi çantamın içine daldırıp sardalye kutusunu yakalıyorum. Laurent arkamda pedal çe-

viriyor; onun da elleriyle sert, soğuk metali sımsıkı kavradığını biliyorum. Sağda, ışık dikdörtgeni daha da yakınlaşıyor. Pencerelerin öbür yanında mavi üniformalı, sarı kol bantlı adamlar var. Bina bodrumdan çatıya kadar onlarla dolu. Kapının önünde bir otomobil duruyor; otomobilin önünde subaylar var. Dönüyorum.

«Terslik oldu,» diyorum Laurent'a. «Beni izle.»

Önlerinden geçiyoruz. Ellerimizi görmüyorlar. Caddede ilerleyip sağa dönüyoruz. Yavaşlıyorum.

«Ne aksilik,» diyor Laurent.

«Bütün gece orada kalmazlar. Birkaç dakika sessizce dolaşalım.»

Düşkırıklığına uğruyorum. Dün öğleden sonra otomobil yoktu; aklımda hiçbir otomobil yoktu. Oysa şimdi orada, öylesine basit, öylesine olağan. Aklımda neşeyle Madeleine'in evine uyumaya gidişimiz vardı. Ya gerçekte? Singer hücresinde asılmış bulundu. Bir süre sessizce dolaşıyoruz.

«Dönüp bir bakalım.»

Yeniden caddenin sonuna varıyoruz. Acele etmiyoruz. Yol ıssız. Bir polis tek başına kaldırımda gidip geliyor. Yavaşlıyorum. Kutuyu aydınlık pencereye doğru fırlatıyorum.

«Oldu!» Arkamızda kırılan cam sesleri, bir patlama, bağrışmalar, düdük sesleri. Cadde hafifçe eğimli, son hızımızla ilerlerken tekerleklerimizin altında parlıyor. Arkamızda düdükler ötüyor. Önce sağa sapıyoruz. Gene düdükler. Sonra sola sapıyoruz. Pedal çevirmekten soluğumuz kesilmiş. Soluk almaya başladığımızda ortalık sessiz. Sokaklar uyuyor, gökyüzü uyuyor. Hiçbir yerde bir şey olmamış sanki.

«Başardık,» diyor Laurent.

«Evet, sanırım öyle.»

«Şaka değil. Çok kolay.»

«Daha alışmadılar. Bekle de görürsün.»

Acele etmeksizin pedal çeviriyoruz. Sıcaklık duyuyorum, hafifim. Kişinin istediğini yapması kolay; her şey

kolay. Yarın baştan başlayacağız. Başka binalar havaya uçacak. Trenler, ambarlar, fabrikalar. Colibri pansiyonunun kapısındayız. Madeleine ile birlikte ateşin başında punç içiyoruz. Ötede ölülerle yaralıları taşıyor, emirler veriyor, bize ateş ediyorlar. Bizse ıssızlığın ortasındaymışcasına sessiz ve uzakta, punçun alev almasına bakıyoruz.

Ertesi gün, öğleyin, atölyeden çıktığımda Madeleine beni aramaya gelmişti.

«İyi iş,» dedi. «Sekiz ölü ve kimbilir kaç yaralı. Bütün mahalle kaynıyor.»

Clichy sokaklarında neşeyle yürüyorum; bu ölüler yüreğimde bir ağırlık yapmıyor. Yüzümde, ellerimde hiç iz yok; yanımdan geçiyor, beni görüyor ve görmüyorlar: Sokaktaki zararsız bir adamım ben. Atölyede arkadaşlarım şaşkınlık duymadan bakıyorlar bana. Hiç de ölüm hükmü giymiş kişilere benzemiyoruz. Her günkü gibi bir gün. Akşam ailemle birlikte yemek yiyecektim. Saat yedide metro istasyonuna inince beyaz taşların üzerine asılı kırmızı kâğıdı gördüm.

«Gördün mü?» dedi annem.

«Neyi?»

«Bildirileri. Dün gece bir saldırı oldu. Misilleme olarak da oniki rehine kurşuna dizildi.» Bana bakıyor. Gözlerinin altı çökmüş, yanakları kızarmış, yaşlı bir kadına benziyor. Duygusuz bir sesle konuşuyor:

«Eğer saldırıyı yapanlar üç gün içinde bulunmazsa, oniki rehine daha kurşuna dizilecek.»

«Biliyorum. Başlıyor,» diyorum.

«Olayla ilgili her türlü bilgi için beşyüz bin frank ödeyecekler,» diyor babam alaylı bir sesle.

«Ortaya çıkmayacaklar mı?» diyor annem. «Oniki suçsuz insanın kurşuna dizilmesine göz yumacaklar mı?»

Ellerim titremiyor; kızarmadım. Oysa ellerimde, yüzümde izler var; hissediyorum. Annem bunları görüyor, bakışları beni dağlıyor.

«Ortaya çıkamazlar,» diyorum. «Kendilerini ele verirlerse bir daha hiçbir şey yapamazlar.»

«Bir amaca hizmet ediyorlar,» diyor babam. Gururlu. Bombayı kendisi atmış gibi ve davranışından pişmanlık duymuyor: Güçlü bir adam.

«Bunu yapmamaları gerekirdi,» diyor annem. «Fransızları öldürmüş oldular.»

«Polonya'da neler olduğunu biliyor musun?» diyorum. «Yahudileri trenlere dolduruyorlar, vagonları hava sızdırmayacak biçimde kapatıp bütün trene zehirli gaz salıveriyorlar. Bu kıyıma suç ortağı olmamızı mı istiyorsun? Şu anda her an birisi öldürülüyor.»

«O bomba bir tek Polonyalı'nın yaşamını kurtardı mı?» diyor annem. «Yalnızca yirmi dört tane ceset var, hepsi bu.»

«O cesetlerin ağırlığı büyük,» diyorum. «Bundan sonra işbirliği sözcüğünün bir anlamı kaldı mı sanıyorsun? Bundan sonra bize kardeşlik taslayarak gülümseyebilirler mi sanıyorsun? Şimdi ortada, onlarla aramızda, yeni dökülmüş kan var.»

«Savaşmak isteyenler savaşıp kendi kanlarını döksünler,» diyor annem. Elini saçlarının arasından geçiriyor: «Ama o insanlar ölmek istemiyordu. Kimse sormadı onlara.» Sesi boğuk: «Hakları yok. Cinayet bu.»

Güçsüzlük içinde omuz silkiyorum. Boğazımda bir tıkanıklık var. Neyse ki babam konuşuyor, açıklıyor. Eski mürekkep ve toz kokusu salona çöküyor; eskiden bu koku boğardı beni, piyanonun altında tırnaklarımı halıya batırırdım: Louise'in çocuğu ölmüş. Umarsız bir ölüm, sonsuza dek geri gelmeyecek. Yaşamlarını, başka kimsenin onlar için yaşayamayacağı yaşamlarını ellerinden aldım. Beni tanımıyorlardı bile. Yaşamlarını ellerinden aldım. Birisi kapıyı vuruyor. *Marcel stüdyoda kitap okuyordu, ayaklarını masaya dayamış, ben kapıyı vurdum.* Yeter. Yeter. Biliyordum. İstedim bunu. Yarın baştan başlayacağız.

Hizmetçi çorbayı getiriyor. Aç değilim, ama yemeliyim. Annem yemiyor, bana bakıyor. Bilmemeli. *Biliyor. Bildiğini biliyorum. Beni hiç bağışlamayacak.*

Yiyorum. Nohut kahvesini içiyorum. Ona: «Peki, kendimi ele vereceğim,» desem ne yapacaktı? Ama hiçbir şey söylemiyorum ve benden nefret etmekten başka yapacağı bir şey yok. Babamı dinlemiyor; uzaklara bakıyor, öfkeli ve dalgın. Babam konuşuyor, ben ona yanıtlar veriyorum.

Konuşuyoruz. Saatin yelkovanı dönüyor. Saat onbir. Bir acı sarıyor içimi; birden beş yaşındayım, korkuyorum, üşüyorum. Annemin beni yatakta sarıp sarmalamasını, uzun uzun öpmesini isterdim. Burada kalmayı isterdim. Geçmişime sokulup eski odamda yatardım ve belki uyurdum da.

«Gitmek zorundayım.»

Kalkıyorum; bacaklarım ağır; kalamam; annemin bakışları beni itiyor; onu öpmek için eğildiğimde kaskatı kesilip dudaklarını büzüyor: «Sen yaptın. Şimdi yükünü taşı.» Susuyor, ama sert sesini işitiyorum. Beni bağışlamadan ölecek.

Gecenin içine daldım. Suçlu ve suçluluğu kabullenmiş olarak yürüdüm. Sabaha dek yürümek isterdim. Gece yarısı odama dönüp boş şöminenin karşısına oturdum. Yalnız. Suçumla başbaşa, yapyalnız. Eski gazetelerin şöminede tutuşmasına bakıyordum. «Ya her şey boşunaysa? Ya bir hiç uğruna öldürmüşsem onları?» Gün doğduğunda uyandım, şöminenin yanında, donmuş olarak, ağzımda buruk bir tatla: «Baştan başlamalıyız. Yoksa her şey boşuna olacak; bir hiç uğruna öldürmüş olacağım onları» diye düşünerek.

Hiç gücüm kalmadı artık. Sürdüremiyorum. Bu gece, o yatakta, ölen sensin. Kendimi ortadan kaldırmak istiyorum. Kendimi ortadan kaldıramaz mıyım? Tabancayı şakağıma dayarım. Ya sonra? *Sonra* ne yapacaklar? Artık orada olmayacağım. Ama şimdi burdayım, burada olduğum sürece gelecek varoluyor, ölümümün ötesinde. Ölmeyi düşünüyorum, yaşarken düşünüyorum bunu. Ölmeye karar vermek, bir kez daha karar vermek, yalnız başına karar vermek. Ya sonra? Sonra?

XII

Hélène tırnak törpüsünü komodinin üstüne koyup sol elini sabunlu su tasına daldırdı. Divana uzanır gibi oturmuştu; perdeleri çekmiş, lambayı yakmıştı. Böylece kendisini günün çok geçmeden sona ereceğine inandırabiliyordu; ama bunun doğru olmadığını da biliyordu. Pencerenin ötesinde mavi gökyüzü, mayıs ayının yavan bir pazar günü vardı, bunu da seziyordu. Aşağıda şekerci dükkanının kapısı açıktı; çocuklar karton kutularda pembe renkli dondurma yiyorlardı. Hélène elini tastan çıkarıp pamuğa sarılı bir manikür aletini beyaz bir sıvıya batırdı. Tırnaklarının dibindeki ölü deriyi bu aletle geri itmeye başladı. Her gün öldürülecek bir sürü saat... kaç yıl? Beni sevseydi bile, bu neyi değiştirirdi? Bir kabuğun içinde iki istiridye. Hep bu sessizlik, yavan ve mavi çırpmış olacaktı. Eteklerini bacaklarının üstüne çekti. Birisi kapıyı vuruyordu.

«Girin.»

Gelen Yvonne'du. Elinde bir demet menekşeyle tuhaf bir görünüşü vardı.

«Başlıyor,» dedi. Belirsiz ve yapay bir gülümsemeyle, sanki Hélène'e şaka yapıyormuş gibi bakıyordu.

«Ne başlıyor? Ne oldu?»

«Bizim evdeler. Bütün Yahudileri götürüyorlar.»

«Doğru olamaz!» dedi Hélène. Şaşkınlık içinde ona baktı. Yvonne'un dudaklarında hâlâ bir gülümseme vardı, ama yüzü gerilmişti.

«Doğru.» Artık gülümsemiyordu. Yanakları titremeye

başladı: «Ne yapacağım? Beni Polonya'ya göndermelerini istemiyorum.»

«Olanları anlatır mısın?» dedi Hélène.

«İyi bilmiyorum. Hava almaya çıkmıştım. Dönerken çiçekçi kadından menekşe aldım. Kadın hemen kaçmamı söyledi.»

Hélène ayağa fırladı: «Korkma. Seni göndermezler.»

«Ama annem için korkuyorum,» dedi Yvonne. «Eğer eve dönmezsem onu hırpalayacaklar. Belki de dövmeye başlamışlardır bile.»

«Burada kalmamalısın,» dedi Hélène. «Annenin onları ilk göndereceği yer burası olacaktır. Gel, buradan çıkalım.»

«Hélène, onu böylece bırakamam, haber vermeden...» Hélène'e çekinerek baktı: «Oraya gitmende bir sakınca var mı? Eve dönmem gerekiyorsa bana söylersin, hemen dönerim.»

«Hemen giderim,» dedi Hélène. Ceketini giydi: «Seni nerede bulacağım?»

«Saint-Etienne-du-Mont'da saklanmayı düşündüm. Bütün evleri sırayla arıyorlar, ama kiliselerin içine bakacaklarını sanmıyorum.»

Basamakları ikişer ikişer atlayarak indiler.

«Yahudileri götürüyorlar! İnanamıyorum!» dedi Hélène.

Yvonne ona baktı. Gözlerinde üzgün bir alay okunuyordu.

«Ben inanıyorum. Böyle olacağını biliyordum.» Hélène'in omuzuna dokundu: «Çabuk git. Ben kilisede olacağım.»

Hélène koşarak gitti. Koşarken Yvonne'un bakışlarını hâlâ üzerinde hissediyor, utancından dehşete kapılıyordu. İnanmadım, bunu düşünmedim, uyuyorumuşum. Oysa Yvonne herhalde gece hiç uyumadan yatağında dönüp duruyor, bekliyordu. Ben tırnaklarını boyuyordum ve bu sırada Yahudileri götürüyorlardı! Uyku, sessizlik ve sıkıntı içinde odama kapanmıştım; oysa dışarda, güpegün-

düz; insanlar yaşayıp acı çekiyorlar. Adımlarını yavaşlattı, soluk soluğa kalmıştı. Sokaklar her zamanki gibiydi; bütün ötekiler gibi bir pazar günü, hiçbir şeyin olmadığı o uzun pazar günlerinden bir tanesi.

Avlu kapısından geçti. Balkonun altında iki görevli vardı. Evden gürültülü tartışma sesleri geliyordu. Kapılar çarpılıyor, eşyalar yere düşüp parçalanıyordu. Bir kadın yabancı bir dilde boğuk bir sesle haykırıyordu. Merdivenlerin yarısında Hélène kollarında küçücük bir bebek tutan bir görevlinin yanından geçti. Adam suçlu ve utanmış gibiydi. İkinci katın sahanlığında durdu. Kapı açıktı. Küçük daireden erkek sesleri geliyordu. Hélène içeri girdi.

«Yvonne!»

Arkadaki odadan bir görevli çıktı: «Demek geldiniz!» dedi.

«Ben Yvonne değilim,» dedi Hélène.

«Anlarız, İçeriye girin.»

Hélène bir an duraladı. Karanlıkla, karabasanlarla, deliliği çağrıştıran bir kokuyla dolu odanın kapısı sonuna kadar açıktı. Işık yanıyordu. Yatağın ayakucunda iki görevli duruyordu. Madame Kotz yorganın altına gömülmüştü, yalnızca başı görünüyordu; kısa saçlı, siyah tüylerle kaplı şişkin yanakları olan bir baş.

«Yvonne nerede?» dedi.

«Kimliğiniz yanınızda mı?» dedi görevli.

Hélène çantasından kimlik kartıyla yiyecek vesikalarını çıkardı.

«Ne oluyor?»

«Yvonne nerede?» diye gene sordu Madame Kotz. «Dışarda bu kadar uzun zaman kalmazdı.»

Görevli belgeleri inceleyerek bir deftere not alıyordu.

«Bunlar tamam,» dedi düşkırıklığına uğramış bir sesle. «Burada ne işiniz var?»

«Arkadaşımı görmeye geldim.»

«Nerede olduğunu bilmiyor musunuz?»

«Hayır.»

«Bir dakika sonra mutlaka gelir,» dedi Madame Kotz yalvarırcasına.

«Kaçmaya çalışmamasını söylerseniz iyi olur,» dedi görevli. «Yarın onu aramaya Almanlar gelecek. Eğer bulamazlarsa, her zaman sabırlı değillerdir.»

İki adam odadan çıktı. Evin kapısı hızla çarptı.

«Bu kız beni öldürecek!» dedi Madame Kotz. Gözlerini yumdu. «Ah, ölüyorum,» dedi. «Ölüyorum. Çabuk ilacını verin.»

Hélène masanın üzerinde duran şişelerden birini rastgele alıp ilacı bir kaşığa doldurdu.

«Teşekkür ederim,» dedi Madame Kotz. «Çabuk dönmesini söyleyin ona. Beni öldürecekler!»

«Sizi öldüreceklerini sanmıyorum,» dedi Hélène. «Korkmayın. Ben bu akşam uğrarım. Size bakarım.»

«Ama Yvonne? Yvonne nerede?»

«Hiç bilmiyorum,» dedi Hélène. «Hoşça kalın.»

Kapıyı arkasından kapadı. Yvonne'un masasında, boş bir vazonun yanında makas, iğneler, iplik makaraları vardı. Beyaz iplikle teyellenmiş, pencerenin koluna asılmış mavi yünlü bir giysi. Sanki Yvonne beş dakika sonra dönecekmiş gibiydi. Menekşeler almıştı. Vazo boş kalacaktı; Yvonne dönmeyecekti. Kitaplarını koyduğu rafın üstünde, Hélène'in on yıl önce onun için bir yerden çaldığı oyuncak ayı duruyordu; şimdiden öksüz gibiydi. Hélène onu alıp çantasına koydu.

Merdivenlerde hiçbir karışıklık yoktu. Bütün ev bomboştu sanki. Hélène sokaktan geri döndü. Çiçekçi yeşil arabasının yanında, bir tabureye oturmuştu. Yvonne artık ondan çiçek almayacaktı, fırına gitmeyecekti artık. Nereye gidecekti? Yalnız, yitik ve dostsuz... Bense, perdeleri çekmiş, tırnaklarımı törpülüyordum!

Öylece kalakaldı. Contrescarpe alanında kaldırıma dört otobüs yanaşmıştı. Soldaki ikisi boştu. Sağdakiler çocuklarla doluydu. Otobüslerin sahanlıklarında görevliler bekçilik ediyordu. Başka görevlilerin denetimi altında kadınlardan oluşan uzun bir sıra Mouffetard sokağından

alana girdi. Çift sıra yürüyor, ellerinde ufak bohçalar taşıyorlardı. Küçücük alan bir köy alanı kadar sessizdi. Kocaman otobüslerin pencerelerinden karanlık, ürkmüş çocuk yüzleri görülüyordu. Alanın çevresinde toplanmış halk kımıldamadan bakıyordu.

Kadınlar alanı geçerek boş otobüslere doğru yürüdüler. Aralarından bir tanesi kumral saç örgüleri kırmızı kurdeleyle bağlanmış ufacık bir kız çocuğunu elinden tutuyordu. Bir görevli onların yanına giderek Hélène'in işitemediği birkaç söz söyledi.

«Hayır,» dedi kadın. «Hayır.»

«Hadi,» dedi görevli. «Olay çıkarmayın. İlerde size verirler onu.» Çocuğu kucağına aldı.

«Hayır, hayır,» dedi kadın. İki eliyle görevlinin kollarına yapıştı. Sesi yükseldi: «Onu bana verin. Ruth! Yavrum!»

Çocuk ağlamaya başladı. Hélène yumruklarını sıktı. Gözleri doldu. Hiçbir şey yapamaz mıyız? Hepimiz birden görevliye saldırsak. Çocuğu elinden zorla alsak. Ama hiç kimse kımıldamadı. Görevli, Ruth'u sağdaki otobüslerden birinin sahanlığına bıraktı. Küçük kız haykırıyordu. Otobüsün içinde bir sürü çocuk onunla birlikte haykırmaya başladı.

Kadın kımıldamaksızın alanın ortasında duruyordu. Otobüs ağır ağır yola koyuldu.

«Ruth! Ruth!» Kadın ellerini uzatarak otobüsün arkasından koşmaya başladı. Ayağında yüksek topuklu, eskimiş pabuçlar vardı; düşe kalka koşuyordu. Bir görevli, hiç acele etmeden, uzun erkek adımlarıyla onun arkasından gitti. Kadın gene bağırdı: «Ruth!» Tiz, umutsuz bir çığlık. Sonra sokağın köşesinde durarak başını ellerinin arasına aldı. Ufak alanda çıt çıkmıyordu. Kadın ise orada, bu masmavi pazar gününde, elleri başında, yüreği paramparça öylece duruyordu. Görevli elini onun omuzuna koydu.

«Niçin? Niçin?» diye düşündü Hélène umutsuzluk içinde. Ağlıyordu, ama tıpkı başkaları gibi kımıldama-

mış, yalnızca bakmıştı. Oradaydı ve varlığı hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Alanı geçti. «Sanki varolmuyormuşum gibi. Oysa varım. Kapalı odamda varım, boşlukta varoluyorum. Önemim yok. Suç bende mi?» Panthéon'un önünde birkaç Alman askeri bir turist otobüsünden iniyorlardı. Biraz yorgun görünüyorlardı, yollarda «*Heil!*» diye bağırarak utkularını kutlayan o coşkun askerlere benzemiyorlardı. «Tarihin geçişini izliyordum! Benim tarihimdi bu. Bütün bunlar bana oluyor.»

Kiliseye girdi. Taş kubbenin altında org sesi yankılanıyordu. İçerisi insanlarla doluydu. Annelerinin yanında küçük çocuklar, aileler, yürekleri müzikle, ışıkla ve tütsü kokusuyla dolu, dua ediyorlardı. Bölmenin gerisinde, mumlardan yükselen buğu perdesinin arkasında Meryem Ana dünyadan habersiz gülümsüyordu. Hélène, Yvonne'un omuzuna dokundu.

«Demek geldin! Ne oldu?»

«Anneni gördüm,» dedi Hélène. Yvonne'un yanında diz çöktü: «Görevliler çok iyi davrandılar. Onun hasta olduğunu anladılar, rahat bırakacaklar. Annen kendisi için tasalanmamanı söyledi.»

«Böyle mi söyledi?» dedi Yvonne şaşırarak.

«Evet. Çok olumlu davrandı.» Hélène çantasını açtı: «Bak, ayını getirdim. Seni özlüyor gibiydi.»

«Ne iyisin!» dedi Yvonne.

«Şimdi, senin ne yapacağını düşünelim. Jean'ı göreceğim. Sanırım seni hattın öbür yanına geçirebilir.»

«Jean'ı mı göreceksin?»

«Denise gerekirse onunla görüşebileceğimi söyledi.»

«Ama senin için sakıncası yok mu?»

«Hayır. Niye olsun?» Hélène ayağa kalktı: «Sen burada kal. Elimden geldiğince çabuk döneceğim.»

«Al bunları,» dedi Yvonne. Menekşe demetini Hélène'in eline tutuşturdu: «Sağol,» dedi boğuk bir sesle.

«Saçmalama,» dedi Hélène.

Kilisenin içinde yürüdü. Org susmuştu. Sessizlikte hafif bir çan sesi duyuldu ve rahip töreni bitirdi. Hélène

Soufflot sokağından aşağıya doğru yürüdü, bisikletini çıkardı ve bindi. «Jean'ı göreceğim.» Hiçbir anlamı yoktu, olağandı. Korkmuyordu, hiçbir şey beklemiyordu ondan. «Ruth! Yavrum!» Kulaklarından artık hiçbir zaman gitmeyecek olan bu çığlığı Jean silemezdi. Başka hiçbir şeyin önemi yoktu: «Ruth! Ruth!» Sokaklarda bir pazar günü sona ermişti. Kilisede, çay masalarının çevresinde, yorgun yüreklerde geçen bir pazar günü. «Benim tarihim; bensiz yaşanıyor; uyuyorum, zaman zaman da bakıyorum: Ama her şey bensiz oluyor.»

Merdivenleri çıkıp bir an kulağını kapıya dayayarak dinledi. Bir gıcırtı duyuluyordu. Oradaydı. Zili çaldı.

«Merhaba,» dedi. Sesi boğazında boğuldu. Onun kendisine böyle bakacağı aklına gelmemişti; gülümsemiyordu. Çabalayarak ilk gülümseyen kendisi oldu. «Beş dakika seninle konuşabilir miyim?»

«Elbette. Gir içeri.»

Oturdu ve hemen: «Arkadaşım Yvonne'u anımsıyor musun? Almanya'ya göndermek için arıyorlar onu. Denise onu özgür bölgeye senin geçirebileceğini söyledi,» dedi.

«Olabilir,» dedi Jean. «Parası var mı?»

«Yok,» dedi Hélène. Açık renkli mantosunu, gardıropta asılı duran güzel döpiyesini düşündü: «Eline biraz para geçebilir, ama hemen değil.»

«Zarar yok. Saat beş sıralarında Orsel Sokağı 12 numarada Monsieur Lenfant'a gitmesini söyle. Onu bekleyecek.»

«Lenfant. Orsel Sokağı 12 numara,» diye yineledi Hélène.

Birden dilinin ucuna sözcükler geldi. Bunları söylemeyi düşünmemişti, ama kendisini öyle zorluyorlardı ki, sanki buraya bunları söylemek için gelmişti: «Jean, sizinle çalışmak istiyorum.»

«Sen mi?»

«Bana vereceğin bir iş yok mu?»

Jean ona bakıyordu: «Ne yaptığımızı biliyor musun?»

«İnsanlara yardım ettiğinizi biliyorum. Bir şeyler yaptığınızı biliyorum. Bana da yapılacak bir iş verl»

«Bekle,» dedi. «Düşüneyim.»

«Bana güvenmiyor musun?»

«Sana güvenmemek!» dedi Jean.

«Berlin'e gitmeyi düşündüğüm kulağına gelmiş olmalı.» Gülümsedi. «Ama gitmedim.»

«Niye bizimle çalışmak istiyorsun?»

«Merak etme,» dedi Hélène. «Nedeni sen değilsin.»

«Bunu sanmıyorum...»

«Sanabilirsin.» Odaya bakındı. Hiçbir şey değişmemişti. Sevgim değişmedi... «Hayır, yeniden yaşamına karışabilmek için değil.»

«Bunlar tehlikeli işler,» dedi Jean.

«Aldırmam.» Bu sözleri de önceden düşünmemişti. Oysa ağzından çıkmışlardı, çıkmaya hazırlardı: «Artık yaşamıyorum. Ölü bir kadın gibiyim. Anımsıyor musun, bir zamanlar bana yaşamın bir anlam kazanması için kişinin ölümü göze alabilmesi gerektiğini söylemiştin. Haklı olduğunu düşünüyorum.»

«Bunu söyleyen gerçekten sen misin?»

«Değiştiğimi mi düşünüyorsun?»

«Hayır. Bu noktaya varman gerekiyordu.» Bir an düşündü. «Otomobil kullanmasını biliyor musun?»

«İyi kullanırım. Reflekslerim de iyidir.»

«Öyleyse bize çok yararlı olursun.» Bir sessizlik oldu: «Kendine güveniyor musun?» dedi Jean. «Yakalanırsan susabilecek misin? Yakalanırsak, hepimizin hemen kurşuna dizileceğimizi bilmelisin.»

«Evet,» dedi Hélène. Duraladı. «İnsanlara yardım ediyorsunuz. Peki... hepsi bu kadar mı?»

«Hepsi bu kadar değil.»

«Ya! Sen de değişmişsin.»

«Pek değil,» dedi Jean. Üzgün üzgün önüne baktı. «Kaygılı, yalnız... Onu sevmeyi bilemedim,» diye düşündü Hélène. «Çok geç kalmadım. Onu hep seveceğim,» diye düşündü. Kalktı.

«Benden yararlanabileceğiniz zaman bildirirsin.»

«İki üç güne kadar.» Hélène'e baktı. Gülümsedi: «Seni yeniden gördüğüm için çok sevindim,» dedi.

Hélène dudaklarını ıslattı. Ağlamaya başlamaktan korkuyordu.

«Biliyor musun, anladım,» dedi. «O yaptığımı yapmamam gerekirdi. Ben... ben çok kötüydüm.»

«Oh, benim de suçum vardı,» dedi Jean.

Bir an sessizce, kararsız birbirlerine baktılar.

«Hoşça kal,» dedi Hélène. «Artık benden nefret etmemeni isterdim.» Kapıyı açarak onun yanıtını beklemeden merdivenleri indi.

*
**

Hélène balkon kapısını açtı. Çakıllar ayağının altından ses çıkarıyordu. Ilık bir geceydi. Taze çimen kokusu kapkara gökyüzüne doğru yükseliyordu. Duvarın önündeki ufak bir tahta banka oturdu. «Gene de, hiçbir terslik olmadı,» diye düşündü. Vadinin bitiminde bir tren düdüğü öttü. Bütün pencereleri örtülü, görünmeksizin ilerleyip gidiyordu. «Böyle düşünmemeliyim. Başka bir kez terslik olabilir.» Bir defne yaprağı koparark parmaklarının arasında ezdi. «Artık korkmuyorum.» Çocukluğumun en güzel akşamlarında, koruyucu bir Tanrı'nın kollarında yatarkenki gibi hafif ve güvencede hissediyordu kendini. Ölmek. İnsan hiçbir zaman *ölmüş* olmaz. Ölecek kimse yok. Yaşıyorum. Hep yaşayacağım. Yaşamının göğsünde çarptığını duydu; bu an sonsuzdu.

«Hélène!»

Bir sigaranın kızıl parıltısı karanlığı deldi. Jean'ı tanıdı.

«Hélène, sana yalvarırım,» dedi Jean. «Bu gece gitme!»

«Olmaz,» dedi Hélène. «Gideceğim.»

«İlk girişim başarısızlığa uğrarsa, yeniden girişmemek gerekir. Yolda tanınmış olabilirsin. Birkaç gün bekle.»

«Onlar beklemez. Yarın başka bir kampa gönderebilirler onu. Yitirecek zamanımız yok.»

Jean onun yanına oturdu:

«Bu Paul olmasaydı, gene gider miydin?»

«Ama Paul bu.»

«Paul Denise için bir anlam taşımıyor.»

«Denise gitmeye razı. Birlikte çalışıyoruz.» Bir an düşündü: «Ama sana bir önerim var: Bu kez tek başıma gideceğim.»

«Hayır. Tek başınayken, en ufak terslik olsa, işin biter.» Sigarasını topuğuyla ezdi: «Ben de seninle geleceğim.»

«Sen mi? Hiçbir eyleme katılmaya hakkın yok. Kesin bir kural bu.»

«Biliyorum,» dedi Jean. «İnsanları öldürülmeye gönderiyorum ve yazgılarını paylaşamıyorum.»

«Paylaşsaydın bile, bu hiçbir şeyi değiştirmezdi,» dedi Hélène.

Bir sessizlik oldu.

«Tehlikede olacaksın ve ben yanında olmayacağım. Buna dayanamıyorum,» dedi Jean.

«Yanımda olacaksın,» dedi Hélène. «Uzaklığın önemi yok. Hep yanımdasın.»

Jean ona sarıldı. Hélène yanağını onunkine dayadı:

«Haklısın.» dedi Jean. «Artık bizi hiçbir şey ayıramaz, sonsuza dek.»

«Biliyor musun, başlangıçta korkuyordum,» dedi Hélène. «Ama şimdi öyle mutluyum ki, artık korkmuyorum.»

«Seni seviyorum,» dedi Jean.

Bahçenin öbür ucundan birisi seslendi:

«Hélène.»

Hèléne ayağa kalktı:

«Yarın görüşmek üzere, hoşça kal. Lamy'ye telefon edip işareti ver. Bir saat içinde orada oluruz.»

«Kendine dikkat et,» dedi Jean. «Çabuk dön.» Onu kollarına aldı: «Dön bana.»

Bıraktı. Hélène garaja doğru yürüdü.

«Buradayım. Hazırım,» dedi.

Denise kamyonetin kapağını indirdi; içinde kirli çamaşır bohçaları vardı. Bir eşarpla saçlarını örtmüştü.

«Her şey tamam,» dedi.

Hélène atkısını çenesinin altından bağladı.

«Giyecekleri ve belgeleri aldın mı?»

«Gereken her şeyi aldım.»

Kamyonete bindiler. Hélène direksiyona geçti.

«Jean gitmemizi istemedi. Akılsızlık olduğunu söylüyor.»

«Bana da söyledi. Ama Paul bizi mutlaka bekliyordur. Hem yakında geceler böyle karanlık olmayacak.»

Hélène ayağını debriyaja bastı. Ötede bir yerde, Paul bir barakanın arkasına çömelmiş, sessizliğin içinde dinliyordu. Lamy bisikletine binmiş, kampın yanından geçerken şarkı söyleyecekti. Jean istasyona doğru gidiyordu. Hélène ondan ayrılmamıştı, Şimdi yalnız, gereksiz ve kocaman gökyüzünün altında yitik değildi artık. Onunla, Marcel ile, Madeleine, Laurent, Yvonne ile, tahta barakalarda uyuyan ve Hélène'in adını hiç duymamış olan, değişik bir yarın isteyen ve hatta bir şey istemeyi bilmeyenlerle birlikte varoluyordu. İstiridye kabuğu açılmıştı. Bir şey için, birisi için varoluyordu. Tüm yeryüzü kardeşçe bir birliktelikti.

«Ne güzel bir gece!» dedi Hélène.

XIII

Panjurlardan bir ışık süzülüyor. Saat beş. İlk kapılar açılıyor. Doktorla ebe hastaların, doğum yapacak kadınların yanına koşuşuyorlar. Gizli çalışan dansingler ıssız sokaklara boşalıyor. İstasyonun çevresinde bazı cafe'lerin ışıkları yanıyor. *Onları duvarın önüne diziyorlar.* Elini cebine daldırdı. Katı ve soğuk. Bir oyuncak. «Bunun insanı öldürebileceğine inanmak zor.» Öldürebiliyor. Yatağa yaklaştı. Geceyi çıkaramayacak. Gece sona ermek üzere. «Onu öldürdüm,» demek için hâlâ orada olacak mıyım? «Yeniden öldürmek zorundayım,» demek için. O ses... benim yerime konuşuyor. Benim yerime susmalı. Susmamın hâlâ bir ses oluşunun onlar için ne önemi var? Hiçbir şey kurtaramaz beni. Ama uyuyabilir, o suçlu suların içine gömebilirim kendimi. Acı yırtıyor, parçalıyor beni. Kendimden koparıyor. Dursun bu parçalanma...

«Jean!»

Döndü. Hélène gözlerini açmıştı. Ona bakıyordu.

«Paul geldi mi?»

«Evet, burada. Her şey yolunda.»

«Sevindim,» dedi. Sesi zayıf, ama kesindi. Jean yatağın kenarına oturdu.

«Nasılsın?»

«İyiyim.» Hélène onun ellerini avuçlarına aldı. «Üzülme. Ölmeye aldırmıyorum.»

«Ölmeyeceksin.»

«Öyle mi dersin?»

Hélène baktı ona. Aynı bakışı; kuşkulu, çok şey isteyen bakışı.

«Doktor ne dedi?»

Bu kez Jean duraksayamadı. Kuşkusu yoktu. Héléne'in şakaklarındaki tere, kısık sesine karşın diri bir beden değildi bu. Hélène görüyordu, özgürdü. Son anları yalnızca onun olmalıydı.

«Pek umut vermedi.»

«Ah,» dedi Hélène. «Ben de böyle düşünmüştüm.» Bir an sustu. «Aldırmıyorum,» diye yineledi.

Jean eğilerek dudaklarını onun soluk yanağına dokundurdu.

«Hélène, seni sevdiğimi biliyorsun.»

«Evet, şimdi seviyorsun beni,» dedi Hélène. Jean'ın elini sıktı. «Burada olduğun için mutluyum. Düşüneceksin beni.»

«Biricik sevgilim,» dedi Jean. «Buradasın ve bu benim suçum.»

«Niye suç olsun?» dedi Hélène. «Gitmeyi isteyen bendim.»

«Ama seni durdurabilirdim.»

Hélène gülümsedi: «Benim yerime karar vermeye hiç hakkın yoktu.»

Aynı sözler. Ona baktı. Gerçekten oydu. Eskiden de, «Karar vermek bana düşer,» derdi. O zamanlar bu cansız saçları parlar, bu sarkmış yanakları yaşam ışıltıları saçardı. Gene oydu burada yatan. Aynı özgürlük. Öyleyse kimseye ihanet etmedim. Konuştuğum sen misin? Yaşamının tek gerçeği içinde sen misin? Bu kesilmiş solukta, bu mor gözkapaklarında hâlâ kendi istencini tanıyabiliyor musun?

«Eskiden öyle derdin. Seçmen için bıraktım seni, ama neyi seçtiğini biliyor muydun?»

«Seni seçtim. Gene aynı şeyi seçerdim.» Başını iki yana salladı. «Başka hiçbir yaşam istemezdim.»

Duyduğu bu sözlere inanası gelmiyordu. Ama yüreğindeki suçluluk gevşemiş, gecenin içine umut dolmuştu.

«Bana rastlamayı seçmedin,» dedi. «Bir taşa çarpar gibi çarptın bana. Şimdi de...»

«Şimdi,» dedi Hélène. «Ama pişman olacak ne var? Yaşlanmam bunca gerekli miydi?»

Sözler dudaklarının arasından güçlükle çıkıyordu. Ama gözleri bakıyordu. Canlı, orada. Birden sanki zamanın önemi kalmadı, Hélène'in artık orada olmayacağı bütün o zamanın; çünkü bu anda varoluyordu, özgür ve sınırsızca.

«Hiçbir şeye pişman olmadığın doğru mu gerçekten?» dedi Jean.

«Değilim. Niye?»

«Niye!» diye yineledi Jean.

«Sakın suçluluk duyma,» dedi Hélène.

«Çalışırım.»

«Suçluluk duymamalısın.» Bitkin gülümsedi. «İstediğimi yaptım. Sen yalnızca bir taştın. Yolları yapmak için taşlar gereklidir, yoksa insan kendi yolunu nasıl seçer?»

«Bu keşke doğru olsaydı,» dedi Jean.

«Ama doğru. Bundan eminim. Bana hiçbir şey olmasaydı, ne olurdum?»

«Ah! Keşke sana inanabilsem,» dedi Jean.

«Kime inanacaksın »

«Sana bakınca inanıyorum.»

«Bak bana.» Gözlerini yumdu. «Biraz uyuyacağım. Yorgunum.»

Ona bakıyordu. «Çok *iyi!*» Belki de «Çok iyi» demekte haklıydı Paul. Hélène hafifçe soluk alıyor, kendisi de ona bakıyordu. Onun için başka hiçbir ölüm, başka hiçbir yaşam yaratamazmış gibi geliyordu kendisine. Sana inanıyorum, inanmalıyım. Benim yüzümden hiçbir zarara uğramadın. Ayaklarının altında zararsız bir taştım yalnızca. Taşlar kadar, ciğerini yaran o çelik parçası kadar

suçsuz. O seni öldürmedi. Seni öldüren ben değildim sevgilim.

«Hélène!»

Bir haykırışı güç tuttu. Damarlar şişmiş. Ağız yarı açık. Uyuyor. Öleceğini unuttu. Bir dakika önce biliyordu. Şimdi ölüyor ve bilmiyor. Uyuma, uyan. Onun üzerine eğildi. Omuzlarından tutup sarsmak, ona yalvarmak istiyordu. Sönmekte olan bir alevin üstüne bütün gücüyle üfleyerek onu canlandırmayı başarabilirdi. Ama benim ağzımdan onun yaşamına hiçbir geçit yok. Yalnızca kendisi ışığa doğru benliğini tutuşturabilir. Hélène! Hâlâ bir adı var. Bununla ona seslenemez miyim artık? Soluğu ciğerlerinden dudaklarına güçlükle çıkıyor. Gene geri gidiyor, dudaklarından koparak ciğerlerine. Yaşam soluk soluğa, çabalıyor. Oysa Hélène bir bütün. Son ana dek bütün kalacak. Ölmekten başka bir amaç için kullanmayacak mısın bu bütünlüğü? Yüreğinin her atışı onu ölüme daha çok yaklaştırıyor. Dur. Yüreğinin çarpışı sürüyor; artık çarpmadığında, ölmüş olacak, çok geç olacak o zaman. Şu an dur, ölmen dursun.

Hélène gözlerini açtı. Jean onu kollarına aldı. Bu açık gözler görmüyordu artık. Hélène! İşitmiyordu artık. Henüz kendisinin yitirmediği, ama yeryüzünün ve benim yitirdiğimiz bir şey kalıyor. Bu gözlerde hâlâ bir bakış var; donmuş bir bakış, artık bir şey görmeyen bir bakış. Soluk duruyor. «Burada olduğun için mutluyum, ama ben burada değilim. Bir şey olduğunu biliyorum, ama onu göremiyorum. Burada ya da başka bir yerde değil, bütün varlığın ötesinde oluyor,» diyor. Bir kez daha soluk alıyor, gözleri bulutlanıyor, dünya kendini ondan koparıyor, ufalanıyor. Oysa o dünyadan kayıp gitmiyor. Hélène dünyanın ortasında kollarımda tuttuğum ölü kadın oluyor. Dudaklarının köşelerinde bir titreyiş beliriyor, gözleri görmüyor artık. Jean cansız göz kapaklarını indiriyor. Sevgili yüz, sevgili beden. Bu alnındı senin, bunlar dudaklarındı. Beni bıraktın, ama yokluğunu hâlâ sevebili-

rim. Çizgilerin kalıyor yokluğunda, burada, bu kımıldamayan biçimin içinde. Kal, kal benimle...

Başını gene kaldırdı. Alnı sessiz yüreğin üzerinde uzun bir süre öylece kalmış olmalıydı. Acı içinde kımıldamayan yüze baktı. Değişmemişti bu yüz, ama şimdiden Hélène değildi artık. Kutsal bir anı, bir heykeldi, kimse değildi artık. Şimdi yokluğu bir biçimden yoksun kaldı, şimdi sonunda dünyadan kayıp gitti. Dünyaysa dünkü kadar dolu, hiçbir eksiklik yok. Hiçbir boşluk yok. Olamaz gibi geliyor. Sanki bu yeryüzünde o bir hiçmiş gibi.

Sanki ben bir hiçim. Bütün dünyada, bütün insanlık için varolan, oysa sonsuza dek onlardan ayrı olan hiç ve her şey. Yoldaki çakıl taşı kadar suçlu ve suçsuz. Öylesine ağır; gene de, öylesine hafif.

Irkildi. Birisi kapıyı vuruyordu. Kapıya doğru yürüdü. Ne var?»

«Yanıtını istiyorum,» dedi Laurent. İleri doğru bir adım atarak yatağa baktı.

«Evet,» dedi Blomart. «Her şey bitti.»

«Çok acı çekti mi?»

«Hayır.»

Pencereye baktı. Gün doğmuştu. Dakikalar sonu gelmemecesine dakikaları çağırıyor, kovalıyor, birbirlerini ileri doğru itiyorlardı. İlerle. Karar ver. Yeniden çanlar çalıyor. Ölümüme dek çalacak.

«Saatli bomba bir saat içinde yerleştirilebilir,» dedi Laurent. «Yapacak mıyız, yapmayacak mıyız?»

Yatağa baktı. Senin için yalnızca suçsuz bir taş... seçmiş olduğun. Yarın kurşuna dizilecek olanlar seçmediler. Ben onları ezen kayayım. Lanetten kaçamayacağım. Sonsuza dek onlar için başka bir varlık, sonsuza dek onlar için yazgının kör gücü, sonsuza dek onlardan ayrı olacağım. Bütün taşlarla kayaları suçsuz ve boşuna kılan, herkesi başkalarından ve benliğimden kurtaran mutlak iyiliğe kendimi bir adasam — özgürlük — o zaman

çektiğim acı boşuna olmayacak. Sen bana kendimle barışı vermedin; ama niye barışı isteyeyim? Sonsuza dek tehlikeyi ve acıyı, sonsuza dek yüreğimi yaralayacak cinayetlerimi ve suçumu kabullenme cesaretini verdin sen bana. Başka hiçbir yol yok.

«Yapacak mıyız?» dedi Laurent.

«Evet,» dedi. «Yapacağız.»

Simone de Beauvoir

Simone de Beauvoir'ın her zamanki canlı, kendilerini ve dünyayı sorgulayan, düşünen, sorumluluk taşıyan unutulmaz tipleri var karşımızda. Varolma savaşı içinde genç kuşaktan insanlar bunlar. Anamalcı bir dünyanın sorunları içinde bunalan, çıkış yolları arayan gençler. Ailelerine, çevrelerine hatta kendi oluşumlarına başkaldırarak, kendileriyle birlikte tüm dünyayı çıkmazdan, mutsuzluktan, yalanlardan kurtarma yolları arıyorlar. ''Herbirimiz her şey için ve herkese karşı sorumluyuz.'' Yazar, bu görüşten hareket ederek, kahramanlarını toplumsal-tarihsel gerçekliğin içinde ele alıyor. Gençleri içinde bulundukları açmazlardan kurtaracak olan nedir? Aşk mı? Politika mı? Yoksa eylem mi? Avrupa'da karanlık, insanlıkdışı günlerin yaşandığı bir ortamda yurtsever bir önder olan Jean Blomart, sonsuz bir gece boyunca, yaralı âşığı Helene'in başucunda ölmesini bekler. Kendi yaşamının, kızın yaşamının geçmiş anıları, bir başarısızlık duygusu, kızın ölümünden duyduğu suçluluk ve umutsuzluk duyguları onu acı bir şekilde tüm gece boyunca sürükler götürür. Romanın anlatım tekniği, sarsılmış ve parçalanmakta olan bir dünyayı duyumsatır gibidir.